

วษ 118/48

รูปแบบกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันที่มีประสิทธิภาพของสำนักงาน
ศาลยุติธรรม : ศึกษากรณีศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษามาตรา 4

วันชัย นาสมจิตร

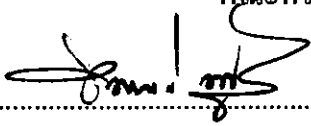
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
พ.ศ. 2559

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของ นายวันชัย นาสมจิตร แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมเจตน์ ภูศรี)

ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

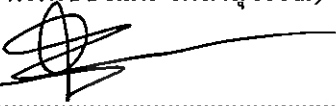
(ผู้แทนบัณฑิตวิทยาลัย)

(อาจารย์ ดร.ทัชชาวัฒน์ เหล่าสุวรรณ)

กรรมการ

(ผู้ทรงคุณวุฒิ)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ)

กรรมการ

(อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รักดี โพธิ์สิงห์)

กรรมการ

(อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม)

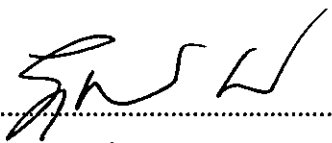

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิทยา เจริญศิริ)

กรรมการ

(อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม)

มหาวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

(รองศาสตราจารย์ ดร.ยุภาพร ยุภาศ)

คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สนิท ดีเมืองชัย)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่.....เดือน 2 9 เม.ย. 2559 พ.ศ.....

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ชื่อเรื่อง : รูปแบบกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันที่มีประสิทธิภาพของสำนักงานศาลยุติธรรม
: ศึกษากรณีศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษภาค 4

ผู้วิจัย : วันชัย นาสมจิตร

ปริญญา : รป.ด. (รัฐประศาสนศาสตร์)

อาจารย์ที่ปรึกษา : ผศ.ดร.สัญญา เคนาภูมิ

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

ผศ.ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

ผศ.ดร.วิทยา เจริญศิริ

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม 2559

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคของกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันของศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษภาค 4 (2) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันของศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษภาค 4 (3) เพื่อศึกษารูปแบบกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันที่มีประสิทธิภาพของศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษภาค 4 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบพหุภาคี โดยการวิจัยเอกสาร และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก พื้นที่วิจัย คือ ศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษภาค 4 เป็นศาลจังหวัด 14 ศาล และศาลแขวง 2 ศาล รวม 16 ศาล ประชากรกลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเจาะจง จำนวน 38 คน แบ่งออกเป็นกลุ่มผู้บริหารระดับสูงของสำนักงานศาลยุติธรรม กลุ่มผู้บริหารศาลจังหวัด กลุ่มผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ กลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากผลการนำนโยบายไปปฏิบัติ และหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย เอกสารในรูปกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง และการประชุมเชิงปฏิบัติการ นำข้อมูลที่ได้มาแยกวิเคราะห์เชิงคุณภาพตามความมุ่งหมาย นำเสนอผลการวิเคราะห์แบบพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า

1. ปัญหาและอุปสรรคของกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันของศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษภาค 4 ประกอบด้วย 1) ระยะเวลาการบังคับคดีผู้ประกันยังไม่ชัดเจน เนื่องจากมีแนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกาแตกต่างกันก่อให้เกิดข้อขัดข้องในทางปฏิบัติจึงควรบัญญัติไว้ในกฎหมาย 2) ไม่สามารถบังคับคดีกับผู้ประกันกรณีบุคคลใช้ตำแหน่งประกันตัว

ผู้ต้องหาหรือจำเลย 3) การขายทอดตลาดที่ดินไม่พอชำระหนี้เนื่องจากราคาประเมินสูงแต่ขายทอดตลาดได้ต่ำและผู้ประกัน ไม่มีทรัพย์สินอื่นให้ติดตามยึด 4) การแบ่งส่วนราชการภายในให้รับผิดชอบในการบังคับคดีผู้ประกันยังไม่ชัดเจน ควรจัดตั้งกลุ่มงานบังคับคดีผู้ประกันทำหน้าที่ดังกล่าวโดยเฉพาะ และ 5) บุคลากรและเครื่องมือในการออกสืบทรัพย์ยังไม่เพียงพอ

2. ประสิทธิภาพกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันของศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาภาค 4 พบว่า การบังคับคดีกับผู้ประกันที่ผิดสัญญาประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยยังมีประสิทธิภาพไม่เพียงพอ เนื่องจาก 1) จำนวนคดีที่ผู้ประกันผิดสัญญาประกันยังค้างบังคับคดีอยู่เป็นจำนวนมากซึ่งอยู่ระหว่างการสืบทรัพย์และบางครั้งคืออยู่ระหว่างผ่อนชำระหนี้ 2) มีหนี้ที่ผู้ประกันผิดสัญญาและค้างชำระอยู่เป็นจำนวนมาก แต่บังคับคดีได้น้อยคิดเป็นร้อยละ 8.90 และ 3) บางคดีทำการสืบทรัพย์แล้วแต่ผู้ประกัน ไม่มีทรัพย์สินให้ยึดหรืออายัดเพื่อขาดทอดตลาดนำเงินมาชำระหนี้ผิดสัญญาประกัน ซึ่งอยู่ระหว่างขอจำหน่ายหนี้สูญต่อกรมบัญชีกลาง

3. รูปแบบกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันที่มีประสิทธิภาพของศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาภาค 4 ได้แก่ รูปแบบที่สามารถให้สิทธิผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยมีหลักประกันที่น่าเชื่อถือ สำหรับการใช้ที่ดินเป็นหลักประกันพิจารณาจากอัตราร้อยละ 80 จากราคาประเมินของเจ้าพนักงานที่ดินเพื่อให้บังคับคดีหลักประกันดังกล่าวได้เพียงพอต่อการชำระหนี้ ในแต่ละศาลมีหน่วยงานภายในรับผิดชอบในการบังคับคดีผู้ประกัน โดยเฉพาะโดยจัดตั้งเป็นกลุ่มงานบังคับคดีผู้ประกัน ทำหน้าที่ตั้งแต่รับคำร้องขอปล่อยชั่วคราวจนกระทั่งออกติดตามสืบทรัพย์ ยึดทรัพย์ และขายทอดตลาดทรัพย์สินของผู้ประกันที่ผิดสัญญาประกันต่อศาล ทั้งนี้ ให้มีการแก้ไขกฎหมายให้สามารถยึดหรืออายัดสิทธิเรียกร้อง จำพวกเงินเดือน ค่าจ้างฯ ของข้าราชการ ลูกจ้าง และพนักงานของรัฐได้ตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร เพื่อให้สามารถบังคับค่าปรับกับผู้ประกันนำเงินส่งคลังเป็นรายได้แผ่นดินได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ควรสนับสนุนให้มีการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ซึ่งมีลักษณะเป็นกำไลข้อมือข้อเท้าอิเล็กทรอนิกส์เพื่อใช้ในการติดตามตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยกรณีหลบหนีมาใช้ในคดีบางประเภทกับผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งสมัครใจใช้เครื่องมือดังกล่าวโดยไม่ต้องใช้หลักประกัน อันเป็นมาตรการเสริมและลดขั้นตอนการบังคับคดีกับผู้ประกันในอนาคตต่อไป

TITLE : Effective The Legal Proceeding Patterns of the Courts of Justice for the Execution of Bail : the Study of cases on the courts subject to the Office of Chief Justice, Region IV

AUTHORS : Wanchai Nasomjit **DEGREE :** D.P.A. (Public Administration)

ADVISORS : Assistant Professor Dr. Sanya Kenaphoom Major Advisor

Associate Professor Dr. Pakdee Phosing Co-advisor

Assistant Professor Dr. Witaya Charoensiri Co-advisor

RAJABHAT MAHA SARAKHAM UNIVERSITY, 2016

ABSTRACT

This research is aimed to examine (1) the problems and obstacles of the legal proceedings of the courts subject to the Chief Justice, Region IV for people released on bail (2) the efficiency of the legal proceedings of the courts subject to the Chief Justice, Region IV for people released on bail and (3) the patterns of the effective the legal proceedings of the courts subject to the Chief Justice, Region IV for people released on bail. This qualitative multilateral research is a documentary study and in-depth interview. The research area of 16 courts subject to the Chief Justice, Region IV included 14 provincial and 2 municipal courts. 38 samples that were selected by purposive sampling were divided into groups of chief executives of the Office of the Judiciary, executives of provincial courts, policy-implementing officers, and people affected by policy implementation, and agencies in justice administration. The research instruments comprised of documents of related laws, rules and regulations; structured and unstructured interviews; and workshops. The data was qualitatively analyzed separately based on purposes. The results were presented as a descriptive analysis.

The research results showed as the following :

1. In terms of the problems and obstacles of the legal proceedings of the courts subject to the Chief Justice, Region IV for people released on bail consists of 1) The duration of the legal proceeding was unclear since the verdict directions of the Supreme Court were

different and this resulted in the objections in practice, so this should be legislated.

2) The legal proceedings were not effective in cases of using a person's employment positions to bail out an offender or a suspect. 3) The deficient value of the land sold in public auction did not settle the deficit because of the high cost estimate but low public auction price of the land, and the offenders not having any other properties to be seized. 4) The distribution of responsibility in legal proceedings of the internal government agencies was ambiguous, so a special agency for this case should be established. 5) There were not enough personnel and asset-detection tools.

2. In terms of the efficiency of the legal proceedings of the courts subject to the Chief Justice, Region IV for people released on bail, the legal proceedings for breaking bail conditions by people released on bail, offenders or suspects was still inefficient. This was because of the following causes. 1) Many cases of people released on bail had not been preceded and most of them were under asset-detection process and some of them were under paying by installments. 2) There was a big amount of outstanding debt related to the people released on bail, but small amount in the legal proceedings (8.90 percent). 3) Some cases whose asset-detection process had already been conducted, but the people released on bail did not have any properties that could be seized for an auction to pay for violating the contract and these cases were pending for writing off a bad debt to the Comptroller General's Department.

3. The patterns of the effective the legal proceedings of the courts subject to the Chief Justice, Region IV for people released on bail included were allowing offenders or suspects to be released temporarily using the credible bonds. The cost of the land used as a bond was considered 80 percent of the cost estimated by land officers so the cost of the land could cover the settlement. In each court, there was an internal specialized agency taking responsibility for the legal proceedings of people released on bail. These agencies performed everything from responding to the request for temporary bails to following up with asset detection, seizing properties, and selling the bonds of people released on bail for breaking bail conditions by auction. Nevertheless, the bail laws should be changed so the agencies can seize or detain rights of claim for salary as well as wage of government officers, employees

and public officers as much as the courts determine sufficient payment of the debt. Therefore, they will be able to effectively force people released on bail to pay the fine and send the money to the national treasury as public revenue. Apart from that, the use of electronic devices like electronic bracelets and anklets for tracking some types of offenders and suspects who were willing to use the devices without using bonds should be introduced. This is the supplementary and reduction of legal proceedings for people released on bail in the future.

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาของรองศาสตราจารย์ ดร.สมเจตน์ ภูศิริ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.ทัชชววัฒน์ เหล่าสุวรรณ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัจญา เคนาภูมิ อาจารย์ปรีชาวิทยานิพนธ์หลัก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์ อาจารย์ที่ปรีชาวิทยานิพนธ์ร่วม และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิทยา เจริญศิริ อาจารย์ที่ปรีชาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่ให้คำปรึกษาแนะนำแนวทางการจัดทำวิจัยจนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณท่านนั้ตรชย ไทร โชติ อดีตอธิบดีผู้พิพากษภาค 1 ที่ให้ข้อเสนอแนะให้ความช่วยเหลือในการให้ข้อมูลวิจัย ท่านอนันต์ ธรรมราช อดีตรองอธิบดีผู้พิพากษภาค 4 ท่านณัฐภกฤษ เผือกผ่อง อดีตผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดมหาสารคาม ที่ให้คำปรึกษาและให้ข้อมูลในการวิจัย และขอขอบคุณท่านผู้พิพากษา ผู้อำนวยการสำนักอำนวยการประจำศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษภาค 4 รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้ข้อมูลอันมีค่ายิ่งต่อการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบคุณสำนักงานศาลยุติธรรม โดยสถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ที่ให้การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่ผู้วิจัย ซึ่งเป็นการบรรเทาภาระแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างมาก

ขอบคุณครอบครัวนาสมจิตร เพื่อนร่วมงานและเพื่อน ๆ คุญฎิบัณฑิตศึกษา สาขารัฐประศาสนศาสตรคุญฎิบัณฑิต รุ่นที่ 3 ทุกท่าน สำหรับความห่วงใย และให้กำลังใจในการศึกษามาโดยตลอด

คุณค่าและประโยชน์จากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอน้อมมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณบิดามารดา บุรพจารย์ และผู้มีพระคุณทั้งหลายที่ให้กำลังใจในการสนับสนุนในการศึกษา และช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้จนสำเร็จด้วยดี

วันชัย นาสมจิตร

หัวเรื่อง	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	133
ผลการวิจัยระยะที่ 1 สภาพกระบวนการบังคับคดี ปัญหาและอุปสรรคของการบังคับคดี รวมทั้งปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของการบังคับคดีผู้ประกัน	133
ผลการวิจัยระยะที่ 2 การสร้างและยืนยันรูปแบบกระบวนการบังคับคดีผู้ประกัน ที่มีประสิทธิภาพ	178
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	207
สรุปผลการวิจัย	207
อภิปรายผลการวิจัย	217
ข้อเสนอแนะ	233
บรรณานุกรม	237
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์	247
ภาคผนวก ข รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ	251
ภาคผนวก ค ภาพประกอบการวิจัย	257
ประวัติผู้วิจัย	277

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แสดงข้อมูลการผิคสัญลักษณ์ประกันของศาลยุติธรรมทั่วประเทศ	68
2	ข้อมูลการผิคสัญลักษณ์ประกันของศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษภาค 4 ...	69
3	สรุปข้อมูลเปรียบเทียบกฎหมายและข้อบังคับเดิมกับที่ขอแก้ไข	179

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
1	โครงสร้างศาลยุติธรรมในปัจจุบัน	38
2	กระบวนการพิจารณาคดีในศาลยุติธรรมสมัยใหม่	39
3	กรอบแนวคิดการวิจัย	121
4	ขั้นตอนการประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย	157
5	ขั้นตอนการปฏิบัติงานกรณีผู้ประกันผิดสัญญาประกัน	158
6	ขั้นตอนการบังคับคดีผู้ประกัน	159
7	การขายทอดตลาดทรัพย์สินผู้ประกัน	160
8	ร่างรูปแบบกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันที่มีประสิทธิภาพ	192

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring).....	202
2	แสดงรูปแบบกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันที่มีประสิทธิภาพของศาล ในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาศาล 4	204
3	แสดงอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ Electronic Monitoring : EM ของกรมคุมประพฤติ	232
4	แสดงการสาริตการสวนอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ Electronic Monitoring : EM ของกรมคุมประพฤติ	232
5	แสดงรูปแบบกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันที่มีประสิทธิภาพ	236

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2491 (ค.ศ. 1948) ที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ สมัยสามัญ สมัยที่ 3 ได้มีข้อมติรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งถือเป็นเอกสารประวัติศาสตร์ในการวางรากฐานด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศฉบับแรกของโลก และเป็นพื้นฐานของกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนทุกฉบับที่มีอยู่ในปัจจุบัน ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนถือเป็นมาตรฐานที่ประเทศสมาชิกสหประชาชาติได้ร่วมกันจัดทำเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชนทั่วโลก ทั้งนี้ ประเทศไทยเป็นหนึ่งในสี่สิบแปดประเทศแรกที่ลงคะแนนเสียงร่วมรับรองปฏิญญาฉบับนี้ในการประชุมดังกล่าว ซึ่งจัดขึ้น ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส นับแต่นั้น คำว่า “สิทธิมนุษยชน” ก็เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย (อรวรรณ ไทยวานิช. 2539 : 1) ประกอบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 32 บัญญัติรับรองสิทธิดังกล่าวไว้ว่า บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย (ปฏิกรณ์ คงพิพิธ. 2550 : 8) ดังนี้ การปล่อยชั่วคราวถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานอย่างหนึ่งที่ประชาชนผู้ตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาพึงได้รับ ในแต่ละปี มีคดีอาญาเข้าสู่การพิจารณาของศาลเป็นจำนวนมาก ขั้นตอนการดำเนินคดีอาจต้องใช้เวลาพอสมควรและการพิจารณาคดีอาญาต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย หากจำเลยหลบหนีระหว่างพิจารณาขอม้ทำให้การพิจารณาคดีขอม้ต้องสะดุดลง แต่อย่างไรก็ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 39 วรรคสอง บัญญัติว่า “ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด” และวรรคสาม บัญญัติว่า “ก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนหนึ่งผู้กระทำความผิดมิได้” ด้วยเหตุดังกล่าวเมื่อคดีอาญาเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาล วิธีการปล่อยตัวชั่วคราว จึงเป็นอีกวิธีหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยใช้สิทธิต่อผู้คัดค้านอย่างเต็มที่ การปล่อยชั่วคราวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น อาจมิได้ทั้งการปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีหลักประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน แต่โดยปกติศาล

จะกำหนดให้ผู้ประกันทำสัญญาประกันและวางหลักประกัน โดยประเภทของการปล่อยชั่วคราวนั้นแบ่งได้ 3 ประการ คือ

1. การปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน คือ การปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราวโดยไม่ต้องทำสัญญาประกันและไม่ต้องมีหลักประกัน เพียงแต่ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยสาบานหรือปฏิญาณตนว่าจะมาตามนัดหรือหมายเรียกเท่านั้น
2. การปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน คือ การปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราวโดยก่อนปล่อยไป ผู้ประกันต้องลงลายมือชื่อในสัญญาประกันต่อศาลว่าจะปฏิบัติตามนัดหรือหมายเรียกของศาลถ้าไม่ปฏิบัติตามจะถูกปรับตามจำนวนเงินที่กำหนดไว้ในสัญญาประกัน
3. การปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกัน คือ การปล่อยชั่วคราวโดยมีสัญญาประกันตามข้อ 2 และมีหลักประกันอย่างหนึ่ง ดังนี้

3.1 มีเงินสดมาวาง เป็นกรณีที่ผู้ร้องขอประกันตัวโดยนำเงินสดมาวาง จะเป็นจำนวนเท่าใดจะพิจารณาเป็นรายคดีแล้วแต่ที่จะกำหนดตามความหนักเบาของคดี ซึ่งนอกจากเงินสดที่จะนำมาวางตามคำสั่งศาลแล้วผู้ขอประกันตัวต้องเตรียมสำเนาบัตรประจำตัวประชาชนหรือบัตรประจำตัวข้าราชการและสำเนาทะเบียนบ้านของผู้ร้องขอประกันไปศาลด้วย

3.2 มีหลักทรัพย์อย่างอื่นมาวาง หมายถึง ผู้ร้องขอประกันอาจนำหลักทรัพย์อย่างอื่น เช่น โฉนดที่ดิน หนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. 3 ก.) ตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงิน ตัวพันธบัตรรัฐบาล สลากออมสิน สมุดคู่ฝากเงินธนาคารมาวางเป็นหลักประกัน โดยนอกจากสำเนาบัตรประจำตัวประชาชนหรือบัตรประจำตัวข้าราชการ สำเนาทะเบียนบ้านแล้วจะต้องมีเอกสารที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม เช่น หนังสือรับรองยอดเงินฝากในธนาคารกรณีที่ใช้สมุดคู่ฝาก หนังสือรับรองราคาประเมินที่ดิน ในกรณีที่ เป็น โฉนดที่ดินหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. 3 ก.) หนังสือความยินยอมของคู่สมรสมาประกอบในการยื่น ซึ่งเมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวแล้วก็มีคำสั่งแจ้งอายัดไปเพื่อมิให้มีการโอนหลักทรัพย์ดังกล่าวไปให้แก่บุคคลอื่น หลังจากสัญญาประกันตัวสิ้นสุดลงผู้ร้องขอประกันก็มาขอรับประกันคืน ซึ่งศาลก็จะมีคำสั่งแจ้งถอนอายัดเพื่อให้ผู้ร้องขอประกันสามารถใช้ประโยชน์ในหลักฐานที่นำมาวางนั้นได้อีก

3.3 มีบุคคลอื่นมาเป็นหลักประกัน โดยแสดงหลักทรัพย์ หมายถึง กรณีที่ใช้บุคคลในฐานะตำแหน่งหน้าที่มาเป็นหลักประกัน ในกรณีนี้ในทางปฏิบัติจะต้องแสดงหลักทรัพย์ว่าผู้ร้องขอประกันนั้นมีหลักทรัพย์อื่นที่จะทำให้ศาลเชื่อถือได้หรือไม่เพียงใด เช่น ได้ระบุ

รายละเอียดว่ามีโหนดที่ดินจำนวนกี่แปลง รถยนต์จำนวนกี่คัน อสังหาริมทรัพย์อย่างอื่นจนกว่าจะเป็นที่พอใจหรือเชื่อมั่นในหลักประกันนั้น

สำหรับวิธีการในการยื่นคำร้องขอประกันตัวนั้น ผู้ร้องขอประกันจะต้องยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวพร้อมเอกสารแสดงหลักประกันที่จะวางประกอบคำร้องดังกล่าวซึ่งตามปกติผู้ร้องขอประกันต้องนำต้นฉบับเอกสารพร้อมสำเนาที่ยื่นต่อเจ้าหน้าที่เพื่อตรวจสอบความถูกต้องก่อนแล้วเสนอต่อศาลเพื่อมีคำสั่งต่อไป

ในการพิจารณาคำร้องขออนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวนั้น ศาลจะอนุญาตให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราวหรือไม่เป็นดุลพินิจของผู้พิพากษาโดยแท้ หากผู้พิพากษาเห็นสมควรจะสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว การกำหนดวงเงินประกันปกติต้องถือตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2548 (ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 122 ตอนที่ 44 ก เมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2548) และคำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับบัญชีมาตรฐานกลางหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย พ.ศ. 2547 ซึ่งเมื่อผู้พิพากษาพิจารณาสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวแล้ว ผู้ประกันและผู้ต้องหาหรือจำเลยมีหน้าที่ต้องมาศาลตามวัน เวลา ที่กำหนดนัด หลังจากที่มาศาลตามคำสั่งศาลทุกครั้งแล้วก็ถือว่าสัญญาประกันสิ้นสุดและความรับผิดชอบสัญญาประกันหมดไป ซึ่งเจ้าพนักงานหรือศาลจะมีคำสั่งให้คืนหลักประกันแก่ผู้ประกัน แต่หากไม่สามารถส่งตัวหรือไม่มาศาลตามวันเวลาที่กำหนดได้ก็จะต้องเสียค่าปรับตามสัญญาที่กำหนดไว้ ซึ่งขั้นตอนนับจากนี้ไปตามกฎหมายถือว่าผู้ประกันผิดสัญญาประกันและต้องมีการบังคับคดี

เมื่อมีการปรับผู้ประกันและผู้ประกัน ไม่ชำระค่าปรับตามสัญญา ศาลจะมีหนังสือแจ้งไปยังพนักงานอัยการเพื่อให้ดำเนินการบังคับคดีกับผู้ประกัน แต่ด้วยพนักงานอัยการมีภาระกับงานหลักที่ต้องรับผิดชอบทำให้การบังคับคดีไม่สัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควร จนกระทั่งปี 2547 มีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 กำหนดให้ผู้อำนวยการสำนักงานประจำศาลเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การบังคับคดีแก่ผู้ประกันมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นการบังคับเอาทรัพย์สินของผู้ประกัน จึงต้องกระทำตามขั้นตอนและวิธีการตามกฎหมายแพ่งทั้งหมด ซึ่งการบังคับคดีนั้นต้องมีการขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษา การร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษามีขั้นตอนคือ ขั้นแรกเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาต้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดี ขั้นที่สองต้องให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบว่าได้ออกหมายบังคับคดีแล้ว และขั้นที่สาม ต้องแถลงต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีขอให้ยึด

ทรัพย์สินของลูกหนี้ ทั้งสามขั้นตอนนี้กฎหมายกำหนดให้ต้องกระทำภายในสิบปี โดยเฉพาะขั้นตอนของการบังคับคดีผู้ประกันนั้นเมื่อศาลสั่งปรับผู้ประกันและผู้ประกันทราบคำสั่งแล้วไม่ปฏิบัติตาม ศาลจะออกหมายบังคับคดีทันทีโดยระบุให้ผู้อำนวยการประจำศาลหรือผู้แทนเป็นผู้นำเจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการตามกฎหมาย ในกรณีที่ต้องยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่ผู้ประกันนำมาวางเป็นหลักประกันต่อศาล ผู้อำนวยการสำนักอำนวยการประจำศาลหรือผู้แทนจะมีหนังสือแจ้งการนำยึด ไปยังเจ้าพนักงานบังคับคดีพร้อมทั้งส่งมอบหมายบังคับคดีหลักฐานแสดงสิทธิในทรัพย์สินที่ผู้ประกันเสนอต่อศาลในการยื่นขอประกัน และเอกสารต่าง ๆ ประกอบการทำสัญญาประกันเพื่อขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดหรืออายัดทรัพย์สินผู้ประกันต่อไป ส่วนทรัพย์สินอื่นของผู้ประกันที่มีได้นำมาวางต่อศาลนั้น ผู้อำนวยการประจำศาลหรือผู้แทนต้องดำเนินการสืบหาทรัพย์สินพร้อมที่ตั้งเสียก่อนจึงแจ้งเจ้าพนักงานบังคับคดี โดยต้องแสดงแผนที่การเดินทางไปที่ตั้งทรัพย์สินที่จะยึด ภาพถ่ายปัจจุบันของทรัพย์สินประกอบด้วย เช่น กรณีแผนที่ที่ดิน ไม่ชัดเจนและสำนักงานบังคับคดีแจ้งให้นำชี้ ผู้อำนวยการต้องจัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เจ้าพนักงานที่ดินไปช่วยชี้ที่ตั้งที่ดินที่จะยึดเพื่อให้เจ้าพนักงานบังคับคดีปิดประกาศการยึด เมื่อสำนักงานบังคับคดีรายงานการยึดทรัพย์สินและขออนุญาตขายทอดตลาดและศาลอนุญาตแล้ว สำนักงานบังคับคดีจะประกาศวันขายทอดตลาดและผู้อำนวยการหรือผู้แทนจะต้องไปดูแลการขายหากไม่ไปจะไม่มีสิทธิ์คัดค้านการขาย หากขายทรัพย์สินได้เงินไม่ครบตามคำสั่งศาล เจ้าหน้าที่การเงินจะต้องรายงานผู้อำนวยการเพื่อดำเนินการสืบหาหลักทรัพย์ของผู้ประกันเพื่อบังคับคดีต่อไป ซึ่งการสืบหาหลักทรัพย์สำนักงานศาลยุติธรรม ได้มีหนังสือที่ ศย. 016/ว471 ลงวันที่ 31 ตุลาคม 2545 กำหนดวิธีการ โดยรวมดังนี้

1. ประสานงานกับกรมที่ดินเพื่อตรวจสอบหลักทรัพย์ประเภทสังหาริมทรัพย์ที่ปรากฏรายชื่อผู้ประกัน ครอบครัวของผู้ประกัน ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้ประกันซึ่งเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์และอาจนำยึดมาบังคับคดีได้โดยให้ตรวจสอบตามภูมิสำเนาเดิมที่เคยอยู่อาศัย สถานที่ที่เคยย้ายไปดำรงตำแหน่งและภูมิสำเนาปัจจุบันด้วย
2. ตรวจสอบทรัพย์สินประเภทสังหาริมทรัพย์ของผู้ประกัน เช่น รถยนต์ รถจักรยานยนต์ เรือ หุ้นส่วนในบริษัท หรือหลักประกันการใช้ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ โดยประสานงานกับส่วนราชการหรือหน่วยงานที่จัดทำทะเบียนควบคุมสังหาริมทรัพย์ดังกล่าว
3. สืบหาทรัพย์สินอื่นของผู้ประกันในสำนักงาน บ้านพักของผู้ประกันหรือจากครอบครัวหรือผู้ที่เกี่ยวข้องอันอาจมีทรัพย์สินของผู้ประกันไว้ในครอบครอง

4. ขอความร่วมมือจากธนาคารหรือสถาบันการเงินเพื่อตรวจสอบหลักทรัพย์หรือบัญชีเงินฝากในธนาคารและสถาบันการเงินนั้น ๆ

5. ดำเนินการอื่นใดในการบังคับคดีหรือสืบหาหลักทรัพย์หรือทรัพย์สินของผู้ประกันให้เป็นไปได้ไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อทางราชการ หากไม่พบหลักทรัพย์ให้รายงานศาลเพื่อพิจารณาจากชั้นตอนและวิธีการในการบังคับคดีทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่าผู้อำนวยการประจำศาลหรือผู้แทนต้องรวบรวมเอกสาร รูปภาพ ทาที่ตั้งทรัพย์สิน สืบหาทรัพย์สินของผู้ประกันไม่ได้วางเป็นประกันต่อศาล รวมถึงเมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดียึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้ประกันแล้วว่าจะขายทอดตลาดนำเงินมาชำระค่าปรับตามคำสั่งศาลต้องใช้ระยะเวลาานเท่าที่ผ่านมาการดำเนินการบังคับคดีผู้ประกันของศาลพบว่า มีปัญหาหลายประการในทางปฏิบัติ เช่น ระยะเวลาการบังคับคดี เงินงบประมาณที่ใช้ในการบังคับคดี อัตราค่าล้างของบุคลากรที่ต้องใช้ในการบังคับคดี ความยากลำบากของเจ้าหน้าที่ในการติดตามสืบหาทรัพย์สิน ความไม่สะดวกในการขอความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่รัฐต่างสังกัด ฯลฯ เป็นต้น นอกจากนี้จะทำให้ศาลไม่สามารถพิจารณาคดีได้ต่อไปเพราะการหลบหนีของจำเลยแล้ว ทำให้การปฏิบัติงานไม่มีประสิทธิภาพ ไม่สามารถบังคับคดีแก่ทรัพย์สินของผู้ประกันให้ได้ผลอย่างแท้จริง ขาดขั้นตอนที่ชัดเจน เป็นผลให้มีสำนวนคดีที่ศาลมีคำสั่งปรับผู้ประกันค้างอยู่จำนวนมาก บางคดีก็ใกล้พ้นระยะเวลาการบังคับคดี บางคดีก็พ้นระยะเวลาบังคับคดีตามกฎหมายแล้ว เป็นผลให้มีสำนวนคดีที่ศาลมีคำสั่งปรับผู้ประกันค้างอยู่จำนวนมาก จากการสำรวจข้อมูลการบังคับผู้ประกันจากศาลทั่วประเทศถึงเดือนธันวาคม 2553 ของคณะทำงานศึกษาแนวทางการดำเนินการเพื่อบริหารเงินค่าปรับกรณีผู้ประกันผิดสัญญาประกันต่อศาล ปรากฏว่ามีผู้ประกันที่ผิดสัญญาประกันจำนวน 3,031 ราย คิดคำนวณเป็นทุนทรัพย์ 5,961,572,844.53 บาท แต่มีผู้ประกันยินยอมผ่อนชำระค่าปรับเพียงจำนวน 2,173 ราย คิดคำนวณเป็นทุนทรัพย์ได้จำนวน 510,417,818.725 บาท ซึ่งถือว่าเป็นจำนวนที่ทำให้รัฐต้องสูญเสียรายได้เป็นจำนวนมาก (สำนักงานศาลยุติธรรม. 2553)

จากการรวบรวมข้อมูลผู้ประกันที่ผิดสัญญาประกันของศาลทั่วประเทศ ข้อมูล ณ เดือนมกราคม 2557 ปรากฏว่ามีผู้ประกันที่ผิดสัญญาประกันกรณีสืบทรัพย์สินจำนวน 14,576 ราย กรณีผ่อนชำระจำนวน 3,320 ราย คิดคำนวณเป็นทุนทรัพย์ 5,921,429,266.65 บาท จำนวนหนี้ที่บังคับได้ 570,817,904.95 บาท จำนวนหนี้ยังบังคับไม่ได้ 5,350,656,361.70 บาท (สำนักงานศาลยุติธรรม. 2557)

สำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาศาล 4 มีศาลในสังกัด รวม 28 ศาล แบ่งออกเป็นศาลจังหวัด 14 ศาล คือ ศาลจังหวัดกาฬสินธุ์ ศาลจังหวัดขอนแก่น ศาลจังหวัดนครพนม ศาลจังหวัดบึงกาฬ ศาลจังหวัดพล (ตั้งอยู่อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น) ศาลจังหวัดมหาสารคาม ศาลจังหวัดมุกดาหาร ศาลจังหวัดร้อยเอ็ด ศาลจังหวัดเลย ศาลจังหวัดสกลนคร ศาลจังหวัดสว่างแดนดิน (ตั้งอยู่อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร) ศาลจังหวัดหนองคาย ศาลจังหวัดหนองบัวลำภู ศาลจังหวัดอุดรธานี ศาลแขวง 2 ศาล คือ ศาลแขวงขอนแก่น และศาลแขวงอุดรธานี ศาลเยาวชนและครอบครัว 12 ศาล คือ ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดกาฬสินธุ์ ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดขอนแก่น ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดนครพนม ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดบึงกาฬ ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดมหาสารคาม ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดมุกดาหาร ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดร้อยเอ็ด ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเลย ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสกลนคร ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดหนองคาย ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดหนองบัวลำภู ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดอุดรธานี รวม 28 ศาล จำนวนผู้ประกันที่ผิดสัญญาประกัน ข้อมูล ณ เดือนมกราคม 2557 กรณีอยู่ระหว่างสืบทรัพย์ 1,189 ราย อยู่ระหว่างผ่อนชำระ 221 ราย คิดคำนวณเป็นทุนทรัพย์ 240,364,349 บาท จำนวนหนี้ที่บังคับได้ 21,390,146.52 บาท จำนวนหนี้ที่ยังบังคับไม่ได้ 218,974,202.48 บาท (สำนักบริหารทรัพย์สิน สำนักงานศาลยุติธรรม. 2557)

หากนับเวลาที่มีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 ในปี 2547 ถึงปี 2557 จะครบ 10 ปี ซึ่งผู้อำนวยการสำนักอำนวยการประจำศาลหรือผู้อำนวยการสำนักงานประจำศาลในฐานะเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาในส่วนที่เกี่ยวกับหนี้ตามสัญญาประกัน ต้องทำการบังคับคดีภายในระยะเวลา 10 ปี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 หากบกพร่องไม่ดำเนินการบังคับคดีผู้อำนวยการสำนักอำนวยการประจำศาลหรือผู้อำนวยการสำนักงานประจำศาล อาจถือได้ว่าเป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่เป็นผู้กระทำละเมิดต่อหน่วยงานของรัฐ ไม่ว่าจะป็นหน่วยงานของรัฐที่ผู้นั้นอยู่ในสังกัดหรือไม่ เพราะเงินค่าปรับถือเป็นเงินได้ของแผ่นดิน

เมื่อพิจารณาผลการดำเนินการบังคับคดีผู้ประกันของสำนักงานศาลยุติธรรมทั้งหมด ตามรูปแบบดังกล่าว ผลของการบังคับคดีด้วยรูปแบบข้างต้นมีผลสัมฤทธิ์ในปริมาณน้อย โดยเฉพาะศาลยุติธรรมในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาศาล 4 ทุนทรัพย์ที่ผิดสัญญาประกัน 240,364,349 บาท จำนวนหนี้ที่บังคับได้ 21,390,146.52 บาท คิดเป็นร้อยละ 8.90 ผลจากการบังคับคดีเงินค่าปรับจากผู้ประกันได้ไม่ถึงร้อยละ 10 ของหนี้ที่ค้างชำระ อาจมีสาเหตุมาจาก

ปัญหาหลายอย่างทั้งจากด้านกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และกระบวนการบังคับคดีที่ยังมี ปัญหา จึงนำมาสู่ความสนใจที่จะศึกษาถึงประสิทธิภาพของกระบวนการบังคับคดีผู้ประกัน ของศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษภาค 4 ไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนและวิธีการบังคับคดี การดำเนินการบังคับคดี ผลที่เกิดขึ้นจริงจากการดำเนินการ การสำรวจรับรู้ผลกระทบ และการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย นโยบาย และปัจจัยต่างๆ เกี่ยวกับตัวบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการบังคับ คดีผู้ประกัน ททรัพย์สินของผู้ประกันและหลักประกัน รวมทั้งการศึกษาปัญหาและอุปสรรค ในการบังคับคดีผู้ประกัน

ดังนั้น หากทำการศึกษาวิจัยรูปแบบกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันของศาลในสังกัด สำนักงานอธิบดีผู้พิพากษภาค 4 เสร็จแล้ว จะสามารถนำผลการศึกษามาใช้เป็นข้อมูล ในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวกับการบังคับคดีผู้ประกัน ได้อย่าง เหมาะสม เพื่อให้การบังคับคดีผู้ประกันของสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นไปโดยมีประสิทธิภาพ สูงสุด

คำถามในการวิจัย

1. กระบวนการบังคับคดีผู้ประกันของศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษภาค 4 มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร
2. ประสิทธิภาพกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันของศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดี ผู้พิพากษภาค 4 เป็นอย่างไร
3. รูปแบบกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันที่มีประสิทธิภาพของสำนักงานศาลยุติธรรม เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคของกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันของศาล ในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษภาค 4
2. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันของศาลในสังกัดสำนักงาน อธิบดีผู้พิพากษภาค 4
3. เพื่อศึกษารูปแบบกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันที่มีประสิทธิภาพของศาลในสังกัด สำนักงานอธิบดีผู้พิพากษภาค 4

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตไว้ ดังนี้

1. พื้นที่เป้าหมาย เป็นการศึกษาเฉพาะศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษภาค 4 จำนวน 16 แห่ง แบ่งเป็นศาลจังหวัด 14 แห่ง และศาลแขวง 2 แห่ง ส่วนศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นศาลที่มีวิธีพิจารณาสำหรับเด็กแตกต่างจากศาลจังหวัดและศาลแขวงอีกทั้งข้อมูลการพิคสัญญาระหว่างกันมีไม่มากนักจึงไม่ได้ศึกษาศาลดังกล่าว

2. แหล่งข้อมูล เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีวิธีการเก็บรวมข้อมูลหลายอย่าง ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจึงมีต้องใช้เครื่องมือที่แตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างจึงแยกออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

2.1 เอกสาร (Secondary Sources) ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1 ลักษณะ 5 ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 ลักษณะ 2 ว่าด้วยการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2548 ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2548 คู่มือการบังคับคดีผู้ประกันในคดีอาญาและหนังสือหรือตำราทางวิชาการทั่วไป วารสาร พจนานุกรม รายงานการวิจัย บทความวิจัย รายงานการศึกษาส่วนบุคคล คำพิพากษาศาลฎีกา และวิทยานิพนธ์ ในระดับการศึกษาต่างๆ

2.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มประชากรในการศึกษานี้แบ่งเป็น 6 กลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มผู้บริหารระดับสูงของสำนักงานศาลยุติธรรม กลุ่มผู้บริหารศาลแต่ละจังหวัด กลุ่มผู้ชำนาญไปปฏิบัติ กลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากผลการนำนโยบายไปปฏิบัติ หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม และผู้ติดตามผลการปฏิบัติงานของศาล โดยสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับแนวทางเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติการในการพัฒนาประสิทธิภาพกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันของศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษภาค 4 ซึ่งจะใช้รูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth interview) เป็นการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัวประมาณ 60 นาที ตามข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์ โดยประเด็นคำถามผู้วิจัย

ได้กำหนดประเด็นเนื้อหาที่สัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หลักของการวิจัย ดังมีรายละเอียดของประชากรที่เกี่ยวข้องดังนี้

2.2.1 ผู้กำหนดนโยบายในการส่งเสริมการบังคับคตินายประกัน ได้แก่ เลขานุการสำนักงานศาลยุติธรรมหรือผู้แทน

2.2.2 ผู้บริหารศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษา ภาค 4 ซึ่งได้รับรางวัลศาลยุติธรรมดีเด่นระดับภาค

2.2.3 ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ คือ ผู้พิพากษาผู้เคยมีคำสั่งเกี่ยวกับการบังคับคดีผู้ประกัน จำนวน 8 คน ผู้อำนวยการสำนักอำนวยการประจำศาล (กรณีศาลจังหวัด) และผู้อำนวยการสำนักงานประจำศาล (กรณีศาลจังหวัดที่ตั้งในเขตอำเภอและศาลแขวง) ในฐานะซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาตามที่กฎหมายกำหนด จำนวน 16 คน เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการรับคำร้องขอปล่อยชั่วคราวของผู้ต้องหาหรือจำเลย จำนวน 3 คน เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในศูนย์บังคับคตินายประกัน จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้น 29 คน

2.2.4 ผู้ได้รับผลกระทบจากการบังคับคตินายประกัน ได้แก่ ผู้ประกันที่ศาลเคยมีคำสั่งปรับผู้ประกันและอยู่ระหว่างบังคับคดี จำนวน 3 คน

2.2.5 ข้าราชการในสังกัดหน่วยงานกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดี เช่น พนักงานอัยการ และเจ้าพนักงานบังคับคดี จำนวน 3 คน

2.2.6 ผู้ติดตามผลการบังคับคตินายประกัน ได้แก่ อธิบดีหรือรองอธิบดีผู้พิพากษาภาค จำนวน 1 คน

สรุป ประชากรตัวอย่างในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก รวมทั้งสิ้น 38 คน

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

3.1 ปัญหาและอุปสรรคของกระบวนการบังคับคดีผู้ประกัน

3.1.1 ด้านกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีผู้ประกัน

3.1.2 ความพร้อมของทรัพยากร เช่น บุคลากร งบประมาณ เป็นต้น

3.1.3 การกำหนดภารกิจและการมอบหมายงาน

3.1.4 ความร่วมมือของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม

3.2 ประสิทธิภาพการบังคับคดีผู้ประกัน

3.2.1 สัดส่วนของจำนวนคดีที่ค้างการบังคับคดี กับจำนวนคดีที่เข้าสู่กระบวนการบังคับคดีได้สำเร็จ

3.2.3 การบังคับคดีสำเร็จภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด

3.3 รูปแบบการบังคับคดี

3.3.1 เจริญนโยบาย

3.3.2 เจริญปฏิบัติการ

4. ขอบเขตด้านระยะเวลาในการศึกษา

โดยผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลาในการศึกษา รวม 14 เดือน โดยเริ่มตั้งแต่เดือน กันยายน 2557 ถึงเดือน ตุลาคม 2558

นิยามศัพท์เฉพาะ

รูปแบบ หมายถึง กระบวนการบังคับคดีซึ่งค้นพบใหม่ที่ได้จากการวิจัยเพื่อนำไปสู่ การปฏิบัติและพัฒนากระบวนการบังคับคดีของศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาศาล 4
กระบวนการบังคับคดีผู้ประกัน หมายถึง กรณีผู้ประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยผิดสัญญา ประกันต่อศาล ศาลมีอำนาจสั่งบังคับตามสัญญาประกัน โดยไม่ต้องฟ้อง เมื่อศาลสั่งให้ผู้ประกัน ชำระค่าปรับต่อศาลแล้ว ผู้ประกันไม่ปฏิบัติตาม ผู้อำนวยการสำนักอำนวยการประจำศาลหรือ ผู้อำนวยการสำนักงานประจำศาลในฐานะเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาในส่วนที่เกี่ยวกับหนี้ตาม สัญญาประกัน ร้องขอต่อศาลให้ออกหมายบังคับคดีเพื่อให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการยึด หรืออายัดทรัพย์สินของผู้ประกันและดำเนินการขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ยึดหรืออายัดนำเงินมา ชำระหนี้ค่าปรับต่อศาล

ประสิทธิภาพของการบังคับคดี หมายถึง ผลสำเร็จในการดำเนินงานของศาลใน การบังคับคดีผู้ประกันอันเกี่ยวกับการบังคับค่าปรับจากผู้ประกันที่ผิดสัญญาประกันตัวผู้ต้องหา หรือจำเลยภายในระยะเวลารวดเร็ว

ปัญหาและอุปสรรคในการบังคับคดี หมายถึง ข้อขัดข้องในการบังคับคดีผู้ประกัน ของศาล ทำให้การบังคับคดีไม่มีประสิทธิภาพ เช่น ข้อขัดข้องในด้านระเบียบ กฎหมาย งบประมาณสนับสนุนในด้านการบังคับคดีมีน้อย ขาดบุคลากรที่มีความรู้เชี่ยวชาญใน การปฏิบัติงาน ขาดเครื่องมือในการติดตามสืบหาทรัพย์สินของผู้ประกัน เป็นต้น

ผู้ต้องหา หมายถึง บุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิด แต่ยังมีได้ถูกฟ้องต่อศาล

จำเลย หมายถึง บุคคลซึ่งถูกฟ้องยังศาลแล้วโดยข้อหาว่าได้กระทำความผิดคดีอาญา

ผู้ประกัน หมายถึง บุคคลที่ยื่นประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยต่อศาล โดยสัญญาว่าจะ นำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาศาลภายในระยะเวลาที่กำหนด หากไม่สามารถปฏิบัติได้ยินยอม ชำระเงินเป็นค่าปรับตามจำนวนที่กำหนดไว้ตามคำสั่งศาล อาจเป็นผู้ประกันอาชีพซึ่งเป็นบุคคล

ธรรมดาที่ประกอบอาชีพเป็นผู้ติดต่อ ทาบทามหาหลักทรัพย์ประกันตัวบุคคลอื่น โดยคิดค่าใช้จ่ายจากญาติของผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือจากตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยเองโดยมิได้มีความเกี่ยวพันเป็นญาติพี่น้องหรือมีความเกี่ยวพันตามหน้าที่ใด ๆ กับผู้ต้องหาหรือจำเลย บุคคลที่เป็นผู้ประกันอาชีพจึงติดต่อกับศาลต่าง ๆ เป็นประจำเกือบทุกวันเพื่อทำหน้าที่ยื่นประกันตัวให้ผู้ต้องหาและจำเลย ซึ่งรวมถึงบริษัทประกันภัยอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งเป็นบริษัทประกันภัยที่มีวัตถุประสงค์จำหน่ายหลักประกันให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในการประกันตัวต่อศาล โดยคิดค่าธรรมเนียมในการทำสัญญาและทำกรมธรรม์ประกันภัย

การประกันตัว หมายถึง การขอลปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราว และในงานวิจัยนี้ให้หมายถึงเฉพาะการยื่นคำร้องขอลปล่อยตัวชั่วคราวต่อศาลไม่ว่าจะเป็นการขอลปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา ระหว่างสอบสวน หรือขอลปล่อยชั่วคราวจำเลยระหว่างการพิจารณาคดี โดยตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2552 คำว่า “ประกัน” มีความหมายเฉพาะว่า (กริยา) รับรองจะรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นรับรองว่าจะมีหรือไม่มีเหตุการณ์นั้น ๆ ; (กฎ) รับรองว่าจะรับผิดชอบแทนลูกหนี้ในเมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ตามสัญญา; (นาม) หลักทรัพย์ที่ให้ไว้เป็นเครื่องรับรอง

เจ้าพนักงานบังคับคดี หมายถึง เจ้าพนักงานในสังกัดกรมบังคับคดีหรือพนักงานอื่นผู้มีอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ใช้ อยู่ในอันที่จะปฏิบัติตามวิธีการที่บัญญัติไว้ในภาค 4 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เพื่อคุ้มครองสิทธิของคู่ความในระหว่างพิจารณา หรือเพื่อบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งและให้หมายความรวมถึงบุคคลที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ปฏิบัติราชการแทน

การบังคับคดี หมายถึง การที่เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการบังคับคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายแพ้คดีให้ปฏิบัติตามคำพิพากษา หรือคำสั่งของศาลตามที่คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) ร้องขอต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หมายถึง กฎหมายที่ว่าด้วยกระบวนการนำตัวผู้กระทำความผิดทางอาญามาลงโทษ ได้แก่ การจับกุม การสอบสวน การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาล เพื่อที่จะนำผู้กระทำความผิดหรือฝ่าฝืนกฎหมายอาญามาลงโทษ

กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หมายถึง กฎหมายที่ว่าด้วยกระบวนการบังคับให้เป็นไปตามสิทธิ และหน้าที่ทางแพ่ง เช่น วิธีฟ้อง ศาลที่จะฟ้อง วิธีดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาล การบังคับคดี เป็นต้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันของศาล
ในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษา ภาค 4
2. ได้รูปแบบกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันที่มีประสิทธิภาพของศาล
ในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาภาค 4 เพื่อให้ห้องศึการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือศาลอื่น ๆ
นำไปประยุกต์ใช้เพื่อประโยชน์ในการบังคับคดีผู้ประกันต่อไป
3. สามารถนำผลการศึกษามาใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมาย
วิธีพิจารณาความอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่เกี่ยวกับการบังคับคดี
ผู้ประกันได้อย่างเหมาะสมและสามารถประยุกต์ใช้ผลการศึกษาในการจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะ
หรือจัดหาเจ้าพนักงานของรัฐที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน รวมทั้งจัดหาอุปกรณ์ เครื่องมือ
เครื่องใช้ในการบังคับคดีผู้ประกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. หน่วยงานที่รับผิดชอบสามารถสร้างมาตรการในการบริหารจัดการ ทั้งแผนการ
ในระยะสั้น และระยะยาว เพื่อป้องกันความเสียหายของภาครัฐและทำให้เจ้าหน้าที่รัฐสามารถ
ดำเนินการบังคับคดีได้เงินค่าปรับตามคำสั่งศาลในปริมาณที่มากขึ้น

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง รูปแบบกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันที่มีประสิทธิภาพของสำนักงานศาลยุติธรรม : ศึกษากรณีศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาภาค 4 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษากระบวนการบังคับคดีผู้ประกันของศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาภาค 4 ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. บริบททั่วไปและวิวัฒนาการของศาลยุติธรรมไทย
2. แนวคิดที่เกี่ยวข้อง
3. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
5. กรอบแนวคิดการวิจัย

บริบททั่วไปและวิวัฒนาการของศาลยุติธรรมไทย

ก่อนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ศาลยุติธรรมสังกัดกระทรวงยุติธรรม แต่ต่อมาหลังจากประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2540 ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับศาลไว้ในหมวด 8 ศาล ส่วนที่ 3 ศาลยุติธรรม มาตรา 275 วรรคหนึ่ง ว่า “ศาลยุติธรรมมีหน่วยธุรการของศาลยุติธรรมที่เป็นอิสระ โดยมีเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นผู้บังคับบัญชาขึ้นตรงต่อประธานศาลฎีกา” และวรรคสาม บัญญัติว่า “สำนักงานศาลยุติธรรมมีอิสระในการบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการดำเนินการเรื่องอื่น ทั้งนี้ตามที่กฎหมายกำหนด” ทำให้ศาลยุติธรรมที่เคยสังกัดอยู่กับกระทรวง ยุติธรรมมากกว่า 108 ปี ได้แยกออกจากกระทรวงยุติธรรมโดยเด็ดขาดและมีฐานะเป็นองค์กรอิสระซึ่งนับเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของศาลยุติธรรม โดยรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวมีเจตนารมณ์ที่จะให้ศาลยุติธรรมมีความเป็นอิสระของตุลาการอย่างแท้จริง ทั้งถ่วงดุลกับอำนาจฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติได้อย่างเหมาะสมนอกจากนี้ รัฐธรรมนูญฉบับนี้ยังทำให้เกิดการปรับปรุงทางโครงสร้าง ของศาลยุติธรรมตามมาด้วยการตราพระราชบัญญัติศาลยุติธรรม พุทธศักราช 2543 ขึ้นใช้แทน โดยให้ยกเลิกพระราชบัญญัติให้ใช้พระราชบัญญัติศาล

ยุติธรรม พุทธศักราช 2477 และพระธรรมนูญศาลยุติธรรมพุทธศักราช 2477 รวมทั้งตราพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการศาลยุติธรรม พ.ศ.2543 (คุณฎีก์ ลีละเมียร. 2548 : 43)

สำหรับวิวัฒนาการของศาลยุติธรรมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนั้น นักวิชาการส่วนมากมักจะแบ่งยุคสมัยของประวัติศาสตร์กฎหมายไทยตามราชธานี พระมหากษัตริย์และราชวงศ์ ซึ่งการแบ่งยุคประวัติศาสตร์กฎหมายไทยในแนวนี้ เป็นการให้ความสำคัญที่เมืองหลวง องค์พระมหากษัตริย์เป็นสำคัญ ฉะนั้น จึงแบ่งออกได้เป็น 4 ยุค ได้แก่ ยุคสุโขทัย ยุคอยุธยา ยุคธนบุรี และยุครัตนโกสินทร์ แต่ แสวง บุญเฉลิมวิภาส (2549 : 52) กล่าวว่า หากจะพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านกฎหมายเป็นสำคัญอาจแบ่งยุคประวัติศาสตร์กฎหมายได้เป็น 2 ยุค ได้แก่ ยุคก่อนสมัยใหม่ (Pre-Modern Law) และยุคสมัยใหม่ (Modern Law) โดยถือเอาช่วงรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์เป็นจุดแบ่งเพราะเป็นระยะที่ประเทศสยามได้รับอิทธิพลของกฎหมายตะวันตกซึ่งเป็นกฎหมายใหม่เข้ามาในประเทศจนมีการทำประมวลกฎหมาย (Codification) ในเวลาต่อมา

1. ระบบศาลยุติธรรมยุคก่อนสมัยใหม่หรือยุคโบราณ

1.1 ศาลยุคสมัยสุโขทัย

คำว่า “ศาล” ที่หมายถึงผู้มีอำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทในคดีนั้น มีมานานนับตั้งแต่สมัยสุโขทัยแล้ว ดังปรากฏข้อความในหลักศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงว่า “ในปากประตูมีกระดิ่งอันหนึ่งแขวนไว้หั้น ไพร่ฟ้าหน้าปก กลางบ้านกลางเมือง มีถ้อยมีความเจ็บช้ำของหมองใจ มันจักกล่าวถึงเจ้าถึงขุนบ่ไร้ ไปลั่นกระดิ่งอันท่านแขวนไว้ พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองได้ยินเรียก เมื่อถามสวนความแก่มั่นด้วยชื่อ ไพร่ในเมืองสุโขทัยนี้จึงชม.” จากข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า นอกจากพ่อขุนรามคำแหงจะเป็นผู้ปกครองบ้านเมืองแล้ว ยังต้องมีหน้าที่ในการชำระความของราษฎรด้วย พระองค์จึงใช้อำนาจตุลาการด้วยพระองค์เอง โดยตรง และนอกจากพระมหากษัตริย์จะทรงใช้อำนาจตุลาการเองแล้ว ยังทรงสามารถมอบหมายให้บุคคลใดทำหน้าที่ “ตระลาการ” ได้อีกด้วย (กระทรวงยุติธรรม. 2547 : 8)

นอกจากนี้ ยังมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์อีกเรื่องหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าในสมัยสุโขทัยนั้น ผู้ปกครองหรือพระมหากษัตริย์เป็นผู้ใช้อำนาจตุลาการก็คือ วรรณกรรมเรื่อง “ไตรภูมิพระร่วง” (ชื่อเดิมคือ “เตภูมิกถา”) ซึ่งพระยาสิทธิโทยหรือพระมหาธรรมราชาที่ 1 ได้ทรงนิพนธ์ขึ้นขณะอยู่ในฐานะของอุปราช (แสวง บุญเฉลิมวิภาส. 2549 : 71) โดยได้ทรงนิพนธ์เกี่ยวกับหลักธรรมของผู้ปกครองในตอนหนึ่งว่า “สัตว์ทั้งหลายนี้ยากจะเกิดมาเป็นคน จึงชาวเจ้าทั้งหลายรู้บุญรู้ธรรม รู้กลัว รู้ละอายแก่บาปนั้นจึงนักเกิด จะบังคับด้วยความสิ่งอันใดก็ดี

ด้วยใจอันซื่ออันชอบด้วยธรรม อย่างให้พื้นวันพื้นคืน” ซึ่งหมายความว่า ผู้ปกครองต้องยึดมั่นในธรรมะ พิจารณาตัดสินอย่างเที่ยงธรรมและปราศความยุติธรรมโดยเร็ว และทรงนิพนธ์อีกตอนหนึ่งว่า “ผู้เป็นพระภูณี่แม่นจะพิพาท เกรจาสิ่งใดก็ตือยาเระจามาก แม้นจะยืมเข้มนด้วยสิ่งใดอย่ายืมเข้มนมากแต่พอประมาณเถิด เรงให้รำพึงเถิด ความชอบอย่าได้ประมาทลืมนเลย แม้นจะบังคับถ้อยความของไพร่ฟ้าข้าไทยทั้งหลายใส่ อย่าได้ว่าโน้น ๆ ว่าพี้ ต่าตักันบังคับถ้อยความนั้นให้ถูกถ้วน โดยธรรม พิจารณารูปความนั้นแต่ต้นจนปลายให้ตระหลอดรอดแล้วจึงบังคับด้วยใจอันซื่ออันตรงนั้นแลฯ” ซึ่งหมายความว่า ผู้ปกครองต้องรู้จักสำรวมกาย วาจา ใจ และตัดสินความด้วยความละเอียดรอบคอบโดยใจเป็นธรรม (จรัญ โขษณานันท์. 2536 : 102-105)

ส่วนหลักเกณฑ์ในวิธีพิจารณาและพิพากษาคดีของตุลาการหรือตราการก็ปรากฏข้อความในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงว่า " ไพร่ฟ้าลูกเจ้าลูกขุน มิแลผิดแพกแสกกว้างกันสวนดูแท้แล้ว จึงแล่งความแก่ข้าด้วยชื่อ บ่อเข้าผู้ลัก มักผู้ซ่อน เห็นข้าว่าท่นบ่อไคร่ผิน เห็นสินท่นบ่อไคร่เคือด" ซึ่งข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า (1) บุคคลย่อมมีความเสมอภาคกันในกฎหมาย (2) การตัดสินคดีต้องมีการสอบสวนให้ถ่องแท้ก่อน (3) ผู้มีอำนาจตัดสินต้องตั้งอยู่ในความซื่อสัตย์สุจริตไม่เข้ากับผู้กระทำความผิด ไม่ให้ความ โลกไนทรัพย์สินของผู้อื่น แม้นจะมีนักวิชาการบางคนเห็นว่าในสมัยสุโขทัยไม่มีศาลหรือองค์กรศาล แต่ศาลอาจตั้งอยู่ ณ ที่ใด ๆ ก็ได้ ไม่จำเป็นต้องมีสถานที่ทำการเป็นถาวร (กำธร กำประเสริฐ และสุเมท งานประดับ. 2547 : 12 - 13)

1.2 ศาลยุคสมัยกรุงศรีอยุธยา

อาณาจักรอยุธยาได้สถาปนาขึ้นอย่างเป็นทางการตั้งแต่ปี พ.ศ. 1893 โดยได้ผนวกดินแดนของสุโขทัยเข้าเป็นส่วนหนึ่งด้วย อย่างไรก็ตาม แม้นจะมีการผนวกดินแดนสุโขทัยเข้ากับอยุธยา แต่ก็มิได้ถ่ายทอดวัฒนธรรมหรือปรัชญาทางด้านการเมืองหรือกฎหมายของสุโขทัยเข้าสู่อย่างนัยสำคัญ ตรงกันข้ามอาณาจักรอยุธยากลับพัฒนาวัฒนธรรมหรือปรัชญาทางด้านการเมืองและกฎหมายที่ผิดแผกไปจากสุโขทัย ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากอยุธยาได้รับอิทธิพลอย่างมากทางด้านวัฒนธรรมและกฎหมายจากอินเดีย โดยเฉพาะในช่วงที่อยุธยาตีนครธมของเขมรได้ และได้กวาดต้อนบรรดาพราหมณ์และขุนนางเขมรจำนวนมากเข้ามายังอยุธยา ทำให้ความคิดทางด้านการปกครอง กฎหมายและวัฒนธรรมของเขมรซึ่งเป็นแบบฮินดู ได้เข้ามามีอิทธิพลในสังคมไทยโดยเฉพาะแนวคิดของลัทธิเทวราช (แสวง บุญเฉลิมวิภาส. 2549 : 79-81)

สังคมในสมัยกรุงศรีอยุธยา มีสภาพซับซ้อนกว่าสมัยกรุงสุโขทัย จึงจำเป็นที่จะต้องมีระบบศาลที่ละเอียดพิสดารมากขึ้น สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) พระมหากษัตริย์พระองค์แรกของกรุงศรีอยุธยาได้ให้พราหมณ์ปุโรหิตที่เชี่ยวชาญในการปกครองบ้านเมืองและวางแผนแผนพระราชประเพณี เป็นผู้ตราตัวบทกฎหมายต่าง ๆ เพื่อวางแนวทางในการอำนวยความสะดวกในสังคม พราหมณ์ปุโรหิตได้นำพระธรรมศาสตร์มาเป็นต้นแบบในตัวบทกฎหมายที่ตราขึ้น กฎหมายเหล่านี้ยังมีปรากฏในกฎหมายตราสามดวง เช่น พระไอยการลักษณะพยาน พระไอยการลักษณะรับฟ้อง พระไอยการลักษณะพิสูจน์ค้ำน้ำลุยเพลิง พระไอยการลักษณะตระลาการ (กระทรวงยุติธรรม. 2547 : 8)

กล่าวได้ว่า กฎหมายที่เป็นแม่บทอันสำคัญในสมัยกรุงศรีอยุธยาก็คือ คัมภีร์พระธรรมศาสตร์ อันมีที่มาจากประเทศอินเดียตามความเชื่อในศาสนาฮินดู โดยไทยได้รับผ่านทางมอญซึ่งนับถือศาสนาพุทธเช่นเดียวกับไทย ศาสตราจารย์ ร.แฉกาคัด เชื่อว่า คัมภีร์พระธรรมศาสตร์ได้เข้ามาสู่ดินแดนของไทยตั้งแต่สุโขทัยไทย ซึ่งสอดคล้องกับหลักฐานที่ปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ 38 หรือศิลาจารึกกฎหมายลักษณะโจร (แสง บุญเฉลิมวิภาส. 2549 : 87)

สำหรับพระไอยการที่สำคัญซึ่งได้แสดงกฎหมายลักษณะต่าง ๆ มีดังนี้

(จารุณี ฐานรตากรณ์. 2549 : 21)

1. พระไอยการลักษณะพยาน ตราเมื่อปี พ.ศ. 1894
2. พระไอยการลักษณะรับฟ้อง ตราเมื่อปี พ.ศ. 1899
3. พระไอยการลักษณะตระลาการ ตราเมื่อปี พ.ศ. 1900

ส่วนระบบศาลยุติธรรมในสมัยกรุงศรีอยุธยานี้มีหลายหน่วยงานที่ทำงานร่วมกัน โดยแบ่งหน้าที่กันทำ เริ่มจากกรมรับฟ้องซึ่งเป็นกรมต่างหากทำหน้าที่รับฟ้องจากผู้เดือดร้อนทางอรรถคดี กรมรับฟ้องจะนำคำฟ้องเสนอลูกขุนซึ่งเป็นกรมต่างหากเช่นกัน เมื่อลูกขุนตรวจฟ้องแล้ว กรมรับฟ้องจะส่งฟ้องไปยังศาลต่างๆ ที่กระจัดกระจายกันสังกัดกระทรวงกรมต่างๆ ศาลใดศาลหนึ่งแล้วแต่คดีความนั้นจะอยู่ในอำนาจศาลใด เช่น ศาลกรมวัง ศาลกรมพระคลัง เป็นต้น แต่ละศาลมีตระลาการที่พิจารณาไต่สวนอรรถคดีเป็นของตนเอง โดยมีลูกขุนทำหน้าที่ชี้ขาดและผู้ปรับซึ่งอยู่ในกรมอื่นต่างหากทำหน้าที่ปรับสินไหมพินัยกรรมในทุกคดีร่วมกัน (คุชฎี หัถ์ละเมียร. 2548 : 1-2)

นอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2165 สมัยพระเจ้าทรงธรรม ก็ได้ตรากฎหมายวิธีสบัญญัติกับพระธรรมนูญศาลยุติธรรมขึ้น พระองค์ได้ทรงวางระบบการศาลในสมัยอยุธยาโดยได้กำหนดตั้งศาลที่พิจารณอรรถคดีประเภทต่าง ๆ รวมทั้งสิ้น 14 ศาล ได้แก่ ศาลอุทธรณ์หรือศาลหลวง

ศาลความอาชญาหรือศาลราษฎร ศาลอาชญาจักร ศาลความนครบาลหรือศาลกระทรวงนครบาล ศาลแพ่งกรมวัง ศาลความมรดกหรือศาลกรมมรดก ศาลกรมต่างประเทศ ศาลกรมนา ศาลกรมพระคลัง ศาลกระทรวงธรรมการ ศาลแพ่งกลาง ศาลแพ่งเกษม ศาลความสังกัดหรือศาลกรมสัตตคติ และศาลเวทมนต์หรือศาลกระทรวงแพทยา (จารุณี ฐานรตากรณ์. 2549 : 21-22)

ในสมัยดังกล่าวนี้ หากศาลมีคำพิพากษาแล้วคดีเสร็จเด็ดขาดจะฟ้องร้องอีกไม่ได้ ยกเว้น ฝ่ายใดเห็นว่าตระลาการ ผู้ถามความ ผู้ถือสำนวน พยานซึ่งเกี่ยวข้องกับคดีของตน กระทำมิชอบหรือไม่ให้ความยุติธรรมอาจฟ้องร้องกล่าวหาตระลาการ ผู้ถามความ ผู้ถือสำนวน พยานนั้น ๆ ต่อศาลหลวงเป็นความอุทธรณ์ได้ ศาลหลวงคือศาลอุทธรณ์ ในสมัยนั้นยังไม่มีศาลฎีกาแต่อาจมีราษฎรถวายฎีกาต่อพระมหากษัตริย์ (รังสิต โลไทยสงค์. 2552 : 144 - 145)

ต่อมาใน พ.ศ. 2176 สมัยพระเจ้าปราสาททอง พระองค์ทรงตราพระราชอัษฎการลักษณะอุทธรณ์ขึ้น เพื่อเป็นแนวทางการพิจารณาคดีในศาล ความอุทธรณ์ที่คู่ความฟ้องร้องกล่าวหาตระลาการและเจ้าหน้าที่ฝ่ายยุติธรรม ถ้าตระลาการหรือเจ้าหน้าที่แพ่งความจะต้องถูกปรับไหมลงโทษและให้ออกค่าธรรมเนียมศาลแก่ผู้ฟ้องร้อง ถ้าชนะความก็ให้ผู้ฟ้องร้องออกค่าใช้จ่ายให้และปรับไหมตามกรณี ส่วนคดีเดิมถือว่าผู้ฟ้องร้องอุทธรณ์นั้นแพ้ไปแล้ว ให้ตระลาการเก่าปรับไหมตามรูปความเดิม (รังสิต โลไทยสงค์. 2552 : 145)

ในส่วนการพิจารณาคดีนั้น โดยที่กฎหมายในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นกฎหมายที่ได้รับอิทธิพลมาจากอินเดีย การพิจารณาคดีในระยะแรกจึงต้องอาศัยพราหมณ์ช่วยพิจารณาด้วยบทกฎหมายและดำเนินกระบวนการพิจารณาจนได้ข้อเท็จจริงแห่งคดี จึงเสนอสำนวนให้ผู้พิพากษาชี้ขาดตัดสินคดี สำหรับหลักในการพิจารณาคดีนั้น แม้แต่องค์พระมหากษัตริย์ก็ต้องถือเอาคัมภีร์พระธรรมศาสตร์และความยุติธรรมเป็นที่ตั้งดังได้มีการเปรียบเทียบไว้ในประมวลกฎหมายรัชกาลที่ 1 ว่า “...ดำรงพระไทยพึงอรธคดี ซึ่งตระลาการพิจารณาโดยความยุติธรรมนั้นเป็นแวงแก้ว แล้วเอาคัมภีร์พระธรรมศาสตร์เป็นพระเนตรดูเทศกาลบ้านเมือง โดยสมควรแล้ว จึงเอาพระกรเบื่องขวา คือ พระสะตีสัมปะชญูญะทรงพระขรรค์แก้ว คือ พระวิจารณ์ัญญัตต ข้อคดีอนาประชาราษฎรทั้งปวงโดยยุติธรรม” เหตุที่คัมภีร์กำหนดไว้เช่นนั้น เนื่องจากการปกครองสมัยก่อนไม่มีการแยกอำนาจนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการออกจากกันดังเช่นปัจจุบัน แต่ถือว่าอำนาจปกครองบ้านเมืองเป็นอำนาจอันหนึ่งอันเดียวกัน องค์พระมหากษัตริย์ทรงเป็นทุก ๆ อย่าง การพิจารณาคดีของพระองค์จึงต้องพิพากษาคดีโดยดูเทศกาลบ้านเมืองด้วย นอกจากนี้ ในกฎหมายยังได้กล่าวถึงลักษณะของการเป็นผู้พิพากษาที่ดีว่า ต้องยึดหลักอินทภาษ

คือ เวลาพิจารณาคดีจะต้องปราศจากอคติ 4 ประการ คือ นันทาคติ (รัก) โทษาคติ (โกรธ) โมหาคติ (หลง) และภะยาคติ (กลัว) (แสง บุญเฉลิมวิภาส. 2549 : 104-106)

สรุปแล้วลักษณะของศาลในสมัยกรุงสุโขทัยและสมัยกรุงศรีอยุธยาจะแตกต่างกัน ที่สมัยกรุงสุโขทัยพระมหากษัตริย์จะทรงเป็นผู้วินิจฉัยคดีเอง ส่วนสมัยกรุงศรีอยุธยา พระมหากษัตริย์ได้ทรงมอบอำนาจให้พราหมณ์เป็นผู้รักษานิติราชประเพณีแลทำหน้าที่ลูกขุน ณ ศาลหลวง การชำระความทำในนามพระปรมาลิไธยแห่งองค์พระมหากษัตริย์ โดยถือเอา พระธรรมศาสตร์เป็นหลัก (จารุณี ฐานรตาภรณ์. 2549 : 22)

1.3 ศาลยุคสมัยกรุงธนบุรี

ระบบศาลในสมัยกรุงธนบุรีคงเป็นเช่นเดียวกับในสมัยกรุงศรีอยุธยาเพราะ พระเจ้าตากสินมหาราช(พระเจ้ากรุงธนบุรี) ทรงครองราชย์ในระยะเวลาอันสั้น และเป็น ช่วงสมัยทำศึกสงครามกับพม่าตลอดเวลา จึงมิได้ปรับปรุงค้ายศาลเลย (กระทรวงยุติธรรม. 2547 : 8)

แต่อย่างไรก็ตาม พระองค์ทรงนำเอากฎหมายลักษณะพิสูจน์ดำเนินน้ำลุยเพลิงมาใช้ในการชำระความพระสงฆ์ด้วย รวมทั้งมีการนำพระไอยการลักษณะกระบดศึกมาใช้ในการปกครองกองทัพด้วยเช่นกัน (จารุณี ฐานรตาภรณ์. 2549 : 22)

ซึ่งในพระอัยการลักษณะกระบดศึกเป็นกฎหมายที่ว่าด้วยการลงโทษทวะดิงษ์กรรมกรรม 32 ประการ มีการกำหนดวิธีการลงโทษไว้อย่างรุนแรง เช่น โทษกระบดคิดคด ต่อพระมหากษัตริย์ ประการหนึ่ง คือ การผ่ากระโหลกเอาน้ำส้มพะอุม (น้ำส้มเดือด) เทราดบนสมองให้เดือดปุด ๆ ส่วนโทษอื่น ๆ ก็มีความรุนแรงมากน้อยต่างกันไป ตั้งแต่การลงโทษทางกายให้เจ็บปวดทรมาน พันธนาการด้วยข้อ คา บันทอนอวัยวะด้วยการตัดมือ ตัดเท้า ไปจนถึงการปรับตามลักษณะความร้ายแรงของความผิด (วินัย พงศ์ศรีเพียร. 2547 : 17) ส่วนกฎหมายลักษณะพิสูจน์ดำเนินน้ำลุยเพลิงนั้นเป็นกฎหมายการสืบพยานที่เรียกว่า “จารีตนครบาล” โดยพิสูจน์ความผิดด้วยวิธีทรมานร่างกายให้รับสารภาพหรือมีการพิสูจน์โดยวิธีดำเนินน้ำลุยไฟ ซึ่งวิธีพิสูจน์ดังกล่าวมีพื้นฐานมาจากความเชื่อที่ว่า สิ่งศักดิ์สิทธิ์จะคุ้มครองผู้บริสุทธิ์ (แสง บุญเฉลิมวิภาส. 2549 : 106-107)

1.4 ศาลยุคสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) ทรงปราบดาภิเษกขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรีนั้น พระองค์ทรงนำกฎหมายวิธีสบัญญัติต่าง ๆ ของสมัยกรุงศรีอยุธยามาใช้บังคับโดยมิได้เปลี่ยนแปลงหลักกฎหมายเก่า

แต่อย่างไร (กระทรวงยุติธรรม. 2547 : 9) โดยอาศัยความจำเป็นและการคัดลอกกันมาตามเอกสาร
 ที่หลงเหลือจากการถูกทำลายเมื่อเสียกรุงศรีอยุธยาซึ่งมีจำนวนน้อยมาก ตามพระราชกำหนด
 ใหม่ข้อ 28 กล่าวว่าบทกฎหมายเก่าครั้งกรุงศรีอยุธยา ได้สูญไปมาก ในบทกฎหมายเก่าหรือสิบ
 ส่วน จะมีคงเหลืออยู่ก็แต่เพียงส่วนเดียวเท่านั้น และเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องเหล่านั้น
 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้ทรงทำการวินิจฉัยเรื่องต่าง ๆ โดยอาศัยมูล
 อำนาจอธิปไตยของพระองค์เองบ้าง อาศัยหลักฐานที่ได้จากการสืบสวนฟังคำบอกเล่าของผู้เฒ่า
 ผู้แก่บ้าง เช่น ผู้ที่ได้เคยอยู่ในคณะตุลาการศาลแต่ครั้งเดิม ๆ (แสวง บุญเฉลิมวิภาส. 2549 :
 117 - 118)

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2347 ได้เกิดเหตุการณ์สำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้ง
 ใหญ่ในประวัติศาสตร์กฎหมายไทย ซึ่งเป็นต้นเหตุให้เกิดการชำระสะสางกฎหมายในสมัย
 รัชกาลที่ 1 จนกลายมาเป็น “กฎหมายตราสามดวง” หรือ “ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ 1”
 ในที่สุดนั่นเอง ซึ่งศาสตราจารย์ ร. แลงการ์ด (2526 : 27) ได้กล่าวถึงการชำระสะสางกฎหมาย
 ในครั้งนั้นว่า ใกล้เคียงกับงานประมวลกฎหมายครั้งแรก ๆ ในยุโรปมาก ผู้วิจัยจึงเห็นว่า สมควร
 อย่างยิ่งที่จะกล่าวไว้ในงานวิจัยนี้ด้วย กล่าวคือ เป็นคดีที่อำแดงป้อม ฟ้องหย่านายบุญศรี
 ช่างเหล็กหลวง ทั้ง ๆ ที่ตนได้ทำชู้กับนายราชาอรรด และศาลพิพากษาให้หย่าได้ตามที่อำแดง
 ป้อมฟ้อง โดยอาศัยการพิจารณาคดีตามตัวบทกฎหมายที่ว่า “ชายหาผิดมิได้ หึงขอหย่า
 ท่านว่าเป็นหึงหย่าชาย หย่าได้” ต่อมานายบุญศรีได้นำเรื่องขึ้นทูลเกล้าถวายฎีกา
 ต่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พระองค์ทรงเห็นด้วยกับฎีกาของ
 นายบุญศรีว่าคำพิพากษาของศาลนั้นขัดต่อหลักความยุติธรรม พระองค์ทรงสงสัยว่า
 การพิจารณาคดีจะถูกต้องตามตัวบทกฎหมายหรือไม่ จึงมีพระบรมราชโองการให้เทียบ
 กฎหมายทั้งสามฉบับ ได้แก่ ฉบับที่ศาลใช้ กับฉบับที่หอหลวงและที่ห้องเครื่อง แต่ปรากฏ
 ว่าทั้งสามฉบับมีข้อความตรงกัน เมื่อเป็นดังนี้ พระองค์ทรงเห็นว่า ทางฝ่ายศาสนจักรนั้น
 พระไตรปิฎก พันเพื่อนวิปริต ก็อาจอาราธนาพระราชอาณาเขตทั้งปวงให้ทำสังคายนาชำระ
 พระไตรปิฎกให้ถูกต้องตามพุทธบัญญัติได้ ดังนั้น ฝ่ายราชอาณาจักรเมื่อกฎหมายพันเพื่อน
 วิปริตจึงควรที่จะชำระให้ถูกต้อง (กำธร กำประเสริฐ และสุเมธ จานประดับ. 2547 : 37)

ในการชำระกฎหมายในครั้งนั้น ได้โปรดเกล้าฯ ให้กรรมการทั้งหมด 11 คน
 เป็นอาลักษณ์ 4 คน ลูกขุน 3 คน ราชบัณฑิต 4 คน ให้มีหน้าที่ 2 ประการ คือ จัดให้มีทาง
 สำหรับค้นคว้าตัวบทกฎหมายให้ง่าย เพื่อความสะดวกแก่ศาลในอันที่จะค้นคว้านำเอา
 วิเคราะห์ประกอบการพิจารณาตัดสินคดี และอีกหน้าที่หนึ่ง คือ จัดการสะสางเกี่ยวกับเนื้อ

ความในด้วยทกกฎหมายเพื่อตัดทอนส่วนที่มีความขัดแย้งอันจะทำให้เกิดความสับสนแก่ศาลใน อันที่จะนำเอาด้วยทกกฎหมายมาปรับกับคดีให้ถูกต้อง หลังจากชำระเสร็จ อาลักษณ์ได้เขียนด้วย หมึกกลบนสมุดข่อยรวม 6 ชุด ๆ ละ 41 เล่ม 3 ชุดแรกจะประทับตรา 3 ดวงบนปกแต่ละเล่ม คือ ตราราชสีห์ ตราราชสีห์ และตราบัวแก้ว ซึ่งตราทั้งสามดังกล่าวเป็นตราประจำตำแหน่งของ สมุหนายก สมุหกลาโหมและเจ้าพระยาลงตามลำดับ กฎหมาย 3 ชุดแรกนี้ ถือเป็นฉบับหลวง โดยแยกเก็บไว้ที่หอหลวง ศาลหลวง และห้องเครื่องแห่งละ 1 ชุด ส่วนอีก 3 ชุด ที่มีได้ ประทับตราเรียกว่า ฉบับรอง ทรงใช้สำหรับคัดลอก และนำออกมาใช้เวลาพิจารณาคดี (แสง บุญเฉลิมวิภาส. 2549 : 121)

อย่างไรก็ตาม ระบบศาลในสมัยรัตน โกสินทร์ตอนต้นก็ยังเป็นเช่นเดียวกับสมัย กรุงศรีอยุธยาอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบศาลตั้งแต่สมัยพระเจ้าทรงธรรมซึ่งมีการตรา “พระธรรมนูญ” ขึ้นมา กล่าวคือ เป็นระบบศาลแยกย้ายกันอยู่ตามกระทรวงกรมต่าง ๆ ซึ่งมี อำนาจชำระคดีและตัดสินความตามขอบข่ายที่กระทรวงกรมนั้น ๆ รับผิดชอบเหมือนการศาล ในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย มิได้รวบรวมอยู่ในหน่วยงานเดียวกัน ทั้งนี้เพราะฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการมิได้แยกจากกัน นอกจากนี้ในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีแต่ละคดีก็ให้ หน่วยงานหลายหน่วยที่อยู่ต่างหากจากกันมาทำงานร่วมกัน ได้แก่ กรมรับฟ้องลูกขุน ตระลาการ และผู้ปรับ (กระทรวงยุติธรรม. 2547 : 9)

นอกจากนี้ ยังปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์เรื่อง กระทรวงศาลหลวงตามฉันท ก่อมกลอง ซึ่งแต่งขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 เมื่อ พ.ศ. 2380 โดยรวมอยู่ในเพิ่มอธิบายกระทรวง ศาลและกระทรวงพิจารณาความอย่างเก่าทำให้ทราบว่า ในสมัยกรุงรัตน โกสินทร์ตอนต้นมีศาล ประเภทต่าง ๆ ได้แก่ ศาลอาญานอก สังกัดกระทรวงกลาโหม ศาลอุทธรณ์ สังกัดมหาดไทย ศาลต่างประเทศ สังกัดกรมท่า ศาลโภชากร สังกัดกรมนา ศาลนครบาล สังกัดกรมเมือง ศาล กรมวัง สังกัดกรมวัง ศาลกรรมการ ศาลกรมสุรัสวดี ศาลพระคลังมหาสมบัติ ศาลกรมแพทยา ศาลแพ่งเกษม และศาลแพ่งกลางหรือศาลแพ่งไกรสี (แสง บุญเฉลิมวิภาส. 2549 : 168 - 169)

สำหรับศาลส่วนกลางในกรุงเทพมหานคร กระจัดกระจายกันอยู่ตามกระทรวงกรม ต่าง ๆ เหมือนเดิม แต่อาจมีศาลพิเศษที่พระมหากษัตริย์ทรงตั้งขึ้นเป็นครั้งคราว ไปเมื่อมี สถานการณ์จำเป็นเร่งด่วนด้วย เรียกว่า “ศาลรับสั่ง” ส่วนในหัวเมืองต่าง ๆ ก็มีศาลเมืองต่างหาก ออกไปจากศาลส่วนกลางในกรุงเทพมหานคร ศาลเมืองเหล่านี้รับผิดชอบโดยข้าราชการในหัว เมืองนั้น ๆ ศาลหัวเมืองฝ่ายเหนือขึ้นอยู่กับกระทรวงมหาดไทย ศาลในหัวเมืองฝ่ายใต้ขึ้นอยู่กับ กระทรวงกลาโหม นอกจากนี้ยังมีศาลหัวเมืองบางแห่งขึ้นอยู่กับกรมเจ้าท่า แต่ในคดีความ

อุกฉกรรจ์นั้น ศาลส่วนกลางมีอำนาจควบคุมได้ โดยจะเห็นได้จากกระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหมและกรมเจ้าท่ายังมีศาลในกรุงเทพมหานคร ต่อเนื่องกับศาลในหัวเมืองอีก ในสมัยนั้นยังไม่มีกรรณการระหว่างคู่ความในศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาอย่างในปัจจุบัน จะมีเพียงกรณีคู่ความไม่พอใจคำตัดสินแล้วฟ้องร้องกล่าวหาตระลาการและเจ้าหน้าที่ในการยุติธรรมของศาลที่สังกัดกระทรวงกรมต่าง ๆ ด้วยข้อหาต่าง ๆ ต่อศาลหลวงซึ่งอยู่ในสังกัด กระทรวงมหาดไทย ส่วนความอุทธรณ์ในหัวเมืองก็มีอุทธรณ์ของเจ้าเมืองทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีอยู่แต่หากศาลอุทธรณ์ของเจ้าเมืองไม่อาจพิพากษาได้ คดีอุทธรณ์นั้น ๆ ก็จะต้องส่งมายังศาลหลวง ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นนี้ยังไม่มีองค์กรทำหน้าที่ศาลฎีกา คงมีแต่ระบบทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาเช่นเดียวกับในสมัยกรุงศรีอยุธยา (ดุขฎีก์ ธิละเมียร. 2548 : 3)

2. ระบบศาลยุติธรรมไทยยุคสมัยใหม่

ในช่วงรัฐสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ทรงครองราชสมบัตินั้น เป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมยุโรปเรืองอำนาจ โดยเฉพาะด้านกฎหมายนั้นประเทศตะวันตกได้ผ่านพ้นช่วงเวลาสมัยกลาง แล้ววิวัฒนาการเข้าสู่ระบบกฎหมายสมัยใหม่ ซึ่งปรีดี เกษมทรัพย์ (2539 : 171-178) กล่าวถึงภาพรวมของลักษณะกฎหมายสมัยใหม่สรุปได้ ดังนี้

2.1 รับรู้ว่ามีมนุษย์ทุกคนเป็นบุคคลและเป็น "ตัวการ" ของกฎหมาย (Subject of Law) คือ การรับรู้ศักดิ์ศรีของมนุษย์ว่าจะตกต่ำกลายเป็นวัตถุหรือทรัพย์สินไปไม่ได้

2.2 ความคิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ถือว่าทรัพย์สินเป็นสิทธิที่สมบูรณ์และเด็ดขาดที่สุดในบรรดาสิทธิของเอกชนทั้งหลาย

2.3 ความคิดเกี่ยวกับกฎหมายอาญาและวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งสมัยนั้นจะจับกุมและพิจารณาโทษบุคคลในข้อหาว่ากระทำความผิดเป็นไปอย่างเลื่อนลอยและใช้วิธีการทารุณโหดร้ายเพื่อให้รับสารภาพว่าได้กระทำความผิด แต่ตามกฎหมายใหม่ถือหลักว่าจะจับกุมและลงโทษผู้กระทำความผิดได้ ต้องปรากฏว่าการกระทำของบุคคลนั้น มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งว่าเป็นความผิด และกำหนดโทษไว้ตามหลักสุภาษิตกฎหมายที่ว่า “ไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย” (Nulla Poena. Sine Lege) ส่วนการพิจารณาพิพากษาคดีก็ต้องถือหลักว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะได้พิสูจน์โดยปราศจากข้อสงสัยว่าผู้นั้นกระทำความผิดจริงจึงจะลงโทษได้

2.4 ความคิดด้านกฎหมายมหาชน ถือหลักว่า การปกครองและการบริหารราชการต้องเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย (Principle of Legality in Administration) เจ้าพนักงานของรัฐจะต้องใช้อำนาจได้เฉพาะที่กฎหมายให้อำนาจไว้โดยชัดแจ้งเท่านั้น และต้องปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น การปกครองสมัยใหม่จึงต้องยึดหลักการแบ่งอำนาจออกเป็นอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหารและอำนาจตุลาการเพื่อเป็นการประกันเสรีภาพของประชาชนไม่ให้ตกอยู่ใต้อำนาจอำเภอใจ (Arbitrary Power) ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งนั่นเอง

2.5 ความคิดเกี่ยวกับหลักนิติธรรมหรือหลักนิติรัฐหรือหลักกฎหมายเป็นใหญ่ (The Rule of Law) ถือหลักว่า คนทุกคนไม่ว่าประชาชนหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐทุกระดับย่อมต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเสมอกัน

จากหลักกฎหมายสมัยใหม่ดังกล่าว จะเห็นได้ว่ามีหลักการที่ตรงกันข้ามกับหลักกฎหมายของไทยอย่างสิ้นเชิง จึงทำให้ประเทศตะวันตกกล่าวหาไทยว่าเป็นประเทศล่าหลัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายวิธีพิจารณาความที่พิสูจน์ความผิดแบบจารีตนครบาลนั้น ชาวต่างประเทศเห็นว่าเป็นวิธีการที่ป่าเถื่อน ความบกพร่องของกฎหมายดังกล่าวจึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ชาวต่างประเทศยกเป็นข้ออ้างไม่ยอมขึ้นศาลไทยและถือเป็นข้ออ้างอิงจากเรื่องสิทธิสภาพนอกอาณาเขต (แสวง บุญเฉลิมวิภาส. 2549 : 145)

ดังนั้นในรัชสมัยของรัชกาลที่ 4 จึงมีความจำเป็นต้องยอมรับกฎหมายสมัยใหม่จากประเทศตะวันตกมาใช้เป็นระบบกฎหมายของไทยโดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้และการปรับเปลี่ยนเช่นนี้ก็มิใช่เฉพาะประเทศไทยเท่านั้น แต่ประเทศต่าง ๆ ในเอเชียก็ล้วนแต่ตกอยู่ในสภาพเดียวกัน อาจกล่าวได้ว่า พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ไทยองค์แรกที่ได้รับเริ่มปรับปรุงระบบกฎหมายตามตะวันตก ในสมัยพระองค์ท่านได้มีการประกาศใช้กฎหมายมากมายรวม 500 ฉบับ และนอกจากนี้ยังออกประกาศยกเลิกพระเพณีเพื่อที่จะปรับเปลี่ยนความคิดของคนไทยให้ทัดเทียมอารยประเทศ เช่น ทรงออกประกาศยกเลิกพระเพณีที่บิดามารดาหรือสามีขายบุตรภรรยาลงมาเป็นทาสโดยเจ้าตัวไม่สมัครใจ เพื่อนำเงินมาชำระหนี้ ทรงออกประกาศพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้บรรดาเจ้าจอมถวายเป็นภรรยาไปอยู่ที่อื่นหรือแต่งงานใหม่ได้ หรือทรงออกประกาศยกเลิกพระเพณีที่เห็นว่าล้าสมัย เช่น ประเพณีห้ามราษฎรมองดูพระมหากษัตริย์ (แสวง บุญเฉลิมวิภาส. 2549 : 149-150)

สำหรับการปฏิรูประบบศาลยุติธรรมนั้น เริ่มขึ้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) การปฏิรูปครั้งนี้ต้องใช้เวลาประมาณ 50 ปี รัฐต้องใช้งบประมาณเป็นจำนวนมาก อันเป็นการปฏิรูประบบศาลทั้งส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค ในเข้าสู่ยุคสมัย ซึ่งสาเหตุสำคัญที่ต้องมีการปฏิรูประบบศาลของไทยนั้น นิกร ทัสสโร (2549 : 129-139) กล่าวว่า เกิดขึ้นจากวิกฤตด้านการศาล 6 ประการ ซึ่งพอสรุปได้ ดังนี้

1. วิกฤตการณ์เรื่องระบบศาลและเขตอำนาจศาล

ระบบศาลของไทยก่อนที่จะมีการปฏิรูปนั้นเป็นระบบดั้งเดิมที่มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาแล้ว หากจะนับจำนวนศาลจากราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงแถลงพระบรมราชาธิบายแก่ไขการปกครองแผ่นดินเมื่อปี พ.ศ. 2430 จากกฎหมายตราสามดวง และจากหนังสือพระราชบัญญัติในปัจจุบันของเสด็จในกรมหลวงราชบุรีแล้ว สรุปได้ว่า สมัยนั้นมีศาลทั้งหมด 14 ศาล คือ

1.1 ศาลหลวง เป็นศาลที่มีอำนาจรับฟ้องส่งไปยังศาลอื่นที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษา และทำหน้าที่ศาลอุทธรณ์

1.2 ศาลราษฎร์ มีอำนาจพิจารณาคดีที่ฟ้องกล่าวหาว่าตระลาการข่มเหงราษฎร เช่น จับกุมโดยไม่มีหมาย หรือยึดทรัพย์โดยพลการ แต่ต่อมาศาลราษฎร์นี้ได้หายออกไปจากระบบเข้าใจว่าไม่มีคดีที่ราษฎรยื่นฟ้องที่ศาลนี้ แต่นำคดีซึ่งอยู่ในอำนาจของศาลนี้ไปฟ้องที่ศาลอื่นแทน

1.3 ศาลอาณัติกร เป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณากรณีกล่าวหากันด้วยเรื่องจำเลยมิได้เป็นญาติ แต่อ้างเป็นญาติ แล้วว่าความหรือเรียงคำคู่ความให้แก่ตัวความ ศาลนี้สังกัดมหาดไทย ในภายหลังเป็นศาลที่

1.4 ศาลนครบาล มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาที่มีโทษหนัก แต่ในภายหลังคดีที่เกิดขึ้นในเขตอำนาจศาลนครบาล จะเป็นความรับสั่งเสียส่วนมาก จึงพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงอธิบายว่า ด้วยเหตุเมื่อมีผู้ร้ายปล้นสะดมฆ่ากันตายแห่งใดกรมพระนครบาลต้องนำความกราบบังคมทูลรับสั่งให้รับเร่งชำระ เมื่อได้ความประการใด มักจะต้องคัดขึ้นกราบบังคมทูลก่อนและสั่งให้ลูกขุนปรึกษา เมื่อได้คำปรึกษาแล้ว ต้องนำขึ้นกราบบังคมทูลก่อนที่จะลงโทษอันหนัก เพราะฉะนั้นจึงถือเป็นความรับสั่ง

1.5 ศาลกรมวัง ศาลนี้มีอำนาจพิจารณาทั้งความแพ่ง ความอาญาและความนครบาล คือ คดีที่มีโทษหนัก ยกเว้นคดีอาญาที่กล่าวหาว่ามีการกระทำให้ผู้อื่นถึงตาย

1.6 ศาลแพ่งกลาง

1.7 ศาลแพ่งเกษม ศาลแพ่งกลางและศาลแพ่งเกษม เป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งที่ราษฎรเป็นคู่ความ ทั้งสองศาลนี้สังกัดอยู่ในกรมลูกขุนจึงไม่ขึ้นอยู่กับกระทรวงใด ศาลแพ่งเกษมมีพระเกษมราชสุภาวดีเป็นอธิบดี ส่วนศาลแพ่งกลางมีพระไกรศรีราชสุภาวดีเป็นอธิบดี

1.8 ศาลมรฎก คือ ศาลที่มีอำนาจพิจารณากรณีที่คดียึดเชื้อแล้วเสร็จยากและเป็นคดีความที่มีทุนทรัพย์สูง

1.9 ศาลกรมเจ้าท่ากลาง พิจารณาความระหว่างชาวต่างประเทศกับคนไทยต่อมาศาลกรมเจ้าท่ากลางแบ่งออกเป็น ศาลกรมเจ้าท่าซ้าย พิจารณาความระหว่างคนจีนกับคนจีน ศาลกรมเจ้าท่าขวา พิจารณาความระหว่างคนแขกกับคนแขก

1.10 ศาลกรมนา พิจารณาคดีเกี่ยวกับที่นา เครื่องทำนาและข้าวในนาไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่ง คดีอาญาธรรมดา หรือคดีอาญาที่มีโทษหนัก (ความนครบาล)

1.11 ศาลคลังมหาสมบัติ พิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับพระราชทรัพย์ทั่วไป แต่ในภายหลังคงพิจารณาเฉพาะคดีภาษีอากรและหนี้หลวงที่เป็นอำนาจหน้าที่ของพระคลังมหาสมบัติ

1.12 ศาลกระทรวงธรรมการ พิจารณาคดีที่พระภิกษุและสามเณรประพฤติผิดวินัย

1.13 ศาลกระทรวงสัสดี พิจารณาความเลิกไพร่หัวเมือง แต่ต่อมาภายหลังก็ได้ตัดสินคดีประเภทนี้เพราะคดีดังกล่าวได้กลายเป็นคดีอุทธรณ์ไปยังกระทรวงเจ้าสังกัด

1.14 ศาลกระทรวงแพทย พิจารณาคดีความที่กล่าวหาว่าเป็นกระสือหรือทำเสน่ห์ ยาแฝด หรือทำแท้ง ศาลนี้ในที่สุดต้องล้มเลิกไป เพราะมีผู้ฟ้องคดีประเภทนี้น้อยมาก นอกจากนี้ยังมีศาลพิเศษอีก 2 ศาล ได้แก่

1.14.1 ศาลรับสั่งชำระความ ลักซ้าง ม้า โค คำว่า ศาลรับสั่ง หมายความว่า พระเจ้าอยู่หัวทรงโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งศาลขึ้นสำหรับชำระคดีใดคดีหนึ่งแทนพระองค์ และเมื่อพิจารณาแล้วจะต้องนำความเห็นขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายก่อนจึงจะพิพากษาได้

1.14.2 ศาลราชตระกูล ศาลนี้เกิดขึ้นเพราะมีเจ้านายในราชตระกูลมากขึ้น และมีกรณีพิพาทเป็น โจทก์และจำเลยกันมากขึ้น ก็นำมาพิจารณาในศาลราชตระกูล แต่ศาลราชตระกูลไม่มีอำนาจพิจารณาในกรณีที่มีการกล่าวหาเป็นคดีที่มีการกระทำจนถึงแก่ความตาย ระบบศาลที่กล่าวมาข้างต้นนั้นเป็นศาลในระบบปกติ แต่ยังมีระบบศาลพิเศษอีก 2 ระบบ ได้แก่

1) ระบบทูลเกล้าฯถวายฎีกา ระบบนี้เสด็จในกรมหลวงราชบุรีทรวงอริบายไว้ ในหนังสือพระราชบัญญัติในปัจจุบัน เล่ม 2 ว่า "พระเจ้าแผ่นดินจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งประการใด คงจะไม่เป็นแบบเหมือนมาทุกแผ่นดินนัก เพราะอำนาจของพระเจ้าแผ่นดินนั้น ไม่ใช่อำนาจศาลเป็นพระบรมเดชานุภาพคุ้มครองแผ่นดินคนละอย่างออกไป ใหญ่กว่าอำนาจศาล ศาลที่เป็นอำนาจมัดกรังผิดนิไสยกัน ยังไม่ปรากฏว่าพระเจ้าแผ่นดินได้ทรงมีวิธีพิจารณาความตามคำที่เรียกกันในศาลเลย เพราะเหตุฉะนั้นจึงสงสัยว่าแต่เดิมมา ฎีกาต่อพระเจ้าแผ่นดิน ไม่ปรากฏนักในกฎหมายนั้น เพื่อเสียว่าถ้าได้ทรงพระกรุณาโปรดประการใดก็แล้วไปด้วยพระบรมเดชานุภาพ"

2) ระบบศาลรับสั่งพิเศษ เป็นศาลที่ขึ้นตรงต่อพระมหากษัตริย์ เช่น ศาลที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้ตั้งขึ้นกรณีเสด็จในกรมหลวงราชบุรีอุทหมันประมาท

2. วิกฤตการณ์ด้านการพิจารณาความ

เดิมศาลใช้กฎหมายวิธีสบัญญัติ 5 ฉบับ ซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) ประกอบด้วยกฎหมายลักษณะพยาน กฎหมายลักษณะรับฟ้อง กฎหมายลักษณะพิสูจน์ คำนำ ถ้อยแถลง (เป็นจารีตนครหลวง) กฎหมายลักษณะตระลาการ พระธรรมนุญศาล กฎหมายทั้งห้าฉบับนี้ยังคงใช้อยู่ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เฉพาะจารีตนครบาลนั้นเสด็จในกรมหลวงราชบุรี ทรงกล่าวว่า "ในครั้งนั้นผู้ใดต้องหาเป็นความอาญาแล้วได้รับความเดือดร้อนอย่างที่สุด เพราะในชั้นต้นถูกจับขังก่อนเสมอ กว่าจะได้มีใครพิจารณาก็นานมากกว่าทุกวันนี้ และในเวลาพิจารณานั้น ถ้อยกันว่าใครต้องหาแล้วต้องเป็นผู้ร้ายอยู่แล้ว ตบตีเขี่ยจะเอาหลักฐานให้ได้จากตัวคนที่ต้องหานั้นเอง ถ้าคน ๆ นั้นนำหลักฐานมาสืบความบริสุทธิ์ของตนได้ก็รอดไป คือ ผู้ต้องหาต้องเป็นผู้สืบผิดกับเดี๋ยวนี้ที่สันนิษฐานเสียว่าผู้ต้องหาเป็นคนบริสุทธิ์ กว่าโจทก์จะนำสืบให้เห็นพิรุช สองวิธีนี้ผิดกันมาก อย่างเก่ากระทำให้ตระลาการมีโอกาสดำเนินการอันมิชอบได้มาก แลกระทำร้ายร้ายสิ้นความนับถือ เพราะเห็นเป็นยักษ์เป็นมาร และขันมากที่ว่าตระลาการครั้งนั้น ไม่ได้ลดหย่อนการเขี้ยวเข็ญให้ร้ายบ้างเลย เห็นจะเป็นเพราะเวลานั้นตระลาการอยู่ในอำนาจ เข้าบ้านพันเมือง ๆ เขี้ยวเข็ญผู้พิพากษาตระลาการต่อลงไปจะเอาผู้ร้ายให้ได้ เพื่อเอาน่าต่อนายต่อขึ้นไป ผู้พิพากษาศาลจึงกลายเป็นโจทก์เองชำระเอาความแก่จำเลย"

ต่อมาจารีตนครบาลยกเลิกเมื่อมีการตราพระราชบัญญัติเลิกวิธีพิจารณาโจรสู้ร้าย ตามจารีตนครบาล ลงวันที่ 1 มีนาคม ร.ศ. 115 (พ.ศ. 2439) และประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2439

3. วิกฤตการณ์ความล่าช้าในการพิจารณาคดี

ในสมัยก่อนปฏิรูปการศาลนั้น อำนาจตุลาการและฝ่ายบริหาร (ซึ่งเรียกว่าฝ่ายตุลาการ) ยังไม่แยกอำนาจหน้าที่กัน โอกาสที่ผู้บังคับบัญชาจะแทรกแซงดุลพินิจในการพิจารณาคดีเกิดขึ้นได้ง่าย เสด็จในกรมหลวงราชบุรีถึงกับทรงกล่าวว่า อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอยู่ในมือตุลาการนั้นใช้ไม่ได้ มีแต่เกิดร้ายขึ้นเสมอ ๆ พระองค์จึงทรงให้ความสำคัญในเรื่องความเป็นอิสระของผู้พิพากษาอย่างยิ่ง โดยทรงอธิบายว่า "ในการวินิจฉัยกฎหมาย เป็นหน้าที่ผู้พิพากษาไม่เกี่ยวข้องกับความดี แต่ความดีต้องจัดให้ผู้พิพากษาศาตราการทำหน้าที่ได้โดยสะดวก ไม่ให้มีที่ติดขัด เป็นการจัดให้มีผู้ใหญ่นายหนึ่งเป็นพี่เลี้ยงดูแล"

4. วิกฤตการณ์ความทุจริตของกลุ่มและผู้พิพากษาศาตรา

วิกฤตการณ์ข้อนี้ปรากฏในพระบรมราชาธิบายว่า ลูกขุนตุลาการผู้พิจารณาพิพากษาทั้งปวง ต้องหาผลประโยชน์เลี้ยงชีวิตในทางความ คนดี ๆ จึงไม่มีใครจะมี มีแต่คนหาผลประโยชน์อย่างอื่นไม่ได้แล้วจึงหันมาหาประโยชน์ในทางนี้

เจ้าพระยามหิธรเล่าว่า "...มีคำกล่าวกันว่าในสมัยนั้นเนื่องจากข้าราชการไม่ได้รับเงินเดือน รับแต่เบี้ยหวัด ซึ่งจ่ายเพียงปีละครั้งและจำนวนเงินก็น้อย ถ้าข้าราชการขนาดชั้นเจ้ากรมรู้สีกว่ารายได้ของตนไม่ค่อยจะพอเลี้ยงบุตรภรรยา ก็มักจะร้องเรียนให้ผู้บังคับบัญชาหรือเจ้ากระทรวงทราบ ถ้าผู้บังคับบัญชาเห็นว่าผู้ร้องอยากจนสมควรช่วยเหลือจริง ก็จะมอบความแพ่งหรืออาญามาให้ข้าราชการผู้นั้นชำระที่บ้าน การชำระความที่บ้านนั้นเป็นประโยชน์แก่ผู้ทำหน้าที่ตุลาการเป็นอย่างดีเพราะคู่ความทั้งโจทก์จำเลยตลอดจนพยาน จะต้องมาค้างที่บ้านตุลาการเป็นเวลานานแรมเดือนหรือแรมปี จนกว่าตุลาการจะพิจารณาคดีเสร็จ ในระหว่างนี้โจทก์ จำเลยและพยาน ต่างก็ต้องหาข้าวปลาอาหารตลอดจนของใช้มาส่งเสียกันเอง เพื่อเอาใจตุลาการไว้ ทั้งโจทก์และจำเลยก็ต้องส่งเสียตุลาการด้วย ทำให้ตุลาการคลายความฝืดเคืองลงได้"

5. วิกฤตการณ์เรื่องความเป็นอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดี

ในสมัยก่อนปฏิรูปการศาลนั้น อำนาจตุลาการและฝ่ายบริหาร (ซึ่งเรียกว่าฝ่ายตุลาการ) ยังไม่แยกอำนาจหน้าที่กัน โอกาสที่ผู้บังคับบัญชาจะแทรกแซงดุลพินิจในการพิจารณาคดีเกิดขึ้นได้ง่าย เสด็จในกรมหลวงราชบุรีถึงกับทรงกล่าวว่า อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอยู่ในมือตุลาการนั้นใช้ไม่ได้ มีแต่เกิดร้ายขึ้นเสมอ ๆ พระองค์จึงทรงให้ความสำคัญในเรื่องความเป็น

อิสระของผู้พิพากษาอย่างยิ่ง โดยทรงอธิบายว่า "ในการวินิจฉัยกฎหมาย เป็นหน้าที่ผู้พิพากษา ไม่เกี่ยวข้องกับเสนาบดี แต่เสนาบดีต้องจัดให้ผู้พิพากษาตระลาการทำหน้าที่ได้โดยสะดวก ไม่ให้มีที่ติดขัด เป็นการจัดให้มีผู้ใหญ่นายหนึ่งเป็นพี่เลี้ยงดูแล"

6. วิกฤตการณ์เรื่องเอกราชทางศาล เป็นกรณีสืบเนื่องมาจากชาวตะวันตกไม่เชื่อถือในระบบศาลไทย และประเทศไทยต้องยอมให้สิทธิสภาพนอกอาณาเขตแก่ชาวต่างชาติ จึงต้องปฏิรูปการศาลซึ่งเห็นได้จากการที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแถลงพระบรมราชธิบายวิกฤตการณ์ศาลไว้ความตอนหนึ่งว่า "...การในกรมยุติธรรมทั้งปวงซึ่งแยกไปเป็นหลายกรมนั้น จึงได้ซัดไซมเลียมมาช้านานพันก่าลังที่จะแก้ไขให้ดีขึ้นในแบบเดิมนี้ได้ จึงเป็นความจำเป็นที่จะต้องแก้ไขเปลี่ยนรูปของกระทรวงยุติธรรมนี้ใหม่ ให้เป็นทางอันคิดคราวเดียวตลอดทั้งเรื่อง ไม่เป็นแต่คิดปุยาแก้ไขครั้งหนึ่งคราวหนึ่ง การยุติธรรมในเมืองไทยนี้เปรียบเหมือนเรือกำปั่นที่ถูกพริ้งแลปลวกกินผุโทรมทั้งลำ แต่ก่อนทำมานั้นเหมือนร้วแห่งใดก็เข้าไปตามอุคยาแต่เฉพาะที่ตรงร้วนั้น ที่อื่นก็โทรมให้เป็นของมันคงถาวรสืบไป และเป็นการสำคัญยิ่งใหญ่ว่าจะต้องรีบจัดการโดยเร็ว หาไม่ก็จะต้องจมลง ด้วยผุยับไปเหมือนเรือกำปั่นที่ชำรุดเหลือที่จะเยียวยาจนต้องจมลงฉะนั้น"

เมื่อปัญหาทั้งหมดวิกฤตอย่างถึงที่สุดแล้ว ประกอบกับมีแรงกดดันมาจากเจ้านายและข้าราชการที่มีหัวก้าวหน้า ได้แก่ พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนครสวรรค์วรพินิต พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นทิพยลาภพฤติธาดา สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ กรมพระสวัสดิโสภณ พระองค์เจ้าปฤษฎางค์ พระยามหาโยธา (นกแก้ว กชเสนี) พระยาอภัยพิพิช (สุน ศาสตรภักย์) เป็นต้น ซึ่งต้องการเห็นความเปลี่ยนแปลงในราชการแผ่นดิน โดยเฉพาะในด้านเกี่ยวกับความยุติธรรม (วิชา มหาคุณ. 2525 : 35)

ในที่สุดเมื่อปลายปี ร.ศ. 110 รัฐบาลไทยก็ได้ออกประกาศตั้งกระทรวงยุติธรรมขึ้นเมื่อวันที่ 25 มีนาคม ร.ศ. 110 (พ.ศ. 2434) แต่ได้ลงประกาศในราชกิจจานุเบกษาฉบับประจำวันที่ 10 เมษายน ร.ศ. 111 (พ.ศ. 2435) (สมัยนั้นถือเอาวันที่ 1 เมษายน เป็นวันเริ่มต้นปีใหม่ของทุกปี) ประกาศพระบรมราชโองการฉบับดังกล่าวถือได้ว่าเป็นก้าวแรกที่สำคัญยิ่งของการปฏิรูประบบศาลยุติธรรมไทยเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุง โครงสร้างของศาลยุติธรรมไทยอย่างสิ้นเชิงและเป็นการจัดระเบียบทางการศาลให้เป็นแบบตะวันตก ด้วยการตั้งกระทรวงยุติธรรมขึ้นเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบทางด้านศาลยุติธรรมอย่างแท้จริง เพียงองค์กรเดียว มีเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมเป็นเจ้ากระทรวงยุติธรรมพระองค์แรกคือ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสวัสดิโสภณ กรมพระสวัสดิวัณวิศิษฎ์ โดยมีหน้าที่อำนวยความสะดวก

สะดวกแก่ศาลในการพิจารณาคดีเท่านั้นศาลต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานครที่มีอยู่เดิมได้ถูกโอนมาขึ้นกับกระทรวงยุติธรรมและยุบรวมเหลือเพียง 7 ศาลคือ

1. ศาลฎีกา (กรมตรวจฎีกา) เปลี่ยนเป็นศาลอุทธรณ์คดีหลวง
2. ศาลอุทธรณ์มหาดไทย เปลี่ยนเป็นศาลอุทธรณ์คดีราษฎร
3. ศาลนครบาลกับศาลอาญานอก รวมกันแล้วเรียกว่า ศาลพระราชอาญา
4. ศาลแพ่งเกษม ศาลกรมวัง ศาลกรมนา รวมกันเป็น ศาลแพ่งเกษมบางที่เรียกว่า ศาลแพ่งเกษมราชสุภาวดี

5. ศาลแพ่งกลาง ศาลกรมวัง ศาลกรมนา ศาลกรมท่าซ้าย ศาลกรมท่าขวา ศาลธรรมการ ศาลราชตระกูล รวมกันเป็นศาลแพ่งกลาง บางที่เรียกว่า ศาลไถ่ราษฎรสุภาวดี

6. ศาลสรรพากร ศาลมรดก รวมกันเป็น ศาลสรรพากร

7. ศาลต่างประเทศ ยังคงเป็น ศาลต่างประเทศ ตามเดิม

ส่วนศาลหัวเมืองในมณฑลกรุงเทพฯ และในหัวเมืองอื่น ๆ คงเป็นไปตามเดิมกล่าว คือ ศาลหัวเมืองยังคงแยกไปสังกัดอยู่ในกระทรวงมหาดไทยและกระทรวงนครบาลยังมิได้มีการจัดให้มาอยู่สังกัดอยู่ในกระทรวงยุติธรรมแต่อย่างใด (กระทรวงยุติธรรม. 2547 : 22-24)

นอกจากการจัดตั้งกระทรวงยุติธรรมเพื่อรวบรวมศาลต่าง ๆ ให้มาอยู่ในแห่งเดียวกันแล้ว ยังกำหนดให้กระทรวงยุติธรรมดูแลงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมด้วยคือ กรมอัยการ กรมราชทัณฑ์ และกรมร่างกฎหมาย (แสง บุญเฉลิมวิภาส. 2547 : 174)

การปฏิรูปการศาลของกระทรวงยุติธรรมในสมัยสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ส่วนใหญ่มีลักษณะค่อยเป็นค่อยไปตามความเหมาะสมของสภาพการณ์ที่เป็นอยู่เป็นการพยายามแก้ปัญหาเฉพาะหน้า พร้อมสอดแทรกหลักการและวิธีการใหม่ ๆ เข้าไปด้วย วิฤตติการณ์ทางการศาลของไทยในสมัยนั้นรุนแรงมาก แต่พระองค์ก็ทรงพยายามปรับปรุงเท่าที่จะกระทำได้และที่สำคัญสรุปได้ดังนี้ (กระทรวงยุติธรรม. 2547 : 24-27)

1. ปรับปรุงด้านอัตรากำลังผู้พิพากษาของศาลในสังกัดกระทรวงยุติธรรม
2. ตั้งระเบียบการส่งคดีความเก่ามายังศาลในสังกัดกระทรวงยุติธรรมเนื่องจาก

ช่วงแรกของการปฏิรูปศาลต้องประสบอุปสรรคจากตระลาการที่เสียผลประโยชน์แก่สิ่งประวิงไม่ส่งสำนวนความและตัวความมาให้ผู้พิพากษาในศาลที่ตั้งขึ้นใหม่

3. ปรับปรุงระเบียบวิธีปฏิบัติของศาลในความสะดวกในการพิจารณาพิพากษา

คดี ซึ่งปรากฏออกมาในรูปพระราชบัญญัติและกฎเสนาบดีต่าง ๆ เช่นพระราชบัญญัติว่าด้วยบังคับโจทก์ให้สาบานก่อนฟ้องความอาญา พระราชบัญญัติว่าด้วยพินัยหลวง เพื่อวางระเบียบ

การส่งเงินค่าพิณยหลวงให้เหมาะสมกับระบบราชการไทยแบบใหม่ กฎเสนาบดีว่าด้วยเรื่อง
ค่าธรรมเนียมคัดสำนวน

4. ช่วยเหลือบุคคลยากจนให้มีโอกาสได้รับความยุติธรรมทางศาลโดยพระองค์
ได้ทรงออกประกาศกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยคนอนาถาฟ้องความไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม
ร.ศ. 111 ขึ้น

5. ออกประกาศว่าด้วยลักษณะรับฟ้อง ร.ศ. 111 เพื่อวางระเบียบหลักเกณฑ์รับ
ฟ้อง ซึ่งจะทำให้ราษฎรเข้าใจวิธีการรับฟ้องคดีตามขั้นตอนของระบบกระบวนการพิจารณาในศาล
ไทยแบบใหม่

6. ตราพระราชบัญญัติจัดการศาลในสนามสถิตยุติธรรม ร.ศ. 111
เพื่อเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงศาลสถิตยุติธรรมให้เหมาะสมยิ่งขึ้น โดยยกเลิกกรมรับฟ้อง
ที่ตั้งขึ้นตามประกาศตั้งกระทรวงยุติธรรม ร.ศ. 110

7. ตั้งศาล โปรริสภาขึ้นในสังกัดกระทรวงยุติธรรม เมื่อต้นปี ร.ศ. 112
และยกเลิกศาลกองตระเวนเดิมเสีย

นอกจากนี้ ในสมัยของพระองค์ยังได้เริ่มสนับสนุนให้มีอาชีพทนายความ ซึ่งเป็น
เรื่องใหม่ในกระบวนการพิจารณาตัดสินของศาลไทยในขณะนั้น และพระองค์ทรงกราบบังคมทูล
ต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อจัดตั้งกรมอัยการขึ้นทำหน้าที่ “ทนายของราชาธิปไตย
เพื่อเป็นหน้าที่ธุระในคดีราชทรัพย์แลคดีหลวง” ซึ่งเป็นก้าวใหม่อีกก้าวหนึ่งของ
กระบวนการยุติธรรมไทย เพราะเป็นการแยกหน้าที่ระหว่างผู้พิพากษา กับ ทนายแผ่นดินออกจากกัน
(นิกร ทสสโร. 2549 : 142)

การปฏิรูปการศาลในสมัยพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าคัคณางค์คุณครุ
หลวงพิชิตปรีชากร เสนาบดีกระทรวงยุติธรรมพระองค์ที่ 2 ที่สำคัญสรุปได้ดังนี้ (นิกร ทสสโร.
2549 : 143-146)

1. เร่งชำระคดีค้างในศาลพระราชอาญา และศาลราชทัณฑ์พิเภทซึ่งคดีค้างถึง
1.987 คดี แต่ทั้งสองศาลตัดสินไปได้เพียง 26 คดี เท่านั้นเนื่องจากมีผู้พิพากษาเพียง 2 คน
เท่านั้น จึงทรงไขโดยตั้งศาล โปรริสภาเพิ่มขึ้น 3 ศาล และขอพระราชทานบรรจุผู้พิพากษาเพิ่มอีก
11 คนให้เต็มตามอัตราที่ว่าง

2. ออกกฎหมายห้ามเรียกค่าธรรมเนียมความอุทธรณ์จากผู้พิพากษาผู้ตัดสินคดีซึ่งถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญอีกครั้งหนึ่ง เพราะเดิมเมื่อตัดสินคดีแล้ว หากคู่ความอุทธรณ์ผู้พิพากษาในศาลชั้นต้นที่ตัดสินคดีจะตกเป็นจำเลยในศาลอุทธรณ์ เมื่อศาลอุทธรณ์ตัดสินยกคำพิพากษาของศาลชั้นต้น ก็จะมีคำสั่งให้ผู้พิพากษาเสียค่าธรรมเนียม

3. ออกประกาศใช้กฎหมายลักษณะพยาน ฉบับ ร.ศ. 113 ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายลักษณะพยาน ฉบับที่ 2 ของไทย โดยฉบับแรกเป็นกฎหมายลักษณะพยาน สมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1

4. วันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2438 ทรงกราบบังคมทูลขอเปลี่ยนโทษจากโทษทวน(เชี่ยน) 50 ที เป็นให้ลงโทษจำขังแทน

5. ออกประกาศให้ใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษสำหรับให้ไปพลางก่อน ร.ศ. 115 และออกพระราชบัญญัติกระบวนการพิจารณาความแพ่ง ร.ศ. 115 ซึ่งกฎหมายทั้งสองฉบับนี้นับได้ว่าเป็นความก้าวหน้าทางวิธีสบัญญัติที่สำคัญของประเทศ

6. ตั้งคณะกรรมการพิเศษปรึกษาคดีกรรจ์ขึ้น 3 คณะเพื่อชำระคดีค้างประมาณ 3,000 เรื่องเศษ และเป็นครั้งแรกที่ทางราชการไทยได้แต่งตั้งมิสเตอร์โรเบิร์ต เจ. เกิกpatrick (Robert J. Kirkpatrick) ที่ปรึกษากฎหมายร่วมเป็นกรรมการพิจารณาคดี

7. รวมศาลราชทัณฑ์พิเชทเข้ากับศาลพระราชอาญา และรวมศาลแพ่งเกษมราชสุภาวดีกับศาลแพ่งไกรสีราชสุภาวดีเข้าด้วยกันเป็นศาลแพ่ง เนื่องจากต่างศาลต่างผลักภาระการพิจารณาคดีไปยังอีกศาลหนึ่ง

8. ออกกฎหมายให้ผู้พิพากษาทำงานตั้งแต่ 10 นาฬิกาและเลิกงานในเวลา 16 นาฬิกาห้ามให้ทำงานอย่างเคร่งครัดตรงต่อเวลา หากวันใดผู้พิพากษาไม่มาหรือมาสายตั้งแต่ 1 นาทีขึ้นไป ให้นำรายงานบัญชีเวลาขึ้นต่อเสนาบดีในวันเดียวกัน หากมีการปิดบังให้หักเงินเดือนผู้พิพากษาเอาเป็นรางวัลแก่ผู้แจ้งเรื่องต่อเสนาบดี

9. ออกพระราชบัญญัติยกเลิกวิธีพิจารณาโจรสรรายตามจารีตนครบาล

การปฏิรูปการศาลสมัยพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ซึ่งเป็นเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมพระองค์ที่ 3 ที่สำคัญสรุปได้ ดังนี้ (นิกร ทัสโสโร. 2549 : 147-164)

1. วันที่ 9 มีนาคม ร.ศ. 115 ทรงขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ศาลในกระทรวงยุติธรรมมีอำนาจกำหนดโทษได้เอง ซึ่งก็มีพระบรมราชานุญาตให้วันที่ 10 มีนาคม ร.ศ. 115 เว้นแต่โทษประหารชีวิต ธิราชบาทว์และจำคุกตลอดชีวิตที่ต้องกราบบังคมทูลก่อน

นับเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญอีกครั้งหนึ่งในวงการศาลในเนื่องจากเดิมศาลไม่มีอำนาจกำหนดโทษ

2. ทรงสร้างบุคลากรทางกฎหมายด้วยการตั้งโรงเรียนกฎหมายขึ้น (ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2440 ซึ่งต่อมาในปี พ.ศ. 2454 ยกฐานะขึ้นเป็นโรงเรียนหลวงสังกัดกระทรวงยุติธรรม-ผู้วิจัย) โดยมีพระยาอภัยราชา (มองซิสเซอร์ กุสตาฟ โรแลง ชัคแมงส์) เป็นผู้ให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือ

3. ทรงเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการในศาลยุติธรรม และยังทรงปรับเงินเดือนผู้พิพากษาให้เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่

4. ออกประกาศห้ามนำคดีที่ศาลไปริสภาคัดสินแล้วมาฟ้องต่อศาลแพ่งและอาญา ก่อนที่จะได้รับอนุญาตจากศาลดังกล่าว

5. วันที่ 29 พฤศจิกายน ร.ศ. 117 (พ.ศ. 2441) ประกาศยกเลิกกฎหมายต่อท้ายและแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติลักษณะพยานเพื่อแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติกระบวนการพิจารณาคดีศาลแพ่ง ร.ศ. 115 เนื่องจากทรงเห็นว่าผู้ร่างเดิมยังไม่เข้าใจความหมายของความแพ่งและอาญา อีกทั้งยังไม่เข้าใจเรื่องตัวเงินและอธิบายไว้ผิดทั้งสิ้น

6. ทรงกราบบังคมทูลถวายร่างพระราชบัญญัติลักษณะพยานเพื่อแก้ไขปัญหามาตรา 6 โดยทรงให้เหตุผลว่าเนื่องจากกฎหมายเดิมไม่ยอมให้จำเลยในคดีอาญาอ้างตนเองอ้างบิดา มารดาและบุตรเป็นพยาน แต่ยอมให้โจทก์อ้างได้ซึ่งนับว่าเป็นกฎหมายที่แสดงให้เห็นความก้าวหน้าในเรื่องสิทธิของคู่ความและสิทธิของบุคคลในการสิทธิทางศาลที่สำคัญยิ่ง

7. ออกประกาศพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญาดำเนินการแก้ไขเรื่องอำนาจศาลและอำนาจของเจ้าพนักงานในการออกหมายจับและแก้ไขเรื่องห้ามมิให้ผู้พิพากษาออกหมายค้นวังพระบรมวงศานุวงศ์ตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไป เว้นแต่จะได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาต

8. ออกประกาศเรื่องการเรียกคืนทรัพย์สินจากจำเลยในคดีอาญาข้อหาลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ วิวาททรัพย์ ปล้นทรัพย์ ครอบครองทรัพย์ ฉ้อโกง และขโมยออก โดยให้ศาลพิพากษาทรัพย์สินที่เรียกคืนไว้ในคำพิพากษาคดีอาญาได้ ทั้งนี้ ห้ามมิให้ศาลเรียกค่าธรรมเนียมจากอัยการที่ยื่นคำร้องขอเรียกทรัพย์สินคืนแต่ให้ผู้ได้รับทรัพย์สินคืนเป็นผู้ชำระค่าธรรมเนียม

9. ออกพระราชบัญญัติอุทธรณ์ ร.ศ. 123 เพื่อแก้ไขการยื่นอุทธรณ์สำหรับคดีที่ไม่ควรอุทธรณ์และฎีกา

10. ออกพระราชบัญญัติพระธรรมนูญศาลยุติธรรมและพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่ง ร.ศ. 127 เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน ร.ศ. 127 ซึ่งเดิมกฎหมายทั้งสองฉบับมีความซับซ้อนและเข้าใจยากและเมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม ร.ศ. 128 ทรงกราบบังคมทูลพระเจ้าอยู่หัวขอพระราชทานแก้ไขพระธรรมนูญศาลยุติธรรม โดยเปลี่ยนชื่อ “ศาลต่างประเทศ” เป็น “ศาลคดีต่างประเทศ” ชื่อสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่แก้ไขพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 7 คือ การกำหนดให้คำพิพากษาศาลฎีกาที่ได้พิพากษาเสร็จเด็ดขาดไปแล้ว ห้ามมิให้คู่ความทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาชั้นที่ 2 อีก ส่วนพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ร.ศ. 127 กำหนดให้แบ่งศาลออกเป็น 3 แผนกคือ ศาลฎีกา ศาลยุติธรรมกรุงเทพฯ และศาลหัวเมือง ต่อมาภายหลังเมื่อวันที่ 3 เมษายน ร.ศ. 131 (พ.ศ. 2455) (ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว-ผู้วิชัย) จึงมีการประกาศจัดระเบียบราชการกระทรวงยุติธรรมใหม่ โดยยกศาลฎีกามารวมอยู่ในศาลยุติธรรม

การออกกฎหมายทั้งสองฉบับดังกล่าวมีผลถึงเอกราชทางการศาลเพราะตามสนธิสัญญาระหว่างไทยกับฝรั่งเศสกำหนดไว้ว่า ไทยจะได้รับอำนาจศาลคืนก็ต่อเมื่อประกาศใช้กฎหมายลักษณะต่าง ๆ คือ กฎหมายลักษณะอาญา กฎหมายลักษณะแพ่งและค้าขายกฎหมายลักษณะวิธีพิจารณาและกฎหมายลักษณะจัดตั้งศาลก่อน

1. ทรงปฏิรูปการศาลโดยให้อำนาจเป็นอิสระจากฝ่ายบริหาร ซึ่งถือว่าเป็นขั้นที่ดีที่สุดอีกผลงานหนึ่งของเสด็จของกรมหลวงในราชบุรี พระองค์ทรงกล่าวไว้ว่า “อำนาจพิจารณาพิพากษาคืออยู่ในอุ้งมือฝ่ายตุกรานั้นใช้ไม่ได้มีแต่จะเกิดภัยขึ้นเสมอ ๆ ดังที่รัฐบาลก็ได้ประกาศแสดงความอันทันหลายครั้ง”

2. ทรงปฏิรูปการศาลในส่วนภูมิภาคซึ่งเสด็จในกรมหลวงราชบุรีทรงเป็นนายกสภาข้าราชการศาลหัวเมือง โดยในปี ร.ศ. 199 (พ.ศ. 2442) สามารถจัดตั้งศาลมณฑลได้ 12 มณฑล รวม 54 ศาลและแต่งตั้งผู้พิพากษาในส่วนภูมิภาคประจำทุกศาลได้รวม 94 คน

3. ทรงเป็นกรรมการตัดสินคดีความฎีกา มีทั้งผลงานคำพิพากษาและหมายเหตุท้ายฎีกา

4. ทรงจัดฝ่ายราชทัณฑ์โดยให้กองมหันตโทษ และกองลหุโทษจากกระทรวงนครบาลมาสังกัดกระทรวงยุติธรรมตั้งแต่ ร.ศ. 116 เพื่อจัดวางข้อบังคับของเรือนจำให้ดีขึ้นและให้ผู้พิพากษามีอำนาจตรวจเรือนจำได้ กับทรงตั้งกองพิมพ์ลายมือขึ้นที่กองลหุโทษใน พ.ศ. 2443

5. ทรงรับสืบทอดการจัดระเบียบศาลคดีต่างประเทศที่เชียงใหม่เพื่อช่วยคลี่คลายและระงับปัญหาที่ประเทศอังกฤษมีความกังวลใจ โดยทรงออกประกาศจัดระเบียบเขตอำนาจศาล ฉบับลงวันที่ 19 กรกฎาคม พ.ศ. 2451

กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ทรงทุ่มเทเวลาให้กับการปรับปรุงงานทางด้านการศาลเพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีเป็นไปอย่างบริสุทธิ์และทำให้สถาบันศาลเป็นที่พึงของประชาชนอย่างแท้จริงแม้แต่ชาวต่างชาติอย่างมิสเตอร์ Walter A. Graham นักเขียนชาวอังกฤษได้กล่าวยกย่องงานของกระทรวงยุติธรรมว่า “ราชการกระทรวงยุติธรรมในยุคนี้ บริสุทธิ์และยุติธรรมอย่างที่ประเทศไทยไม่เคยมีมาแต่กาลก่อน ผู้พิพากษาไทยในยุคนี้ อาจเทียบกับผู้พิพากษาของประเทศต่าง ๆ ในภาคพื้นยุโรปได้เป็นอย่างดีตอนปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กระทรวงยุติธรรมเปรียบประดุจดวงดาวที่สุกสว่าง เรื่องรัศมีดวงหนึ่งในวงการบริหารราชการแผ่นดินไทย” (แสวง บุญเฉลิมวิภาส. 2549 : 177)

ต่อมาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระบรมราชโองการยกศาลฎีกามารวมไว้ในกระทรวงยุติธรรมเมื่อ ร.ศ. 131 (พ.ศ. 2455) นับแต่บัดนี้เป็นต้นมาศาลในกระทรวงยุติธรรมจึงแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ศาลสถิตยุติธรรมกรุงเทพฯ และศาลหัวเมือง ซึ่งแต่ละศาลมีรายละเอียดสรุปได้ ดังนี้ (คุชฎีหิ์ ลีละเมียร. 2548 : 15-18)

1. ศาลสถิตยุติธรรมกรุงเทพฯ แบ่งออกเป็น 3 ชั้น ได้แก่

1.1 ศาลฎีกาเป็นศาลสูงสุดสำหรับพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวงที่มีการฎีกามาจากศาลอุทธรณ์กรุงเทพฯ

1.2 ศาลอุทธรณ์ เดิมมี 2 ศาล คือ ศาลอุทธรณ์กรุงเทพฯ และศาลอุทธรณ์ข้าหลวงพิเศษ แต่ละศาลต่างมีอธิบดีผู้พิพากษาเป็นผู้บังคับบัญชา และมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอุทธรณ์จากศาลต่าง ๆ แยกกัน คือ คดีในศาลหัวเมืองต้องอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ข้าหลวงพิเศษ ยกเว้นคดีของศาลคดีต่างประเทศ หรือศาลแพ่งที่มีอำนาจในหัวเมืองซึ่งต้องบังคับตามสัญญาทางพระราชไมตรีต่างประเทศ ต้องอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์กรุงเทพฯ แต่ต่อมาศาลอุทธรณ์ข้าหลวงพิเศษและศาลอุทธรณ์กรุงเทพฯ ได้รวมเข้ากันเป็นศาลเดียวเรียกว่าศาลอุทธรณ์กรุงเทพฯ มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั่วราชอาณาจักรตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2469 เป็นต้นไป

1.3 ศาลชั้นต้นมี 4 ศาล ดังนี้

1.3.1 ศาลพระราชอาญา มีอำนาจวางบทบาทกำหนดโทษในคดีอาชญาทั่วไปโดยไม่มีข้อจำกัด โดยมีเขตอำนาจเฉพาะคดีที่เกิดขึ้นในจังหวัดพระนครและจังหวัด

ธนบุรีเท่านั้น และยังมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาชญาสินไหม (คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาผู้วิจัย) ให้อยู่ในอำนาจศาล โปริสภา และคดีที่เกี่ยวกับคนในบังคับอังกฤษและฝรั่งเศส ให้อยู่ในอำนาจของศาลคดีต่างประเทศ

1.3.2 ศาลแพ่ง มีอำนาจชำระความแพ่งทั้งปวงที่เกิดขึ้นในเขตจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี รวมทั้งคดีล้มละลายด้วย ส่วนคดีมโนสารเร่ให้อยู่ในอำนาจของศาลโปริสภา และคดีที่เกี่ยวกับคนในบังคับอังกฤษและฝรั่งเศสให้อยู่ในอำนาจของศาลคดีต่างประเทศ และนอกจากนี้ คดีแพ่งมีเกิดขึ้นในเขตอำนาจของศาลจังหวัด หากศาลแพ่งพิจารณารับเห็นเป็นการสมควรก็มีอำนาจกับคดีนั้นไว้พิจารณาพิพากษาได้

1.3.3 ศาลคดีต่างประเทศ แบ่งเป็น 2 แผนก คือ ศาลคดีต่างประเทศชำระคดีเฉพาะคดีที่เกี่ยวกับคนในบังคับอังกฤษ และศาลคดีต่างประเทศชำระคดีเฉพาะที่เกี่ยวกับคนในบังคับชำระฝรั่งเศส ทั้งสองศาลมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งความแพ่งและความอาชญาได้ทุกตัวบทกฎหมาย รวมทั้งคดีล้มละลายด้วย

1.3.4 ศาลโปริสภา มีอำนาจชำระคดีอาชญาที่มีโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือนหรือปรับไหมเพียงเงิน 2 ชั่งลงมา และชำระคดีแพ่งที่มีทุนทรัพย์ไม่เกิน 200 บาท หรือคดีที่ฟ้องขับไล่ออกจากที่อยู่อาศัยหรือที่ให้เช่าอันมีราคาค่าเช่าไม่เกินเดือนละ 200 บาท นอกจากนี้ยังทำหน้าที่ไต่สวนคดีอาชญาเกินอำนาจศาลโปริสภาได้ด้วย

1.4 ศาลหัวเมือง แบ่งออกเป็น 3 ชั้น ได้แก่

1.4.1 ศาลมณฑล มีอำนาจชำระคดีความทั้งความแพ่งและความอาชญาที่เกิดขึ้นในเขตมณฑลเทศาภิบาล ศาลมณฑลทำหน้าที่เป็นทั้งศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ในมณฑลนั้น ๆ แต่ต่อมามีประกาศเรื่องแก้ไขอำนาจศาลมณฑล ร.ศ. 128 (พ.ศ. 2452) ให้อยกเลิกอำนาจชำระความอุทธรณ์ของศาลมณฑล โดยให้ส่งความอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ข้าหลวงพิเศษแทน

1.4.2 ศาลเมือง มีอำนาจพิจารณาพิพากษาความแพ่งทุนทรัพย์ไม่เกิน 10,000 บาท และความอาชญาที่มีโทษหลวง คือจำไม่เกิน 10 ปี จำคุกไม่เกิน 30 ปี และปรับไม่เกิน 10,000 บาท หากคดีเกินอำนาจศาลเมืองมีอำนาจพิจารณาได้ แต่ต้องส่งความเห็นและสำนวนไปให้ศาลมณฑลพิพากษาต่อมามีประกาศเรื่องแก้ไขอำนาจศาลมณฑล ร.ศ. 128 ได้กำหนดให้อธิบดีศาลมณฑลหรือผู้แทนไปช่วยนั่งพิจารณาในศาลเมืองร่วมกับผู้พิพากษาอีกหนึ่งนายเป็นอย่างน้อยแล้วให้มีอำนาจเท่าศาลมณฑล ภายหลังพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ได้แก้ไขเพิ่มเติม

พ.ศ. 2473 ได้ยกเลิกประกาศดังกล่าวและกำหนดให้ศาลจังหวัดมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่ฟังได้

1.4.3 ศาลแขวง มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคความอาชญาที่มีโทษเบา และความแพ่งที่มีทุนทรัพย์ต่ำ และมีเขตอำนาจในท้องที่ซึ่งเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมจะกำหนดให้ว่ากล่าวประกาศจัดระเบียบราชการกระทรวงยุติธรรม ลงวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2455 ได้แยกหน้าที่ราชการกระทรวงยุติธรรมเป็นฝ่ายตุลาการส่วนหนึ่ง และฝ่ายตุลาการอีกส่วนหนึ่ง และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯตั้งอธิบดีศาลฎีกาในเวลาต่อมา เพื่อเป็นประธานในแผนกตุลาการ ในส่วนระเบียบราชการนั้น ให้เสนาบดีกระทรวงยุติธรรมมีอำนาจและหน้าที่บังคับบัญชาและรับผิดชอบทั่วไป และบรรดาราชการอันนับว่าเป็นส่วนราชการ ให้เป็นหน้าที่เสนาบดีบังคับบัญชาได้สิทธิขาดโดยลำพัง แต่ในส่วนที่เป็นฝ่ายตุลาการนั้น ให้เสนาบดีปรึกษาหารือและฟังความคิดเห็นของอธิบดีศาลฎีกา แล้ววินิจฉัยบังคับบัญชาไปตามที่ตกลงกัน ถ้ามีความเห็นแตกต่างกันก็ให้เสนาบดีพร้อมด้วยอธิบดีศาลฎีกานำความกราบบังคมทูลเรียนพระราชปฏิบัติต่อมาลงบังคับกล่าวนี้ถูกยกเลิก โดยประกาศจัดระเบียบราชการกระทรวงยุติธรรมลงวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2471 ซึ่งประกาศฉบับหลังนี้ให้เสนาบดีกระทรวงยุติธรรมเป็นประธานมีหน้าที่รับผิดชอบบังคับบัญชาข้าราชการฝ่ายตุลาการและฝ่ายตุลาการ นอกจากการพิจารณาพิพากษาคดีในศาลซึ่งเป็นอำนาจอิสระของผู้พิพากษา แต่เพื่อให้เสนาบดีมีโอกาสตรวจตราราชการในศาลยุติธรรมให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ให้เสนาบดีมีอำนาจนั่งกำกับพิจารณาปรึกษาคดีในศาลยุติธรรมได้ทุกศาล รวมทั้งการตั้งเลื่อนย้ายหรือปลดผู้พิพากษา ให้ตกเป็นหน้าที่ของเสนาบดีที่จะนำความขึ้นกราบบังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต และต่อมาภายหลังเมื่อมีการตราพระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2477 ก็ได้บัญญัติให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้รับผิดชอบในงานตุลาการของศาลทั้งหลายแต่การดำเนินการพิจารณาพิพากษาคดีให้เสร็จเด็ดขาดไปนั้น ให้อยู่ในดุลยพินิจของศาล โดยเฉพาะ และศาลยุติธรรมก็แบ่งออกเป็น 3 ชั้น ได้แก่ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา โดยมีประธานศาลฎีกาเป็นผู้วางระเบียบราชการฝ่ายตุลาการทั้งหมด โดยอนุมัติของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม จึงเป็นการสิ้นสุดของการใช้อำนาจตุลาการในฝ่ายบริหารนับแต่บัดนั้น (กระทรวงยุติธรรม. 2547 : 28-30)

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงศาลปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 รัฐธรรมนูญได้เปลี่ยนแปลงที่มาของอำนาจตุลาการซึ่งเดิมมาจากพระมหากษัตริย์เป็นอำนาจตุลาการมาจากปวงชนชาวไทย

แต่พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ใช้อำนาจตุลาการทางศาลยุติธรรมและผู้พิพากษาก็ยังอำนวยความสะดวกยุติธรรมในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์เช่นเดิมศาลยุติธรรมก็ยังอยู่ในสังกัดกระทรวงยุติธรรมต่อไป และเมื่อมีการตราพระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2476 กำหนดให้จัดระเบียบราชการบริหารส่วนภูมิภาคเป็นจังหวัดและอำเภอโดยยุบเลิกมณฑล จึงได้มีการแก้ไขพระธรรมนูญศาลยุติธรรม พุทธศักราช 2476 ด้วยการยุบศาลมณฑลและให้ศาลมณฑลเดิมมีฐานะเป็นศาลจังหวัด กับให้ยุบตำแหน่งอธิบดีผู้พิพากษาศาลมณฑล แล้วตั้งข้าหลวงยุติธรรมขึ้น นับแต่นั้นมาศาลหัวเมืองจึงมีแต่ศาลจังหวัดและศาลแขวงเท่านั้น (ดุยฉวีหี ลีละเมียร. 2548 : 18-19)

ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2540 ได้กำหนดไว้ในหมวด 8 ศาล ส่วนที่ 3 ศาลยุติธรรม มาตรา 275 วรรคหนึ่งว่า “ศาลยุติธรรมมีหน่วยธุรการของศาลยุติธรรมที่เป็นอิสระ โดยมีเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นผู้บังคับบัญชาขึ้นตรงต่อประธานศาลฎีกา” และวรรคสามบัญญัติว่า “สำนักงานศาลยุติธรรมมีอิสระในการบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการดำเนินการเรื่องอื่น ทั้งนี้ตามที่กฎหมายกำหนด” ทำให้ศาลยุติธรรมที่เคยสังกัดอยู่กับกระทรวงยุติธรรมมากกว่า 108 ปี ได้แยกออกจากกระทรวงยุติธรรมโดยเด็ดขาดและมีฐานะเป็นองค์กรอิสระซึ่งนับเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของศาลยุติธรรม โดยรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวมีเจตนารมณ์ที่จะให้ศาลยุติธรรมมีความเป็นอิสระของตุลาการอย่างแท้จริง ทั้งถ่วงดุลกับอำนาจฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติได้อย่างเหมาะสมนอกจากนี้ รัฐธรรมนูญฉบับนี้ ยังทำให้เกิดการปรับปรุงทางโครงสร้างของศาลยุติธรรมตามมาด้วยการตราพระธรรมนูญศาลยุติธรรม พุทธศักราช 2543 ขึ้นใช้แทน โดยให้ยกเลิกพระราชบัญญัติให้ใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พุทธศักราช 2477 และพระธรรมนูญศาลยุติธรรม พุทธศักราช 2477 รวมทั้งตราพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 (ดุยฉวีหี ลีละเมียร. 2548 : 43)

ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม พุทธศักราช 2543 มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2543 ได้แบ่งศาลยุติธรรมออกเป็น 3 ชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา และภายหลังยังมีการตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเพิ่มเติมเป็นศาลชั้นต้นอีกหลายศาลดังนี้ ศาลชั้นต้นสามารถแบ่งออกเป็นศาลชั้นต้นในกรุงเทพมหานครและในส่วนภูมิภาคดังนี้

ศาลชั้นต้นในกรุงเทพมหานคร ได้แก่

1. ศาลแพ่ง
2. ศาลอาญา

3. ศาลแพ่งกรุงเทพใต้
4. ศาลอาญกรุงเทพใต้
5. ศาลแพ่งธนบุรี
6. ศาลอาญาธนบุรี
7. ศาลจังหวัดมีนบุรี
8. ศาลจังหวัดพระโขนง
9. ศาลจังหวัดคลองชัน
10. ศาลแขวงพระนครเหนือ
11. ศาลแขวงพระนครใต้
12. ศาลแขวงคูสิต
13. ศาลแขวงปทุมวัน
14. ศาลแขวงธนบุรี และ
15. ศาลแขวงคอนเมือง (เปิดทำการในวันที่ 1 เมษายน 2557)

นอกจากนี้ยังมีศาลพิเศษและศาลชำนาญพิเศษดังต่อไปนี้ ที่ตั้งอยู่ใน กรุงเทพมหานคร โดยศาลลำดับที่ 1 มีเขตอำนาจเฉพาะในกรุงเทพมหานคร ส่วนศาลลำดับที่ 2 มีเขตอำนาจในกรุงเทพมหานคร และจังหวัดปริมณฑล และศาลลำดับที่ 3-5 มีเขตอำนาจทั่วราชอาณาจักร

1. ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง
2. ศาลแรงงานและศาลแรงงานกลาง (สาขามีนบุรี)
3. ศาลภาษีอากรกลาง
4. ศาลล้มละลายกลาง และ
5. ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง

ศาลชั้นต้นในภูมิภาค ซึ่งรวมถึงศาลพิเศษและศาลชำนาญพิเศษในต่างจังหวัด ได้แก่

1. ศาลจังหวัด
2. ศาลแขวง
3. ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด และศาลจังหวัดแผนกคดีเยาวชน

และครอบครัว

4. ศาลแรงงานกลางสาขา (มี 3 สาขา)
5. ศาลแรงงานภาค 1-9

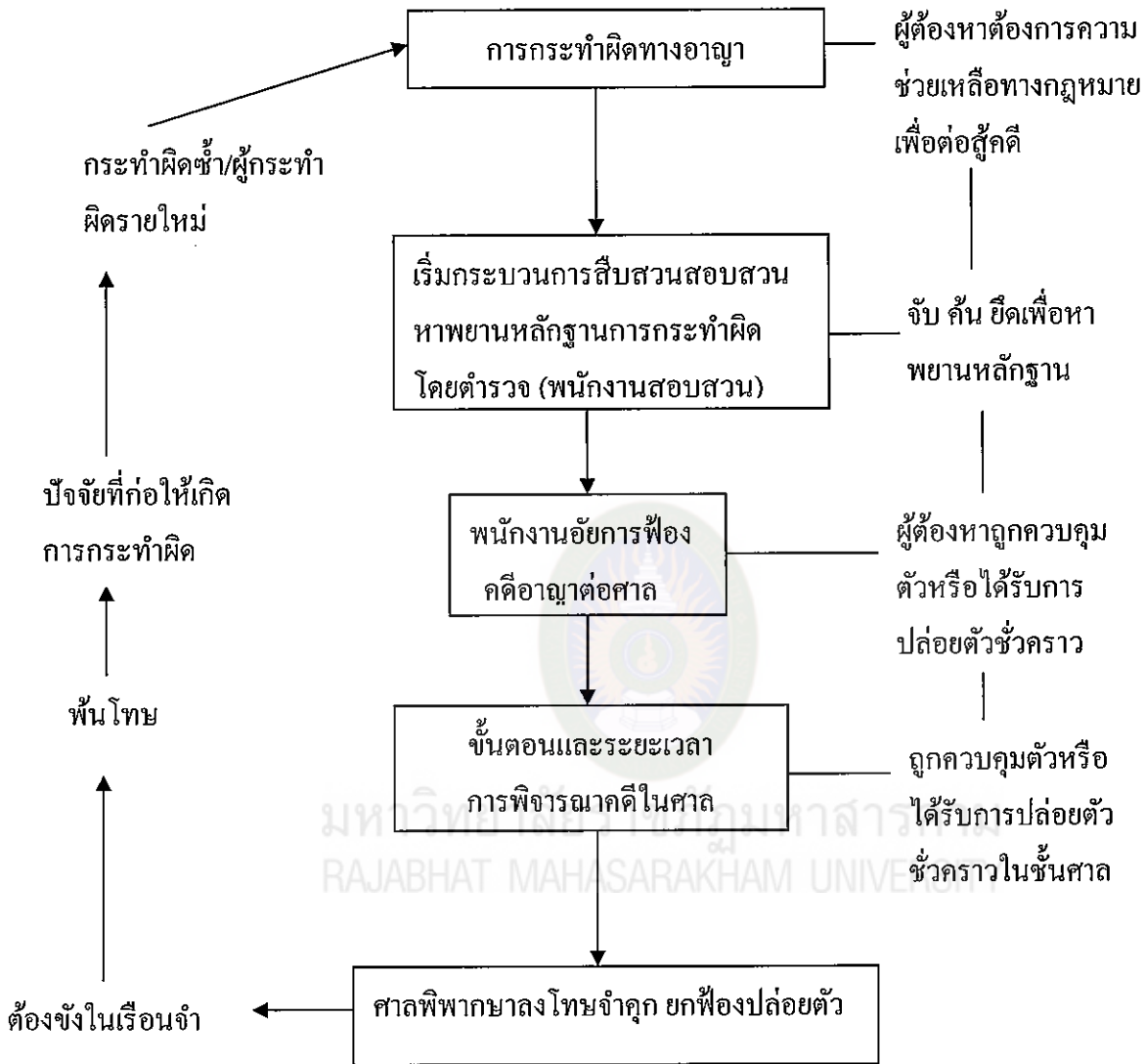
ดังนั้นสามารถสรุปโครงสร้างศาลยุติธรรมในปัจจุบันได้ตามแผนภาพที่ 1 ดังนี้

โครงสร้างศาลยุติธรรมในปัจจุบัน

แผนภาพที่ 1 แสดง โครงสร้างศาลยุติธรรมในปัจจุบัน (สำนักงานศาลยุติธรรม. 2550 : 41)

และยังสามารถสรุปโครงสร้างการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในศาลยุติธรรมปัจจุบันได้
ตามขั้นตอนในแผนภาพที่ 2 ดังนี้

แผนภาพที่ 2 แสดงกระบวนการพิจารณาคดีในศาลยุติธรรมสมัยใหม่
(รังสิติ โลไทยสงศ์. 2552 : 191)

แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดแนวคิดที่เกี่ยวข้องและมีความสัมพันธ์อันเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยได้ นี้ แนวคิดเกี่ยวกับหลักการบังคับคดี แนวคิดปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของการบริหาร แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับกิจกรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินผลปฏิบัติงาน รายละเอียดดังนี้

1. หลักการเกี่ยวกับการบังคับคดี

การบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งเป็นวิธีการดำเนินการเพื่อบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง อันเป็นกระบวนการพิจารณาซึ่งดำเนินภายหลังจากที่ศาลพิพากษาหรือมีคำสั่งซึ่งขาดคดีแล้ว การดำเนินกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับการบังคับคดีส่วนมากมิได้กระทำโดยศาล หากกระทำโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี อันมีวิธีเกี่ยวกับการปฏิบัติอยู่มาก ซึ่งมีได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว ถ้าผู้แพ้คดีหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง เช่น ชำระหนี้ ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนออกไปจากที่พิพาท งดเว้นการกระทำหรือแก้ไขจัดทำตามคำพิพากษาหรือคำสั่งก็ไม่มีปัญหาอะไร แต่ถ้าผู้แพ้คดีหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน ก็ต้องมีวิธีอย่างหนึ่ง คือ การบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น ซึ่งเป็นวิธีดำเนินการเพื่อให้มีการปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลในกรณีที่ผู้แพ้คดีหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยดี ทั้งนี้เพื่อให้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเป็นผล ให้ผู้ชนะคดีหรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้รับสิทธิอันเกิดจากคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นผู้มีอำนาจขอให้บังคับคดีตามที่กฎหมายกำหนดไว้คือ คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี ซึ่งเรียกว่า “เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา” (พิชัย นิลทองคำ, 2551) ส่วนผู้ที่จะถูกบังคับคดีคือ คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายแพ้คดี ซึ่งเรียกว่า “ลูกหนี้ตามคำพิพากษา” แต่กฎหมายไม่ได้กำหนดไว้ว่า ผู้ชนะคดีจะต้องเป็น “โจทก์” แสดงว่าผู้ชนะคดีอาจเป็นฝ่ายใดก็ได้ ฝ่ายใดจะเป็นฝ่ายชนะคดีต้องพิจารณาจากคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล เช่น ศาลพิพากษายกฟ้องโจทก์ ไม่ได้หมายความว่าจำเลยเป็นผู้ชนะคดีหรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา โดยต้องมีการพิจารณาต่อไปด้วยว่า เมื่อพิพากษายกฟ้องโจทก์แล้วได้พิพากษาให้โจทก์ใช้ค่าฤชาธรรมเนียมแทนจำเลยหรือไม่ ถ้าพิพากษาให้โจทก์ใช้ด้วย จำเลยก็เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแต่ถ้า

ให้ต่างฝ่ายต่างไม่ต้องชำระค่าฤชาธรรมเนียมให้อีกฝ่าย จำเลยก็ไม่เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ผู้ชนะคดีหรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจึงอาจเป็น

1. โจทก์ เมื่อศาลพิพากษาให้โจทก์ชนะ โจทก์มีสิทธิบังคับคดีแก่จำเลยตามคำพิพากษาได้
2. จำเลย เมื่อศาลพิพากษายกฟ้องโจทก์ ให้โจทก์ใช้ค่าฤชาธรรมเนียมแทนจำเลย จำเลยมีสิทธิบังคับคดีให้โจทก์ใช้ค่าฤชาธรรมเนียมได้กำหนดเวลาในการบังคับคดี กฎหมายได้กำหนดเวลาในการบังคับคดีว่า ถ้าคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายแพ้คดีหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งทั้งหมดหรือบางส่วน คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดีหรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา สามารถร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลได้ภายใน 10 ปีนับแต่วันที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยอาศัยและตามคำบังคับที่ออกตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น แสดงว่า ถ้าลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทั้งหมดแล้ว เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็ไม่มีอะไรจะขอบังคับ แต่ถ้าไม่ปฏิบัติตามคือ ไม่ปฏิบัติตามเลย หรือปฏิบัติเพียงบางส่วน เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็ชอบที่จะขอให้บังคับคดีได้แต่ต้องขอให้บังคับคดีภายใน 10 ปี เช่น ศาลพิพากษาให้ชำระเงินแก่โจทก์เมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2510 โจทก์ไม่ได้ขอยกฟ้องโจทก์ ต่อมาวันที่ 1 เมษายน 2520 โจทก์ทราบว่าจำเลยมีทรัพย์สินจึงยื่นคำร้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดี ศาลต้องยกคำร้องเพราะ โจทก์ขอให้บังคับคดีเกิน 10 ปีหรือ โจทก์ขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีแล้ว แต่หาทรัพย์สินของจำเลยที่จะยึดไม่ได้ แม้ขอยกฟ้องโจทก์ไว้แล้ว ถ้าพ้นกำหนด 10 ปี จึงทราบถึงทรัพย์สินของจำเลย ก็จะขอให้บังคับคดีไม่ได้ขั้นตอนการขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษา ชั้นแรกเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดี ชั้นที่สอง ต้องให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบว่าได้ออกหมายบังคับคดีแล้ว และชั้นที่สาม ต้องแถลงต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีขอให้ยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4816/2528 การร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาต้องดำเนินการตามขั้นตอนชั้นแรกเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดี ชั้นต่อไปต้องให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบว่าศาลได้ออกหมายบังคับคดีแล้ว และหลังจากนั้นต้องแถลงต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีขอให้ยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เมื่อโจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนครบถ้วนแล้วภายใน 10 ปี นับแต่วันมีคำพิพากษา ส่วนการที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะไปยึดทรัพย์สินเมื่อใดนั้น เป็นขั้นตอนการดำเนินงานของเจ้าพนักงานบังคับคดี แม้เจ้าพนักงานบังคับคดีจะไปยึดทรัพย์สินจำเลยเกิน 10 ปี

นับแต่วันมีคำพิพากษา ก็ถือได้ว่าโจทก์ได้ร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษภายใน 10 ปี นับแต่วันมีคำพิพากษาแล้ว

1.1 ข้อพิจารณาเกี่ยวกับกำหนดเวลาในการขอให้บังคับคดี

1.1.1 หากคดีมีอุทธรณ์หรือฎีกา กำหนดเวลา 10 ปี ให้นับแต่วันมีคำพิพากษาหรือคำสั่งที่ถึงที่สุด ถ้าคดีนั้น ไม่มีอุทธรณ์ ก็ต้องถือวันที่ศาลชั้นต้นพิพากษา ถ้าคดีนั้น มีอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์พิพากษาแล้ว ไม่มีฎีกา ก็ต้องถือวันที่ฟังคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ ถ้าคดีมีฎีกาก็ต้องถือวันที่ฟังคำพิพากษาศาลฎีกากรณีศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกามีข้อพิงสังเกต คือ เมื่อผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาพิจารณาและพิพากษาแล้ว เจ้าหน้าที่ที่จัดการพิมพ์ วันที่ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาพิพากษาก็คือ วันที่ผู้พิพากษาลงนามในคำพิพากษา แล้วจึงนำอ่านหรือส่งไปให้ศาลชั้นต้นอ่าน ฉะนั้นวันที่ลงในคำพิพากษากับวันที่อ่านให้คู่ความฟังย่อมไม่ตรงกัน โดยปกติต้องเป็นวันต่อมา กรณีเช่นนี้ “วันมีคำพิพากษา” ของศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาต้องถือเอาวันที่ศาลชั้นต้นอ่านคำพิพากษาให้คู่ความฟัง (ฎีกาที่ 285/2503 ประชุมใหญ่) อนึ่งแม้มีกรณีพิพาทชั้นบังคับคดี เช่น ร้องขจัดทรัพย์สินนับระยะเวลาต้องนับจากวันที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งเดิม ไม่ใช่ นับจากวันที่คดีร้องขจัดทรัพย์สินถึงที่สุด (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 728/2482)

1.1.2 เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษายกก่อนครบกำหนด ในชั้นบังคับคดี หากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษายกก่อนการบังคับคดีเสร็จ ถ้าสิทธิอันเกี่ยวกับการบังคับคดีนั้นมิใช่สิทธิเฉพาะตัวทายาทของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาย่อมมีสิทธิขอเข้าเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาเพื่อดำเนินการต่อไปได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 347/2503 เมื่อ โจทก์ผู้ชนะคดีตาย ทรัพย์สินและสิทธิต่าง ๆ ซึ่งไม่ใช่สิทธิเฉพาะตัวจะต้องตกแก่ทายาทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1599 สิทธิเกี่ยวกับการบังคับคดีมิใช่สิทธิเฉพาะตัว ย่อมตกทอดแก่ผู้ร้องซึ่งเป็นบุตรและผู้รับพินัยกรรม ผู้ร้องจึงเข้าเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาแทน โจทก์ และอาจดำเนินการบังคับคดีต่อไปได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 348/2532 สิทธิในการบังคับคดีของโจทก์ในเรื่องฟ้องขับไล่จำเลยออกจากอสังหาริมทรัพย์ เป็นสิทธิในทรัพย์สิน มิใช่สิทธิเฉพาะตัว จึงตกทอดไปยังทายาท เมื่อผู้ทรงสิทธิตาย ผู้ร้องซึ่งเป็นบุตรคนหนึ่งของโจทก์ ย่อมเป็นทายาทโดยธรรม (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629 (1)) มีสิทธิได้รับทรัพย์สินมรดก รวมทั้งสิทธิเกี่ยวแก่ทรัพย์สินด้วย จึงมีสิทธิขอเข้ารับมรดกความเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาได้ แม้ว่าจำเลย

จะเป็นบุตรของโจทก์คนหนึ่งและมีสิทธิรับมรดกด้วย ก็มีได้เป็นการตัดสิทธิของผู้ร้องในการขอเข้ารับมรดกความแทนโจทก์

1.1.3 ลูกหนี้ตามคำพิพากษายกก่อนครบกำหนด เดิมศาลฎีกาวินิจฉัยว่า เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องขอบังคับคดีภายใน 1 ปี นับแต่วันรู้หรือควรรู้การตายของลูกหนี้ตามคำพิพากษา (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1754 วรรคสาม) ต่อมาศาลฎีกากลับหลักว่า การร้องขอให้บังคับคดีไม่ใช่ฟ้องคดีมรดก ไม่อยู่ในอายุความเรียกร้อง 1 ปี เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาย่อมมีสิทธิบังคับชำระหนี้เอาแก่ทายาทของลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือบังคับเอาจากกองมรดกของลูกหนี้ ตามคำพิพากษา (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 505/2500. ที่ 455/2512 ประชุมใหญ่. ที่ 2532/2523)

1.1.4 ระยะเวลาที่ให้ผู้ประกันคดีอาญาปฏิบัติตามคำสั่งศาล ก็มีระยะเวลา 10 ปี คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3798/2533 เมื่อศาลสั่งปรับผู้ประกันประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามิได้บัญญัติเวลาในการบังคับผู้ประกัน และไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษ ต้องนำระยะเวลาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับ ซึ่งจะขอบังคับคดีได้ภายใน 10 ปี

1.1.5 กรณีบังคับคดีให้เสร็จในคราวเดียวไม่ได้ กรณีเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่สามารถบังคับคดีให้เสร็จสิ้นในคราวเดียว เช่น ยึดเรือจนจำเลยขายทอดตลาดชำระหนี้แล้วยังคงค้างอีกครึ่งหนึ่ง หากทรัพย์สิ้นจำเลยในขณะนั้นไม่ได้ ต่อมาภายใน 10 ปี จำเลยมีทรัพย์สินขึ้นมาใหม่ โจทก์คงมีสิทธิบังคับคดียึดทรัพย์สินนั้นได้ แต่ภายหลัง 10 ปี จำเลยมีทรัพย์สิน โจทก์ก็บังคับคดีอีกไม่ได้ การที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาบางส่วน หรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาดำเนินการบังคับคดีได้เงินมาชำระหนี้บางส่วน มิได้ทำให้อายุการบังคับคดีขยายออกไปเหมือนเรื่องการรับสภาพหนี้ในกรณีนี้ธรรมดา เพราะไม่ใช่เรื่องอายุความฟ้องคดีการที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาชำระหนี้ให้หนี้เป็นเรื่องปฏิบัติตามคำพิพากษา (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 728/2482) ฉะนั้นเมื่อพ้นกำหนด 10 ปี ไปแล้ว ก็บังคับคดีอีกไม่ได้ แม้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะทำสัญญายอมให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิยึดทรัพย์สินได้อีกก็ตามข้อสังเกต กรณีลูกหนี้ชำระหนี้ภายหลังขาดอายุความ ลูกหนี้จะเรียกคืนไม่ได้ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 408 (2)) หากลูกหนี้ตามคำพิพากษาชำระหนี้ภายหลังพ้นกำหนด 10 ปี ก็เรียกคืนไม่ได้เช่นกัน เพราะมูลหนี้เดิมยังมีได้หายไป

1.1.6 กรณีเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาได้ร้องขอให้บังคับคดีภายใน 10 ปี ถ้าการบังคับคดียังไม่เสร็จ ก็มีสิทธิที่จะดำเนินการบังคับคดีต่อไปจนกว่าจะเสร็จ แม้จะเกิน 10 ปี

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 696/2518 มาตรา 271 บัญญัติให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา ร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลภายใน 10 ปี นับแต่วันมีคำพิพากษาหรือคำสั่งเท่านั้น ไม่มีบทบัญญัติไว้ว่าจะให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการบังคับคดีให้เสร็จภายในระยะเวลาเท่าใด หรือหากเจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการบังคับคดีไม่เสร็จภายใน 10 ปี ให้การบังคับคดีเป็นอันสิ้นสุดตั้งนั้น เมื่อโจทก์ร้องขอให้บังคับคดีภายใน 10 ปี นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาแล้ว โจทก์ก็มีสิทธิดำเนินการบังคับคดีต่อไป จนกว่าการบังคับคดีจะแล้วเสร็จ แม้จะเกิน 10 ปี นับแต่วันที่ศาลพิพากษา โจทก์ก็ไม่หมดสิทธิที่จะดำเนินการบังคับคดี การดำเนินการให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง

1.2 การบังคับคดีต้องอาศัยคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล

การบังคับคดีจะกระทำนอกเหนือหรือผิดไปจากคำพิพากษาหรือคำสั่งมิได้ มิฉะนั้นศาลอาจเพิกถอนได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2127/2512 โจทก์จำเลยพิพาทกันด้วยเรื่องสิทธิการเช่าที่ดินพิพาท ต่อมาโจทก์จำเลยทำสัญญาประนีประนอมยอมความกัน โดยโจทก์ยอมให้จำเลยเช่าที่ดินพิพาทมีกำหนด 10 ปี ศาลพิพากษตามยอม คดีถึงที่สุด คำพิพากษานั้นมีผลผูกพันคู่ความ เมื่อสัญญาประนีประนอมยอมความระบุว่าจำเลยมีสิทธิจะอยู่ในที่เช่าต่อไปจนครบ 10 ปี จำเลยยอมได้สิทธิมาโดยผลแห่งคำพิพากษานั้น โดยสมบูรณ์ โจทก์ไม่มีสิทธิฟ้องขับไล่จำเลยให้มีผลบังคับผิดจากคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำพิพากษายกเหตุอื่นเพื่อไม่ให้ถูกบังคับคดีไม่ได้

เมื่อถูกบังคับคดี ลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องปฏิบัติตามคำพิพากษา จะยกเหตุอันขึ้นอ้าง เพื่อมิให้ต้องถูกบังคับคดีมิได้ถ้าเหตุที่ยกขึ้นอ้างนั้นเป็นเหตุภายนอกและเกิดขึ้นภายหลัง หรือนอกเหนือจากข้อตกลงในชั้นบังคับคดี หรือข้ออ้างนั้นตกลงกันนอกศาล โดยเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาไม่ได้รู้เห็นยินยอมด้วยศาลยอม ไม่รับฟังและมีคำสั่งให้ยกคำร้องได้ โดยไม่ต้องได้สวนคำร้องของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เพราะแม้แต่ได้สวนได้ความจริงก็ไม่ใช่เหตุที่จะลบล้างหรืองดการบังคับคดี “คำบังคับ” และ “หมายบังคับคดี” ตามภาษาไทยถ้อยคำใกล้เคียงกันมาก อาจทำให้เข้าใจคล้อยคลึงกัน แต่ตามคำแปลภาษาอังกฤษจะเห็นว่าห่างไกลกัน “คำบังคับ” แปลว่า “Decree” ส่วน “หมายบังคับคดี” แปลว่า “Write of Execution” “คำบังคับ” คือ คำสั่งของศาลที่สั่งแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาให้ปฏิบัติตามคำพิพากษา โดยกำหนดวิธีที่จะปฏิบัติไว้ ทั้งระยะเวลา และเงื่อนไขอื่น ๆ ตามที่จำเป็นกับกำหนดวิธีบังคับไว้ในตอนท้าย

ว่า ถ้าผู้ต้องค้ำประกันไม่ปฏิบัติตาม ผู้นั้นจะต้องถูกยึดทรัพย์หรือถูกจับและจำขังวิธีดำเนินการตามกฎหมาย เมื่อศาลได้พิพากษาหรือมีคำสั่งวินิจฉัยชี้ขาดคดีซึ่งจะต้องมีการบังคับคดี เป็นหน้าที่ของศาลที่จะต้องออกบังคับแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อให้ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น เหตุที่กฎหมายบัญญัติให้ศาลมีค้ำประกัน ก็เพราะคำพิพากษาหรือคำสั่งเป็นเพียงคำวินิจฉัยข้อโต้เถียงและชี้ขาดถึงสิทธิและหน้าที่ของกลุ่มความเท่านั้น ไม่มีสภาพบังคับ เช่นศาลพิพากษาให้จำเลยชำระเงิน 10.000 บาท แก่โจทก์ซึ่งหมายความว่า จำเลยมีหน้าที่ต้องชำระเงิน 10.000 บาท ให้แก่โจทก์ และโจทก์มีสิทธิที่จะได้รับเงิน 10.000 บาท ยังไม่มีสภาพเป็นการบังคับแก่จำเลย ศาลจึงต้องมีคำสั่งบังคับให้จำเลยชำระเงินให้โจทก์ภายในเวลาที่ศาลกำหนด คำสั่งนี้คือค้ำประกัน เช่น สั่งให้จำเลยชำระเงิน 10.000 บาท แก่โจทก์ภายใน 30 วัน กรณีที่จะต้องออกค้ำประกันคือ กรณีที่ต้องมีการบังคับคดี ถ้ากรณีใดไม่ต้องมีการบังคับคดี ศาลก็ไม่ต้องออกค้ำประกัน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 184/2508 ค้ำประกันเป็นหน้าที่ของศาล เมื่อศาลได้พิพากษาหรือมีคำสั่งอย่างใดซึ่งจะต้องมีการบังคับคดี ศาลต้องมีค้ำประกัน ถ้าศาลมิได้มีค้ำประกันไว้ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็ขอให้ศาลมีค้ำประกันได้ กรณีศาลสั่งให้ส่งค้ำประกันโดยวิธีปิดค้ำประกัน ลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะอ้างว่าไม่ได้รับค้ำประกันไม่ได้

2.1.3 ค้ำประกัน ค้ำประกันเป็นคำสั่งของศาลที่แจ้งให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาทราบว่าตนจะต้องปฏิบัติตามคำพิพากษาอย่างไร กฎหมายจึงกำหนดข้อความในค้ำประกันดังนี้

1) ค้ำประกันต้องสั่งให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาปฏิบัติ ข้อความที่ต้องมีในค้ำประกันนอกจากหมายเลขคดี ชื่อศาล ชื่อ โจทก์จำเลย และชื่อผู้พิพากษาแล้ว ต้องมีรายการและระยะเวลาตลอดจนถึงเงื่อนไขโดยชัดแจ้ง ข้อความนั้นต้องดูจากคำพิพากษา ไม่ใช่ดูจากคำฟ้อง เพราะศาลอาจพิพากษาไม่ให้เต็มตามคำขอท้ายฟ้อง คำพิพากษากำหนดไว้อย่างไร ค้ำประกันต้องเป็นอย่างนั้นต้องออกค้ำประกันตามคำพิพากษา จะออกนอกเหนือไปไม่ได้ ถ้าค้ำประกันกำหนดให้ใช้เงิน เช่น ให้จำเลยชำระเงินแก่โจทก์ หรือให้ส่งทรัพย์สิน เช่น ให้จำเลยส่งทรัพย์สินที่พิพาทหรือกระทำการเช่น ให้จำเลยไปจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ที่พิพาทให้โจทก์หรือคนเว้นกระทำการใด เช่น ห้ามจำเลยเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินที่พิพาท ก็ต้องกำหนดไว้ในค้ำประกันนั้น โดยชัดแจ้งว่า ให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาปฏิบัติภายในเวลากี่วัน และถ้าประสงค์จะให้กระทำตามเงื่อนไขใด ๆ ก็ต้องกำหนดไว้ด้วย เช่น บังคับให้ขับไล่ และให้รื้อถอนสิ่งปลูกสร้างออกไปจากที่พิพาท

2) ระยะเวลาที่กำหนดในคำบังคับเพื่อให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาปฏิบัติ

กฎหมายกำหนดไว้กรณีเดียว คือ กรณีที่ศาลได้พิพากษาหรือมีคำสั่งโดยคู่ความไม่มาศาลในวันนัด ศาลต้องใช้เวลาไม่ต่ำกว่า 7 วัน แก่คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดในการที่จะปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นส่วนในกรณีอื่นมิได้บัญญัติไว้ จึงเป็นดุลพินิจของศาลกำหนดระยะเวลาไม่ควรกำหนดให้มากเกินไป เพราะเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาขณะคดี ควรได้รับความคุ้มครองสิทธิส่วนกำหนดระยะเวลาให้น้อยเกินไปเท่ากับเร่งให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษายื่นอุทธรณ์ เพราะถ้าไม่รีบยื่นอุทธรณ์ก็ขอทุเลาการบังคับไม่ได้ กำหนดระยะเวลาควรพิจารณาถึงจำนวนเงินหรือราคาทรัพย์สินที่พิพาทมากหรือน้อยเพียงใด ในกรณีให้กระทำการหรืองดเว้นกระทำการต้องใช้เวลาในการปฏิบัติตามคำพิพากษาเป็นเวลาเท่าใด ทั้งนี้เพื่อให้โอกาสและเวลาแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาในการปฏิบัติตามคำพิพากษา ในทางปฏิบัติส่วนมากศาลมักกำหนด 15 วัน 30 วัน หรือ 1 เดือน กรณีคดีทำสัญญาประนีประนอมยอมความในศาล ซึ่งคู่ความยอมให้บังคับทันทีในวันทำสัญญานั้น ศาลย่อมบังคับตามที่คู่ความตกลงกฎหมายกำหนดการนับระยะเวลาไว้ดังนี้

- (1) กรณีลูกหนี้ตามคำพิพากษามาฟังคำพิพากษา เมื่อศาลอ่านคำพิพากษาแล้วออกคำบังคับให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาลงชื่อทราบคำบังคับ ระยะเวลาตามคำบังคับเริ่มนับแต่วันที่ตั้งชื่อ
- (2) กรณีลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่มาฟังคำพิพากษา ซึ่งต้องมีการส่งคำบังคับให้ในภายหลัง ระยะเวลาตามคำบังคับเริ่มนับตั้งแต่วันที่ได้นำส่งคำบังคับให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา
- (3) ในกรณีที่ศาลเห็นสมควร ศาลจะกำหนดให้นับตั้งแต่วันที่ใดในภายหลังวันที่กล่าวในข้อ (1) กับ (2) ก็ได้

ปกติศาลมักจะไม่ค่อยส่งศาลยื่นระยะเวลาตามคำบังคับ เมื่อศาลออกคำบังคับกำหนดระยะเวลาให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาปฏิบัติ ระหว่างระยะเวลาที่กำหนดนั้นยังไม่สิ้นไป เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามีความจำเป็นขอ延ระยะเวลาตามคำบังคับให้เข้ามาได้ เช่น ออกคำบังคับให้ปฏิบัติตามคำพิพากษากายใน 30 วัน ลูกหนี้ทราบคำบังคับวันที่ 31 มีนาคม จะต้องปฏิบัติตามคำบังคับวันที่ 30 เมษายน แต่ก่อนถึงวันที่ 30 เมษายน ลูกหนี้ได้ยกย้ายทรัพย์สินเพื่อหลีกเลี่ยงการบังคับคดี เจ้าหน้าที่อาจยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ยื่นระยะเวลาในคำบังคับให้เข้ามาได้ แต่ต้องขอเสียก่อน ระยะเวลาสิ้นสุดและต้องมีพฤติการณ์พิเศษ ศาลอาจยื่นระยะเวลาเข้ามาเป็น 10 วันหรือ 15 วันได้ เพราะเป็นระยะเวลาที่ศาลกำหนดไว้ และศาลไม่ให้โอกาสลูกหนี้คัดค้านก็ได้ เพราะกฎหมายให้ศาลทำได้ 2 กรณีคือ เมื่อศาลเห็นสมควรอย่างหนึ่ง หรือเมื่อคู่ความร้องขออีกอย่างหนึ่ง กรณีนี้ศาลถือว่าเป็นกรณีที่ศาลกระทำโดยศาลเห็นสมควรเองคำบังคับต้องระบุถึงผลที่จะได้รับเมื่อไม่ปฏิบัติ โดยให้ศาลระบุไว้โดยชัดแจ้งในคำบังคับว่า ในกรณีที่มีได้ปฏิบัติตามคำบังคับเช่นว่านี้ภายในระยะเวลาหรือภายในเงื่อนไขที่ได้กำหนดไว้ ลูกหนี้ตามคำพิพากษา

จะต้องถูกยึดทรัพย์ หรือถูกจับและจำขังตามกฎหมายแบบพิมพ์คำบังคับของศาลจะมีข้อความปรากฏอยู่แล้ว ส่วนกรณีลูกหนี้ตามคำพิพากษามาฟังคำพิพากษา ศาลจะเขียนข้อความเช่นนี้ไว้ที่ปกหน้าสำนวนหรือรายงานกระบวนการพิจารณาดังกล่าวมาให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาลงชื่อรับทราบ เมื่อระยะเวลาที่ศาลกำหนดไว้เพื่อให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาปฏิบัติตามคำบังคับได้ล่วงพ้นไปแล้ว ถ้าลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ยอมปฏิบัติตามคำบังคับนั้น ก็เป็นเรื่องที่จะต้องให้ศาลออกหมายบังคับคดี“หมายบังคับคดี” คือคำสั่งของศาลที่ตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดี เพื่อดำเนินการบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษา หมายบังคับคดีแตกต่างกับคำบังคับ คำบังคับเป็นคำสั่งศาลถึงตัวลูกหนี้ตามคำพิพากษาให้ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง ส่วนหมายบังคับคดีเป็นคำสั่งของศาลที่มีไปถึงเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ดำเนินการบังคับคดีแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา คำบังคับกับหมายบังคับคดีเป็นขั้นตอนการบังคับคดีที่กฎหมายกำหนดไว้เป็นลำดับกัน คือ เมื่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ปฏิบัติตามคำบังคับ ศาลจะออกหมายบังคับคดี

2.1.4 หมายบังคับคดี

ศาลต้องออกคำบังคับก่อนจึงจะออกหมายบังคับคดี ถ้ายังไม่ได้มีคำบังคับก็จะไม่ออกหมายบังคับคดี และกรณีที่จะออกหมายบังคับคดีต้องเป็นกรณีที่จำเป็นต้องดำเนินการทางเจ้าพนักงานบังคับคดี ถ้าไม่ใช่เรื่องที่จะต้องดำเนินการทางเจ้าพนักงานบังคับคดี เช่น จับกุมและกักขังลูกหนี้ตามคำพิพากษา ก็ไม่ต้องออกหมายบังคับคดี (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2569/2522) การออกหมายบังคับคดี หนี้ตามคำพิพากษาเป็นหนี้ที่ศาลรับรองและรับจะบังคับให้แต่การดำเนินการบังคับคดีเป็นสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา กฎหมายจึงกำหนดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่จะต้องขอให้ออกหมายบังคับคดีให้ ถ้าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่ขอศาลก็ไม่ออกให้ กรณีต่างกับคำบังคับซึ่งเป็นหน้าที่ของศาลต้องมีคำบังคับศาลที่มีอำนาจออกหมายบังคับคดีคือ ศาลที่ได้พิจารณาและชี้ขาดตัดสินคดีชั้นต้นเพราะศาลชั้นต้นที่ได้พิจารณาและพิพากษาคดีเป็นศาลที่มีอำนาจในการบังคับคดี ไม่ว่าจะคดีนั้นจะถึงที่สุดในศาลชั้นใด ก็ต้องให้ศาลชั้นต้นนั้นเป็นผู้บังคับคดี เว้นแต่กรณีที่ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาสั่งให้ศาลชั้นต้นแห่งอื่นพิจารณาและพิพากษาใหม่ศาลที่มีอำนาจในการบังคับคดีย่อมมีอำนาจตลอดถึงการออกหมายจับลูกหนี้ตามคำพิพากษากับมีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทซึ่งเกิดขึ้นเกี่ยวกับการบังคับคดีเรื่องนั้น ในกรณีที่ศาลซึ่งมีอำนาจบังคับคดีขอให้ศาลอื่นบังคับคดีแทนศาลที่ได้รับมอบหมายมีอำนาจเช่นเดียวกับศาลเดิม

วิธีขอให้ออกหมายบังคับคดี กฎหมายกำหนดให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา
ดำเนินการดังนี้ 1) ต้องทำเป็นคำขอฝ่ายเดียวโดยเคร่งครัด ไม่จำเป็นต้องฟังคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งคือ
เมื่อศาลได้รับคำขอดังกล่าวแล้ว ย่อมมีอำนาจสั่งได้โดยไม่ต้องส่งสำเนาให้ลูกหนี้ตาม
คำพิพากษา 2) คำขอต้องระบุข้อความดังต่อไปนี้ให้ชัดเจน (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ
แพ่ง มาตรา 275 วรรคสอง)

ก. คำพิพากษาหรือคำสั่งซึ่งจะขอให้มีการบังคับคดี

ข. จำนวนที่ยังมิได้ชำระตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นคือ จำนวนเงินหรือราคา
ทรัพย์สินที่ไม่ได้ชำระมีเท่าไร (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2727/2531) หมายความว่า ลูกหนี้ตามคำ
พิพากษาอาจชำระหนี้แต่บางส่วน เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจึงมีสิทธิขอให้บังคับคดีเฉพาะส่วนที่
เหลือ

ค. วิธีการบังคับคดีซึ่งขอให้ออกหมายนั้นคือ วิธีการบังคับคดีซึ่งประสงค์จะ
ขอให้ศาลออกหมายนั้นอย่างไร เช่น ขอให้ยึดทรัพย์สิน หรืออายัดสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตาม
คำพิพากษา

เมื่อคำขอครบถ้วนแล้ว ศาลจะออกหมายบังคับคดีทันที และศาลมีหน้าที่แจ้ง
ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบ เว้นแต่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจะได้นำหมายไปให้เจ้าพนักงาน
บังคับคดีเอง ในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษานำหมายไปให้เจ้าพนักงานบังคับคดี ส่วน
ลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้น ถ้าศาลมิได้มีคำสั่งเช่นนั้น ก็ไม่ต้องส่ง แต่เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดี
จะไปจัดการบังคับคดีตามหมายนั้น เช่น ยึดทรัพย์ ต้องแสดงหมายนั้นต่อลูกหนี้ตามคำพิพากษา
หรือผู้ที่ครอบครองทรัพย์สินที่ยึดซึ่งพบในขณะทำการยึด (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2226/2523)
กำหนดระยะเวลาที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะมีอำนาจและหน้าที่ในการบังคับคดีจะเริ่มเมื่อใด
ต้องแยกเป็น 2 กรณี คือ 1) กรณีมีการส่งหมายบังคับคดี ให้นับแต่วันที่ส่งหมายบังคับคดีให้แก่
ลูกหนี้ตามคำพิพากษา 2) กรณีไม่มีการส่งหมายบังคับคดี ก็ให้นับแต่วันออกหมายบังคับคดี
เป็นต้นไป เช่น ออกหมายบังคับคดีแล้ว แต่ยังไม่ส่งให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำ
พิพากษานำเงินมาชำระ เจ้าพนักงานบังคับคดีก็รับเงินนั้นได้

2.1.5 อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดี

1) เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจดังต่อไปนี้

1.1) มีอำนาจในฐานะเป็นผู้แทนเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาในอันที่จะรับชำระ
หนี้หรือทรัพย์สินที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษานำมาวาง

1.2) มีอำนาจยึดหรืออายัด และยึดถือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

1.3) มีอำนาจที่จะเอาทรัพย์สินที่ยึดหรืออายัดออกขายทอดตลาด

1.4) มีอำนาจที่จะจำหน่ายทรัพย์สินหรือรายได้ต่างๆ ของลูกหนี้ตาม

คำพิพากษา

1.5) มีอำนาจที่จะดำเนินการบังคับทั่วๆ ไปตามที่ศาลกำหนดไว้ในหมาย

บังคับคดี

2) เจ้าพนักงานบังคับคดีมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

2.1) ออกใบรับให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษา เมื่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาชำระหนี้หรือนำทรัพย์สินมาวาง

2.2) รักษาไว้โดยปลอดภัยซึ่งเงินหรือทรัพย์สิน หรือเอกสารที่ยึดมาหรือที่ได้ชำระ หรือส่งมอบให้แก่เจ้าพนักงานบังคับคดี

2.3) ทำบันทึกวิธีการบังคับคดีที่ได้ทำไว้ และรักษาไว้ให้ปลอดภัย

2.4) รายงานต่อศาลให้ทราบถึงการบังคับคดีที่ได้ทำไปเป็นระยะ ๆ

ถ้าลูกหนี้ตามคำพิพากษาชำระหนี้หรือนำทรัพย์สินมาวางต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อชำระหนี้ตามคำพิพากษา และเจ้าพนักงานบังคับคดีรับไว้แล้ว มีผลเท่ากับเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้รับชำระหนี้ ทรัพย์สินดังกล่าวตกเป็นของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาทันทีการดำเนินการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี มีข้อพิจารณา คือ ก. วันและเวลาในการบังคับคดี “เวลา”

ต้องดำเนินการบังคับคดี “ในระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตก” คือในเวลากลางวัน ซึ่งกำหนดเวลาในการบังคับคดีได้บัญญัติแบบเดียวกับการส่งคำคู่ความหรือเอกสารอื่นใด (มาตรา 74 (1)) และการส่งหมายเรียกพยาน (มาตรา 81 (2)) เหตุผลที่กฎหมายไม่ได้

กำหนดเวลาตามทางราชการ เพราะวันเปลี่ยนไปตามฤดูกาล บางที่ค่ำช้า บางที่ค่ำเร็ว จะเอาชั่วโมงใดเป็นที่แน่นอนว่า “พลบค่ำ” ไม่ได้ และหากเจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการบังคับคดีในเวลากลางวันยังไม่เสร็จ ก็จะดำเนินการต่อไปในเวลากลางคืนหาได้ไม่ ส่วน “วัน”

ต้องดำเนินการ “ในวันทำการปกติ” คือ ในวันปฏิบัติราชการไม่ใช่วันหยุดราชการ ข้อยกเว้นกรณีมีเหตุฉุกเฉิน เจ้าพนักงานบังคับคดีจะดำเนินการบังคับคดีในเวลาและวันอื่นนอกจากที่กล่าวแล้วก็ได้ คือ จะดำเนินการบังคับคดีในเวลากลางคืน หรือในวันหยุดราชการ แต่ต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อน เช่น กรณีลูกหนี้ตามคำพิพากษากำลังขนย้ายทรัพย์สิน หรือไม่สามารถไปทำการในวันทำการตามปกติ ข. วิธีดำเนินการบังคับคดี เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจเท่าที่จำเป็นดังนี้ (1) มีอำนาจค้น สถานที่ใด ๆ อันเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาปกครองอยู่ เช่น บ้านที่อยู่ คลังสินค้า โรงงาน และร้านค้าขาย (2) มีอำนาจยึดและ

ตรวจ สมุด บัญชี หรือแผ่นกระดาษ ซึ่งอยู่ในสถานที่ดังกล่าว (3) มีอำนาจกระทำการใด ๆ ตามสมควร เพื่อเปิดสถานที่ บ้านที่อยู่หรือ โรงเรียนดังกล่าว รวมทั้งตู้ ไม้ หรือที่เก็บของอื่นๆ ในการดำเนินการบังคับคดี ถ้ามีผู้ขัดขวาง เพื่อให้การดำเนินการบังคับคดีเป็นไปโดยเรียบร้อย เจ้าพนักงานบังคับคดีควรชี้แจงว่ากล่าวแต่โดยดีแก่ผู้ขัดขวางก่อน ถ้าผู้นั้นยังขัดขวางอยู่อีก เจ้าพนักงานบังคับคดีขอที่จะขอความช่วยเหลือจากเจ้าพนักงานตำรวจเพื่อดำเนินการบังคับคดีจนได้รับความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานบังคับคดี กฎหมายกำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจะยึดหรืออายัดทรัพย์สินเกินกว่าที่พอจะชำระหนี้ตามคำพิพากษาพร้อมทั้งค่าฤชาธรรมเนียมไม่ได้ถ้าได้เงินมาพอจำนวนที่จะชำระหนี้แล้ว ไม่ให้เอาทรัพย์สินที่ยึดหรืออายัดออกขายหรือจำหน่ายอีก (มาตรา 284) หากมีผู้ยื่นคำร้องขอปล่อยทรัพย์สินที่ยึดนั้น โดยอ้างว่าไม่ใช่ทรัพย์สินของจำเลยหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องงดการขายทอดตลาดหรือจำหน่ายทรัพย์สินนั้นไว้ในระหว่างรอคำวินิจฉัยชี้ขาดของศาลชั้นต้น (คำสั่งคำร้องที่ 330/2505 ประชุมใหญ่)

2.1.6 ความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานบังคับคดี กรณีเจ้าพนักงานบังคับคดีอาจจะต้องรับผิดชอบต่อผู้จำเลยใหม่ทดแทนเป็นส่วนตัวแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษามี ดังนี้

1) เจ้าพนักงานบังคับคดีไม่ยึดทรัพย์อันจะต้องยึดภายในเวลาอันควรต้องทำได้แก่กรณีต่อไปนี้

ก. โดยปราศจากความระมัดระวัง เช่น เจ้าหนี้ตามคำพิพากษากำหนดนัดเพื่อยึดทรัพย์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา แต่เจ้าพนักงานบังคับคดีไม่ได้ไปเพราะลืมกำหนดนัดเป็นเหตุให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาจำหน่ายทรัพย์สินนั้น ไปหมด

ข. โดยสมรู้เป็นใจกับลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบุคคลซึ่งเป็นเจ้าของทรัพย์ที่จะยึด เช่น ไม่ยึดทรัพย์เมื่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาขอให้ยึด เพื่อช่วยเหลือลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาโอนทรัพย์สินให้บุคคลภายนอกโดยการฉ้อฉล ทำให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเสียเปรียบ เจ้าพนักงานบังคับคดีรู้เรื่องนี้ แต่ไม่ยึดทรัพย์ตามที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาขอให้ยึดเพื่อช่วยเหลือบุคคลนั้น การกระทำของเจ้าพนักงานบังคับคดีดังกล่าวต้องทำให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเสียหายด้วย เจ้าพนักงานบังคับคดีจึงต้องรับผิดชอบต่อผู้จำเลยใหม่ทดแทน

2) เจ้าพนักงานบังคับคดีเพิกเฉยไม่กระทำโดยเร็วตามสมควร เช่น เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบว่าการยึดทรัพย์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะโอนทรัพย์สินให้บุคคลภายนอก ก็เพิกเฉยไม่รีบดำเนินการยึดทรัพย์โดยเร็วความรับผิดชอบเป็นเรื่อง “ไม่ยึด” อันจะต้องยึด คือ เจ้าพนักงาน

อย่างคล่องแคล่ว ด้วยความมีระเบียบ มีกฎเกณฑ์ ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด ปฏิบัติงานให้เสร็จทันเวลา รวดเร็ว ถูกต้องและมีคุณภาพ สำหรับงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษารูปแบบกระบวนการบังคับคดีที่มีคุณภาพประสิทธิภาพ กล่าวคือ ทำอย่างไรจะสามารถบังคับคดีกับผู้ประกันที่ผิดสัญญาประกันเพื่อนำเงินมาชำระหนี้ตามสัญญาประกันดังกล่าว เป็นไปด้วยความรวดเร็ว ทันต่อเวลาตามที่กฎหมายกำหนดและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างประหยัด ซึ่งจากแนวคิดจากนักวิชาการข้างต้นนี้จะได้นำไปวิเคราะห์หถึงรูปแบบการบังคับคดีที่มีคุณภาพประสิทธิภาพต่อไป

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง รูปแบบกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันที่มีประสิทธิภาพของศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษา ภาค 4 ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา คือ ทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจและทฤษฎีองค์การและการจัดการ

1. ทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ

1.1 ความหมายของแรงจูงใจ

แรงจูงใจ เป็นสิ่งที่โน้มน้าวหรือชักนำให้บุคคลเกิดการกระทำหรือปฏิบัติการ ดังนั้น การจูงใจจึงมีอิทธิพล ต่อการเรียนรู้มาก ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความหมายของแรงจูงใจไว้ดังนี้ มัลลิกา ต้นสอน (2544 : 194) กล่าวว่า แรงจูงใจ หมายถึง ความยินดีและความเต็มใจของบุคคลที่จะทุ่มเทความพยายาม เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมาย บุคคลที่มีแรงจูงใจจะแสดงออกมาในรูปพฤติกรรมที่มีความกระตือรือร้น มีทิศทางที่เด่นชัดและไม่ย่อท้อเมื่อเผชิญอุปสรรคหรือปัญหา ในส่วนของเจียมจิตร ศรีฟ้า (2545 : 12) ได้ให้ความหมายไว้ว่า แรงจูงใจ หมายถึง ปัจจัยที่ผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งออกมา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งสอดคล้องกับทิพสุดา ลีลาศิริคุณ (2545 : 12) กล่าวว่า แรงจูงใจ หมายถึง ปัจจัยที่ทำให้บุคคลมีแรงปรารถนาหรือความต้องการที่จะปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ สำหรับเกษสุดา ต้นซุน (2545 : 17) ได้ให้ความหมายไว้ว่า แรงจูงใจ หมายถึง สภาวะใด ๆ ที่เป็นแรงกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมา โดยพฤติกรรมนั้น ๆ จะมีส่วนสัมพันธ์โดยตรงต่อการปฏิบัติงาน ในส่วนของบุศรา เตียรบรรจง (2546 : 12) และขวัญจิรา ทองนำ (2547 : 13) มองว่า แรงจูงใจ หมายถึง สิ่งจูงใจหรือสิ่งที่กระตุ้นพฤติกรรมในการปฏิบัติงานของแต่ละบุคคล ทำให้ผู้นั้นปฏิบัติงานด้วยความตั้งใจ เต็มใจพร้อมใจ และพึงพอใจที่จะ

ตนเองให้ดีขึ้น ไม่ชอบให้ผู้อื่นมาบงการว่าตนเองควรจะทำอย่างนั้นอย่างนี้ 4) ต้องการทราบให้แน่ชัดในผลการตัดสินใจ ในผู้ที่มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานสูงจะติดตามผลการกระทำของตนเองว่ามีผลอย่างไร และเมื่อทราบผลการตัดสินใจแล้วยังพยายามทำให้ดีกว่าเดิมอีก 5) คาดการณ์ล่วงหน้า ผู้ที่มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานสูงจะเป็นผู้ที่มีการวางแผนระยะยาวเพราะเล็งเห็นการณ์ไกลกว่าผู้ที่มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานต่ำ (McClelland, 1961 : 402)

ทฤษฎีแรงจูงใจของ Herman. (1970 : 354-355) ได้กล่าวถึงลักษณะของผู้ที่มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ดังนี้

1. มีระดับความทะเยอทะยานสูง
2. มีความหวังอย่างมากว่าตนจะประสบผลสำเร็จ ถึงแม้การกระทำนั้นจะขึ้น

อยู่กับโอกาส

3. มีความพยายามไปสู่สถานะที่สูงขึ้นไป
4. อดทนทำงานที่ยากได้เป็นเวลานาน
5. เมื่องานที่กำลังทำถูกขัดจังหวะหรือถูกรบกวน จะพยายามทำต่อไปให้สำเร็จ
6. ต้องการให้เป็นที่รู้จักแก่ผู้อื่น โดยพยายามทำงานของตนให้ดีขึ้น
7. พยายามปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ ของตนให้ดีที่สุดเสมอ

ทฤษฎีการจูงใจของ Maslow (Maslow General Theory of Human Motivation)

Maslow (1970 : 35-47) นักจิตวิทยาชาวอังกฤษได้ตั้งทฤษฎีทั่วไปเกี่ยวกับแรงจูงใจไว้ และเป็นที่ยอมรับกันแพร่หลาย ทฤษฎีดังกล่าวมีสาระสำคัญ ดังนี้

1. มนุษย์มีความต้องการและเป็นความต้องการที่ไม่มีที่สิ้นสุด ขณะที่ความต้องการใด ได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการอย่างอื่นก็จะเข้ามาแทนที่ ไม่มีวันสิ้นสุด
2. ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้ว จะไม่เป็นสิ่งจูงใจให้เกิดพฤติกรรมอีกต่อไป

3. ความต้องการของมนุษย์ มีลำดับขั้นตามลำดับความสำคัญ (A Hierarchy of Need) คือ เมื่อความต้องการในระดับต่ำ ได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการระดับสูงก็จะเรียกร้องให้มีการตอบสนองทันที

1.2 ความสำคัญของแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน

แรงจูงใจมีความสำคัญต่อการทำงานของบุคคลเป็นอย่างยิ่ง เพราะการทำงานใดก็ตามถ้าจะให้ได้ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลต้องมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน สุโท เจริญสุข (2531 : 17) กล่าวถึง ความสำคัญของแรงจูงใจ ไว้ว่า เป็นตัวการที่ก่อให้เกิดพลังงานใน

การแสดงพฤติกรรม รวมทั้งเป็นสิ่งเร้า สิ่งกระตุ้น ให้อินทรีย์ไม่อยู่นิ่ง และเป็นสิ่งซึ่งต้องได้รับการเสริมแรง (เช่น เมื่อคนเกิดแรงจูงใจ คนต้องได้รับการตอบสนองอาจเป็นรางวัล หรือสิ่งของการเสริมแรงเสมอ) สำหรับ ขวัญจิรา ทองนำ (2547 : 15) กล่าวว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานมีความสำคัญ และมีความจำเป็นสำหรับองค์การทุกแห่ง ถ้าผู้บริหารสามารถชักจูงบุคคลในองค์กรได้ตามที่เขาต้องการ ก็จะทำให้บุคคลมีแรงจูงใจ ส่งผลให้บุคคลเต็มใจที่จะใช้ความพยายามอย่างเต็มที่ในการให้ความร่วมมือปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์การ สอดคล้องกับศิริพร จันทศรี (2550 : 19) ได้สรุปความหมายของแรงจูงใจไว้ว่า เป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลเกิดพลังที่จะแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อการทำงานเป็นอย่างมาก เพราะการที่บุคคลจะกระทำกิจกรรมได้เต็มความสามารถหรือไม่ นั้น มักจะขึ้นอยู่กับว่าเขาเต็มใจจะทำแค่ไหน ถ้ามีสิ่งจูงใจที่ตรงกับความพอใจของเขา สิ่งจูงใจนั้นก็จะเป็แรงกระตุ้นให้เขาเอาใจใส่งานที่ทำมากขึ้น และถ้ามนุษย์มีความพอใจเขาก็จะทุ่มเทความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ให้แก่งานของเขา มากขึ้นด้วย

1.3 องค์ประกอบของแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน

การสร้างแรงจูงใจ โดยให้ผู้ปฏิบัติงานเล็งเห็นความสำคัญของงาน หรือการสร้างแรงจูงใจที่เกิดจากภายใน ไม่สามารถสร้างได้ทุกสถานการณ์ ถึงแม้ว่าผู้ปฏิบัติงานส่วนมากจะมองเห็นว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานจะช่วยส่งผลให้เกิดการปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ และผลของการปฏิบัติงานนั้นประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ แต่ในความเป็นจริงแล้ว บุคคลหนึ่งๆ ย่อมมีภาระหน้าที่ หรือปัจจัยอื่น ๆ อันเป็นสาเหตุให้แรงจูงใจในการปฏิบัติงานลดน้อยลงไป ทิพมาศ แก้วчим (2542 : 8) กล่าวถึงลักษณะงานที่ปฏิบัติว่า หากเป็นงานที่ตรงกับความรู้อาจเป็นงานที่ทำทนายให้อยากปฏิบัติงานตรงกับความสนใจและความถนัดเหมาะสมกับความรู้ความสามารถซึ่งส่งผลให้เกิดความพึงพอใจ และเป็นแรงจูงใจให้ปฏิบัติงานนั้นอย่างตั้งใจ โดยธรวรรณ พลหาญ (2543 : 8) มองถึงลักษณะของงานที่ปฏิบัติว่า ความรู้สึกที่ดีหรือไม่ดีของบุคคลที่มีต่อลักษณะของงานในหน้าที่รับผิดชอบหรืองานที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการเปิดโอกาสในการปฏิบัติงาน เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้ปฏิบัติงาน งานที่มีความท้าทายการให้อิสระในการปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วม ความสะดวกของสถานที่ และวัสดุอุปกรณ์ในการปฏิบัติงาน และความเครียดที่อาจเกิดขึ้น ในขณะที่ปฏิบัติงาน ในเรื่องการปฏิบัติงานต้องมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงานนี้สอดคล้องกับที่บุศรา เตียรบรรจง (2546 : 4) กล่าวไว้ว่า ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ หมายถึง สภาพการปฏิบัติงานที่บุคคลมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เสนอแนะเพื่อปรับปรุงระบบ

การปฏิบัติงานในองค์กร และมีความหมายครอบคลุมถึงวิธีการมอบหมายงานด้วย

1.3 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน

การที่จะจูงใจบุคคลนั้นต้องมียุทธศาสตร์ประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและประสานสัมพันธ์กันเป็นกระบวนการคือ เมื่อบุคคลมีความต้องการ (Need) ก็จะเกิดแรงกระตุ้นหรือแรงขับขึ้นในร่างกายและจะแสดงพฤติกรรมออกมา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือเพื่อให้ได้สิ่งล่อใจตามที่ต้องการ ดังนั้น การจูงใจนับเป็นปัจจัยที่สำคัญที่เป็นแรงผลักดันให้บุคคลกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่วางไว้ โดยขวัญจิรา ทองนำ (2547 : 24) ได้แบ่งสิ่งจูงใจออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1.3.1 สิ่งจูงใจที่เป็นเงิน เป็นสิ่งจูงใจที่เห็นได้ง่ายและมีอิทธิพลโดยตรงต่อการปฏิบัติงานของพนักงานเจ้าหน้าที่ สิ่งจูงใจประเภทนี้มี 2 ชนิด คือ

- 1) สิ่งจูงใจทางตรง ได้แก่ เงินเดือนและค่าจ้าง
- 2) สิ่งจูงใจทางอ้อม ได้แก่ บำเหน็จ บำนาญ และผลประโยชน์อื่น ๆ

1.3.2 สิ่งจูงใจที่มีไม่ใช่เงินทอง หรือสิ่งจูงใจที่จับต้องไม่ได้ ได้แก่ ความพึงพอใจในงานสวัสดิการหรือผลตอบแทนอื่น ๆ ที่มีได้อยู่ในรูปของเงินทอง หรือที่มีลักษณะเป็นนามธรรมนอกจากสิ่งจูงใจดังกล่าวแล้วผู้บริหารสามารถสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้แก่บุคลากรในองค์กรได้ด้วยการบริหารงานด้วยความเที่ยงธรรม ส่งเสริมให้มีสภาพการปฏิบัติงานที่ดี ให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี ให้ความมั่นคงในชีวิตและความก้าวหน้าในตำแหน่งงาน การยกย่องชมเชยผู้ที่ปฏิบัติงานดีเด่น เอาใจใส่ดูแล ให้ความสนทนากลแก่ผู้ได้บังคับบัญชา และต้องทำตัวให้เป็นตัวอย่างที่ดีของผู้ได้บังคับบัญชาด้วย Pigors and Myyers. (1981 : 116) ได้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่จะเป็นแรงจูงใจในการทำงานให้ประสบความสำเร็จไว้ว่าต้องประกอบด้วยองค์ประกอบต่อไปนี้

- 1) ต้องได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมและอย่างเพียงพอ
- 2) ลักษณะของงานที่ทำ ต้องมีความปลอดภัยไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ
- 3) มีโอกาสได้ใช้ความสามารถ พัฒนาความสามารถของตนได้อย่างเต็มที่
- 4) มีโอกาสก้าวหน้าในตำแหน่งงาน และเป็นงานที่มีความมั่นคง
- 5) มีความสามัคคีกลมเกลียวและมีการประสานงานกันเป็นอย่างดี
- 6) ยึดหลักประชาธิปไตยในการทำงาน
- 7) มีการแบ่งเวลาการทำงาน และเวลาที่จะใช้ชีวิตส่วนตัวอย่างสมดุล
- 8) มีความเข้าใจชีวิตการทำงาน กับความสัมพันธ์กันในสังคมอย่างดี

ดังนั้นปัจจัยที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานคือ การได้รับความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน และงานที่ต้องมีความมั่นคงในหน้าที่ ตำแหน่งงานมีการยอมรับความคิดเห็นต่าง ๆ และได้รับการยกย่องในหน้าที่การงาน ผู้บังคับบัญชาเอาใจใส่ดูแลลูกน้องได้เป็นอย่างดี ทำให้ลูกน้องทุ่มเทกำลังใจและกำลังกายในการปฏิบัติหน้าที่ได้เป็นอย่างดี

จากแนวคิด ทฤษฎีและการให้ความหมายคำว่า “แรงจูงใจ” ของนักวิชาการดังกล่าวข้างต้น เกี่ยวข้องกับประเด็นที่เป็นปัญหาและอุปสรรคในการบังคับคดีผู้ประกันของศาล การสร้างแรงจูงใจให้กับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจึงถือเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งประการหนึ่ง โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติตำแหน่งนิติกรซึ่งทำหน้าที่เกี่ยวกับการบังคับคดีผู้ประกัน เป็นเพียงตำแหน่งลูกจ้างชั่วคราว แม้จะทุ่มเทในการทำงานแต่มีข้อจำกัดเกี่ยวกับการเพิ่มอัตราค่าจ้าง ซึ่งมีความแตกต่างจากข้าราชการ หากกำหนดตำแหน่งผู้ปฏิบัติงานดังกล่าวเป็นตำแหน่งราชการมีการเลื่อนขั้นเงินเดือนทุกปี ย่อมก่อให้เกิดขวัญและกำลังใจให้ผู้ปฏิบัติงาน อันถือเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนให้กระบวนการบังคับคดีผู้ประกันของศาลมีคุณภาพและประสิทธิภาพ

2. ทฤษฎีองค์การ (Organization Theory)

แนวความคิดที่เกี่ยวกับองค์การ ได้ถูกรวบรวมและคิดค้นอย่างมีรูปแบบ (Tosi. Henry L.. and Carroll Joseph. 1976) ทฤษฎีเป็นเพียงนามธรรมที่อธิบายและวิเคราะห์ถึงความจริงและประสบการณ์ต่าง ๆ ของธรรมชาติที่เกิดขึ้นรอบ ๆ ตัว อย่างมีระบบและมีแบบแผนเชิงวิทยาศาสตร์ว่า ถ้าทำและหรือ เป็นอย่างนั้น ผลจะออกมาแบบนี้ (If then) ซึ่งในลักษณะเช่นนี้ ทฤษฎีก็เปรียบเสมือนการคาดคะเนถึงผลที่เกิดขึ้นภายใต้สถานการณ์ต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน จากระยะเวลาต้นศตวรรษที่ 20 จนถึงปัจจุบัน สามารถจำแนกแนวความคิดและทฤษฎีองค์การออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

1. ทฤษฎีสัมัยดั้งเดิม (Classical Theory) ทฤษฎีองค์การสมัยดั้งเดิมได้เริ่มคิดค้นและก่อตั้งขึ้นเมื่อปลายศตวรรษที่ 19 ทฤษฎีองค์การสมัยดั้งเดิม จึงมีลักษณะที่มุ่งเน้นเฉพาะความเป็นทางการ ความมีรูปแบบหรือรูปนัยขององค์การเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อจะได้ผลผลิตสูงและรวดเร็วของมนุษย์เสมือนเครื่องจักรกล (Mechanistic) กล่าวอีกนัยหนึ่ง ทฤษฎีองค์การสมัยมนุษย์ในเชิงจิตวิทยา สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา ทุกอย่างจะเป็นไปตามกฎเกณฑ์ ตามกรอบและโครงสร้างที่กำหนดไว้อย่างแน่นอน ปราศจากความยืดหยุ่น (Flexibility) หลักการของทฤษฎีองค์การสมัยดั้งเดิม มุ่งเน้นองค์การที่มีรูปแบบ (Formal Organization) ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานหลัก 4 ประการที่ได้กล่าวไว้แล้วในตอนองค์การที่มีรูปแบบ ได้แก่การแบ่งระดับชั้นสายการบังคับ

บัญชา การแบ่งงาน ช่วงการควบคุมและเอกภาพในการบริหารงานกลุ่มนักวิชาการที่มีบทบาทมากในทฤษฎีองค์การสมัยดั้งเดิมคือ Frederick Taylor ผู้เป็นเจ้าตำรับการบริหารแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific Management) Max Weber เจ้าตำรับระบบราชการ (Bureaucracy) Lyndall Urwick และ Luther Gulick ผู้มีชื่อเสียงเรื่องทฤษฎีองค์การและกระบวนการบริหารงาน เป็นต้น

2. ทฤษฎีสมัยใหม่ (Neo - Classical Theory of Organization) เป็นทฤษฎีที่พัฒนาจากทฤษฎีองค์การสมัยดั้งเดิม ระหว่าง ค.ศ.1910 และ 1920 มองเห็นความสำคัญและคุณค่าของมนุษย์ (Organistic) กล่าวได้ว่าทฤษฎีองค์การสมัยใหม่ ให้ความสำคัญในด้านความรู้สึกรักของบุคคล ขอมอบถึงอิทธิพลทางสังคมที่มีผลกระทบต่อการทำงาน อาทิเช่น กลุ่มคนงานและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซึ่งมีความเชื่อว่าขบวนการมนุษยสัมพันธ์ จะให้ประโยชน์ในการผ่อนคลาย ความตายตัวใน โครงสร้างขององค์การสมัยดั้งเดิมลง บุคคลที่มีชื่อเสียงในทฤษฎีองค์การสมัยใหม่ คือ Hugo Munsterberg เป็นผู้เริ่มต้นวิชาจิตวิทยาอุตสาหกรรม เขียนหนังสือชื่อ Psychology and Industrial Efficiency. Elton Mayo, Roethlisberger และ Dickson ได้ทำการศึกษาที่ฮอธอร์น (Hawthorne Study) เป็นผู้บุกเบิกขบวนการมนุษยสัมพันธ์ (Human Relations Movement) นอกจากนั้น ได้รับการสนับสนุนจากนักทฤษฎีมุขยสัมพันธ์อีก เช่น McGregor และ Maslow เป็นต้น

3. ทฤษฎีสมัยปัจจุบัน (Modern Theory of Organization) ค.ศ. 1950 หรือก่อนหน้านั้นเล็กน้อย แนวการพัฒนาทฤษฎีองค์การสมัยใหม่ยังคงใช้ฐานแนวความคิดและหลักการของทฤษฎีองค์การสมัยดั้งเดิมและสมัยใหม่มาปรับปรุงพัฒนา เข้ามาผสมผสาน ที่เรียกกันว่าสหวิทยาการ (Multidisciplinary Approach) เป็นการรวมกันของหลักการทางเศรษฐศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์เข้าด้วยกัน ที่เรียกว่าเศรษฐศาสตร์สังคม (Socioeconomic) โดยมีความเชื่อว่าองค์การอยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ฉะนั้นควรเน้นการวิเคราะห์และสังเคราะห์สิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกัน การศึกษาองค์การที่ดีที่สุดควรจะเป็นวิธีการศึกษาวิเคราะห์องค์การในเชิงระบบ (System Analysis) ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรต่าง ๆ มากมายทั้งภายในและภายนอกองค์การ ล้วนแล้วแต่มีผลกระทบต่อ โครงสร้างและการจัดองค์กรทั้งสิ้น แนวความคิดเชิงระบบนี้ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ที่เป็นพื้นฐาน 5 ส่วน ได้แก่ สิ่งนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) สิ่งส่งออก (Output) ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) และสภาพแวดล้อม (Environment) องค์การในแนวความคิดนี้จึงต้องมีการปรับตัว (Adaptative) ตลอดเวลา เพราะตัวแปรต่าง ๆ มีลักษณะเปลี่ยนแปลง (Dynamic) อยู่เสมอ บุคคลที่มีชื่อเสียงในทฤษฎีองค์การสมัยปัจจุบัน

มีหลายคน อาทิเช่น Alfred Korzybskj, Mary Parker Follet, Chester I Barnard, Norbert Winer และ Ludwig Von Bertalanffy เป็นต้นยังมีทฤษฎีองค์การสมัยปัจจุบัน ที่ควรกล่าวถึงอีก คือ ทฤษฎีองค์การตามสถานการณ์และกรณี (Contingency Theory)

การจัดองค์การมีความสำคัญยิ่งต่อการบริหารงานซึ่งหากจัดได้เหมาะสมกับภารกิจขององค์กรทำให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพ ความสำคัญของการจัดองค์การ ได้แก่ 1) แสดงให้เห็นถึงกระแสการไหลของงาน 2) ช่วยกำหนดขอบเขต ความรับผิดชอบ อำนาจหน้าที่ และภารกิจต่าง ๆ 3) ช่วยในการประสานหน้าที่ต่าง ๆ โดยการกำหนดขอบเขตและจัดกลุ่มงานที่สัมพันธ์กัน ให้อยู่ในหน่วยเดียวกัน 4) ช่วยป้องกันการทำงานซ้ำซ้อน 5) ช่วยลดข้อขัดแย้งและความอึดอัดใจระหว่างคนงาน ซึ่งเท่ากับเป็นการช่วยให้ขวัญกำลังใจในการทำงานดีขึ้น

2.1 ความหมายขององค์การ

การที่คนมากกว่าหนึ่งคนได้มาร่วมกันทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งหรือหลายกิจกรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน วัตถุประสงค์นั้นอาจเป็นไปได้เพียงชั่วคราว หรือต้องใช้เวลายาวนาน อาจมีความยากง่าย หรือจริงจังแตกต่างกันไป จึงได้มีองค์การเกิดขึ้น แต่ถ้าองค์การนั้นมีการเติบโตใหญ่ เริ่มมีระบบระเบียบและการยอมรับจากสังคมมากขึ้นจึงมีสถานะเป็นทางการ (Formal organization) ซึ่งต่างจากองค์การที่ไม่มีการระบุวัตถุประสงค์และไม่มีระบบระเบียบในการดำเนินการเอาไว้ หรือมีการยอมรับกันแต่อย่างไม่เป็นทางการ (Informal organization) (Covey, Stephen R. 1996)

องค์การนั้นเป็นการรวมตัวของคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มีจุดหมายร่วมกันในการทำกิจกรรมหรืองานอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยอาศัยกระบวนการจัดโครงสร้างของกิจกรรม หรืองานนั้นออกเป็นประเภทต่าง ๆ เพื่อแบ่งงานให้สมาชิกในองค์การดำเนินการปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายและธรรมชาติขององค์การสามารถสรุป ได้ดังนี้ 1) องค์การเป็นสิ่งมีชีวิต เกิดได้ตายได้ มีคุณสมบัติในสภาพที่เหมือนชีววิทยาของสิ่งมีชีวิต เช่น สัตว์และพืช เกิดได้และตายได้ 2) องค์การคือเกิดจากการรวมตัวของมนุษย์และประกอบไปด้วยมนุษย์ไม่ใช่เป็นอิฐหินปูนทราย ที่มาก่อนเป็นตัวอาคาร จึงต้องมีการให้ความสำคัญที่ตัวคน ความต้องการ คุณสมบัติและศักยภาพในการ พัฒนา ของเขา 3) องค์การเป็นส่วนที่ต้องสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม มิได้มีความสามารถที่จะอยู่ได้อย่างลอย ๆ และ ด้วยความที่ต้องสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมเช่นนี้ การทำความเข้าใจเกี่ยวกับองค์การจึงต้องกระทำควบคู่ไปกับ การศึกษาสภาวะแวดล้อมขององค์การนั้นๆ ไม่ว่าจะ เป็นในแง่เวลา หรือสถานที่

2.2 ประเภทขององค์การ

ประเภทขององค์การตามลักษณะของสิ่งที่ทำให้คนต้องการ ดังต่อไปนี้ (Etzioni, Amitai, 1961) 1) องค์การที่ใช้กำลังบังคับเพื่อทำให้คนทำตาม (Coercive organizations) องค์การประเภทนี้ที่ชัดเจน ได้แก่ คุก สถานกักกัน ค่ายเชลยศึก เป็นต้น 2) องค์การที่เน้นการให้ค่าตอบแทนเพื่อทำให้คนทำตาม (Calculative organizations) องค์การประเภทนี้ได้แก่ องค์การห้างร้าน อุตสาหกรรมและงานบริการทั้งหลาย ที่คนทำงานให้โดยมีค่าตอบแทนเป็นสิ่งจูงใจให้คนทำตามให้กับองค์การ 3) องค์การที่เน้นนามธรรมเป็นผลตอบแทนในการทำให้คนทำตาม (Normative organizations) สิ่งที่เป็นนามธรรมนั้นมีได้หลายอย่าง มันอาจเป็น เกียรติยศ ชื่อเสียง การได้รับคำสรรเสริญ การได้ความสุขใจ การอุทิศให้กับส่วนรวม องค์การประเภทนี้ได้แก่ วัด พรรคการเมือง มูลนิธิอาสาพัฒนา เป็นต้นและทั้งนี้อาจมีองค์การประเภทลูกผสม (Dual-typed organizations) คือเป็นส่วนที่มีใช้ระบบที่ทำให้คนเข้าร่วมด้วย หรือยอมตามกลุ่มจากแรงหลายทาง เช่น ให้ได้ทั้งค่าตอบแทนที่เป็นเงินทอง คำนวณเป็นผลตอบแทนได้และการให้ทั้งชื่อเสียงเกียรติยศ เช่นมหาวิทยาลัย องค์การวิชาชีพ เช่นแพทย์ วิศวกร นักประดิษฐ์ หรือเป็นกองทัพในยามสงคราม คือถ้ารบชนะก็ได้เกียรติยศและชื่อเสียง แต่ถ้าหนีสงคราม หนีทัพ ก็มีสิทธิถูกขึ้นศาลทหาร เป็นต้น โดยทั่วไปแล้วการจำแนกประเภทขององค์การ อาจแบ่งได้โดยยึดหลักต่าง ๆ กันดังนี้

1. การจำแนกองค์การ โดยยึดวัตถุประสงค์ขององค์การ เช่น องค์การเพื่อประโยชน์ของสมาชิกโดยตรง ได้แก่ พรรคการเมือง สหกรณ์ สโมสร สมาคมวิชาชีพ เป็นต้น องค์การทางธุรกิจ ได้แก่ องค์การที่มุ่งแสวงหาผลประโยชน์หรือกำไร เช่น ห้างร้าน บริษัท ธนาคาร โรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น องค์การเพื่อการบริการ ได้แก่ องค์การที่มุ่งสร้างประโยชน์แก่สาธารณชนทั่วไป เช่น โรงพยาบาล โรงเรียน สมาคมเพื่อการสังคมสงเคราะห์ต่าง ๆ เป็นต้น องค์การเพื่อสวัสดิภาพของประชาชน ได้แก่ องค์การที่ตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประชาชน เช่น กระทรวง ทบวง กรม กองทหาร สถานีตำรวจ เป็นต้น

2. การจำแนกองค์การ โดยยึดโครงสร้าง ได้แก่ องค์การแบบเป็นทางการ (Formal organization) เป็นองค์การที่มีการจัดโครงสร้างอย่างเป็นระเบียบแบบแผนแน่นอนและ องค์การแบบไม่เป็นทางการ (Informal organization) เป็นองค์การที่รวมกันหรือจัดตั้งขึ้นด้วยความพึงพอใจและมีความสัมพันธ์กันเป็นการส่วนตัว

3. การจำแนกองค์การ โดยยึดการกำเนิด ได้แก่ องค์การแบบปฐมภูมิ (Primary organization) หมายถึง องค์การที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ สมาชิกทุกคนต้องเกี่ยวข้อกันมาแต่

กำเนิด มีกิจกรรมเฉพาะกลุ่ม มีการติดต่อสัมพันธ์กันเป็นการส่วนตัวด้วยใจสมัครและ องค์กร แบบมัธยภูมิ (Secondary organization) หมายถึง องค์กรที่มนุษย์จัดตั้งขึ้น สมาชิกมีความสัมพันธ์กันด้วยเหตุผลและความรู้สึกสำนึกอย่างเป็นทางการตามข้อผูกพันที่กำหนดขึ้นในองค์กร ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก

2.3 การจัดองค์กร

การจัดองค์กรเป็นการจัดระเบียบกิจกรรมให้เป็นกลุ่มก้อนเข้ารูปและ การมอบหมายงานให้คนปฏิบัติเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของงานที่ตั้งไว้ การจัด องค์กรจะเป็นกระบวนการที่เกี่ยวกับการจัดระเบียบความรับผิดชอบต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อให้ทุกคน ต่างฝ่ายต่างทราบว่า ใครต้องทำอะไรและใครหรือกิจกรรมใดต้องสัมพันธ์กับฝ่ายอื่น ๆ อย่างไร บ้าง ตามความหมายข้างต้นนี้การจัดองค์กรจึงเกี่ยวข้องกับ 1) การจัดกลุ่มงานต่าง ๆ เป็นตำแหน่งงานในองค์กร 2) การกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา โดยวิธีมอบหมายงาน พร้อมทั้งอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบและ 3) การกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งงานต่าง ๆ ภายในโครงสร้างเพื่อให้สามารถ ประสานกันได้ตลอดเวลา (Siam HR Team, 2544) องค์กรอย่างเป็นทางการอาจได้แก่ หน่วยงานราชการ บริษัทห้างร้าน อุตสาหกรรม วัด โรงเรียน มูลนิธิ สมาคม สถาบัน ฯลฯ จากการศึกษาที่มีมานานแล้วองค์กรจะมีธรรมชาติดังต่อไปนี้ (Covey, Stephen R.1996) ได้แก่ การจัดแบ่งไปตามลักษณะพิเศษ (Specialization) การทำระบบให้เป็นมาตรฐาน (Standardization) การทำให้เป็นทางการ (Formalization) การรวมศูนย์อำนาจ (Centralization) ระบบสายงาน (Configuration)และ ความยืดหยุ่น (Flexibility)

ดังกล่าวมาเป็นแนวคิดการจัดองค์กรแบบ formal organization หรือองค์กร อย่างไม่เป็นทางการและด้วยเหตุที่องค์กรแบบเป็นทางการนี้ได้มีผู้ศึกษาอย่างเป็นระบบเอาไว้ เมื่อกว่าร้อยปีมาแล้ว โดยนักสังคมวิทยาชาวเยอรมัน Max Weber. (1947 : 328-400) ซึ่งได้เรียก องค์กรในอุดมคติของเขาว่า Bureaucracy อันมีรากศัพท์มาจากภาษาฝรั่งเศส ซึ่งคำว่า Bureau แปลว่า สำนักงานในปัจจุบัน นักวิชาการและผู้ศึกษาเกี่ยวกับองค์กร จึงได้ใช้เรียกองค์กร ในแบบดั้งเดิมนี้อีกว่า Bureaucracy แต่การจัดองค์กร ตามแนวทางที่ได้เสนอไปแล้วนั้นสามารถใช้ได้อย่างดีเมื่อเทียบกับองค์กรประเภทครอบครัว หรือระบบเจ้าขุนมูลนาย (Feudal organizations)

2.4 หลักและแนวคิดที่เกี่ยวกับการจัดองค์กร

การจัดองค์กรเป็นงานที่ต่อเนื่องโดยทำการพัฒนาโครงสร้างองค์การ (Organization Structure) ขึ้นมา เพื่อให้เป็นโครงสร้างของกลุ่มตำแหน่งงานที่จะรองรับงานตามภารกิจต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ตามแผน ดังนั้น โครงสร้างองค์การที่จะจัดขึ้นจะต้องไม่มีขนาดใหญ่หรือเล็กกว่าแผนงาน เพราะจะทำให้มีคนมากกว่างาน ซึ่งเสียค่าใช้จ่ายหรืออาจเกิดปัญหาขาดคนทำงานได้ การจัดองค์กร เป็นความพยายามของผู้บริหารที่จะให้หนทางสำหรับการปฏิบัติงานให้สำเร็จผลตามแผนงานที่ได้วางเอาไว้ หน้าที่การจัดองค์กรนี้เป็นหน้าที่ที่ต่อเนื่องจากขั้นของการใช้ความสามารถในด้านการวางแผนจนเสร็จสิ้นเป็นแผนงานต่าง ๆ ซึ่งหลักและแนวคิดที่เกี่ยวกับการจัดองค์กร ประกอบด้วย (Siam HR Team, 2544) วัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย (Objectives of Goals) อำนาจหน้าที่ (Authority) และความรับผิดชอบ (Responsibility) การมอบหมายงาน (Delegation) การรวมอำนาจ (Centralization) และการกระจายอำนาจ (De-Centralization) สายการบังคับบัญชา (Chain of Command) ช่วงการบังคับบัญชา (Span of Control) เอกภาพในการบังคับบัญชา (Unity of command) การจัดแผนงาน (Departmentation)

2.5 กระบวนการจัดองค์กร (Process of Organizing)

กระบวนการจัดองค์กรประกอบด้วย (Siam HR Team, 2544) 1) พิจารณาแยกประเภทงาน จัดกลุ่มงานและออกแบบงานสำหรับผู้ทำงานแต่ละคน 2) พิจารณาแยกประเภทงาน (Identification of work) เพื่อให้ทราบว่า งานอะไรบ้างที่ต้องทำ วิธีการก็คือดูจากวัตถุประสงค์และแผนงานหรือโครงการงานต่าง ๆ 3) จัดกลุ่มงานหรือจำแนกประเภทงาน (Grouping of work) งานที่เหมือนกันให้จัดรวมเข้าเป็นกลุ่มเดียวกัน เพื่อให้มีภาระจำแนกประเภทไว้และเป็นตามหลักของการแบ่งงานกันทำ ตามเกณฑ์ของหน้าที่งาน เช่น กลุ่มของการผลิตตลาด การเงิน และบัญชีและอื่น ๆ 4) การออกแบบงาน (Designing of individual job) งานของกลุ่มต่าง ๆ ย่อมมีปริมาณมากเกินกว่าที่คน ๆ เดียวจะทำได้ ดังนั้น การแบ่งงานจึงเกิดขึ้นอีกครั้งทั้งตามความถนัดในหน้าที่ กล่าวคือ ผู้บริหารจะทำงานบริหารที่ยากกว่าและจะแบ่งแยกย่อยลงไป เรื่อยตามแนวคิดและจะแบ่งแยกตามหน้าที่ตามแนวนอนด้วย 5) ระบุขอบเขตของงานและมอบหมายงาน พร้อมทั้งกำหนดความรับผิดชอบและให้อำนาจหน้าที่ 6) การระบุให้เห็นถึงขอบเขตของงาน ที่แบ่งให้สำหรับแต่ละคนตามที่ได้ออกแบบมาแล้วในขั้นแรก เพื่อให้ทราบว่า งานแต่ละขั้นที่ได้แบ่งและออกแบบไว้นั้นจะเกี่ยวข้องกับเรื่องอะไร ชนิดไหน มีขอบเขตและปริมาณมากน้อยแค่ไหน สิ่งสำคัญในขั้นนี้ก็คือ การระบุชื่อเป็นตำแหน่งพร้อมกับให้รายละเอียดเกี่ยวกับงาน

ชั้นนั้น ๆ เอาไว้ 7) ผู้บริหารดำเนินการมอบหมายงานแต่ละชั้นที่ง่ายกว่าให้แก่ผู้ทำงานในระดับรองลงไป ตามวิธีการมอบหมายงาน 8) การมอบหมายงาน ย่อมประกอบด้วยข้อกำหนดเป็นความรับผิดชอบที่ชัดเจนเกี่ยวกับงานที่มอบหมายให้ทำ พร้อมกันนั้นก็มอบหมายอำนาจหน้าที่ให้ เพื่อที่จะใช้สำหรับการทำงานตามความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จสิ้นไป และ 9) การจัดวางความสัมพันธ์ จะทำให้ทราบได้ว่า ใครต้องรายงานต่อใครและขณะเดียวกันช่วยให้งานของส่วนต่างๆ ดำเนินไปโดยปราศจากข้อขัดแย้ง การทำงานร่วมกันเกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยขึ้น

2.6 เครื่องมือที่ใช้ในการจัดองค์กร

เครื่องมือที่ใช้ในการจัดองค์กร ได้แก่ ผังโครงสร้างองค์การ (Organization Charts) คำบรรยายงาน (Job Descriptions) และคู่มือองค์การ (Organization Manuals) (Siam HR Team, 2544) ดังนี้

2.6.1 ผังโครงสร้างองค์การ (Organization Charts) หมายถึง แผนผังที่แสดงถึงกลุ่มตำแหน่งงาน ซึ่งรวมกลุ่มเป็นสายการบังคับบัญชา โดยมีการแบ่งกลุ่มแบ่งระดับ โครงสร้างองค์การที่มีการจัดขึ้นอย่างถูกต้อง โดยมีการจัดตำแหน่งชัดเจน มีสายการบังคับบัญชาที่แน่นอนและมีชื่อตำแหน่งระบุไว้ ช่วยสามารถได้ข้อมูลการจัดการที่เป็นประโยชน์ยิ่งขึ้น คือ การแบ่งงาน (Division of Work) สายการบังคับบัญชา (Chain of Command) ชนิดของงานที่ทำ (Type of Work Performed) การจัดกลุ่มงาน (Grouping of Work) ระดับของการจัดการ

2.6.2 คำบรรยายงาน (Job Description) หมายถึง ข้อความเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของตำแหน่งงาน โดยมีการระบุถึง 1) ความรับผิดชอบ 2) อำนาจหน้าที่ 3) ภารกิจ 4) ความสัมพันธ์ที่มีต่อผู้ใต้บังคับบัญชาและผู้บังคับบัญชา 5) มาตรฐานการปฏิบัติงาน คำบรรยายนี้จะเป็นแนวทางที่จะช่วยให้พนักงานทราบถึงสิ่งต่าง ๆ ที่พึงต้องทำให้ครบถ้วนตามหน้าที่

2.6.3 คู่มือองค์การ (Organization Manuals) หมายถึง คู่มือที่บอกถึงข้อมูลที่สำคัญ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานต่าง ๆ ขององค์การ สำหรับรูปแบบของคู่มือองค์การนั้น ถึงแม้จะไม่มีกำหนดแน่นอน แต่ส่วนใหญ่ในทางปฏิบัติ คู่มือองค์การจะประกอบด้วย 1) นโยบายต่าง ๆ ที่ใช้อยู่ในองค์การ 2) แนวคิดกว้าง ๆ เกี่ยวกับวิธีการดำเนินงานขององค์การ 3) ผังโครงสร้างองค์การ 4) ข้อความเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายขององค์การและ 5) ขอบเขตหน้าที่ของหน่วยงานหลักทุกหน่วยในองค์การ

จะเห็นได้ว่าเครื่องมือที่ใช้ในการจัดองค์กร ประกอบด้วย ผังโครงสร้างองค์การ คำบรรยายงานและคู่มือองค์การ จะช่วยให้เกิดความมีระเบียบที่ชัดเจน มีขอบเขตและระเบียบที่ชัดเจนปฏิบัติต่อกันอย่างเป็นระเบียบ มีรูปแบบและขั้นตอนต่าง ๆ ได้ แต่อย่างไรก็ตามในสถานการณ์จริง เมื่อมีปัจจัยด้านผู้นำเข้ามาเกี่ยวข้องกับขณะทำงาน อิทธิพลที่เป็นความรู้สึกและความนึกคิดในจิตใจของทีมงานและของผู้บริหารต่างมีผลทำให้การยอมรับในวัตถุประสงค์ การตีความคำสั่งและความสัมพันธ์ต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไปตามความรู้สึกเหล่านั้น ด้วยความสัมพันธ์ระหว่างกันของบุคคลในองค์การที่หลอมเข้าด้วยกันและผูกพันต่อกันทางใจนั้นจะมีอิทธิพลโน้มน้าวชักจูงการปฏิบัติให้คล้อยตามกันได้ ความอ่อนไหวของกลุ่มคนในองค์การ

จากความหมายและแนวคิดทฤษฎีองค์การและการจัดการนี้ มีส่วนสำคัญต่อการนำเสนอรูปแบบกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันที่มีประสิทธิภาพ เพราะในปัจจุบันสำนักงานศาลยุติธรรมยังไม่มีกลุ่มงานที่รับผิดชอบหน้าที่เกี่ยวกับการบังคับคดีผู้ประกันโดยตรง ผู้อำนวยการศาลในฐานะเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจึงได้แต่เพียงมอบหมายให้กลุ่มงานประชาสัมพันธ์ช่วยงานในด้านบังคับคดีผู้ประกันด้วย โดยมีเพียงนิติกรซึ่งเป็นลูกจ้างชั่วคราวทำหน้าที่ในการรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องเสนอศาลเพื่อพิจารณาออกหมายบังคับคดีแก่ผู้ประกันหากไม่นำเงินตามสัญญาประกันมาชำระภายในกำหนดก็จะติดตามยึดทรัพย์ผู้ประกันเพื่อชำระหนี้ต่อไป เมื่อไม่มีหน่วยงานทำหน้าที่ดังกล่าวโดยตรงจึงทำให้งานบังคับคดีเกิดความล่าช้า และขาดประสิทธิภาพ ซึ่งจะได้นำแนวคิดทฤษฎีองค์การไปนำเสนอและวิเคราะห์การสร้างรูปแบบการบังคับคดีผู้ประกันให้เกิดประสิทธิภาพต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

มนต์ชัย ชนินทรลีลา (2537 : 174) ได้ทำการศึกษาเรื่องขอบเขตการใช้ดุลยพินิจของศาลในการปล่อยชั่วคราว ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว เช่นขอบเขตอำนาจของศาลในการปล่อยชั่วคราว หลักเกณฑ์ของศาลที่ใช้ในการปล่อยชั่วคราว หลักเกณฑ์การพิจารณาประกันและหลักประกัน เพื่อศึกษาว่าการใช้ดุลยพินิจในการปล่อยชั่วคราวของศาลไทย กฎหมายระเบียบข้อบังคับในการปฏิบัติต่าง ๆ และคำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวได้บัญญัติประสานผลประโยชน์ระหว่างส่วนได้เสีย

ของระบบการดำเนินคดีอาญาในรูปแบบการควบคุมอาชญากรรม กับรูปแบบกระบวนการนิติธรรมได้เหมาะสมเพียงใดผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิเสรีภาพและหลักประกันที่จะได้รับการใช้ดุลยพินิจของศาลในการปล่อยชั่วคราว ตามกฎหมายระเบียบข้อบังคับในการปฏิบัติต่าง ๆ หรือไม่เพียงใด รวมทั้งศึกษาแนวทางปรับปรุงแนวทางในการแก้กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับในการปฏิบัติต่างๆ ผลการวิจัยพบว่า การปล่อยชั่วคราวเป็นการประสานผลประโยชน์ระหว่างส่วนได้เสียของระบบการดำเนินคดีอาญาในรูปแบบกระบวนการนิติธรรม (The Due Process Model) ที่ให้ความคุ้มครองแก่สิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้โดยยึดถือหลักการสั่งอนุญาตให้ปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไปชั่วคราว เพื่อเป็นหลักประกันที่จำเป็นสำหรับการต่อสู้คดีพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองได้อย่างเต็มที่ กับระบบการดำเนินคดีอาญาในรูปแบบการควบคุมอาชญากรรม (The Crime Control Model) ที่ให้ความคุ้มครองแก่ความปลอดภัยความสงบเรียบร้อยของสังคม โดยเน้นหนักในประสิทธิภาพของการควบคุมระงับและปราบปรามอาชญากรรมที่พัฒนาตามความเจริญก้าวหน้าของสังคมตลอดเวลา โดยเร็ว จึงจำเป็นที่ต้องควบคุมหรือขังผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ สำหรับผลดีผลเสียของการปล่อยชั่วคราวทั้งในด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของรัฐ ในด้านตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย และในด้านเศรษฐกิจ ส่วนรวมพบว่า การสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวเป็นหลักจะก่อให้เกิดผลดีมากกว่าการที่จะสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว กล่าวคือ การควบคุมหรือขังผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผลดีในการที่จะมีตัวเขาไว้พิจารณาในศาลและรับโทษหากพิสูจน์ได้ว่ากระทำผิดจริง ตลอดจนป้องกันไม่ให้เขาออกไปก่ออันตรายหรือความเสียหายใด ๆ ขึ้นอีก แต่การปล่อยชั่วคราวนอกจากจะมีประกันหรือหลักประกันในการที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะมาปรากฏตัวต่อศาลตามกำหนดนัดหรือตามหมายเรียกในภายหลังก่อให้เกิดผลดีหลายประการ อาทิ เช่น รัฐสามารถประหยัดงบประมาณค่าใช้จ่ายในการดูแลควบคุมเลี้ยงดู ให้การรักษาพยาบาล หรือการบริการอื่น ๆ ส่วนผู้ต้องหาหรือจำเลยสามารถไปเตรียมการต่อสู้คดีพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน ตลอดจนใช้ชีวิตในสังคมตลอดจนครอบครัวได้อย่างเป็นปกติสุข เป็นต้น สำหรับหลักเกณฑ์การใช้ดุลยพินิจของศาลในการปล่อยชั่วคราวพบว่าไม่เคยมีบทบัญญัติกฎหมายที่ให้สิทธิในการปล่อยชั่วคราวเป็นหลักในการปล่อยแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยแต่จากการศึกษาพบว่าในทางปฏิบัติสามารถสั่งให้ปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ แต่อย่างไรก็ดีผู้วิจัยจะเห็นว่าบทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวยังไม่ได้รับการบัญญัติให้เป็นหลักประกันที่เพียงพอแก่

ผู้ต้องหาหรือจำเลย แม้ในทางปฏิบัติจะมีระเบียบข้อบังคับในทางปฏิบัติวางแนวทางให้ศาลสามารถใช้ดุลยพินิจคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ในระดับหนึ่ง แต่ระเบียบข้อบังคับในการปฏิบัติดังกล่าวไม่ได้เป็นบทบังคับให้ศาลต้องทำตามเสมอไปจึงควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายและระเบียบข้อบังคับในการปฏิบัติต่าง ๆ เกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวได้ชัดเจน มีประสิทธิภาพ เป็นธรรมและเหมาะสมกับสภาพการณ์

อรรถพร ไทยวานิช (2539 : 103) ได้ศึกษาเรื่องการปล่อยชั่วคราว ในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ระบบกฎหมายซีวิลลอว์และการปล่อยชั่วคราวในประเทศไทย เพื่อทราบมาตรฐานของกฎหมายไทยที่ให้หลักประกันในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยในการปล่อยชั่วคราว ปัญหาในทางปฏิบัติและอุปสรรคในการปฏิบัติในการปล่อยชั่วคราว รวมทั้งหลักเกณฑ์ในการปล่อยชั่วคราวในประเทศที่อยู่ในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ระบบกฎหมายซีวิลลอว์เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับของไทย จากการศึกษาพบว่าการปล่อยชั่วคราวเป็นมาตรการอย่างหนึ่งที่กฎหมายมีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา เพื่อให้ผู้ถูกกักขังหรือควบคุมตัวโดยไม่จำเป็นและเป็นมาตรการการผ่อนคลายการจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงที่ทางการเคลื่อนไหวของผู้ต้องหาหรือจำเลยอันเนื่องมาจากหลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย ซึ่งได้รับการยอมรับกันอย่างกว้างขวาง แต่อย่างไรก็ตามแม้หลักแห่งการปล่อยชั่วคราวจะได้รับการยอมรับ แต่มีการร้องเรียนอยู่เสมอว่าการขอปล่อยตัวในชั้นพนักงานสอบสวนเป็นไปโดยลำบาก หรือแม้แต่ในชั้นศาลเองก็ตาม แม้ว่าจะสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย แต่จะสั่งอนุญาตโดยมีประกันหรือหลักประกันเป็นส่วนใหญ่ จึงอาจนำไปสู่ความเสมอภาคในแง่ที่ว่าบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีย่อมมีโอกาสที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราวมากกว่าบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีทั้ง ๆ ที่บทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 110 ได้บัญญัติให้อำนาจปล่อยชั่วคราวได้โดยไม่มีประกันหรือมีประกันโดยมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้ แสดงว่าในเรื่องหลักประกันนั้นเงื่อนไขตามกฎหมายไม่ได้เรียกร้องแต่ในทางปฏิบัติของศาลมักเป็นการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกันเกือบทั้งสิ้น ส่วนการใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาคำร้องคำขอปล่อยชั่วคราวนั้นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 108 ให้อำนาจกว้างขวางเกินไป เพราะจริงๆ แล้วในระบบกฎหมายต่างประเทศเองไม่ว่าจะเป็นประเทศในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์หรือระบบกฎหมายซีวิลลอว์จะถือว่าการปล่อยชั่วคราวเป็นหลักส่วนการควบคุมตัวเป็นการยกเว้น เช่น ในประเทศอังกฤษบัญญัติไว้ในมาตรา 4 ใน The Bail Act 1976 ให้ถือว่าการประกันตัวเป็นสิทธิ์

หรือในประเทศสหรัฐอเมริกาเองพยายามที่จะให้มีการปล่อยชั่วคราวในทุกคดีโดยได้บัญญัติหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการปล่อยการประกันตัวไว้ใน The Judiciary Act 1789 ซึ่งบัญญัติให้ประกันตัวในทุกคดีเว้นแต่คดีที่มีโทษประหารชีวิต หรือในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์เองแม้จะไม่มีบทบัญญัติในเรื่องการประกันตัวไว้อย่างชัดเจน เช่นประเทศเยอรมัน แต่ก็ได้บัญญัติว่าถ้าไม่มีเหตุจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวแล้วก็ให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย

ฉัตรไชย จันทร์พรายศรี (2546 : 147) ได้ทำการศึกษาเรื่องการใช้ดุลยพินิจในการปล่อยชั่วคราวของศาลชั้นต้น โดยศึกษาเฉพาะกรณีศาลชั้นต้นภาค 4 เพื่อศึกษาทัศนะเรื่องการใช้ดุลยพินิจของศาลชั้นต้นในภาค 4 ในการสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราว พบว่า แม้ผู้พิพากษาส่วนใหญ่มีความเห็นเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวตรงกันว่าสมควรอนุญาตให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก แต่จากการสำรวจคดีที่ศาลชั้นต้นในภาค 4 มีคำสั่งร้องขอปล่อยชั่วคราวในปี 2544 พบว่าในทางปฏิบัติศาลมีคำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราวโดยใช้เหตุผลที่ไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและศาลอุทธรณ์ภาค 4 มีคำสั่งกลับคำสั่งศาลชั้นต้นที่ไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว แสดงว่ามีการใช้เหตุผลในการสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราวโดยไม่เข้าใจในแนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องการปล่อยชั่วคราวที่ดีและไม่สอดคล้องกับกฎหมาย

สาธิต อิ่มสุขศรี (2546 : 141) ได้ทำการศึกษาเรื่องความสูญเสียทางเศรษฐกิจและสังคมจากการที่ผู้ต้องหาไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวในชั้นฝากขัง กรณีศึกษาศาลจังหวัดเชียงใหม่เพื่อทราบถึงปัจจัยที่เป็นอุปสรรคทำให้ผู้ต้องหาไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว ผู้ต้องหาที่ไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวมีวิธีการช่วยเหลือตนเองเพื่อให้ได้รับการปล่อยชั่วคราวอย่างไร ดุลยพินิจในการปล่อยชั่วคราวของผู้พิพากษาศาลจังหวัดเชียงใหม่ได้ประสานประโยชน์ระหว่างส่วนได้เสียของระบบการดำเนินคดีอาญาในรูปแบบการควบคุมอาชญากรรมกับรูปแบบกระบวนการนิติธรรมหรือไม่ การที่ผู้ต้องหาในชั้นฝากขังของศาลจังหวัดเชียงใหม่ไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวจะก่อให้เกิดผลเสียหายทางเศรษฐกิจและสังคมต่อบุคคลใดในลักษณะใดบ้าง ผู้ศึกษาพบว่า ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคทำให้ผู้ต้องหาไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวได้แก่ ผู้ต้องหาไม่ยื่นคำร้องขอประกันตัวหรือให้ปล่อยชั่วคราวต่อศาล ซึ่งสาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากผู้ต้องหาไม่มีหลักทรัพย์หรือมีหลักทรัพย์ไม่เพียงพอ และผู้ต้องหายื่นคำร้องขอประกันตัวหรือให้ปล่อยตัวชั่วคราวแล้วแต่ศาล ไม่อนุญาต ซึ่งผู้ต้องหากลุ่มนี้มีเป็นจำนวนน้อยเพียงร้อยละ 12.4 สำหรับวิธีช่วยเหลือตนเองของผู้ต้องหาเพื่อให้ได้รับการปล่อยชั่วคราวนั้น พบว่าผู้ต้องหาส่วนใหญ่ไม่คิดที่จะช่วยเหลือตนเองเพื่อให้ได้รับการปล่อยชั่วคราว ส่วนผู้ต้องหาส่วนน้อยจะใช้วิธีเช่าหลักทรัพย์จากนายประกันซึ่งเป็นอัตรามากกว่า 10.000 บาท โดยเงินส่วนนี้ได้จากการกู้ยืมมา

การใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษาศาลจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ส่วนใหญ่ผู้พิพากษาจะใช้ดุลพินิจในการสั่งคำร้องให้ปล่อยชั่วคราวของผู้ต้องหาไปในทางสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน และหลักประกันเพราะเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา ผู้เสียหายและสังคมการที่ผู้ต้องหาไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวจะก่อให้เกิดผลเสียหายทางเศรษฐกิจและสังคมต่อบุคคลใดในลักษณะใดบ้าง พบว่า ผู้ต้องหาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าจะเกิดความสูญเสียคิดเป็นร้อยละ 88.3 โดยส่วนใหญ่คิดว่า ขาดหรือสูญเสียอิสรภาพ เสรีภาพมากที่สุด รองลงมาได้แก่ไม่มีรายได้มาเลี้ยงดูครอบครัวหรือขาดคนช่วยหารายได้ไม่มีโอกาสประกอบอาชีพอื่น

เวียง ขวัญอินอินทร์ (2549 : 100) ได้ศึกษาเรื่องจุดแข็งและจุดอ่อนของการให้ผู้มีอาชีพให้เข้าหลักทรัพย์ในการเสนอขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยต่อศาล กรณีศึกษาในศาลจังหวัดเชียงใหม่เพื่อศึกษาถึงจุดอ่อน จุดแข็งที่ทำให้ศาลยุติธรรม พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวนอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย กรณีผู้เสนอหลักทรัพย์เป็นผู้มีอาชีพให้เข้าหลักทรัพย์ได้วิเคราะห์มาตรฐานการใช้ดุลพินิจของศาล พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน กรณีการวินิจฉัยปล่อยชั่วคราวที่นายประกันอาชีพเป็นผู้เสนอขอประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย และเพื่อสำรวจหาแนวทางในการกำหนดมาตรฐานในทางกฎหมายหรือจัดระเบียบในการควบคุมผู้มีอาชีพให้เข้าหลักทรัพย์ให้อยู่ในระบบที่สร้างความเป็นธรรมให้กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบว่า ในส่วนของจุดอ่อนนายประกันอาชีพไม่ได้สร้างปัญหาในการใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษาศาลจังหวัดเชียงใหม่ในการพิจารณาอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา แต่สร้างปัญหาให้ฝ่ายผู้ต้องหาหรือจำเลยในทางเศรษฐกิจ โดยไม่ชอบธรรม โดยถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายประกันอาชีพ ทั้งด้านสัญญาเช่าหลักทรัพย์ ระยะเวลาการรับประกันตัวซึ่งไม่มีกำหนดระยะเวลาแน่นอน ค่าเช่าหลักทรัพย์ ซึ่งเรียกร้องตามคำพึงพอใจและมีวิธีการเรียกร้องค่าใช้จ่ายเพิ่ม สำหรับจุดแข็งนายประกันอาชีพส่งเสริมให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีโอกาสได้รับอิสรภาพได้รับความเป็นธรรมเพิ่มมากขึ้น แต่นายประกันอาชีพไม่ส่งผลต่อความสะดวก รวดเร็วในการสั่งปล่อยชั่วคราวของศาลยุติธรรม พนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวน การมีนายประกันอาชีพทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่เป็นคนยากจนไม่มีหลักประกันเพียงพอสามารถจ่ายเงินน้อยลงหรือเช่าหลักทรัพย์ในการเสนอหลักประกันต่อศาล ทำให้มีโอกาสได้รับการปล่อยชั่วคราว การใช้บริการของนายประกันอาชีพซึ่งมีความชำนาญในการติดต่อยื่นขอประกันตัวทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับความสะดวกอย่างมาก สำหรับมาตรฐานการใช้ดุลพินิจของศาล พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวนใน

การสั่งค่าขอประกันตัวที่นายประกันอาชีพเป็นผู้เสนอขอประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความแตกต่างในมาตรฐาน คงเป็นไปตามกฎหมายระเบียบที่ปฏิบัติในหน่วยงาน ส่วนแนวทางในการกำหนดมาตรฐานในทางกฎหมายควรมีกฎหมายควบคุมการประกอบอาชีพของนายประกันอาชีพ เพื่อยกระดับอาชีพให้มีความน่าเชื่อถือเช่นเดียวกับอาชีพอิสระอื่น ๆ

อนันต์ ปักขี (2552 : 104) ได้ศึกษาเรื่องสภาพปัญหาด้านกฎหมายและกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาศาล 5 เพื่อศึกษาถึงสภาพปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับคดีผู้ประกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2547 และเพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการจัดการดำเนินการบังคับคดีให้บรรลุผลสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งวิเคราะห์หาแนวทางแก้ไขปัญหาด้านกฎหมายและด้านกาดำเนินการวิธีการบังคับคดีผู้ประกันที่เหมาะสม และสามารถใช้เป็นกลไกในการบังคับคดีผู้ประกันได้สำเร็จผลผู้วิจัยพบว่า ปัญหาอันเป็นสาเหตุให้การบังคับคดีผู้ประกันในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาศาล 5 ไม่สัมฤทธิ์ผลเกิดจากทั้งสภาพปัญหาทางด้านกฎหมายที่ยังไม่เหมาะสมและเอื้อต่อการดำเนินงาน เช่น การกำหนดให้หัวหน้าสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ปัญหาด้านกระบวนการบังคับคดีมีปัจจัยเกี่ยวกับความซับซ้อนและความยากทางด้านเทคนิคในการปฏิบัติงานปัญหาการประสานงานระหว่างหน่วยงาน เช่น พนักงานบังคับคดี กับพนักงานที่ดิน ซึ่งในแต่ละชั้นงานต้องใช้เวลามาก ความซับซ้อนของค่าใช้จ่ายหรือค่าธรรมเนียมที่ต้องชำระระหว่างหน่วยงานรวมทั้งแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ส่วนปัจจัยเกี่ยวกับสมรรถนะของกฎหมาย พบว่า กฎหมายและระเบียบไม่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงาน ขั้นตอนการบังคับคดีที่ต้องปฏิบัติตามขั้นตอนของการบังคับคดีแพ่ง โดยทั่วไประยะเวลาการบังคับคดีที่มีระยะเวลาจำกัดเพียง 10 ปี ทรัพย์สินที่ใช้เป็นหลักประกันไม่มีราคาอยู่ห่างไกลเพราะไม่มีการตรวจสอบโดยใช้ระบบดาวเทียม (GPS) หรือเทคโนโลยีอื่นที่เหมาะสมเพื่อให้ทราบที่ตั้ง สภาพทรัพย์สินหรือแนวเขตที่แน่นอนก่อนเป็นต้น สำหรับสมรรถนะองค์กร พบว่าสำนักงานศาลยุติธรรมไม่มีหน่วยงานที่รับผิดชอบในการให้การสนับสนุนหรือดำเนินการบังคับคดีโดยตรง แต่ให้เจ้าหน้าที่ซึ่งมีงานประจำในศาลต่าง ๆ เป็นผู้รับผิดชอบ อีกทั้งยังไม่ระเบียบรองรับการทำงาน เช่น การสืบหาทรัพย์สิน ค่าใช้จ่าย ความปลอดภัย ฯลฯ ทำให้การดำเนินงานไม่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านเงินงบประมาณ พบว่า ศาลยุติธรรมซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณเพื่อจ้างอัตรากำลังบุคลากรเพิ่ม และไม่มีอุปกรณ์ที่จำเป็นในการทำงาน

2. งานวิจัยต่างประเทศ

Epstien. Lisa Dickstien. (2000 : 211) ศึกษาการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ในองค์กร เพื่อทราบว่า บุคคลใช้อุปกรณ์สื่อสารเพื่อที่จะสื่อสารกัน ได้อย่างไร โดยผู้วิจัยได้นิยามความรู้ภายในและภายนอกบุคคล (Tacit Explicit Knowledge) ในเทอมของรูปแบบและในเทอมของวิธีการสื่อสาร ผลของการวิจัยพบว่าอุปกรณ์การสื่อสารมีความสำคัญต่อการแพร่กระจายความรู้ที่ซับซ้อนมากกว่าความรู้ธรรมดาทั่วไป ในการแบ่งปันแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้ที่ซ่อนเร้นในตัวบุคคลนั้น การใช้วิธีการติดต่อสื่อสารแบบพบปะสนทนาโดยตรงจะให้ผลดีกว่าใช้จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) ความความสัมพันธ์แบบใกล้ชิดจะมีบทบาทสำคัญมากต่อการแพร่กระจายความรู้ การเป็นเพื่อนจะทำให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์หรือความรู้ที่ซ่อนเร้นในบุคคลได้มากกว่าการขาดความสัมพันธ์ของความเป็นเพื่อน นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่า ความคล้ายคลึงกันทางสังคมของบุคคล ไม่สามารถระบุได้แน่ชัดว่ามีผลต่อการเผยแพร่และการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างบุคคล ส่วนผู้ที่บุคลิกภาพเปิดเผยจะสื่อสารความรู้ที่ซับซ้อนและความรู้ธรรมดาทั่วไปได้ดีกว่าผู้ที่ไม่มีบุคลิกภาพเปิดเผย

Mackler. Mark. (2001 : 203) ศึกษาอิทธิพลที่มีต่อการดำเนินการในการส่งผ่านความรู้ในองค์กร ผู้วิจัยมีความเชื่อว่าความรู้คือทรัพยากรและเป็นสินทรัพย์ที่สำคัญที่องค์กรหยิบยกขึ้นมาเพื่อบรรลุเป้าหมาย ในสภาพแวดล้อมของการแข่งขันนั้นประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการส่งผ่านความรู้ภายในองค์กรเป็นความจำเป็นเชิงยุทธศาสตร์ ในแต่ละองค์กรต้องออกแบบและกำหนดเป็นระเบียบจึงทำให้การเคลื่อนไหลของความรู้เป็นไปอย่างมีระบบ ในทุกหน่วยงานที่ต้องการ การเคลื่อนไหลของทรัพยากรความรู้ขึ้นอยู่กับคุณลักษณะตามบริบทของตัวความรู้เองและตัวองค์กร ผู้วิจัยจึงสำรวจคุณลักษณะที่มีผลต่อความเคลื่อนไหลของความรู้ภายในองค์กรระหว่างหน่วยงานกับประเภทบุคลากร การศึกษาการส่งผ่านความรู้ อยู่ในขอบเขตของการบริหารจัดการความรู้ เชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ ทฤษฎี องค์กรและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยนำผลของการสำรวจมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ แล้วนำเสนอรูปแบบที่สามารถทดสอบได้ซึ่งอธิบายถึง อิทธิพลของสมาชิกในหน่วยงาน ทิศทางกลยุทธ์ วิธีทางของความสนใจ อุปกรณ์การสื่อสาร แหล่งความรู้ที่มีความหมายและยอมรับ พฤติกรรมมองไกลความรู้ นำมาพิจารณาและการดำเนินการของการถ่ายทอดความรู้ในองค์กร

Ribiere. Vincent Michel. (2001 : 206) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสำเร็จของการนำเอาการบริหารจัดการความรู้ไปใช้กับทิศทางและคุณสมบัติวัฒนธรรมองค์กร โดยพัฒนาเครื่องมือเครื่องที่เป็นแบบสอบถามที่ประกอบด้วยคำถามที่เกี่ยวกับ วัฒนธรรมองค์กรการ

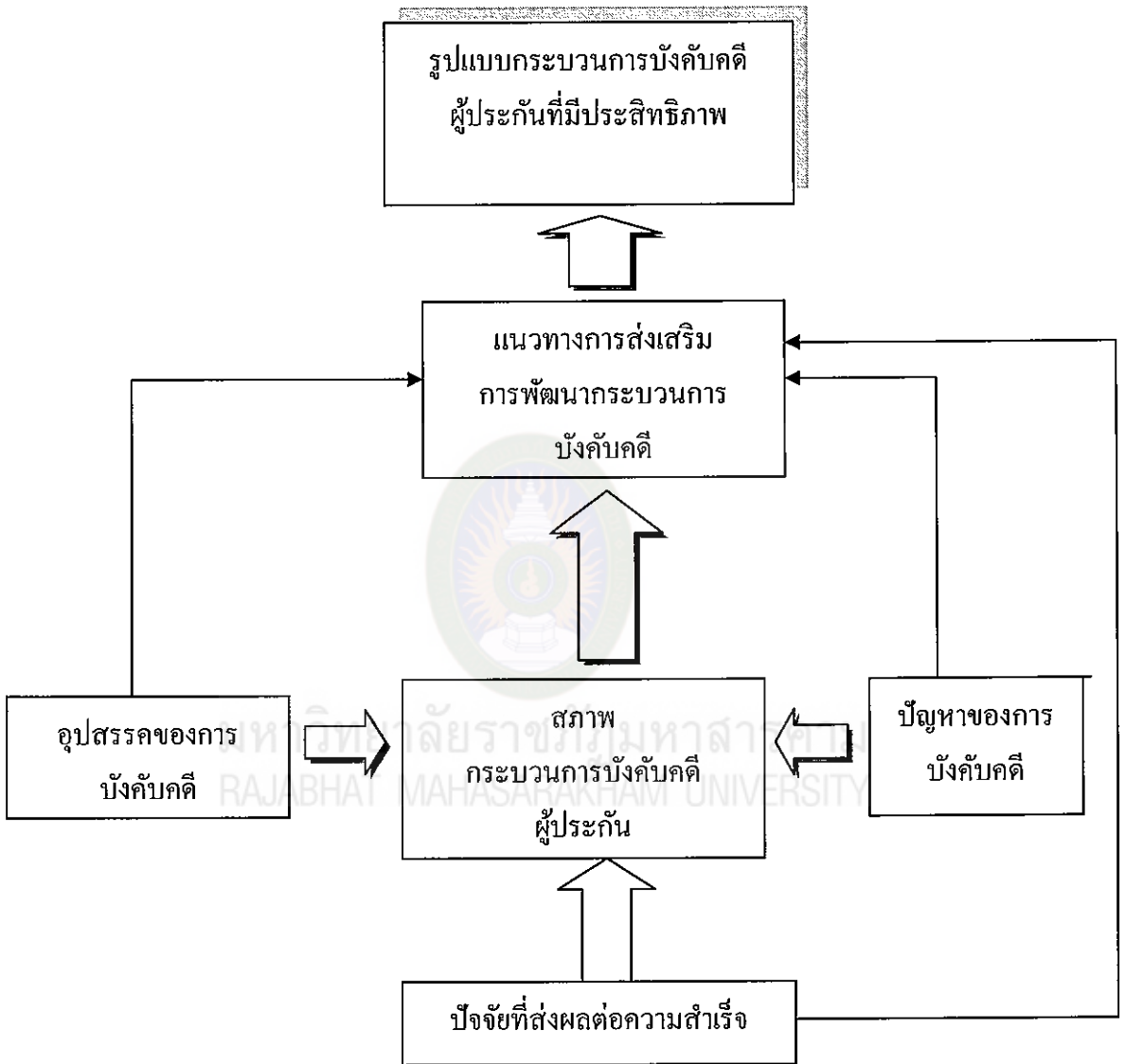
บริหารจัดการความรู้และดัชนีบ่งชี้ความสำเร็จของการบริหารจัดการความรู้ ประชากร
ผู้บริหารและพนักงานขององค์กรในอเมริกาและยุโรป จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามผ่านทาง
จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ มีทั้งสิ้น 88 คน ผลของการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรม
ธรรมด้านการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กับโอกาสการบรรลุผล มีความสัมพันธ์กันในเชิงบวก

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศดังกล่าว
มาพบว่ามีสอดคล้องกับการวิจัยเรื่อง รูปแบบกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันของศาล
ยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพ : กรณีศึกษาศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษภาค 4 ดังนั้น
จึงได้นำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยในครั้งนี้ โดยผู้วิจัยประยุกต์ใช้วิธีเขียนกรอบแนวคิด
การวิจัยเชิงกระบวนการ (สัญญา เคนากูมิ. 2557 : 32-42) ดังแผนภาพที่ 3

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แผนภาพที่ 3 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

ปัญหาของการบังคับคดี หมายถึง ประเด็นที่เป็นข้อขัดข้อง ความยากลำบาก หรือ เป็นสถานการณ์ใด ๆ ที่ต้องการแก้ปัญหาในกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันของศาล ในสังกัดสำนักงาน อธิบดีผู้พิพากษา ภาค 4 อันมีอยู่ภายในองค์กรของศาลนั้น ๆ

อุปสรรคของการบังคับคดี หมายถึง ความขัดข้องของกระบวนการบังคับคดีผู้ประกัน ของศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษา ภาค 4 อันเป็นผลมาจากภายนอกองค์กร

สภาพกระบวนการบังคับคดีผู้ประกัน หมายถึง ขั้นตอนกระบวนการบังคับคดีผู้ประกัน ของศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษา ภาค 4 ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นข้อกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หรือหนังสือสั่งการของสำนักงานศาลยุติธรรมและกระทรวงการคลัง รวมทั้ง การแบ่งส่วนราชการภายในของสำนักงานศาลยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีผู้ประกัน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ หมายถึง องค์ประกอบของกระบวนการบังคับคดีผู้ประกัน ที่ส่งผลต่อการบังคับคดีผู้ประกันให้สำเร็จตามเป้าหมาย เช่นองค์ประกอบด้านงบประมาณ และบุคลากร เป็นต้น

แนวทางการส่งเสริมการพัฒนากระบวนการบังคับคดี หมายถึง แนวทางในการช่วย สนับสนุนส่งเสริมให้มีการพัฒนากระบวนการบังคับคดีผู้ประกัน ไปสู่ความสำเร็จและมีประสิทธิภาพ

รูปแบบกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันที่มีประสิทธิภาพ หมายถึง รูปแบบกระบวนการ บังคับคดีซึ่งค้นพบใหม่ที่ได้จากการวิจัยเพื่อนำ ไปสู่การปฏิบัติและพัฒนากระบวนการ บังคับคดีของศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาภาค 4 ให้สำเร็จและมีคุณภาพไปด้วย ความรวดเร็ว ทันต่อเวลาที่กฎหมายกำหนดและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างประหยัด

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันที่มีประสิทธิภาพของสำนักงานศาลยุติธรรม : ศึกษากรณีศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษา ภาค 4 เป็นการวิจัยทางสังคมศาสตร์ซึ่งเกี่ยวข้องกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อมนุษย์ ข้อมูลส่วนใหญ่ที่ใช้ในการวิจัยจึงเป็นข้อมูลเชิงคุณลักษณะของผู้ร่วมวิจัยและไม่สามารถจัดทำในรูปปริมาณได้ การเก็บข้อมูลจึงกระทำได้หลายวิธี เช่น การสัมภาษณ์และการจดบันทึก การวิเคราะห์ข้อมูล การวิพากษ์วิจารณ์ การแสดงความคิดเห็นแล้วสรุปอธิบาย หรือบรรยายด้วยถ้อยคำ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 1540 : 19) และนอกจากนี้ ผู้วิจัยจึงยังดำเนินการวิจัยแบบอุปนัย (Inductive Approach) นั่นคือการทำวิจัยที่เริ่มต้นจาก “สิ่งที่จำเพาะเจาะจง” ไปสู่ “สิ่งทั่วไป” (From the Particular to the General) สิ่งที่จำเพาะเจาะจงก็คือข้อมูล ซึ่งได้มาจากประชากรตัวอย่างที่เลือกมา โดยเฉพาะจำนวนหนึ่ง สิ่งทั่วไปคือ ข้อสรุปในรูปของคำอธิบายหรือกรอบแนวคิดทฤษฎี ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ทั่วไปกับประชากรและสถานการณ์ในวงกว้าง นอกเหนือจากที่ถูกเลือกมาเพื่อการวิจัยนั้น (ชาย โปธิสิตา. 2552 : 31-32) ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้วิธีการดำเนินการวิจัยแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทั้งนี้ ผู้วิจัย ได้แบ่งช่วงเวลาการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ทำการศึกษาสภาพกระบวนการบังคับคดี ปัญหาและอุปสรรคของการบังคับคดี รวมทั้งปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบังคับคดี

โดยมีประชากรที่ศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลเรียงตามลำดับ ดังนี้

1. แหล่งข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีวิธีการเก็บรวมข้อมูลหลายอย่าง ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจึงมีต้องใช้เครื่องมือที่แตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างจึงแยกออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1.1 เอกสาร (Secondary Sources) ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1 ลักษณะ 5 ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 ลักษณะ 2 ว่าด้วยการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2548 ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2548 คู่มือการบังคับคดีผู้ประกันในคดีอาญา และหนังสือหรือตำราทางวิชาการทั่วไป วารสาร พจนานุกรม รายงานการวิจัย บทความวิจัย รายงานการศึกษาค้นคว้า คำนิพนธ์ ศาลฎีกา และวิทยานิพนธ์ในระดับการศึกษาต่าง ๆ

1.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาภาค 4 มีทั้งหมด 28 ศาล แบ่งเป็น ศาลจังหวัด 14 ศาล คือ ศาลจังหวัดกาฬสินธุ์ ศาลจังหวัดขอนแก่น ศาลจังหวัดนครพนม ศาลจังหวัดบึงกาฬ ศาลจังหวัดพล (ตั้งอยู่อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น) ศาลจังหวัดมหาสารคาม ศาลจังหวัดมุกดาหาร ศาลจังหวัดร้อยเอ็ด ศาลจังหวัดเลย ศาลจังหวัดสกลนคร ศาลจังหวัดสว่างแดนดิน (ตั้งอยู่อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร) ศาลจังหวัดหนองคาย ศาลจังหวัดหนองบัวลำภู ศาลจังหวัดอุดรธานี ศาลแขวง 2 ศาล คือ ศาลแขวงขอนแก่น และศาลแขวงอุดรธานี ศาลเยาวชนและครอบครัว 12 ศาล คือ ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดกาฬสินธุ์ ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดขอนแก่น ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดนครพนม ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดบึงกาฬ ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดมหาสารคาม ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดมุกดาหาร ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดร้อยเอ็ด ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเลย ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสกลนคร ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดหนองคาย ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดหนองบัวลำภู ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดอุดรธานี ในการศึกษาวิจัยนี้เลือกศึกษาเฉพาะกลุ่มศาลจังหวัดและศาลแขวง เนื่องจากมีสถิติการผิดสัญญาประกันเป็นจำนวนมาก ส่วนศาลเยาวชนและครอบครัวมีสถิติการผิดสัญญาประกันน้อยมากจึงไม่เกิดปัญหาการบังคับคดีผู้ประกัน กลุ่มประชากรในการศึกษารั้งนี้แบ่งเป็น 6 กลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มผู้บริหารระดับสูงของสำนักงานศาลยุติธรรม กลุ่มผู้บริหารศาลแต่ละจังหวัด กลุ่มผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ กลุ่มผู้ปฏิบัติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีผู้ประกัน กลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากผลการนำนโยบายไปปฏิบัติ และกลุ่มผู้ติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน

ของศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษภาค 4 โดยสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ
แนวทางเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติการในการพัฒนาคุณภาพประสิทธิภาพของกระบวนการ
บังคับคดีผู้ประกันของศาลซึ่งจะใช้รูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth interview)
เป็นการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัวประมาณ 60 นาที ตามข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์ โดยประเด็น
คำถามผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นเนื้อหาที่สัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หลักของ
การวิจัย ดังมีรายละเอียดของประชากรที่เกี่ยวข้องดังนี้

1.2.1 ผู้กำหนดนโยบายในการส่งเสริมการบังคับคดีนายประกัน ได้แก่ เลขานุการ
สำนักงานศาลยุติธรรมหรือผู้แทน

1.2.2 ผู้บริหารศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษ ภาค 4 ที่ได้รับรางวัล
ศาลยุติธรรมดีเด่นระดับภาค

1.2.3 ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ คือ ผู้พิพากษาผู้เคยมีคำสั่งเกี่ยวกับการบังคับคดี
ผู้ประกัน จำนวน 8 คน ผู้อำนวยการสำนักอำนวยการประจำศาล (กรณีศาลจังหวัด) และ
ผู้อำนวยการสำนักงานประจำศาล (กรณีศาลจังหวัดที่ตั้งในเขตอำเภอและศาลแขวง) ในฐานะ
ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาตามที่กฎหมายกำหนด จำนวน 16 คน เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน
เกี่ยวกับการรับคำร้องขอปล่อยชั่วคราวของผู้ต้องหาหรือจำเลย จำนวน 3 คน เจ้าหน้าที่
ผู้ปฏิบัติงานในศูนย์บังคับคดีนายประกัน จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้น 29 คน

1.2.4 ผู้ได้รับผลกระทบจากการบังคับคดีนายประกัน ได้แก่ ผู้ประกันที่ศาลเคย
มีคำสั่งปรับผู้ประกันและอยู่ระหว่างบังคับคดี จำนวน 3 คน

1.2.5 ข้าราชการในสังกัดหน่วยงานกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบังคับ
คดี เช่น พนักงานอัยการ และเจ้าพนักงานบังคับคดี จำนวน 3 คน

1.2.6 ผู้ติดตามผลการบังคับคดีนายประกัน ได้แก่ อธิบดีหรือรองอธิบดีผู้พิพากษา
ภาค จำนวน 1 คน

สรุป ประชากรตัวอย่างในการสัมภาษณ์ รวมทั้งสิ้น 38 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สำหรับการวิจัยในครั้งนี้เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีในการเข้าหาความจริง
ซึ่งเป็นการศึกษาที่ต้องเจาะลึกในเรื่องที่ศึกษา การใช้เครื่องมือในการวิจัย จึงถือเป็นเทคนิค
และวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงลึก แล้วนำไปใช้เป็นฐานข้อมูลใน
การวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ ผู้วิจัยจึงได้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพแบบพหุภาคี
(Multiple Methodologies) โดยเป็นระเบียบวิธีวิจัยหลายวิธีซึ่งผสมผสานกัน ดังนี้

2.1 การวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งเป็นข้อมูลทุติยภูมิโดยในการวิจัยเรื่อง รูปแบบกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันที่มีประสิทธิภาพของสำนักงานศาลยุติธรรมนั้น ข้อมูลเกือบทั้งหมดจะอยู่ในรูปเอกสารหรือสารสนเทศของทางราชการอยู่แล้ว ซึ่งในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้การวิจัยทางเอกสารเป็นหลักของการวิจัย โดยจะเป็นการรวบรวมข้อมูลจากหนังสือหรือตำราทางวิชาการทั่วไปวารสาร พจนานุกรม คำพิพากษาศาลฎีกา รายงานการวิจัย บทความวิจัย รายงานการศึกษาส่วนบุคคล วิทยานิพนธ์ในระดับการศึกษาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการการบังคับคดีของหน่วยงานหรือสถาบันต่าง ๆ ที่เคยจัดทำไว้ก่อนหน้านี้อแล้ว ทั้งจากในประเทศและต่างประเทศ และนอกจากนี้ยังเป็นการรวบรวมข้อมูลในรูปแบบทางสถิติ แผนงาน นโยบาย โครงการ รายงานประจำปีและระเบียบข้อกฎหมายจากสำนักงานศาลยุติธรรมเพื่อนำข้อมูลที่ได้จากแหล่งดังกล่าวมาวิเคราะห์เปรียบเทียบถึงกระบวนการบังคับคดีผู้ประกัน ดังนั้นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเอกสารนอกเหนือจากการค้นคว้าทบทวนทางเอกสารแล้ว ผู้วิจัยยังได้สืบค้นข้อมูลจากสื่อสารสนเทศบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่มีการนำเสนอข้อมูลบนเว็บไซต์ต่างๆ โดยเฉพาะเว็บไซต์ของห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม

2.2 การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview) ซึ่งเป็นข้อมูลปฐมภูมิเป็นการเก็บข้อมูลจากประชากรกลุ่มเป้าหมายที่มีลักษณะพิเศษ เนื่องจากเป็นผู้มีส่วนอย่างยิ่งในการผลักดันระดับนโยบายการบังคับคดีผู้ประกัน โดยจัดตั้งศูนย์บังคับคดีผู้ประกันขึ้นในแต่ละศาลทั่วประเทศ โดยผู้วิจัยจะสัมภาษณ์เจาะลึกจากประชากรที่ศึกษาซึ่งเป็นผู้แทนสำนักงานศาลยุติธรรม ได้แก่ เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมหรือรองเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมหรือผู้รับผิดชอบงานด้านการบังคับคดีผู้ประกันซึ่งได้รับมอบหมายจากสำนักงานศาลยุติธรรมให้ทำหน้าที่กำหนดนโยบาย แผนงานและโครงการต่างๆที่เกี่ยวกับการบังคับคดีผู้ประกัน ซึ่งถือว่าเป็นผู้มีข้อมูลที่ลึกซึ้ง กว้างขวางเป็นพิเศษเหมาะสมกับความต้องการของผู้วิจัย ซึ่งสามารถเรียกได้ว่า “เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ” (Key Informant) เพื่อดึงแนวคิด ทศนคติ ความจริง การคาดประมาณ และปฏิกิริยาเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวกับกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันของศาลยุติธรรมไทย รวมทั้งแนวนโยบายและแผนงานการบังคับคดีผู้ประกันในศาลทั่วประเทศ โดยลักษณะคำถามจะเป็นคำถามเปิด (Open-Ended Questions) ซึ่งแยกเป็น คำถามหลัก (Main Question) คำถามชักใช้ไล่เรียง (Probe) และคำถามติดตาม (Follow up) โดยคำถามหลักจะเป็นการถามตรงประเด็นที่ได้กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ที่วิจัย ส่วนคำถามชักใช้ไล่เรียงจะเป็นการถามเพื่อต้องการให้ผู้ตอบคำถามระบุดึงแนวคิด ทศนคติ ความจริง การคาดประมาณ และปฏิกิริยาเกี่ยวกับประเด็นที่ถามเพื่อจะได้ตอบให้จบประเด็น และคำถามติดตามนั้นจะ

เป็นการซักถามต่อเนื่อง และขยายความตามนัยสำคัญที่ผู้ตอบคำถาม ได้พูดไปเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ในเนื้อหาสาระของคำถาม หากมีการถามครบถ้วนดังที่กำหนดไว้ก็จะทำให้ได้ข้อมูลที่ลึกและครบถ้วนทุกด้าน

2.3 การสัมภาษณ์ (Interview) โดยผู้วิจัยจะใช้แบบสัมภาษณ์กับกลุ่มประชากรที่ศึกษาซึ่งคำถามต่าง ๆ ผู้วิจัยได้กำหนดขึ้นมาใช้ประกอบการสัมภาษณ์ที่มีคำถามและข้อกำหนดตายตัว จะสัมภาษณ์ผู้ใดก็ใช้คำถามแบบเดียวกัน มีลำดับขั้นตอนเรียงเหมือนกัน สำหรับการตั้งคำถามนั้นจะมีทั้งคำถามที่ต้องการคำตอบเฉพาะเจาะจง และคำถามที่ให้คำตอบตามความต้องการ (สุภางค์ จันทวานิช. 2543 : 75)

สำหรับในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้แบบสัมภาษณ์กับกลุ่มประชากรที่ศึกษาที่เป็นผู้บริหารศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษา ภาค 4 คือ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดมหาสารคาม เนื่องจากเป็นศาลที่ได้รับรางวัลศาลยุติธรรมดีเด่นระดับภาคในปี 2557 ผู้พิพากษาผู้เคยมีคำสั่งเกี่ยวกับการบังคับคดีผู้ประกัน จำนวน 8 คน ผู้อำนวยการสำนักอำนวยการประจำศาลในฐานะซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาตามที่กฎหมายกำหนด จำนวน 16 คน เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการรับคำร้องขอปล่อยชั่วคราวของผู้ต้องหาหรือจำเลย จำนวน 3 คน เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในศูนย์บังคับคดีนายประกัน จำนวน 2 คน ผู้ประกันที่ศาลเคยมีคำสั่งปรับเนื่องจากผิดสัญญาประกันและอยู่ระหว่างบังคับคดี จำนวน 2 คน ผู้แทนหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดี ได้แก่ พนักงานอัยการ และเจ้าพนักงานบังคับคดี รวม 3 คน อธิบดีหรือรองอธิบดีผู้พิพากษาภาค จำนวน 1 คน แต่เนื่องจากกลุ่มประชากรที่ศึกษาทั้ง 6 กลุ่ม มีองค์ความรู้ด้านการบังคับคดีแตกต่างกัน การตั้งคำถามจึงมีเทคนิคและรายละเอียดแตกต่างกันไปในแต่ละกลุ่ม สำหรับแบบสัมภาษณ์ที่เป็นคำถามปลายเปิดนั้น จะเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพโดยจะเป็นคำถามเพื่อให้ประชากรที่ศึกษาในแต่ละกลุ่มได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันของสำนักงานศาลยุติธรรมในมุมมองของตน ได้หลากหลายและครบถ้วน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เป็นการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และเก็บข้อมูลภาคสนามใช้วิธีการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 การวิจัยเอกสาร ผู้วิจัยจึงได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการอ่านจากเอกสารต่าง ๆ อย่างหลากหลายไม่ว่าจะเป็นหนังสือวิชาการทั่วไป วารสาร พจนานุกรม รายงานการวิจัย บทความการวิจัย รายงานการศึกษาส่วนบุคคล วิทยานิพนธ์ในระดับการศึกษาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับ

กระบวนการบังคับคดีผู้ประกัน ทั้งในและต่างประเทศ พร้อมกับเรียบเรียงเนื้อหาสาระตามประเด็นที่ศึกษาในขณะเดียวกันเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงได้ใช้การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) ไปพร้อมกันและผู้วิจัยยังได้เก็บรวบรวมข้อมูลทางตัวเลขหรือสถิติทางคดีจากสำนักงานศาลยุติธรรมเพื่อใช้ในการวิเคราะห์และยืนยันการตีความหรืออธิบายความต่าง ๆ ในประเด็นที่ศึกษา ซึ่งจะทำให้เกิดความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้นตามลำดับ

นอกจากผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยยังได้สืบค้นและรวบรวมข้อมูลจากสื่อสารสนเทศบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่มีการนำเสนอข้อมูลบนเว็บไซต์ต่าง ๆ โดยเฉพาะเว็บไซต์ ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม

3.2 การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เจาะลึกจากประชากรที่ศึกษาซึ่งเป็นผู้แทนสำนักงานศาลยุติธรรม ได้แก่ เลขานุการสำนักงานศาลยุติธรรมหรือรองเลขานุการสำนักงานศาลยุติธรรม หรือผู้พิพากษาที่รับผิดชอบงานบังคับคดีผู้ประกันที่ได้รับมอบหมายจากสำนักงานศาลยุติธรรมให้ทำหน้าที่กำหนดนโยบาย แผนงาน และโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับระบบพัฒนาระบบการบังคับคดีผู้ประกันซึ่งถือเป็น “เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ” (Key Informant) เนื่องจากเป็นผู้มีข้อมูลที่ลึกซึ้ง กว้างขวางเป็นพิเศษเหมาะสมกับความต้องการของผู้วิจัยเมื่อผู้วิจัยตกลงตัดสินใจเลือก “ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ” แล้ว ผู้วิจัยจึงได้ทบทวนผู้แทนสำนักงานศาลยุติธรรมดังกล่าว เพื่อกำหนดนัดวัน เวลาและสถานที่ในการสัมภาษณ์เจาะลึกสัมภาษณ์เจาะลึก

3.3 การสัมภาษณ์ (Interview) ผู้วิจัยดำเนินการกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

3.3.1 ส่งจดหมายอย่างเป็นทางการ ในนามบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม เพื่อขอความร่วมมือในการสัมภาษณ์โดยมีการนัดหมาย วันและเวลา สถานที่ และจัดส่งโครงสร้างคำถามการสัมภาษณ์ล่วงหน้าก่อนการสัมภาษณ์ 1 สัปดาห์

3.3.2 กำหนดการสัมภาษณ์ สำหรับกลุ่มประชากรที่ศึกษาซึ่งเป็นกลุ่มผู้บริหารศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษา ภาค 4 ที่ได้รับรางวัลศาลยุติธรรมดีเด่นระดับภาค คือ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดมหาสารคาม กลุ่มผู้นำนโยบาย ไปปฏิบัติ คือ ผู้พิพากษาผู้เคยมีคำสั่งเกี่ยวกับการบังคับคดีผู้ประกัน จำนวน 8 คน ผู้อำนวยการสำนักอำนวยการประจำศาลหรือผู้อำนวยการสำนักงานประจำศาล จำนวน 16 คน เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการรับคำร้องขอปล่อยชั่วคราวของผู้ต้องหาหรือจำเลย จำนวน 3 คน เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในศูนย์บังคับคดีนายประกัน จำนวน 2 คน กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบจากการบังคับคดีผู้ประกัน ได้แก่

ผู้ประกันที่ศาลเคยมีคำสั่งปรับเนื่องจากผิดสัญญาประกันและอยู่ระหว่างบังคับคดี จำนวน 3 คน กลุ่มผู้แทนหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดี ได้แก่ พนักงานอัยการ และเจ้าพนักงานบังคับคดี รวม 3 คน กลุ่มผู้ติดตามผลการบังคับคดีนายประกัน ได้แก่ อธิบดีหรือรองอธิบดีผู้พิพากษาภาค 4 จำนวน 1 คน ด้วยการสัมภาษณ์รายบุคคล โดยอาศัยช่วงเวลาและสถานที่ตามแต่กลุ่มตัวอย่างจะสะดวก แต่ได้รับแจ้งจากผู้ให้ข้อมูลบางท่าน ในทำนองว่า ในช่วงเวลาที่ผู้วิจัยขออนุญาตหมายนั้น ผู้ให้ข้อมูลมีภารกิจราชการศาลยุติธรรมที่สำคัญและเร่งด่วน เนื่องจากท่านเป็นผู้บริหารของศาลไม่สะดวกที่จะให้ข้อมูลการสัมภาษณ์แบบเผชิญหน้ากัน (Face-to-face) อย่างไรก็ตาม ท่านยินดีที่จะให้ข้อมูลด้วยการให้สัมภาษณ์เจาะลึกทางระบบสื่อสารสนเทศต่าง ๆ เช่น ทางโทรศัพท์ เป็นต้น จึงเป็นปัญหาอุปสรรคการเข้าถึงข้อมูลดังกล่าว เนื่องจากตามหลักการสัมภาษณ์ให้ผลดีที่สุดแล้ว ควรจะเป็นแบบเผชิญหน้ากัน แต่ในบางสถานการณ์การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์อาจมีประสบความสำเร็จเช่นกัน (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และกรรณิการ์ สุขเกษม. 2547 : 70)

3.3.3 กระบวนการในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 อธิบายวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์แก่ผู้ถูกสัมภาษณ์ รวมทั้งหัวข้อการวิจัย โดยย่อ เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความเข้าใจได้ตรงประเด็น

ขั้นตอนที่ 2 ทำการสัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์ที่กำหนด โดยผู้วิจัยจะมีการกล่าวนำ ถึงความเชื่อมโยงในประเด็นคำถามต่าง ๆ เพื่อช่วยให้เป็นแนวทางการวิเคราะห์คำตอบให้แก่ผู้ถูกสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 3 สรุปประเด็นของข้อมูลจากการสัมภาษณ์ให้กับผู้ถูกสัมภาษณ์รับฟัง เพื่อให้มั่นใจว่าการตีความและความเข้าใจของผู้สัมภาษณ์มีความถูกต้องสอดคล้องกับความคิดเห็น ผู้ถูกสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 4 สรุปผลการสัมภาษณ์แต่ละท่านและจัดเก็บผลการสัมภาษณ์อย่างเป็นหมวดหมู่

4. การวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis Data)

การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นกระบวนการจัดระเบียบ หาโครงสร้างและความหมายของข้อมูลที่ผู้วิจัยได้รวบรวมมา ดังนั้น ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รวบรวมมาทั้งหมดในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Analysis) ซึ่งเป็นกระบวนการวิจัยที่ต้องการความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) และการค้นหาอย่างมีระบบ (Systematic Searching) (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และกรรณิการ์ สุขเกษม. 2547 : 237)

เนื่องจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ หมายถึง กระบวนการจัดการข้อมูลเพื่อให้ข้อมูลมีความหมายขึ้นมา เป็นการตีความและเป็นการหาคำอธิบายเชิงทฤษฎีขึ้นมาจากข้อมูล ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ดังนี้ (ชาย โพธิ์สิตา. 2552 : 359-351)

4.1 การจัดระเบียบข้อมูล (Data Organizing) เป็นกระบวนการจัดด้วยกรรมวิธีต่าง ๆ เพื่อให้ข้อมูลเป็นระเบียบ ทั้งกายภาพและเนื้อหาพร้อมที่จะแสดงและนำเสนออย่างเป็นระบบได้

4.2 การแสดงข้อมูล (Data Display) เป็นกระบวนการนำเสนอข้อมูล ส่วนใหญ่อยู่ในรูปของการพรรณนา อันเป็นผลจากการเชื่อมโยงข้อมูลที่จัดระเบียบแล้วเข้าด้วยกัน ตามกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์เพื่อบอก “เรื่องราว” ของสิ่งที่ศึกษาตามความหมายที่ข้อมูลซึ่งได้ถูกจัดระเบียบได้ดีแล้ว “พูด” ออกมา

4.3 การหาข้อสรุป การตีความและการตรวจสอบความถูกต้องตรงประเด็นของผลการวิจัย (Conclusion, Interpretation and Verification) เป็นกระบวนการหาข้อสรุปและตีความหมายของผลหรือข้อค้นพบที่ได้จากการแสดงข้อมูล รวมถึงการตรวจสอบว่าข้อสรุป/ความหมายที่ได้นั้นมีความถูกต้องตรงประเด็นและน่าเชื่อถือเพียงใด ข้อสรุปและสิ่งที่ตีความออกมานั้นอาจจะอยู่ในรูปของคำอธิบายกรอบแนวคิด หรือทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องที่ทำวิเคราะห์นั้น

ดังนั้นเพื่อให้งานวิจัยในครั้งนี้มีคุณภาพ ผู้วิจัยจึงได้วิเคราะห์ข้อมูลตามองค์ประกอบทั้งสามข้างต้น ดังนี้

1. การจัดกระทำข้อมูล

การจัดกระทำข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการ โดยยึดตามกรอบ ดังต่อไปนี้

- 1.1 นำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล
- 1.2 นำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่ให้เรียบร้อยเพื่อให้ง่ายต่อการวิเคราะห์ข้อมูล
- 1.3 สรุปลงข้อมูลจากเครื่องมือในแต่ละกลุ่ม
- 1.4 นำข้อมูลที่ได้มาเรียบเรียงตามความมุ่งหมายของการวิจัย

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

- 2.1 ตรวจสอบข้อมูลที่ได้รับคืนมาและข้อมูลที่สัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่าง
- 2.2 นำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่ให้เรียบร้อยเพื่อง่ายต่อการวิเคราะห์ข้อมูล

2.3 สรุปและวิเคราะห์ข้อมูลแต่ละกลุ่มจากเครื่องมือ

2.4 นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามแต่ละกลุ่มมาเรียบเรียงผลตามความมุ่งหมาย

เชิงพรรณนา

3. การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Methodology Triangulation) และการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลใช้วิธี (Investigator Triangulation) ดังนี้

3.1 ด้านข้อมูล คือ

3.1.1 ด้านสถานที่ ใช้การรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันที่มาจาก 14 จังหวัด

3.1.2 ด้านบุคคล ใช้การรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันที่มาจากกลุ่มตัวอย่าง

หลายกลุ่ม

3.2 ด้านทฤษฎี ใช้ทฤษฎีตามที่กล่าวอ้างอิงไว้ในบทที่ 2 เป็นเครื่องตรวจสอบ

3.3 ด้านผู้วิจัย ได้ใช้ข้อมูลจากผู้วิจัยหลายคนที่วิจัยในลักษณะเดียวกันมา

ตรวจสอบว่าได้ข้อมูลตรงกับผลการวิจัยหรือไม่

5. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงคุณภาพ สรุปตามประเด็นของความมุ่งหมายของการวิจัยและนำเสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ระยะที่ 2 การสร้างและยืนยันรูปแบบกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันที่มีประสิทธิภาพ

เมื่อได้ทำการศึกษาสภาพกระบวนการบังคับคดีผู้ประกัน ปัญหาและอุปสรรคของการบังคับคดีผู้ประกัน รวมทั้งทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบังคับคดีผู้ประกัน โดยศึกษาจากเอกสารและสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีผู้ประกัน จนได้ข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์ในระยะเวลาที่ 1 แล้ว ต่อมาผู้วิจัยได้ดำเนินการค้นหาแนวทางและสร้างรูปแบบกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันที่มีประสิทธิภาพ โดยผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยในระยะเวลาที่ 1 และทำการออกแบบแนวทางการบังคับคดีผู้ประกันที่มีประสิทธิภาพของศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษา ภาค 4 โดยอาศัยแนวคิดการสร้างกลยุทธ์จากฐานการวิจัยเชิงสำรวจทางการบริหารจัดการ (สัญญา เศรษฐภูมิ. 2559) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

1. สังเคราะห์ผลการวิจัยที่ได้จากสภาพปัญหาและอุปสรรค แนวทางการแก้ไขของกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันของศาลในสังกัดอธิบดีผู้พิพากษาภาค 4
2. นำแนวคิดการสร้างกลยุทธ์จากฐานการวิจัยเชิงสำรวจทางการบริหารมาใช้ในการสังเคราะห์ข้อมูล
3. ร่างรูปแบบกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันที่ประประสิทธิภาพของศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษา ภาค 4
4. การยืนยันรูปแบบครั้งที่ 1 โดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ กลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันจากผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในการบังคับคดีผู้ประกัน (Focus Group Discussion) เพื่อพิจารณาร่างรูปแบบกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันที่มีประสิทธิภาพของศาลยุติธรรมในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาภาค 4 โดยมีวาระการประชุมและบันทึกข้อมูลการประชุม
5. การยืนยันรูปแบบครั้งที่ 2 และสร้างรูปแบบที่ผ่านการยืนยัน เมื่อได้ประชุมพิจารณายืนยันรูปแบบกระบวนการบังคับคดีที่มีประสิทธิภาพในครั้งที่ 1 แล้ว ต่อมาผู้วิจัยสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเอกสารและจากการวิจัยอื่นมาทำการประมวลแบบแผนและเชื่อมโยงกันเพื่อให้เห็นถึงประสิทธิภาพกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันของศาลยุติธรรมว่ามีกระบวนการและวิธีดำเนินการอย่างไรและประสิทธิภาพอย่างไรหรือไม่ และเพียงใด ผู้วิจัยได้ใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) ด้วยการตีความหรือแปลความ แล้วนำเสนอรูปแบบดังกล่าวให้ผู้ที่มีความรู้เชี่ยวชาญพิจารณายืนยันรูปแบบกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันครั้งที่ 2 จากนั้นผู้วิจัยได้สร้างข้อสรุปข้อมูลจากสิ่งที่ปรากฏเห็นด้วยการนำข้อมูลย่อย ๆ หลาย ๆ กรณีมาสรุปเป็นข้อสรุปเชิงนามธรรมและสร้างรูปแบบกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันที่ผ่านการยืนยันทั้งสองครั้ง โดยพิจารณาจากลักษณะที่พบเห็นร่วมกัน ซึ่งจะได้ข้อค้นพบใหม่ อันจะนำไปสู่การพัฒนากระบวนการบังคับคดีของศาลยุติธรรมต่อไปในอนาคต

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษากระบวนการบังคับคดีผู้ประกันของศาลยุติธรรมในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษา ภาค 4 โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Dept Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ตลอดจนเอกสารต่าง ๆ (Document) ที่เกี่ยวข้อง บทนี้จะนำเสนอข้อค้นพบจากการวิจัย มีขั้นตอนนำเสนอ ดังนี้

ผลการวิจัยระยะที่ 1 สภาพกระบวนการบังคับคดี ปัญหาและอุปสรรคของการบังคับคดี รวมทั้งปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบังคับคดี

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในระยะที่ 1 นี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคของกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันของศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษา ภาค 4 และศึกษาถึงประสิทธิภาพของกระบวนการบังคับคดีดังกล่าวว่าที่ผ่านมาศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาภาค 4 มีการดำเนินงานด้านการบังคับคดีผู้ประกันมีประสิทธิภาพเพียงพอหรือไม่ รวมทั้ง ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบังคับคดีผู้ประกัน ทั้งนี้ จะทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสารที่เกี่ยวข้องและจากการสัมภาษณ์ รายละเอียดของการวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิเคราะห์ข้อมูลในระยะที่ 1 เสนอเป็นหัวข้อ ดังต่อไปนี้

1. กระบวนการบังคับคดีผู้ประกันของศาลยุติธรรม

เมื่อศาลอนุญาตให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราวแล้ว ผู้ประกันย่อมมีหน้าที่ติดตามตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาศาลตามเวลาที่กำหนดนัด หากผู้ประกันไม่สามารถนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาศาลตามกำหนด โดยไม่มีเหตุอันควร ก็ถือว่าผู้ประกันผิดสัญญาประกัน ศาลก็จะสั่งปรับผู้ประกัน โดยปรับไม่เกินวงเงินที่กำหนดไว้ในสัญญาประกัน ซึ่งเป็นดุลพินิจของศาลว่าสมควรจะสั่งปรับผู้ประกันมากน้อยเพียงใด ซึ่งวัตถุประสงค์หลักของสัญญาประกันคือการให้ผู้ประกันนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งศาลตามกำหนดหรือตามคำสั่งศาล ส่วนที่สัญญาประกันกำหนดให้มีการชดใช้ค่าปรับเมื่อผิดสัญญานั้นก็เพื่อเป็นมาตรการบังคับให้ผู้ประกันติดตามตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งศาล โดยสัญญาประกันจะผูกพันผู้ประกัน

อยู่จนกว่าศาลจะวินิจฉัยชี้ขาดคดีหรือถ้าผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนี ผู้ประกันยังคงมีหน้าที่ต้องติดตามตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งศาลจนกว่าศาลจะมีคำสั่งให้ความรับผิดชอบตามสัญญาประกันหมดไป ซึ่งการบังคับคดีตามสัญญาประกันเมื่อผิดสัญญาประกันนั้น ตามพระราชบัญญัติองค์การอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 14 บัญญัติว่า “พนักงานอัยการมีอำนาจและหน้าที่ดังต่อไปนี้ (8) ในกรณีที่มีการผิดสัญญาประกันจำเลยหรือประกันรับสั่งของไปดูแลรักษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีอำนาจและหน้าที่ดำเนินคดีในการบังคับให้เป็นไปตามสัญญานั้น ในกรณีนี้มีให้เรียกค่าฤชาธรรมเนียมจากพนักงานอัยการ” ดังนั้น พนักงานอัยการจึงมีอำนาจและหน้าที่ในการบังคับคดีผู้ประกันที่ผิดสัญญาประกันจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ส่วนกรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 วรรคสอง ที่กำหนดให้ถือว่าหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาในส่วนที่เกี่ยวกับหนี้ตามสัญญาประกันดังกล่าว ก็เพื่อให้การบังคับคดีตามสัญญาประกันเป็นไปอย่างรวดเร็ว โดยในชั้นที่ต้องมีการออกหมายบังคับคดีหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมสามารถขอให้ศาลพิจารณาชี้ขาดตัดสินคดีนั้นออกหมายบังคับคดีเอาแก่บุคคลซึ่งต้องรับผิดชอบตามสัญญาประกัน ได้เสมือนว่าเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาโดยมิต้องฟ้องคดีและให้หัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมดำเนินการบังคับคดีผู้ประกันตามแนวทางปฏิบัติดังต่อไปนี้

1.1 บุคคลที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีตามสัญญาประกัน

เมื่อศาลมีคำสั่งปรับผู้ประกันแล้ว การบังคับคดีผู้ประกันที่สัญญาประกันเป็นอำนาจหน้าที่ของหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมและพนักงานอัยการซึ่งในกรณีของหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมนั้นมีอำนาจหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 วรรคสอง โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2547 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2547 ซึ่งบัญญัติว่า “เพื่อประโยชน์ในการบังคับคดีให้ศาลชั้นต้นที่พิจารณาชี้ขาดตัดสินคดีนั้น มีอำนาจออกหมายบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินของบุคคลซึ่งต้องรับผิดชอบตามสัญญาประกัน ได้เสมือนว่าเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาและให้ถือว่าหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาในส่วนที่เกี่ยวกับหนี้ตามสัญญาประกันดังกล่าว” ซึ่งการที่กฎหมายกำหนดให้ถือว่าหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมตามเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาในส่วนที่เกี่ยวกับหนี้ตามสัญญาประกันนั้น เพื่อให้การบังคับคดีตามสัญญาประกันเป็นไปด้วยความเร็ว โดยในชั้นที่ต้องการออกหมายบังคับคดีหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมสามารถขอให้ศาลออกหมาย

บังคับคดีและบังคับคดีเอาแก่หลักประกันที่ผู้ประกันได้วางไว้เป็นประกันต่อศาล โดยส่งไปยังกรมบังคับคดีได้ทันที ทั้งยังสามารถใช้มาตรการต่าง ๆ ที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาเท่าที่เห็นว่าจำเป็นเพื่อช่วยเหลือพนักงานอัยการในการบังคับคดี ผู้ประกันเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นกว่าเดิมส่วนกรณีอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการตามพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 14 นั้น พนักงานอัยการเป็นหน่วยงานหลักในฐานะผู้แทนของรัฐในการบังคับคดีผู้ประกันที่ผิดสัญญาประกันจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และแม้ว่าจะมีแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 วรรคสอง โดยกำหนดให้ถือว่าหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาในส่วนที่เกี่ยวกับหนี้ตามสัญญาประกันก็ตาม พนักงานอัยการก็ยังคงมีอำนาจและหน้าที่ในการบังคับคดีผู้ประกันที่ผิดสัญญาประกันจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและแม้ว่าจะมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 วรรคสอง มีเจตนารมณ์เพียงต้องการแก้ไขปัญหาความล่าช้าในการบังคับผู้ประกันที่ผิดสัญญาต่อศาลเท่านั้น โดยกำหนดให้หัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมส่งหลักประกันที่ผู้ประกันได้วางไว้ไปให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อทำการยึดและขายทอดตลาดได้โดยตรง ไม่ได้เป็นการยกเลิกอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการในการบังคับผู้ประกันที่ผิดสัญญา และในกรณีดังกล่าวได้เคยมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 612/2516 และ 5523/2537 วินิจฉัยในกรณีดังกล่าวไว้ว่า “ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 และตามพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2498 มาตรา 11 (8) กับมาตรา 4 ย่อมเห็นได้ว่า เมื่อมีการผิดสัญญาประกันจำเลยที่ทำไว้กับศาลแล้ว พนักงานอัยการซึ่งเป็นทนายของแผ่นดินเป็นผู้ที่มีหน้าที่ดำเนินคดี หาไซ้หน้าที่ของศาลหรือเจ้าหน้าที่ของศาลไม่ และตามมาตรา 4 และมาตรา 11 (8) นั้นแสดงว่าพนักงานอัยการต้องดำเนินคดีในการบังคับให้เป็นไปตามสัญญาประกันซึ่งหมายถึงการขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีและจัดการอื่นใดในทางอรรถคดีเพื่อเป็นผลให้ได้เงินตามค่าปรับตามคำสั่งศาล การนำยึดทรัพย์สินผู้ผิดสัญญาประกันไม่ใช่หน้าที่ของศาลหรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายศาลแต่เพื่อประโยชน์ในการค้นหาทรัพย์ที่นำมาเป็นหลักประกันต่อศาล ศาลย่อมเรียกผู้ประกันมาสอบถามและให้จัดการนำยึดตามที่พนักงานอัยการขอได้” อีกทั้งพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2553 มาตรา 14 บัญญัติว่า “พนักงานอัยการมีอำนาจและหน้าที่ดังต่อไปนี้ (8) ในกรณีที่มีการผิดสัญญาประกันจำเลย หรือประกันรับสิ่งของไปดูแลรักษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีอำนาจและหน้าที่ดำเนินคดีในการบังคับให้เป็นไป

ตามสัญญา นั้น ในการนี้มีให้เรียกค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับคดีจากพนักงานอัยการ” อันเป็นการกำหนดให้พนักงานอัยการยังคงมีอำนาจและหน้าที่ในการบังคับคดีผู้ประกันที่ผิดสัญญาประกันจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พนักงานอัยการจึงยังคงมีหน้าที่ดำเนินการบังคับคดีผู้ประกันต่อไป

ดังนั้นในการออกหมายบังคับคดีเพื่อดำเนินการบังคับคดีผู้ประกันจะต้องระบุพนักงานอัยการ ผู้อำนวยการสำนักอำนวยการประจำศาลหรือผู้อำนวยการสำนักงานประจำศาลหรือผู้แทน เป็นผู้นำยึดตามหมายบังคับคดี และเมื่อมีการออกหมายบังคับคดีแล้ว หากศาลไม่ได้มีคำสั่งให้มีหนังสือแจ้งไปยังพนักงานอัยการเพื่อดำเนินการตามหน้าที่ ให้ผู้อำนวยการหรือผู้แทนทำรายงานเสนอศาลเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งให้มีหนังสือแจ้งให้พนักงานอัยการทราบ พร้อมกับแนบสำเนาหมายบังคับคดีเพื่อแจ้งไปยังพนักงานอัยการว่ากรณีดังกล่าวเป็นคำสั่งของศาล ถ้าพนักงานอัยการไม่เห็นด้วยกับคำสั่งศาลก็อุทธรณ์ฎีกาคำสั่งดังกล่าวต่อไป

1.2 บทบาทของหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรม

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 119 วรรคสอง กำหนดให้ถือว่าหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมเป็นเจ้าของหนี้ตามคำพิพากษาในส่วนที่เกี่ยวกับหนี้ตามสัญญาประกันนั้น ก็เพื่อแสดงในการบังคับคดีตามสัญญาประกันเป็นไปด้วยความรวดเร็วโดยในชั้นที่มีการออกหมายบังคับคดี หัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมสามารถขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีและบังคับคดีเอาแก่หลักประกันที่ผู้ประกันได้วางไว้เป็นประกันต่อศาล โดยส่งไปยังกรมบังคับคดีได้ทันที โดยไม่ต้องรอให้พนักงานอัยการมายื่นคำขอก่อนเหมือนที่ผ่านมาทั้งยังสามารถใช้มาตรการต่างๆ ที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเท่าที่เห็นว่าจำเป็นเพื่อช่วยเหลือพนักงานอัยการในการบังคับคดีผู้ประกันเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นกว่าเดิม ดังนั้น บทบาทของหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมในการบังคับคดีผู้ประกันจึงเป็นเพียงการช่วยเสริมให้การบังคับคดีของพนักงานอัยการมีความสะดวกรวดเร็วมากยิ่งขึ้น โดยภาระหน้าที่หลักในการบังคับคดียังเป็นของพนักงานอัยการ อีกทั้ง การนำวิธีการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 ลักษณะ 2 มาใช้กับการบังคับคดีผู้ประกันก็เพียงการนำมาใช้โดย อนุ โลม ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 15 เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้บัญญัติเรื่องการบังคับคดีผู้ประกันไว้โดยตรง

1.3 การดำเนินการบังคับคดีผู้ประกันของหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรม

เมื่อศาลมีคำสั่งปรับผู้ประกันซึ่งผิดสัญญาประกันแล้ว ผู้ประกันไม่ชำระค่าปรับตามที่ศาลกำหนด ให้หัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมดำเนินการบังคับคดีกับผู้ประกันดังนี้

1.3.1 การดำเนินการเพื่อให้มีการติดตามตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งศาล

ภายหลังศาลมีคำสั่งปรับผู้ประกัน และออกหมายจับผู้ต้องหาหรือจำเลยแล้ว ให้หัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมดำเนินการส่งสำเนาหมายจับให้เจ้าพนักงานตำรวจและหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการจับกุมผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หลบหนีเพื่อดำเนินการจับผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งศาล ซึ่งกรณีการบังคับคดีผู้ประกันในส่วนของ การติดตามตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น แม้จะมีการบังคับชำระหนี้ค่าปรับจากผู้ประกันครบถ้วนแล้วหรือยังไม่ครบถ้วนก็ตามซึ่งในทางปฏิบัติศาลจะสั่งในสำนวนให้มีการลงนัดเสนอสำนวน เพื่อติดตามผลการจับกุมผู้ต้องหาหรือจำเลยให้ศาลทราบ ในระยะเวลาภายในที่ศาลกำหนด แต่หากศาลไม่ได้มีคำสั่งในเรื่องดังกล่าวไว้ให้ผู้อำนวยการหรือผู้แทนทำรายงานเสนอศาลเพื่อพิจารณาสั่งให้มีหนังสือไปยังเจ้าพนักงานตำรวจเพื่อสอบถามความคืบหน้าในการติดตามจับกุมผู้ต้องหาหรือจำเลยทุกกระยะ 4 เดือน ถ้าหากยังไม่สามารถจับกุมจำเลยได้เพื่อไม่ให้สำนวนในคดีอาญา และการติดตามตัวของผู้ต้องหาหรือจำเลยหยุดนิ่ง เป็นการกระตุ้นการทำงานของเจ้าพนักงานตำรวจอีกทางหนึ่งด้วย และเพื่อให้วิธีการบังคับตามหมายจับมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยการดำเนินการเรื่องนี้เป็นหน้าที่ในการปฏิบัติงานของผู้อำนวยการสำนักงานอัยการประจำศาลหรือผู้อำนวยการสำนักงานประจำศาลซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาในงานธุรการของศาล ที่ต้องการกำกับดูแลการทำงานของเจ้าหน้าที่ศาลให้มีหนังสือสอบถามไปยังเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการติดตามจับกุมผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หลบหนีตามคำสั่งศาล เพื่อทำรายงานเสนอศาลเกี่ยวกับความคืบหน้าในการบังคับคดีดังกล่าว

1.3.2 การบังคับหลักประกันที่ศาลมีคำสั่งปรับ เมื่อศาลมีคำสั่งปรับผู้ประกันแล้ว การบังคับคดีผู้ประกันที่ผิดสัญญาประกันเป็นอำนาจหน้าที่ของหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมและพนักงานอัยการ ซึ่งในกรณีของหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมนั้น มีอำนาจหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 วรรค 2 ที่กำหนดให้ถือว่าหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาในส่วนที่เกี่ยวกับหนี้สินตามสัญญาประกัน ส่วนพนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 14 (8) ซึ่งหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมสามารถ

ดำเนินการบังคับคดีกับประกันที่ผิดสัญญาตามประเภทของหลักประกันที่ผู้ประกันได้วางไว้ ต่อศาล

1.4 การดำเนินการบังคับคดีผู้ประกัน

1.4.1 ขั้นตอนหลักที่จะต้องปฏิบัติในการบังคับคดีของผู้ประกัน

1) เมื่อศาลมีคำสั่งปรับผู้ประกัน ให้ผู้ที่ได้รับมอบหมายจากผู้อำนวยการในการบังคับคดีผู้ประกันจัดทำสารระบบคุ้มครองผิดสัญญาประกัน เพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบของศาลจดแจ้งการดำเนินการภายหลังจากศาลมีคำสั่งปรับผู้ประกันแล้ว

2) ให้ผู้ที่ได้รับมอบหมายจากผู้อำนวยการตรวจสอบว่าผู้ประกันยังไม่ทราบคำสั่งศาลให้รายงานเพื่อขอให้ศาลออกคำบังคับแจ้งให้ผู้ประกันทราบและเมื่อพ้นกำหนดเวลาให้ชำระค่าปรับตามคำบังคับแล้วถ้าผู้ประกันยังไม่ชำระค่าปรับให้จัดทำรายงานเจ้าหน้าที่ที่เสนอผู้อำนวยการลงนามเพื่อขอให้ศาลออกหมายบังคับคดี ทั้งนี้ในหมายบังคับคดีให้ระบุว่ “พนักงานอัยการ ผู้อำนวยการสำนักอำนวยการประจำศาลหรือผู้อำนวยการสำนักงานประจำศาลหรือผู้แทน” เป็นผู้นำเจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการตามกฎหมาย และเมื่อศาลได้ออกหมายบังคับคดีแล้วให้หัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมมีหนังสือแจ้งให้พนักงานอัยการทราบพร้อมทั้งส่งสำเนาหมายบังคับคดีไปยังพนักงานอัยการเพื่อดำเนินการตามมาตรา 14(8) แห่งพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 ต่อไป

3) เมื่อศาลออกหมายบังคับคดีแล้วให้ผู้อำนวยการหรือผู้รับมอบอำนาจมีหนังสือแจ้งการนำยึดหรืออายัด ไปยังกรมบังคับคดีหรือสำนักงานบังคับคดีจังหวัดพร้อมเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หมายบังคับคดีหลักฐานการแสดงสิทธิในทรัพย์สินเป็นหลักประกันที่ผู้ประกันเสนอต่อศาลในการยื่นขอปล่อยชั่วคราว และเอกสารต่าง ๆ ประกอบกับการทำสัญญาในการปล่อยชั่วคราว เพื่อขอให้กรมบังคับคดีหรือสำนักงานบังคับคดีจังหวัดตั้งเรื่องเพื่อดำเนินการบังคับคดี และแถลงต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีของให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้ประกันต่อไป หรือแถลงขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีขอให้ยึดทรัพย์สินของผู้ประกันออกขายทอดตลาด ซึ่งกรมบังคับคดีได้แจ้งยกเว้นค่าใช้จ่ายในการบังคับคดีตามระเบียบเรื่องแนวทางการบังคับคดียาประกันให้แก่กองยึดทรัพย์สิน และสำนักงานบังคับคดีและวางทรัพย์สินภูมิภาคทั่วประเทศทราบแล้ว

4) ตั้งสำนวนบังคับคดี โดยควรมีสำนวนเอกสารต่างๆ ได้แก่ สำเนาคำฟ้อง สำเนาคำให้การ คำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว เอกสารประกอบคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว สัญญาประกันและหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการทำสัญญาประกันทั้งหมด เช่น สำเนาทะเบียนบ้าน สำเนา

บัตรประจำตัวประชาชนของผู้ประกัน เป็นต้น และควรมีสำเนาตามข้อ 2 และข้อ 3 เสนอ
 ผู้อำนวยการเพื่อทราบและมอบหมายให้ผู้รับมอบอำนาจแยกจัดเก็บรักษาไว้ และจัดทำทะเบียน
 คุมสำนวนการบังคับคดีไว้ซึ่งอาจจะใช้อักษรย่อว่า “บค.” โดยให้สามารถบันทึกรายละเอียดว่า
 ดำเนินการบังคับคดีตอนใดแล้ว เพื่อใช้ติดตามตรวจสอบการบังคับคดีแต่ละสำนวนได้จนเสร็จ
 สิ้น ทั้งนี้ หากไม่ได้รับการแจ้งยึดทรัพย์จากเจ้าพนักงานบังคับคดีภายในเวลาอันสมควรก็ให้
 รายงานผู้อำนวยการศาลเพื่อมีหนังสือสอบถามความคืบหน้าในการบังคับคดีไปยังกรมบังคับ
 คดีหรือสำนักงานบังคับคดีจังหวัด

5) เมื่อการบังคับคดีเสร็จสิ้นให้นำสำนวนบังคับคดี (บค.) ผูกรวมกับสำนวนหลัก

1.4.2 การดำเนินการบังคับคดีผู้ประกันกรณีมีการประกันด้วยอสังหาริมทรัพย์

1) ให้ดำเนินการตามขั้นตอนหลักในข้อ 1.4.1 (1) - (4)

2) กรณีแผนที่ที่ดินไม่ชัดเจนและหน่วยงานบังคับแจ้งให้ไปนำชี้ให้ผู้รับมอบ

อำนาจแจ้งผู้อำนวยการทราบและควรนำเรียนผู้บริหารศาลทราบด้วย และให้ผู้อำนวยการ
 ดำเนินการจัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เจ้าพนักงานที่ดินไปช่วยชี้ที่ตั้งที่ดินที่จะยึดเพื่อให้
 เจ้าพนักงานบังคับคดีประกาศปิดยึด ซึ่งสำนักงานที่ดินจะเรียกเก็บค่าใช้จ่ายตามกฎหมาย
 ฉบับที่ 47 และ 48 เรื่องค่าใช้จ่ายและค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ของกรมที่ดินตามกฎหมายกระทรวง
 ซึ่งค่าใช้จ่ายดังกล่าวสามารถเบิกได้จากงบประมาณ งบประมาณอำนาจงานการกิจการสนับสนุน
 หมวดค่าใช้จ่าย ตามระเบียบกระทรวง การคลัง ว่าด้วยการเบิกจ่ายค่าใช้จ่ายในการบริหารงาน
 ส่วนราชการ พ.ศ. 2553 ข้อ 15 (ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีในชั้นศาลตามข้อ 15 ให้หมาย
 ความรวมถึง ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีในชั้นศาลและรวมถึงค่าใช้จ่ายใน
 การดำเนินการชั้นบังคับคดีด้วย) ตามหนังสือสำนักงานศาลยุติธรรมที่ ศย 016/ว 91
 ลงวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2554

3) เมื่อหน่วยงานบังคับคดีรายงานการยึดทรัพย์สินและขออนุญาตขาด
 ทอดตลาดให้นำเสนอศาลพร้อมสำนวนบังคับคดี (บค.) เมื่อศาลอนุญาตแล้ว ให้ผู้รับ
 มอบอำนาจแจ้งอัยการทราบ

4) เมื่อหน่วยงานบังคับคดีประกาศวันขายทอดตลาดให้นำเสนอศาลทราบ
 และให้แจ้งผู้อำนวยการทราบ ให้ผู้ที่ได้รับมอบหมายลงนัดไว้เพื่อให้ผู้อำนวยการหรือผู้รับ
 มอบอำนาจไประวังและรับทราบการขายทอดตลาด หากไม่ไปจะไม่มีสิทธิคัดค้านการขาย

5) ในกรณีที่เจ้าพนักงานบังคับคดีประเมินราคาหลักประกันต่ำกว่าหนี้ค่าปรับที่ผู้ประกันผิดสัญญาประกันต่อศาล ผู้อำนวยการควรดำเนินการสืบหาทรัพย์สินของผู้ประกันทันที

6) เมื่อขายทอดตลาดได้แล้ว ให้ผู้อำนวยการหรือผู้รับมอบอำนาจไปรับรองความถูกต้องของบัญชีส่วนเฉลี่ย

7) เมื่อหน่วยงานบังคับคดีแจ้งจำนวนเงินที่ขายทรัพย์สินได้มายังสำนักอำนวยการประจำศาลหรือสำนักงานประจำศาลแล้ว ให้ผู้รับมอบอำนาจรายงานผู้อำนวยการและศาลทราบพร้อมสำนวนบังคับคดี (บค.) และให้เจ้าหน้าที่การเงินดำเนินต่อไป

8) ในกรณีขายทอดตลาดแล้ว ได้เงินไม่ครบตามคำสั่งศาล หรือกรณีขายทอดตลาดครั้งแรกแล้ว ไม่มีผู้เสนอราคาซื้อหรือเสนอราคาซื้อแต่ให้ราคาต่ำกว่าหนี้ค่าปรับที่ผู้ประกันผิดสัญญาประกันต่อศาล ให้ผู้รับมอบอำนาจรายงานผู้อำนวยการเพื่อดำเนินสืบหาทรัพย์สินของผู้ประกันต่อไปทันที ทั้งนี้การสืบหาทรัพย์สินหรือทรัพย์สินของผู้ประกันควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง จนกว่าจะครบกำหนดระยะเวลาบังคับคดีหรือจนกว่าศาลจะมีคำสั่งให้ความรับผิดชอบตามสัญญาประกันหมดไปหรือจนกว่าจะมีการขออนุมัติจำหน่ายหนี้สูญ

9) ให้ผู้อำนวยการหรือผู้รับมอบอำนาจมีหนังสือไปยังพนักงานอัยการเพื่อแจ้งให้ดำเนินคดีผู้ประกันตามอำนาจหน้าที่ ตามมาตรา 14(8) แห่งพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.2553 และตามหนังสือกระทรวงการคลัง ที่ กค 0530.7 / ว 107 ลงวันที่ 4 ตุลาคม 2544 เรื่องแนวทางปฏิบัติในการบังคับคดี และสืบหาหลักทรัพย์สินหรือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาต่อไป ทั้งนี้ กรณีดังกล่าวกรมบัญชีกลางได้มีหนังสือที่ กค 0410.2/34038 ลงวันที่ 15 พฤศจิกายน 2553 ตอบข้อหารือหรือแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการบังคับคดีผู้ประกันตามสัญญาประกันมายังสำนักงานศาลยุติธรรม ซึ่งกรมบัญชีกลางแจ้งว่าหากสำนักงานศาลยุติธรรมเห็นว่าหน่วยงานอื่นซึ่งมีกฎหมายบัญญัติให้มีอำนาจหน้าที่ในการบังคับคดีผู้ประกันที่ผิดสัญญาประกันต่อศาลสำนักงานศาลยุติธรรมก็ต้องแจ้งให้หน่วยงานดังกล่าวนั้นดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ต่อไป

10) ให้ดำเนินการตามขั้นตอนหลักในข้อ 1.4.1 (5)

1.4.3 การดำเนินการบังคับคดีผู้ประกันกรณีมีการประกันด้วยสังหาริมทรัพย์

- 1) ให้ดำเนินการตามขั้นตอนหลักในข้อ 1.4.1 (1) - (4)
- 2) ให้ผู้ได้รับมอบอำนาจนำเจ้าพนักงานบังคับคดีทำการยึดทรัพย์ตามบัญชีทรัพย์สิน
- 3) เมื่อหน่วยงานบังคับคดีรายงานการยึดทรัพย์และขออนุญาตขายทอดตลาด ให้ดำเนินการเสนอศาลพร้อมสำนวนบังคับคดี (บค.) เมื่อศาลอนุญาตแล้ว ให้แจ้งผู้อำนวยการทราบ
- 4) เมื่อหน่วยงานบังคับคดีประกาศวันขายทอดตลาดให้นำเสนอศาลทราบ และให้แจ้งผู้อำนวยการทราบ ให้ผู้รับผิดชอบลงนัดไว้เพื่อให้ผู้อำนวยการหรือผู้ได้รับมอบอำนาจไปในวันขาย หากไม่ไปจะไม่มีสิทธิคัดค้านการขาย
- 5) ในกรณีที่เจ้าพนักงานบังคับคดีประเมินราคาหลักประกันต่ำกว่าหนี้ค่าปรับที่ผู้ประกันผิดสัญญาประกันต่อศาล ผู้อำนวยการควรดำเนินการสืบหาทรัพย์สินของผู้ประกันทันที
- 6) เมื่อขายทอดตลาดได้แล้ว ให้ผู้อำนวยการหรือผู้รับมอบอำนาจไปรับรองความถูกต้องของบัญชีส่วนเฉลี่ย
- 7) เมื่อหน่วยงานบังคับคดีแจ้งจำนวนเงินที่ขายทรัพย์สินได้มายังสำนักอำนวยการประจำศาลหรือสำนักงานประจำศาลแล้ว ให้ผู้รับมอบอำนาจรายงานผู้อำนวยการและศาลทราบพร้อมสำนวนบังคับคดี (บค.) และให้เจ้าหน้าที่การเงินดำเนินการต่อไป
- 8) ในกรณีไม่มีทรัพย์สินตามบัญชีทรัพย์สินให้ยึด หรือกรณีที่ขายทอดตลาดแล้วได้เงินไม่ครบตามคำสั่งศาล หรือกรณีขายทอดตลาดครั้งแรกแล้วไม่มีผู้เสนอราคาซื้อหรือเสนอราคาซื้อแต่ให้ราคาต่ำกว่าหนี้ค่าปรับที่ผู้ประกันผิดสัญญาประกันต่อศาล ให้ผู้รับมอบอำนาจรายงานผู้อำนวยการเพื่อดำเนินการสืบหาทรัพย์สินของผู้ประกันต่อไปทันที ทั้งนี้ การสืบหาหลักทรัพย์หรือทรัพย์สินของผู้ประกันควรดำเนินการอย่างต่อเนื่อง อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง จนกว่าจะครบกำหนดระยะเวลาบังคับคดีหรือจนกว่าศาลจะมีคำสั่งให้ความรับผิดชอบตามสัญญาประกันหมดไปหรือจนกว่าจะมีการขออนุมัติจำหน่ายหนี้สูญ
- 9) ให้ผู้อำนวยการหรือผู้รับมอบอำนาจมีหนังสือไปยังพนักงานอัยการเพื่อแจ้งให้ดำเนินคดีผู้ประกันตามอำนาจหน้าที่ ตามมาตรา 14(8) แห่งพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.2553 และตามหนังสือกระทรวงการคลัง ที่ กค 0530.7/ว 107

ลงวันที่ 4 ตุลาคม 2544 เรื่องแนวทางปฏิบัติในการบังคับคดี และสืบหาหลักทรัพย์หรือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาต่อไป

10) ให้ดำเนินการตามขั้นตอนหลักในข้อ 1.4.1(5)

1.4.4 กรณีอสังหาริมทรัพย์และสังหาริมทรัพย์นอกเขตศาล

1) ให้ดำเนินการตามขั้นตอนหลักในข้อ 1.4.1 (1) -(2)

2) เมื่อศาลออกหมายบังคับคดีแล้ว ให้ผู้รับมอบอำนาจจากผู้อำนวยการนำหมายบังคับคดีพร้อมเอกสารที่เกี่ยวข้องไปตั้งเรื่องที่กรมบังคับคดีหรือสำนักงานบังคับคดีจังหวัดในเขตศาลที่ออกหมายบังคับคดี พร้อมแถลงขอให้ยึดทรัพย์สินของผู้ประกันที่อยู่นอกเขตศาลที่ออกหมายบังคับคดี ซึ่งในทางปฏิบัติกรมบังคับคดีหรือสำนักงานบังคับคดีจังหวัดจะมีหนังสือขอให้ศาลที่ตั้งอยู่ในเขตศาลสั่งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีในหน่วยงานที่อยู่ในเขตศาลนั้นบังคับคดีแทน และให้ผู้อำนวยการทำหนังสือมอบอำนาจตามแบบฟอร์มของกรมบังคับคดีมอบอำนาจให้ผู้อำนวยการสำนักอำนวยการประจำศาลหรือผู้อำนวยการสำนักงานประจำศาลที่ทรัพย์ตั้งอยู่เป็นผู้บังคับคดีแทน และให้มีอำนาจในการมอบอำนาจช่วง รวมทั้งให้มีอำนาจในการขอเฉลี่ยทรัพย์ด้วย

3) ให้มีหนังสือนำส่งหนังสือมอบอำนาจพร้อมเอกสารที่เกี่ยวข้องให้ผู้อำนวยการสำนักอำนวยการประจำศาลหรือผู้อำนวยการสำนักงานประจำศาลที่ทรัพย์ตั้งอยู่เพื่อบังคับคดีแทน ทั้งนี้ ในหนังสือนำส่งควรระบุว่า ขอให้ศาลที่รับมอบอำนาจรายงานผลการบังคับคดีทุกกระยะ 3 เดือน เพื่อเป็นการติดตามผลการบังคับคดีด้วย และจะรับหนังสือจากกรมบังคับคดีหรือสำนักงานบังคับคดีจังหวัดในเขตศาลที่ออกหมายบังคับคดีที่จะขอให้ศาลในท้องที่ที่ทรัพย์ตั้งอยู่มีคำสั่งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีในเขตศาลที่ทรัพย์ตั้งอยู่บังคับคดีแทนส่งไปพร้อมกับหนังสือมอบอำนาจก็ได้

4) ให้ศาลที่ทรัพย์ตั้งอยู่ตั้งสำนวนบังคับคดี เสนอผู้อำนวยการทราบและมอบสำนวนให้ผู้รับมอบอำนาจดำเนินการ ทั้งนี้ เมื่อศาลที่รับมอบอำนาจได้รับหนังสือมอบอำนาจแล้ว ให้รีบดำเนินการบังคับคดีผู้ประกันทันทีและให้รายงานผลการบังคับคดีให้ศาลที่ออกหมายบังคับคดีทราบผลการบังคับคดีทุกกระยะ 3 เดือน

เมื่อได้รับเงินที่ได้จากการขายทรัพย์จากหน่วยงานบังคับคดีแล้วให้ศาลที่รับมอบอำนาจมีหนังสือแจ้งผลการบังคับคดีและส่งเงินไปยังศาลที่ออกหมายบังคับคดี

1.4.5 การประกันด้วยเงินสด

เมื่อศาลมีคำสั่งปรับผู้ประกัน ให้ผู้ได้รับมอบหมายจัดทำสารระบบคุ้มครองผู้พิชิตสัญญาประกันเพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบของศาลจดแจ้งการดำเนินการภายหลังจากศาลมีคำสั่งปรับผู้ประกันแล้ว และให้ดำเนินการดังนี้

- 1) หากผู้ประกันยังไม่ทราบคำสั่งปรับผู้ประกัน ให้ผู้ได้รับมอบหมายทำรายงานเจ้าหน้าที่เสนอศาลเพื่อมีหนังสือแจ้งให้ผู้ประกันทราบ โดยลงนัดไว้เพื่อตรวจสอบว่ามีการปฏิบัติตามหนังสือหรือไม่
- 2) หากพ้นกำหนดเวลาแล้วไม่ชำระค่าปรับ ให้รายงานศาลเพื่อมีคำสั่งถอนเงินสดเป็นค่าปรับผู้ประกัน และให้เจ้าหน้าที่การเงินดำเนินการต่อไป

1.4.6 การประกันด้วยบัญชีเงินฝาก สลากออมสิน สลาก ธ.ก.ส พันธบัตรรัฐบาล

เมื่อศาลมีคำสั่งปรับผู้ประกัน ให้ผู้ได้รับมอบหมายจัดทำสารระบบคุ้มครองผู้พิชิตสัญญาประกันเพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบของศาลจดแจ้งการดำเนินการภายหลังจากศาลมีคำสั่งปรับผู้ประกันแล้ว และให้ดำเนินการดังนี้

- 1) หากผู้ประกันยังไม่ทราบคำสั่งปรับผู้ประกัน ให้ผู้ได้รับมอบหมายทำรายงานเจ้าหน้าที่เสนอศาลเพื่อมีหนังสือแจ้งให้ผู้ประกันทราบ โดยลงนัดไว้เพื่อตรวจสอบว่ามีการปฏิบัติตามหนังสือหรือไม่
- 2) กรณีพ้นกำหนดแล้ว ให้ผู้อำนวยการหรือผู้รับมอบอำนาจทำรายงานเจ้าหน้าที่เสนอศาล เพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้แจ้งธนาคารให้ส่งเงินเป็นค่าปรับผู้ประกัน ทั้งนี้เมื่อศาลมีคำสั่งแล้ว ให้ผู้อำนวยการหรือผู้รับมอบอำนาจมีหนังสือแจ้งไปยังธนาคารเพื่อปฏิบัติตามคำสั่งศาลดังกล่าวต่อไป

พันธบัตรรัฐบาลที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ ยังไม่สามารถดำเนินการบังคับคดีได้ทันที ให้รายงานศาลแจ้งอายัดไว้ และให้ส่งดอกเบี้ยของแต่ละงวดมายังศาลจนกว่าสลากออมสิน สลาก ธ.ก.ส หรือพันธบัตรจะถึงกำหนด (ตามหนังสือสำนักงานศาลยุติธรรม ที่ ศย 016/ว 272 ลงวันที่ 7 กรกฎาคม 2547 เรื่อง การบังคับตามสัญญาประกันในคดีอาญาที่มีพันธบัตรรัฐบาลเป็นหลักประกัน)

1.4.7 การประกันด้วยกรมธรรม์ประกันอสังหาริมทรัพย์

เมื่อศาลออกคำบังคับแล้ว ให้เจ้าหน้าที่ส่งคำบังคับนั้น ไปยังบริษัทประกัน โดยส่งทางไปรษณีย์ตอบรับ หากส่งไม่ได้ให้เจ้าหน้าที่ทำรายงานเสนอศาลเพื่อขอปิดหมายต่อไป หากบริษัทประกันภัยหรือคู่สัญญาชำระค่าปรับ ให้รายงานศาลทราบ และให้เจ้าหน้าที่

การเงินดำเนินการต่อไป หากไม่ชำระค่าปรับตามกำหนด ให้รายงานศาลเพื่อขอให้ศาลออกหมายบังคับคดี ทั้งนี้ ในหมายบังคับคดีให้ระบุว่า “พนักงานอัยการ ผู้อำนวยการสำนักงานอำนวยการประจำศาลหรือผู้อำนวยการสำนักงานประจำศาล หรือผู้แทน” เป็นผู้นำเจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการตามกฎหมาย และเมื่อศาลได้ออกหมายบังคับคดีแล้ว ให้หัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมมีหนังสือแจ้งให้พนักงานอัยการทราบพร้อมทั้งส่งสำเนาหมายบังคับคดีไปยังพนักงานอัยการเพื่อดำเนินการตามมาตรา 14 (8) แห่งพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 ต่อไป

ให้ผู้รับมอบอำนาจนำเจ้าพนักงานบังคับคดีทำการยึดทรัพย์สินของบริษัทประกัน เมื่อหน่วยงานบังคับคดีรายงานการยึดและขออนุญาตขายทอดตลาดให้นำเสนอศาลพร้อมสำนวนบังคับคดี เพื่อศาลอนุญาตแล้วให้แจ้งผู้อำนวยการทราบ เมื่อหน่วยงานบังคับคดีประกาศวันขายทอดตลาดให้นำเสนอศาลทราบและให้แจ้งผู้อำนวยการทราบ ให้ผู้รับผิดชอบลงนัดไว้เพื่อให้ผู้อำนวยการหรือผู้รับมอบอำนาจ ไประงับและรับทราบการขายทอดตลาด หากไม่ไปจะไม่มีสิทธิคัดค้านการขาย

เมื่อขายทอดตลาดได้แล้ว ให้ผู้อำนวยการหรือผู้รับมอบอำนาจไปรับรองความถูกต้องของบัญชีส่วนเฉลี่ยทรัพย์ และเมื่อหน่วยงานบังคับคดีส่งเงินที่ขายทรัพย์ได้มาแล้ว ให้รายงานศาลทราบพร้อมสำนวนคดีและให้เจ้าหน้าที่การเงินดำเนินการต่อไป

กรณีไม่มีทรัพย์ให้ยึด หรือกรณีขายทอดตลาดแล้วได้เงินไม่ครบตามคำสั่งศาล หรือกรณีขายทอดตลาดครั้งแรกแล้วไม่มีผู้เสนอราคาซื้อหรือเสนอราคาซื้อแต่ให้ราคาต่ำกว่านี้ค่าปรับที่ผู้ประกันผิดสัญญาประกันต่อศาล ให้ผู้รับมอบอำนาจรายงานผู้อำนวยการเพื่อดำเนินการสืบหาทรัพย์สินของผู้ประกันต่อไปทันที ทั้งนี้ การสืบหาหลักทรัพย์หรือทรัพย์สินของผู้ประกันควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง จนกว่าจะครบกำหนดระยะเวลาบังคับคดีหรือจนกว่าศาลจะมีคำสั่งให้ความรับผิดชอบตามสัญญาประกันหมดไปหรือจนกว่าจะมีการขออนุมัติจำหน่ายหนี้สูญ ให้ผู้อำนวยการหรือผู้ได้รับมอบหมายมีหนังสือไปยังพนักงานอัยการเพื่อแจ้งให้ดำเนินการบังคับคดีผู้ประกันตามอำนาจหน้าที่ ตามหนังสือกระทรวงการคลังที่ กค 0530.7/ว 107 ลงวันที่ 4 ตุลาคม 2544 เรื่อง แนวปฏิบัติในการบังคับคดีและสืบหาหลักทรัพย์หรือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ต่อไป

หากบริษัทประกันถูกศาลล้มละลายกลางมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด ให้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ที่สำนักงานบังคับคดีจังหวัดหรือกรมบังคับคดี ภายในกำหนดเวลา 2 เดือน นับแต่วันโฆษณาคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด ตามมาตรา 91 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย

พ.ศ. 2483 ทั้งนี้ สำนักกฎหมายและวิชาการศาลยุติธรรมได้เคยมีการตอบข้อหารือในกรณีดังกล่าวว่า หากบริษัทประกันถูกศาลล้มละลายกลางมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด ในยื่นคำขอรับชำระหนี้ไม่ว่าจะเป็นกรณีที่เกิดสัญญาประกันและยังไม่เกิดสัญญาประกัน หากไม่สามารถดำเนินการได้ให้จัดส่งเอกสารมายังสำนักกฎหมายและวิชาการศาลยุติธรรม จะดำเนินการยื่นคำขอรับชำระหนี้ในกรณีที่ผู้ประกันเกิดสัญญา และในกรณีที่ผู้ประกันยังไม่เกิดสัญญานักกฎหมายและวิชาการศาลยุติธรรมจะได้ประสานกับสำนักประธานศาลฎีกาเพื่อดำเนินการประสานกับสมาคมประกันภัยให้มีการวางหนังสือรับรองของบริษัทแห่งใดแห่งหนึ่งเสริมหลักประกันเดิมที่วางไว้ต่อศาลต่อไป (ตามหนังสือสำนักงานศาลยุติธรรมที่ ศย 016/15437 ลงวันที่ 9 เมษายน 2552)

ส่วนกรณีที่บริษัทประกันถูกเพิกถอนใบอนุญาต ให้ยื่นขอรับชำระหนี้ต่อผู้รับชำระบัญชีและกองทุนประกันวินาศภัยภายใน 2 เดือน นับแต่วันที่กองทุนประกันวินาศภัยออกประกาศ โดยให้จัดส่งเอกสารต้นฉบับพร้อมสำเนาจำนวน 2 ชุด ได้แก่ กรมธรรม์ประกันภัย บัตรประจำตัวประชาชน/ข้าราชการ สำเนาคำสั่งศาลปรับผู้ประกันหรือเอกสารอื่นใดที่แสดงถึงมูลหนี้ หากไม่สามารถยื่นได้ด้วยตนเองสามารถมอบอำนาจพร้อมกับสำเนาบัตรประจำตัวประชาชน/ข้าราชการผู้มอบอำนาจและผู้รับมอบอำนาจยื่นต่อผู้ชำระบัญชีของบริษัทประกันดังกล่าวได้ที่สำนักงาน คปภ. หรือสำนักงาน คปภ.ภาค และสำนักงาน คปภ.จังหวัดทั่วประเทศ (ตามนัยหนังสือสำนักงานศาลยุติธรรม ค่วนที่สุด ที่ ศย 016 / ว 369 ลงวันที่ 17 มิถุนายน 2554)

1.4.8 การประกันด้วยตัวบุคคล

1) ให้ดำเนินการตามขั้นตอนหลักในข้อ 1.4.1 (1) - (4)

2) ให้ผู้อำนวยการหรือผู้รับมอบอำนาจดำเนินการสืบหาหลักทรัพย์หรือทรัพย์สินของผู้ประกันทันทีที่ศาลมีคำสั่งปรับผู้ประกันเพื่อนำเงินมาชำระเป็นค่าปรับตามคำสั่งศาลต่อไป ทั้งนี้ หากดำเนินการสืบหาหลักทรัพย์หรือทรัพย์สินของผู้ประกันแล้วปรากฏว่าไม่พบทรัพย์สินใดของผู้ประกัน ผู้อำนวยการควรยื่นคำขอฝ่ายเดียว โดยทำเป็นคำร้องต่อศาลตามมาตรา 277 แห่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หรือรายงานเจ้าหน้าที่ เพื่อขอให้ศาลออกหมายเรียกผู้ประกันที่ผิดสัญญาหรือบุคคลในครอบครัวมาไต่สวนเกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้ประกันและหากผู้ประกันไม่สามารถชำระหนี้ตามสัญญาประกันได้ ศาลก็อาจหาแนวทางให้มีการขอผ่อนชำระหนี้ต่อศาลหรืออาจดำเนินการใด ๆ เพื่อให้ผู้ประกันที่ผิดสัญญาประกันชวนชวยในการติดตามตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งศาลได้ ซึ่งกรณีดังกล่าวเป็นดุลพินิจ

ของศาลที่จะพิจารณาถึงความเหมาะสมเป็นรายคดีไป (ตามนัยหนังสือสำนักงานศาลยุติธรรม
ที่ ศย 016/ว 126(ป) ลงวันที่ 11 พฤศจิกายน 2553)

1.5 หลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญ

เมื่อระยะเวลาในการบังคับคดีสิ้นสุดลงจะต้องมีการขออนุมัติจำหน่ายหนี้สูญต่อ
กระทรวงการคลัง ซึ่งกรณีดังกล่าวกระทรวงการคลัง ได้กำหนดแนวทางปฏิบัติในการบังคับคดี
และการสืบหาหลักทรัพย์หรือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาให้ส่วนราชการถือปฏิบัติ
เพื่อประกอบการอนุมัติจำหน่ายหนี้สูญต่อกระทรวงการคลังตามหนังสือกระทรวงการคลังที่
กค 0530.7 /ว 107 ลงวันที่ 4 ตุลาคม 2544 โดยสำนักงานศาลยุติธรรมได้แจ้งแนวทางดังกล่าว
ให้หัวหน้าหน่วยงานในสังกัดสำนักงานศาลยุติธรรมทราบด้วยแล้วตามหนังสือสำนักงานศาล
ยุติธรรม ที่ ศย 016/ว 471 ลงวันที่ 31 ตุลาคม 2545 กล่าวคือ

1.5.1 ให้ส่วนราชการแต่งตั้งคณะกรรมการหรือเจ้าหน้าที่ เพื่อทำหน้าที่รับผิดชอบ
เกี่ยวกับการบังคับคดีและสืบหาหลักทรัพย์หรือทรัพย์สินของลูกหนี้ทันทีที่มีหมายบังคับคดีแล้ว

1.5.2 ให้คณะกรรมการหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายดำเนินการบังคับคดีและสืบหา
หลักทรัพย์หรือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามแนวทางดังต่อไปนี้

1) ประสานงานกับกรมที่ดินเพื่อตรวจสอบหลักทรัพย์ประเภท
อสังหาริมทรัพย์ที่ปรากฏรายชื่อลูกหนี้ ครอบคร้วลูกหนี้ ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องกับลูกหนี้เป็น
ผู้ถือกรรมสิทธิ์ ซึ่งอาจนำยึดมาบังคับคดีได้ โดยให้ตรวจสอบตามภูมิลำเนาเดิมที่เคยอยู่อาศัย
สถานที่ที่เคยย้ายไปดำรงตำแหน่งและภูมิลำเนาปัจจุบันด้วย

2) ตรวจสอบทรัพย์สินประเภทสังหาริมทรัพย์ของลูกหนี้ เช่น รถยนต์
รถจักรยานยนต์ เรือ หุ้นส่วนในบริษัท หรือหลักประกันขอใช้ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์
โดยประสานงานกับส่วนราชการหรือหน่วยงานที่จัดทำทะเบียนควบคุมอสังหาริมทรัพย์
ดังกล่าว

3) สืบหาทรัพย์สินอื่นของลูกหนี้ในสำนักงาน บ้านพักของลูกหนี้หรือ
จากครอบครัว หรือผู้ที่เกี่ยวข้องอันอาจมีทรัพย์สินของลูกหนี้ไว้ในครอบครอง

4) ขอความร่วมมือจากธนาคารหรือสถาบันการเงินเพื่อตรวจสอบหลักทรัพย์
หรือบัญชีเงินฝากในธนาคารและสถาบันการเงินนั้นๆ

5) ดำเนินการอื่นใดในการบังคับคดีและสืบหาหลักทรัพย์หรือทรัพย์สิน
ของลูกหนี้ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อทางราชการ

1.5.3 ให้ส่วนราชการรายงานผลการดำเนินการบังคับคดีและสืบหาหลักทรัพย์ให้กรมบัญชีกลางทราบทุกระยะ 3 เดือน

1.5.4 การขออนุมัติจำหน่ายหนี้ที่ไม่สามารถสืบหาหลักทรัพย์หรือทรัพย์สินของลูกหนี้ได้ ส่วนราชการต้องส่งหลักฐานการดำเนินการข้างต้นให้กระทรวงการคลังเพื่อประกอบการพิจารณาขออนุมัติและในกรณีที่ไม่นพบหลักทรัพย์หรือทรัพย์สินของลูกหนี้ต้องแจ้งเหตุผลไว้ด้วย

อนึ่ง กรมบัญชีกลางได้มีหนังสือที่ กค 0401.2/34038 ลงวันที่ 15 พฤศจิกายน 2553 ตอบข้อหารือเกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการบังคับคดีผู้ประกันตามสัญญาประกันและการขออนุมัติจำหน่ายหนี้สูญ ซึ่งสรุปได้ความว่า กระทรวงการคลังได้มีหนังสือ ที่ กค 0406.2/ว 46 ลงวันที่ 16 มีนาคม 2548 ชักซ้อมความเข้าใจกับส่วนราชการที่มีฐานะเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาว่า การบังคับคดีและการสืบหาหลักทรัพย์หรือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นอำนาจหน้าที่โดยตรงของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่จะต้องดำเนินการให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อทางราชการส่วนแนวปฏิบัติในการบังคับคดีและการสืบหาหลักทรัพย์หรือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ตามหนังสือกระทรวงการคลัง ที่ กค 0530.7/ว 107 ลงวันที่ 4 ตุลาคม 2544 เป็นเพียงแนวทางเบื้องต้นเพื่อให้ส่วนราชการต่าง ๆ ถือปฏิบัติ หากส่วนราชการใดพิจารณาแล้วเห็นว่าควรดำเนินการประการอื่นที่จะทำให้ทางราชการได้รับประโยชน์สูงสุดจากการบังคับคดีกับลูกหนี้ตามคำพิพากษาก็สามารถดำเนินการได้ตามที่เห็นสมควร ซึ่งหากหน่วยงานนั้นได้ดำเนินการติดตามจนถึงที่สุดและพ้นระยะเวลาบังคับคดีแล้วไม่ปรากฏว่าลูกหนี้มีหลักทรัพย์หรือทรัพย์สินที่จะพึงยึดมาบังคับคดีเพื่อชำระหนี้ได้ ก็ให้รวบรวมเอกสารหลักฐานส่งเรื่องขออนุมัติจำหน่ายหนี้สูญได้แต่หากปรากฏข้อเท็จจริงว่าลูกหนี้มีหลักทรัพย์หรือทรัพย์สินที่พึงยึดมาบังคับคดีเพื่อชำระหนี้ได้ แต่หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่บังคับคดีกับลูกหนี้ตามสัญญาประกันตามคำพิพากษาไม่ดำเนินการใดๆ เพื่อให้ทางราชการได้รับชำระหนี้ครบถ้วนตามคำพิพากษาเป็นเหตุให้ทางราชการได้รับความเสียหายจะต้องมีการดำเนินการตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบของเจ้าหนี้ที่ พ.ศ. 2539 ให้ได้ผลเป็นที่ยุติว่าไม่มีเจ้าหนี้ที่คนใดต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายใหม่ทดแทนให้แก่ทางราชการ หน่วยงานแห่งนั้นจึงจะเสนอเรื่องขอจำหน่ายหนี้สูญได้

ดังนั้น เมื่อศาลมีคำสั่งปรับผู้ประกัน หัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมจะต้องดำเนินการบังคับคดีกับผู้ประกันทันทีตามแนวทางข้างต้นให้เสร็จสิ้นก่อนครบกำหนดระยะเวลาบังคับคดี 10 ปี หรือจนกว่าศาลจะมีคำสั่งให้ความรับผิดชอบตามสัญญาประกันหมดไป หรือจนกว่าศาลจะมีคำสั่งให้ยุติการบังคับคดี เนื่องจากการบังคับคดีผู้ประกันได้ดำเนินการเสร็จสิ้นแล้วหรือจนกว่าจะครบหลักเกณฑ์ที่สามารถขออนุมัติจำหน่ายหนี้สูญต่อกระทรวงการคลังได้ หากไม่ดำเนินการหรือดำเนินการบกพร่อง หรือมีการประมาทเลินเล่อในการปฏิบัติหน้าที่ เช่น เมื่อทราบว่าผู้ประกันถูกศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดแล้วไม่ยื่นคำขอรับชำระหนี้ภายในกำหนดเวลา ปลดปล่อยละเลยไม่ดำเนินการบังคับคดีหรือสืบหาทรัพย์สินของผู้ประกันจนล่วงพ้นระยะเวลาในการบังคับคดี เป็นต้น เมื่อมีการขอจำหน่ายหนี้สูญไปยังกระทรวงการคลังโดยไม่มีเหตุผลในการขออนุมัติจำหน่ายหนี้สูญ กระทรวงการคลังจะไม่อนุมัติให้จำหน่ายหนี้สูญ และอาจถูกตั้งกรรมการสอบเพื่อดำเนินการตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ได้

1.6 แนวปฏิบัติการบังคับคดีผู้ประกันของกรมบังคับคดี

กรมบังคับคดีได้วางแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการยึดทรัพย์เพื่อให้เจ้าพนักงานบังคับคดีปฏิบัติหน้าที่ในการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาให้เป็นแนวทางเดียวกันไว้ตามคำสั่งกรมบังคับคดีที่ 452/2548 เรื่อง การปฏิบัติงานเกี่ยวกับการยึดทรัพย์ ลงวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2548 ยกเลิกคำสั่งกรมบังคับคดี ที่ 261/2548 ลงวันที่ 8 มิถุนายน 2548 เรื่อง การปฏิบัติงานเกี่ยวกับการยึดทรัพย์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.6.1 เมื่อเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาดังเรื่องบังคับคดีให้วางเงินทรองค่าใช้จ่ายชั้นบังคับคดี (1) ยึดอสังหาริมทรัพย์จำนวนละ 2,500 บาท (2) ยึดสังหาริมทรัพย์ บังคับคดีขับไล่ รื้อถอน จำนวนละ 1,500 บาท (3) ขอให้บังคับคดีแทนไปยังศาลอื่น จำนวนละ 1,000 บาท ในระหว่างการบังคับคดีหากค่าใช้จ่ายในชั้นบังคับคดีเหลือน้อยหรือไม่เพียงพอ เช่น ค่าใช้จ่ายในการส่งหมายในถิ่นทุรกันดาร ฯลฯ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีหมายแจ้งเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาวางเงินค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมตามจำนวนที่เห็นสมควร

1.6.2 การยึดอสังหาริมทรัพย์ เช่น ที่ดิน ที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้าง หรือห้องชุด ให้ดำเนินการยึด ณ ที่ทำการ โดยไม่ต้องออกไปดำเนินการยึด ณ ที่ทรัพย์สินตั้งอยู่ เว้นแต่ผู้อำนวยการกองผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดีจังหวัดหรือสาขามีคำสั่งอนุญาตเนื่องจาก

สภาพทรัพย์สินมีรายละเอียดมากมีโครงสร้างซับซ้อน เช่น โรงแรม โรงงาน ฯลฯ เป็นต้น หรือมีราคาประเมินตั้งแต่ 20 ล้านบาท

1) ให้ผู้นำยัดนำส่งเอกสารประกอบการยื่นขอสังหาริมทรัพย์ ณ ที่ทำการดังต่อไปนี้

1.1) เอกสารแสดงกรรมสิทธิ์ เช่น โฉนดที่ดิน หนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. 3/น.ส. 3 ก.) หนังสือแสดงกรรมสิทธิ์ห้องชุด หรือเอกสารสำคัญที่ดินอื่นๆ หรือในกรณีไม่มีต้นฉบับเอกสารสิทธิอยู่ในความครอบครองให้คัดสำเนาที่เป็นปัจจุบันซึ่งเจ้าพนักงานที่ดินรับรองไม่เกิน 1 เดือน พร้อมเอกสารที่เกี่ยวข้อง (หากมี) เช่น หนังสือสัญญาจ้างong สัญญาเช่า เป็นต้น

1.2) สำเนาทะเบียนบ้านหรือหนังสือรับรองนิติบุคคลของลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือผู้ถือกรรมสิทธิ์ ทายาท คู่สมรส ผู้รับจ้างong ฯลฯ ที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์ที่ยึดที่เป็นปัจจุบันซึ่งนายทะเบียนรับรองไม่เกิน 1 เดือน

1.3) หนังสือสำคัญการจดทะเบียนนิติบุคคลอาคารชุดซึ่งเจ้าพนักงานที่ดินรับรองไม่เกิน 1 เดือน

1.4) แผนที่การไปที่ตั้งทรัพย์ที่ยึด พร้อมสำเนา

1.5) ภาพถ่ายปัจจุบันของทรัพย์ที่ยึด และแผนผังของทรัพย์ที่ยึด พร้อมแถลงรายละเอียดของทรัพย์ที่ยึด เช่น บ้านเลขที่ หมู่ที่ หมู่บ้าน ซอย ถนน ตำบล/แขวง อำเภอ/เขตสถานที่สำคัญซึ่งอยู่ใกล้เคียง

2) เมื่อเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาส่งเอกสารประกอบการยึดทรัพย์ ณ ที่ทำการครบถ้วนแล้ว ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีบันทึกรายละเอียดแห่งทรัพย์สิน และข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับคดีนั้น ๆ ลงในระบบสารสนเทศให้ครบถ้วน โดยให้จัดทำรายงานการยึดอสังหาริมทรัพย์ ณ ที่ทำการประกาศยึดทรัพย์ หมายแจ้งการยึดพร้อมราคาประเมินและสำเนาหมายบังคับคดีให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาผู้มีส่วนได้เสียทราบและแจ้งเจ้าพนักงานที่ดิน โดยให้ขอราคาประเมินไปในคราวเดียวกัน หรือแจ้งผู้จัดการนิติบุคคลอาคารชุด พร้อมสอบถามภาระหนี้สินของห้องชุดที่ยึด ใ้ว่ามีภาระหนี้สินค้างชำระหรือไม่จำนวนเท่าใด ภาระหนี้สินต่อเดือนเดือนละเท่าใด โดยให้แจ้งภายใน 15 วัน นับแต่วันรับหนังสือ หากไม่ได้รับแจ้งภายในกำหนดให้ผู้นำยัดเป็นผู้ตรวจสอบภาระหนี้สินดังกล่าว และนำส่งพร้อมรับรองก่อนการขายทอดตลาด

3) การยึดทรัพย์สินซึ่งติดจำนองบุคคลภายนอก ในการแจ้งการยึดให้ผู้รับจำนองทราบ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีระบุในหนังสือแจ้งการยึดด้วยว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีจะทำการขายทอดตลาดทรัพย์สินดังกล่าวโดยปลอดการจำนอง หากผู้รับจำนองจะคัดค้านให้ยื่นคำคัดค้านเป็นหนังสือต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีภายใน 1 เดือน นับแต่วันรับหนังสือแจ้งการยึด มิฉะนั้นจะถือว่าไม่คัดค้านและเจ้าพนักงานบังคับคดีจะขายทอดตลาดโดยปลอดการจำนอง และกันเงินในส่วนบุริมสิทธิของผู้รับจำนองไว้เมื่อขายทอดตลาดได้ในกรณีที่ผู้รับจำนองยื่นหนังสือคัดค้านวิธีการขายทอดตลาดตามที่เจ้าพนักงานบังคับคดีแจ้งไปนั้น ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเสนอความเห็นพร้อมคำสั่งต่อผู้อำนวยการกอง ผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดีจังหวัดหรือสาขาเพื่อมีคำสั่งต่อไป

4) การยึดตามสำเนาเอกสารสิทธิที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาได้นำส่งในกรณีที่เอกสารสิทธิไม่อยู่ในความครอบครอง ก่อนเจ้าพนักงานบังคับคดีจะรายงานศาลขออนุญาตขายทอดตลาดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเรียกให้ผู้ที่ยึดถือเอกสารสิทธิส่งมอบเอกสารสิทธิดังกล่าวต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อตรวจสอบสารบัญญัการจดทะเบียนของอสังหาริมทรัพย์ที่ถูกยึดเพื่อทราบถึงสิทธิโดยชอบของลูกหนี้ตามคำพิพากษาในอันที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะดำเนินการบังคับคดีตามอำนาจหน้าที่ต่อไป หากเรียกเอกสารสิทธิจากผู้ยึดถือหรือครอบครองไม่ได้ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีรายงานศาล ขอให้มีการเรียกเอกสารสิทธิจากผู้ยึดถือและหากไม่ได้มาให้ขอศาลอนุญาตขายตามสำเนาเอกสารสิทธิดังกล่าวไปในคราวเดียวกัน

1.6.4 ในกรณียึดสังหาริมทรัพย์ บังคับคดีจับได้ รื้อถอน ให้ผู้นำยึดนำส่งเอกสารประกอบการยึดสังหาริมทรัพย์ให้ครบถ้วน เช่น สำเนาทะเบียนบ้าน หรือหนังสือรับรองนิติบุคคลของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่เป็นปัจจุบันซึ่งนายทะเบียนรับรองไม่เกิน 1 เดือน เป็นต้น

1.6.5 ก่อนออกไปทำการยึดสังหาริมทรัพย์ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีแจ้งผู้นำยึดให้จัดเตรียมยานพาหนะที่จะขนย้ายทรัพย์สินด้วยและบรรดาสังหาริมทรัพย์ที่เจ้าพนักงานบังคับคดียึดไว้ให้นำมาเก็บรักษาไว้ที่สถานรักษาและจำหน่ายทรัพย์สินของกรมบังคับคดีหรือสำนักงานบังคับคดีจังหวัดหรือสาขาแล้วแต่กรณีเว้นแต่

1) ทรัพย์สินซึ่งมีลักษณะอาจทำให้เกิดสกปรกและเอะอะหรือมีกลิ่น ซึ่งอาจรบกวนหรือก่อความรำคาญ

2) ทรัพย์สินที่มีน้ำหนักมากหรือไม่สะดวกที่จะเคลื่อนย้ายหรือมีความสูงหรือมีความกว้างมาก หรือเปลืองเนื้อที่ในการเก็บรักษา

3) ทรัพย์สินซึ่งโดยสภาพอาจเกิดอันตรายได้ง่าย เช่น สารวัตถุเคมี หรือสิ่งที่เป็นเชื้อเพลิง

4) ทรัพย์สินซึ่งต้องเก็บรักษาไว้ในสถานที่โดยเฉพาะเพื่อรักษาคุณภาพของตัวทรัพย์สิน

5) ทรัพย์สินซึ่งต้องเก็บรักษาไว้เป็นเวลานาน เช่น ทรัพย์สินที่ถูกยึดตามคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษา

6) ทรัพย์สินซึ่งมีสภาพชำรุดทรุดโทรมใช้ประโยชน์ไม่ได้ หรือไม่อยู่ในความสนใจของบุคคลที่จะซื้อ เช่น เครื่องจักรที่ใช้การไม่ได้โดยสภาพ หรือเครื่องจักรที่เมื่อขนย้ายแล้วจะทำให้ใช้การไม่ได้ รถยนต์ที่มีสภาพชำรุดทรุดโทรมไม่สามารถขับเคลื่อนได้ โต๊ะเก้าอี้ที่มีสภาพชำรุดเครื่องใช้ไฟฟ้าที่มีสภาพใช้การไม่ได้ หรือเครื่องนุ่งห่มหลับนอนที่ผ่านการใช้มาแล้ว เป็นต้น

7) ทรัพย์สินซึ่งเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามีความประสงค์หรือยินยอมมิให้นำมาเก็บรักษาไว้ที่สถานรักษาและจำหน่ายทรัพย์สิน หรือสำนักงานบังคับคดีจังหวัดหรือสาขา

8) เจ้าพนักงานบังคับคดีเห็นสมควรว่าไม่ควรนำมาเก็บรักษาที่สถานรักษาและจำหน่ายทรัพย์สินของกรมบังคับคดี หรือสำนักงานบังคับคดีจังหวัดหรือสาขา โดยความเห็นชอบของผู้อำนวยการกอง ผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดีจังหวัดหรือสาขาแล้วแต่กรณี

1.6.6 การยึดทรัพย์สินมีค่า เช่น อัญมณีต่าง ๆ ทองรูปพรรณ หรือทรัพย์สินมีค่าอื่น ๆ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีนำมาเก็บรักษาไว้ในห้องมั่นคงของกรมบังคับคดีหรือตู้นิรภัยของหน่วยงานนั้น ๆ

1.6.7 ในส่วนกลางหากมีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับการเก็บรักษาทรัพย์สินระหว่างเจ้าพนักงานบังคับคดีกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายรักษาทรัพย์สินให้เสนออธิบดี หรือรองอธิบดีผู้ได้รับมอบหมายชี้ขาด

1.6.8 ในกรณีทรัพย์สินที่ยึดนั้นสูญหาย หรือเสียหายซึ่งเกิดจากมีผู้กระทำความผิดอาญาให้ผู้อำนวยการกอง ผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดีจังหวัดหรือสาขาเสนอรายงานการตรวจสอบพร้อมกับเสนอความเห็นต่ออธิบดีกรมบังคับคดีเพื่อดำเนินการดังต่อไปนี้

1) ในกรณีที่รู้ตัวผู้กระทำความผิดให้ร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนขอให้ดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดต่อไป

2) ในกรณีไม่รู้ตัวผู้กระทำผิดให้ร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนขอให้สืบสวนสอบสวนหาตัวผู้กระทำผิดต่อไปการเสนอรายงานความเห็นข้างต้นให้เสนอหนังสือร้องทุกข์เพื่อให้อธิบดีกรมบังคับคดีลงนามไปพร้อมด้วย

1.6.9 การเสนอรายงานการยึดทรัพย์

1) เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีทำการยึดทรัพย์แล้วให้เจ้าพนักงานบังคับคดีรีบดำเนินการแจ้งการยึดเพื่อให้การยึดมีผลตามกฎหมาย แล้วจึงเสนอรายงานการยึดทรัพย์ต่อหัวหน้ากลุ่มผู้อำนวยการกอง ผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดีจังหวัดหรือสาขาในวันนั้นหรือในวันทำการถัดไปหากมีเหตุขัดข้องจำเป็นไม่อาจเสนอได้ภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้รายงานเหตุขัดข้องไปพร้อมด้วย

2) ในกรณีที่ยึดทรัพย์สินซึ่งมีราคาตั้งแต่ 20,000,000 บาท ขึ้นไป หรือยึดทรัพย์ของบุคคลสำคัญ หรือบุคคลที่มีฐานะในทางสังคม หรือเป็นที่สนใจของประชาชน เมื่อได้ดำเนินการยึดทรัพย์เสร็จแล้ว ให้รายงานอธิบดีหรือรองอธิบดีผู้ได้รับมอบหมายทราบ

3) ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีติดตามผลการแจ้งการยึดให้ถูกหน้ตามคำพิพากษา และผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้อง หรือดำเนินการเรียกค้นฉบับเอกสารสิทธิ์หรือการอื่นใดเพื่อให้การยึดมีผลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 303 และมาตรา 304 แล้วให้จัดทำแบบรายงานการตรวจสอบผลการยึดทรัพย์สิน เสนอต่อผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นจนถึงผู้อำนวยการกองผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดีจังหวัดหรือสาขาตรวจสอบว่าดำเนินการถูกต้องครบถ้วนตามระเบียบหรือคำสั่งแล้วหรือไม่ หากไม่ถูกต้องให้มีคำสั่งแก้ไขแล้วให้ลงนามผลการตรวจสอบไว้ จากนั้นให้เจ้าพนักงานบังคับคดีรายงานการยึดพร้อมขอให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตขายทรัพย์ที่ยึดนั้นต่อไป

1.6.10 เมื่อดำเนินการยึดทรัพย์แล้วมีกรณีที่จะต้องแก้ไขราคาประเมินขณะยึดใหม่ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีแจ้งราคาประเมินใหม่ดังกล่าวแก่ผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีโดยระบุในหมายแจ้งด้วยว่าหากไม่เห็นชอบด้วยกับราคาประเมินดังกล่าวให้ได้แย้งคัดค้านภายในกำหนด 8 วัน นับจากวันที่ได้รับแจ้ง มิเช่นนั้นจะถือว่าผู้รับแจ้งเห็นชอบด้วยกับราคาประเมิน และเจ้าพนักงานบังคับคดีจะถือราคาประเมินดังกล่าวเป็นเกณฑ์ในการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมยึดแล้วไม่มีการขายหรือจำหน่าย

1.7 การตั้งศูนย์บังคับคดีผู้ประกัน

เมื่อมีการผิดสัญญาประกันขึ้น ศาลอาจตั้งศูนย์บังคับคดีเพื่อดำเนินการกรณีผิดสัญญาประกัน การเจรจาผ่อนชำระหนี้ รวมถึงการประสานการติดตามผู้ต้องหาหรือจำเลย

ตามหมายจับของศาล เพื่อให้การบังคับคดีเป็นไปอย่างมีระบบ เพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ให้พิจารณาถึงความเหมาะสมและความความพร้อมของแต่ละศาลว่าจะ ดำเนินการได้หรือไม่ เพียงใด โดยศูนย์บังคับคดีผู้ประกัน อาจประกอบด้วยหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1.7.1 หน้าที่ของศูนย์บังคับคดีผู้ประกัน

ศูนย์บังคับคดีผู้ประกันมีหน้าที่ประสานงาน อำนาจความสะดวกให้แก่ ผู้พิพากษาหรือผู้อำนวยการในการปฏิบัติหน้าที่ และจัดเตรียมเอกสารสำนวนความต่าง ๆ ตลอดจนดำเนินการอย่างอื่นที่จำเป็นเพื่อให้การบังคับคดีผู้ประกัน การเจรจาผ่อนชำระหนี้ และการติดตามผู้ต้องหาหรือจำเลยหมายจับของศาลเป็นไปด้วยความเรียบร้อย สะดวก รวดเร็ว ประหยัดและถูกต้องตามกฎหมาย โดยให้อธิบดีผู้พิพากษาหรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาล แล้วแต่กรณี เป็นผู้มีอำนาจแต่งตั้งผู้พิพากษาและเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์บังคับคดีผู้ประกัน

1.7.2 การเข้าสู่กระบวนการบังคับคดีผู้ประกัน

1) การบังคับคดีผู้ประกัน นอกจากการบังคับคดีเอากับทรัพย์สินของผู้ประกัน โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีซึ่งทำหน้าที่ตามปกติแล้ว ให้ผู้พิพากษา ผู้อำนวยการ หรือผู้เจรจาหนี้ (ประจำศูนย์บังคับคดีผู้ประกัน) มีอำนาจใช้วิธีการพิจารณาหนี้ตามระเบียบหรือหลักเกณฑ์ ที่แต่ละศาลกำหนดไว้

2) คดีที่เข้าสู่ศูนย์บังคับคดีผู้ประกัน อาจแบ่งได้ 2 ประเภท คือ

(1) คดีที่ศาลมีคำสั่งให้ปรับผู้ประกันตามสัญญาประกัน ให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องส่งสำนวนให้งานบังคับคดีผู้ประกันจัดทำทะเบียนคุมปรับผู้ประกัน เพื่อควบคุม สำนวนที่ศาลมีคำสั่งให้ปรับผู้ประกัน แล้วส่งสำนวนไปยังศูนย์บังคับคดีผู้ประกันต่อไปโดยเร็ว

(2) คดีที่ศาลมีคำสั่งให้ปรับผู้ประกันตามสัญญาประกันและอยู่ระหว่างการ บังคับคดีผู้ประกัน ให้เจ้าหน้าที่งานบังคับคดีผู้ประกันคัดกรองสำนวนเสนอผู้พิพากษา ประจำศูนย์บังคับคดีผู้ประกัน เพื่อพิจารณาว่าจะรับสำนวนเข้าสู่กระบวนการของศูนย์บังคับคดี ผู้ประกันหรือไม่

(3) กระบวนการของศูนย์บังคับคดีจะไม่กระทบต่อการดำเนินการบังคับคดี บังคับคดีตามสัญญาประกันของศาล แต่ให้คำนึงถึงประโยชน์ของทางราชการบุคคลที่เกี่ยวข้อง ในคดีและความเป็นธรรมเป็นสำคัญ

1.7.3. การเจรจาหนี้ของศูนย์บังคับคดีผู้ประกัน

1) กระบวนการเจรจาหนี้ของศูนย์บังคับคดีผู้ประกันเป็นกระบวนการให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ของผู้ประกันตามกฎหมาย ขั้นตอนการบังคับคดีของศาลตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ ผลดี-ผลเสีย ของการบังคับคดีผู้ประกันกับการเจรจาหนี้ และการสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบในการติดตามผู้ต้องหาหรือจำเลยกลับมาสู่กระบวนการพิจารณาพิพากษาคดี ตลอดจนวิธีการระงับหรือบรรเทาความเสียหาย

2) ก่อนเริ่มการเจรจาหนี้ ให้ผู้เจรจาหนี้แจ้งแก่ผู้ประกันและบุคคลที่เกี่ยวข้องทราบว่า ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในการกระบวนการดังกล่าวไม่สามารถนำไปใช้จัดการบังคับคดี และการดำเนินกระบวนการเจรจาหนี้ไม่ผูกพันศาล เว้นแต่ข้อตกลงในการเจรจาหนี้นั้น ได้รับพิจารณาอนุญาตจากผู้พิพากษาประจำศูนย์บังคับคดีแล้ว

3) ผู้เจรจาหนี้อาจขอให้อริบตีผู้พิพากษาหรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาลหรือผู้พิพากษาประจำประจำศูนย์บังคับคดีให้มีคำสั่งให้ทำการไต่สวนและออกหมายเรียกลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบุคคลอื่นที่เชื่อว่าอยู่ในฐานะที่จะให้ถ้อยคำอันเป็นประโยชน์เกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้ประกันมาไต่สวนเพื่อให้ได้ข้อมูลต่อกระบวนการของศูนย์บังคับคดี

4) ในกรณีที่ผู้เจรจาหนี้เห็นว่าผู้ประกันได้พยายามแก้ไขเยียวยาความเสียหายหรือบรรเทาผลร้ายอย่างเหมาะสมแล้ว หรือได้ติดตามนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งศาล หรือแจ้งเบาะแสข้อมูลจนสามารถติดตามตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งศาลได้ภายในกำหนดการอายุความแห่งคดีซึ่งถือเป็นเหตุอันควรให้ผู้เจรจาหนี้เสนอมาตรการที่สมควรนำมาใช้เพื่อการชำระค่าปรับตามสัญญาประกัน หรือเพื่อติดตามตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งศาล พร้อมทั้งเงื่อนไขต่างๆ ที่ควรกำหนดให้ผู้ประกันปฏิบัติ เช่น การผ่อนชำระค่าปรับ รายงานผลการติดตามผู้ต้องหาหรือจำเลยตามหมายจับของศาล การประกอบอาชีพเพื่อหารายได้มาชดใช้ค่าปรับ เป็นต้น

5) ระยะทางในการเจรจาหนี้ ผู้เจรจาหนี้จะต้องดำเนินกระบวนการดังกล่าว และรายงานให้ผู้พิพากษาประจำศูนย์บังคับคดีพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน 3 เดือนแต่ถ้าเห็นว่าไม่สามารถดำเนินการ ได้ทัน ให้รายงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบเสียแต่เนิ่น ๆ เพื่อให้มีคำสั่งตามที่เห็นสมควรต่อไป

6) เมื่อการเจรจาหนี้หรือการบังคับคดีผู้ประกันและการติดตามผู้ต้องหาหรือทำเลยตามหมายจับของศาลเสร็จสิ้นลง ให้ผู้อำนวยการรายงานผลการดำเนินการต่ออริบตีผู้พิพากษาหรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาล แล้วแต่กรณีให้เจ้าหน้าที่ศูนย์บังคับคดีผู้ประกันจัดบันทึก

ผลการเจรจาหนี้หรือการบังคับคดีทุกสำนวนเพื่อทำเป็นสถิติเสนอต่ออธิบดีผู้พิพากษาหรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาลแล้วแต่กรณีเพื่อทราบทุกเดือน

1.7.4. การประสานการติดตามผู้ต้องหาหรือจำเลยตามหมายจับของศาล

เมื่อศาลมีคำสั่งให้ออกหมายจับผู้ต้องหาหรือจำเลยและปรับผู้ประกันตามสัญญาประกันของศาลแล้ว ให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังนี้

- 1) คัดข้อมูลทะเบียนราษฎรจำเลยโดยแสดงคำสั่งศาลเพื่อตรวจสอบภูมิลำเนาปัจจุบันของผู้ต้องหาหรือจำเลย
- 2) ตรวจสอบคำร้องหรือคำแถลง สำเนาทะเบียนบ้าน ทำให้การขึ้นจับกุมและขึ้นสอบสวน และคำเบิกความของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่อยู่ในสำนวนทุกแห่ง
- 3) ออกหมายจับผู้ต้องหาหรือจำเลยตามภูมิลำเนาในคำฟ้องโดยแจ้งหมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน ถ้ามีแจ้งย้ายที่อยู่หรือภูมิลำเนาแห่งใหม่ก็ให้มีหมายเหตุที่อยู่หรือภูมิลำเนาแห่งใหม่ไปด้วย
- 4) ลงบัญชีคุมหมายจับระบบสารสนเทศสำนวนคดี
- 5) ออกหนังสือส่งหมายจับ ไปยังเจ้าพนักงานตำรวจเพื่อดำเนินการจับกุมผู้ต้องหาหรือจำเลย
- 6) เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจจับตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยได้และส่งตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยต่อศาลแล้วให้รับตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้และให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมีหนังสือเพิกถอนหมายจับแจ้งไปยังหน่วยงานที่ส่งหมายจับไป และจัดเก็บข้อมูลเพิกถอนหมายจับในระบบสารสนเทศสำนวนคดี
- 7) ให้เจ้าพนักงานเจ้าหน้าที่บังคับคดีผู้ประกันตรวจสอบความคืบหน้าในการดำเนินการตามหมายจับในระบบสารสนเทศสำนวนคดีทุก 3 เดือน ถ้ายังไม่สามารถจับกุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ให้เจ้าหน้าที่งานบังคับคดีผู้ประกันมีหนังสือสอบถามความคืบหน้าในการดำเนินการตามหมายจับ ไปยังหน่วยงานที่ส่งจดหมายจับ ไปทุก 6 เดือน เมื่อคดีเข้าสู่ศูนย์บังคับคดีผู้ประกัน ให้ผู้อำนวยการมีหนังสือแจ้งคำสั่งบังคับคดีของศาลไปยังผู้ประกันพร้อมระบุข้อความให้ผู้ประกันช่วยแจ้งเบาะแส หรือเร่งติดตามตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งศาล เนื่องจากศาลอาจพิจารณาลดค่าปรับตามพฤติกรรมแห่งรูปคดีให้แก่ผู้ประกันก็ได้ หลังจากมีหนังสือฉบับแรกแจ้งไปยังผู้ประกันตามวรรคหนึ่งแล้ว ผู้อำนวยการอาจมีหนังสือติดตามผลไปยังผู้ประกันหรือผู้เกี่ยวข้องทุก 3 เดือนก็ได้

การส่งหมายจับให้เจ้าพนักงานตำรวจหรือการส่งหนังสือให้ผู้ประกันช่วยเร่งติดตามผู้ต้องหาหรือจำเลยมาศาลหรือการเพิกถอนหมายจับหรือการรับส่งเอกสารอื่น ๆ อาจส่งโดยจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) หรือส่งทางโทรศัพท์เคลื่อนที่ (SMS) ก็ได้เพื่อให้การบังคับคดีผู้ประกันและประสานติดตามผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หลบหนีตามหมายจับเป็นไปโดยประหยัด สะดวก รวดเร็ว เป็นธรรม

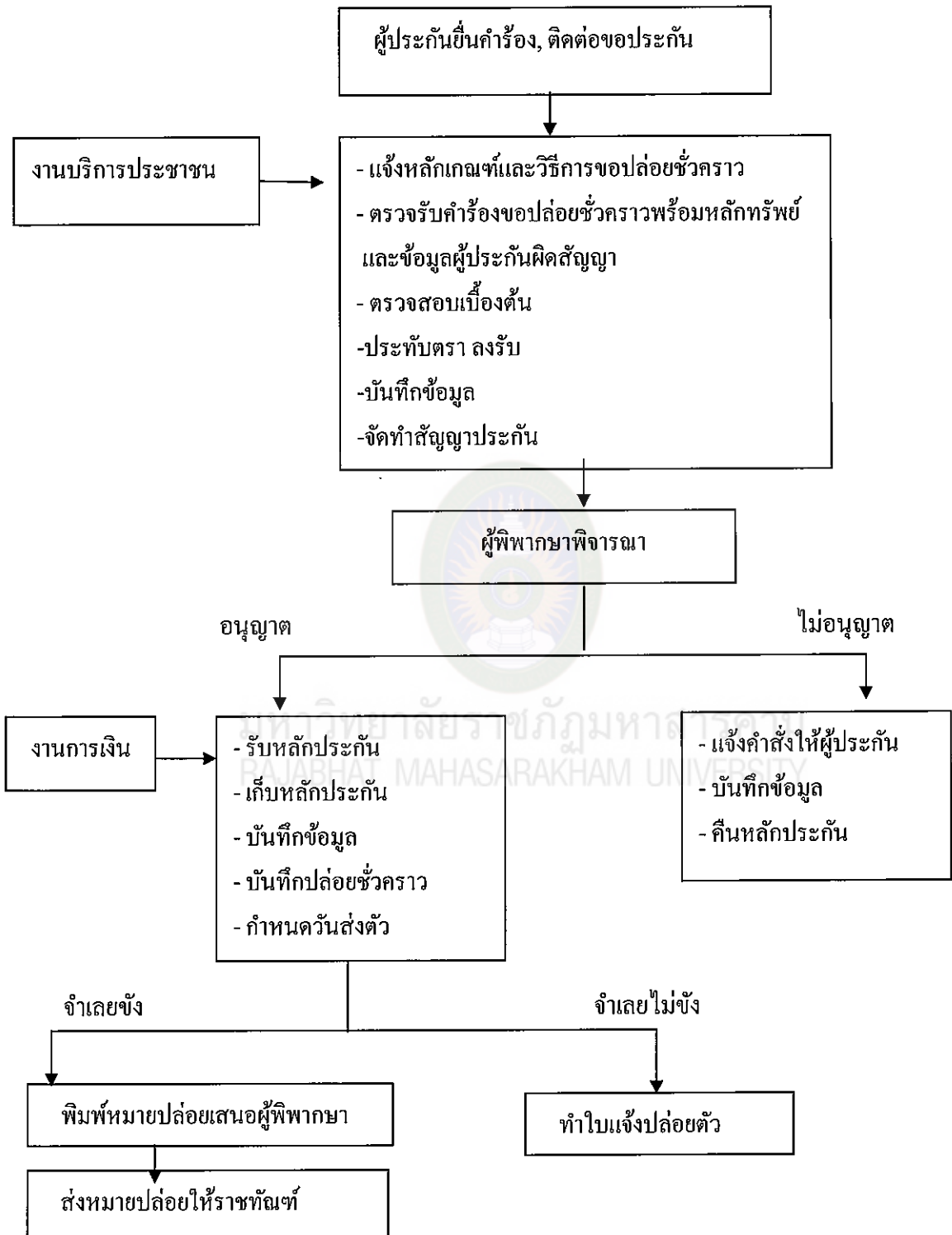
1.8 แผนผังกระบวนการบังคับคดีผู้ประกัน

กระบวนการบังคับคดีผู้ประกัน มีผู้ที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานหลายส่วนด้วยกัน นับตั้งแต่ขั้นตอนการขอประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย ต่อมาเมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการประกันตัวแล้ว หากไม่มาศาลตามกำหนดนัดถือว่าผิดสัญญาประกัน เริ่มเข้าส่วนขั้นตอนการบังคับคดีผู้ประกัน โดยการสืบทรัพย์ นำยึด และขายทอดตลาด หากได้เงินไม่พอชำระก็ดำเนินการสืบทรัพย์เพิ่มเติมและเริ่มกระบวนการบังคับคดีใหม่อีกครั้ง โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติตามภาพผังการทำงาน ดังนี้

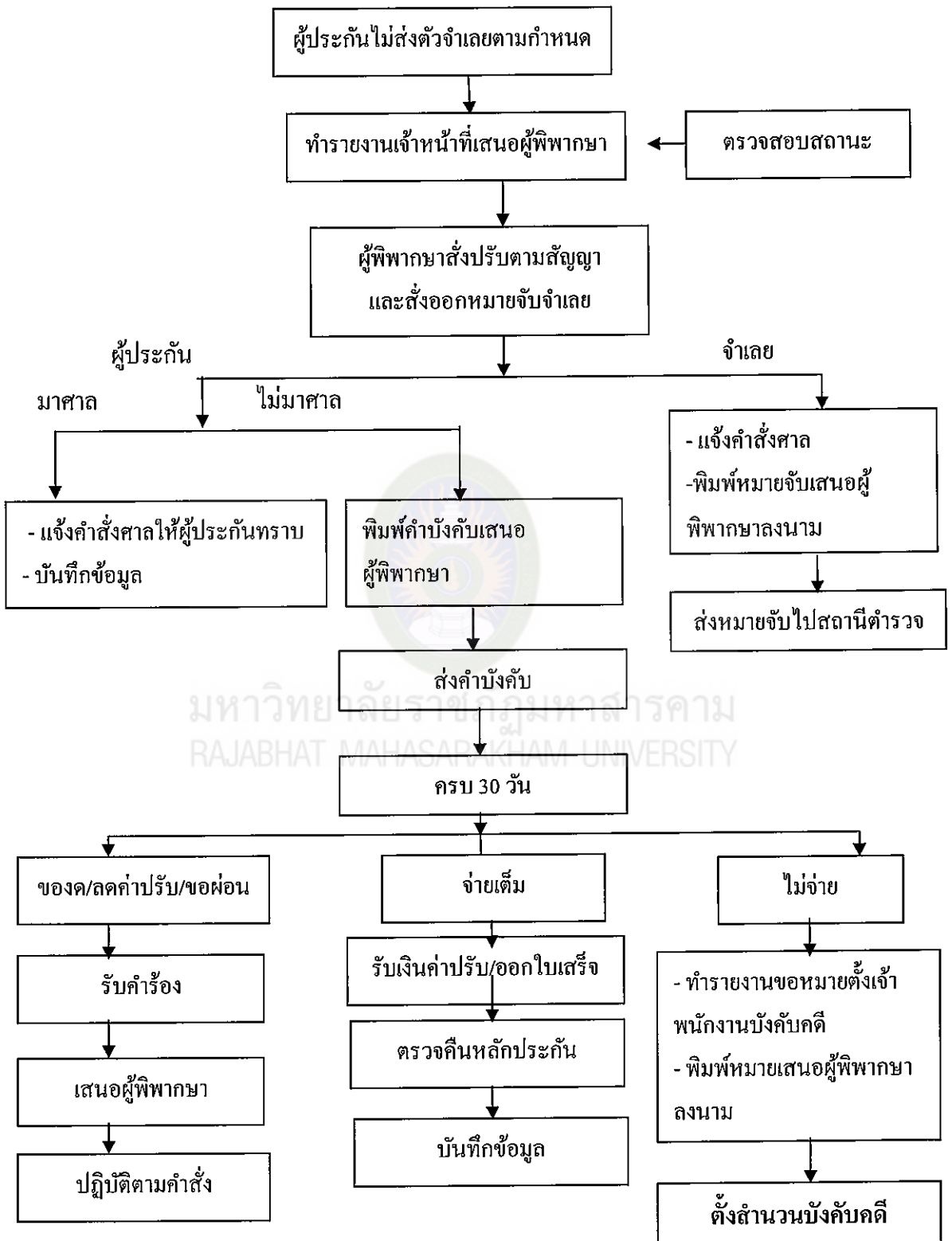
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

1.8.1 ขั้นตอนการประกัน

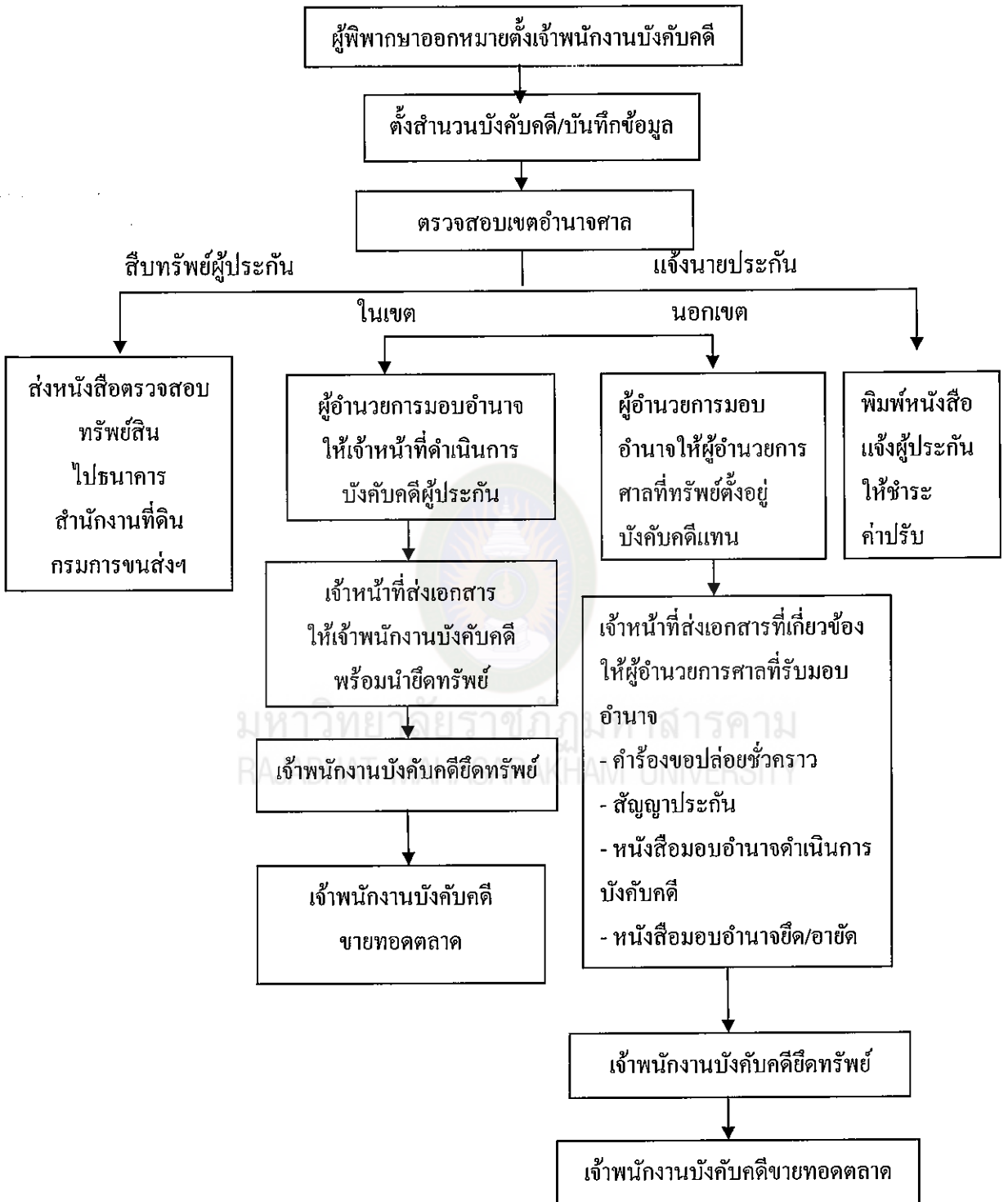
แผนภาพที่ 4 แสดงกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันในคดีอาญาในขั้นตอนการประกัน

1.8.2 ขั้นตอนปฏิบัติงานกรณีผู้ประกันผิดสัญญาประกัน

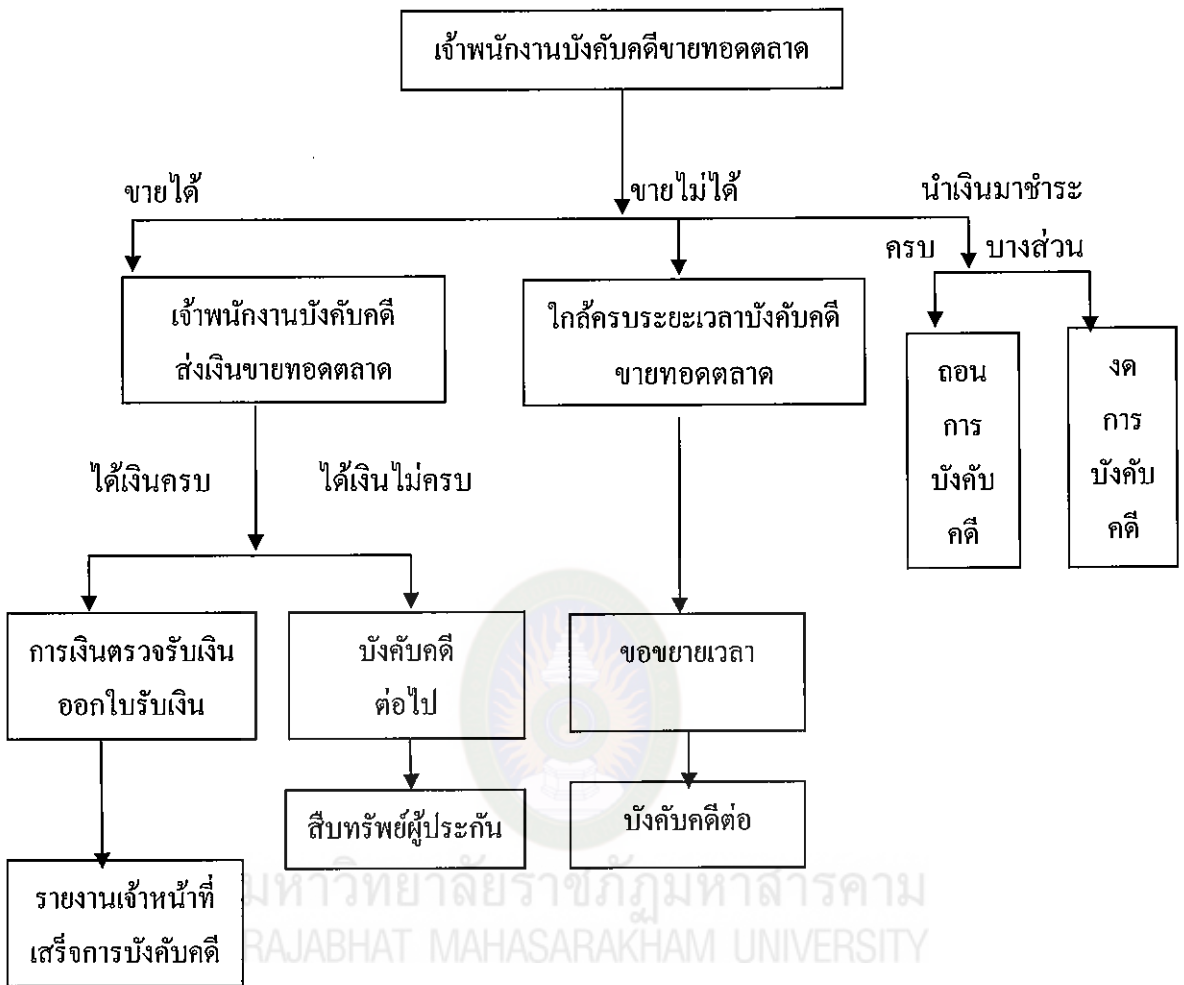
แผนภาพที่ 5 แสดงขั้นตอนการปฏิบัติงานกรณีผู้ประกันผิดสัญญาประกัน

1.8.3 ขั้นตอนการบังคับคดีผู้ประกัน

แผนภาพที่ 6 แสดงขั้นตอนการบังคับคดีผู้ประกัน

1.8.4 การขายทอดตลาดทรัพย์สินของผู้ประกัน

แผนภาพที่ 7 แสดงการขายทอดตลาดทรัพย์สินของผู้ประกันเพื่อชำระหนี้ตามสัญญาประกัน

2. ปัญหาและอุปสรรคในการบังคับคดีผู้ประกัน

เนื่องจากการบังคับคดีผู้ประกันเป็นเรื่องเฉพาะ หากไม่ได้ศึกษาหรือทำงานเกี่ยวข้องกับ การบังคับคดีผู้ประกันแล้วจะไม่มีความรู้ความเข้าใจที่ลึกซึ้ง กลุ่มตัวอย่างจึงมีขนาดตาม จำนวนของผู้ที่มีความเชี่ยวชาญพิเศษเกี่ยวกับการบังคับคดีผู้ประกัน ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหาร ระดับสูงของสำนักงานศาลยุติธรรม ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล ผู้พิพากษา ผู้อำนวยการสำนัก อำนวยการ/ผู้อำนวยการสำนักงานประจำศาล และเจ้าหน้าที่ศาลที่ปฏิบัติงาน โดยตรงกับ การบังคับคดีผู้ประกันในศาลจังหวัดและศาลแขวงที่อยู่ในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษา

ภาค 4 ได้แก่ ศาลจังหวัดกาฬสินธุ์ ศาลจังหวัดขอนแก่น ศาลจังหวัดนครพนม ศาลจังหวัดบึงกาฬ ศาลจังหวัดพล (ตั้งอยู่อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น) ศาลจังหวัดมหาสารคาม ศาลจังหวัดมุกดาหาร ศาลจังหวัดร้อยเอ็ด ศาลจังหวัดเลย ศาลจังหวัดสกลนคร ศาลจังหวัดสว่างแดนดิน (ตั้งอยู่อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร) ศาลจังหวัดหนองคาย ศาลจังหวัดหนองบัวลำภู ศาลจังหวัดอุดรธานี ศาลแขวงขอนแก่น และศาลแขวงอุดรธานี รวมเป็น 32 คน นอกจากนี้ เพื่อให้ข้อมูลมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น จึงได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีผู้ประกันหรือเคยมีประสบการณ์ ได้แก่ พนักงานอัยการและเจ้าพนักงานบังคับคดีที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญอีก 3 คน อีกทั้งมุมมองของผู้ประกันที่ศาลเคยมีคำสั่งให้ปรับตามสัญญาประกันอีก 3 คน รวมเป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 38 คน จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างดังกล่าวปรากฏว่า ในแต่ละกลุ่มได้ข้อมูลที่แตกต่างกันไม่มากนักเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดเป็นบุคลากรของสำนักงานศาลยุติธรรมซึ่งมีประสบการณ์การทำงานคล้ายคลึงกัน ผู้วิจัยจึงสรุปรวมผลการสัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

2.1 ระยะเวลาในการบังคับคดี

จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการฯ ศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาภาค 4 ทุกศาล มีความเห็นแนวทางเดียวกันว่า ระยะเวลาการบังคับคดี 10 ปี ก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติเนื่องจากผู้อำนวยการฯ มีภารกิจหลายด้าน และจำนวนบังคับคดีผู้ประกันบางศาลมีเป็นจำนวนมาก และบางศาลต้องบังคับคดีแทนศาลอื่นด้วย เมื่อยื่นคำขอขยายระยะเวลาในการบังคับคดีออกไปก็ต้องมีพฤติการณ์พิเศษหรือเหตุสุดวิสัย ซึ่งผู้พิพากษาบางท่านใช้ดุลพินิจในการให้ขยายระยะเวลาก่อนข้างเคร่งครัด หากไม่สามารถบังคับคดีได้ทันภายในกำหนดดังกล่าวเกรงว่าจะต้องรับผิดชอบตามกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่

2.2 แนวทางการแก้ไข

เดิมการขอขยายระยะเวลาการบังคับคดีผู้ประกันนั้น จะต้องเป็นกรณีมีพฤติการณ์พิเศษและจะต้องยื่นก่อนครบกำหนด 10 ปี หรือหากยื่นภายหลังครบกำหนด 10 ปี จะต้องเป็นกรณีมีเหตุสุดวิสัย ทั้งนี้เป็นดุลพินิจของศาลที่จะพิจารณาตามมาตรา 23 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (หนังสือสำนักกฎหมายและวิชาการศาลยุติธรรม ที่ ศย 016 (ส) /7226 ลงวันที่ 25 พฤศจิกายน 2554)

แต่ต่อมาสำนักงานศาลยุติธรรมได้แจ้งแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการบังคับคดีตามหนังสือสำนักงานศาลยุติธรรม ที่ ศย 016 (กค.) / ว 451 ลงวันที่ 23 มิถุนายน 2558 ความว่าตามที่ศาลฎีกามีคำพิพากษาฎีกาที่ 1263-1264/2558 วินิจฉัยเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติ

บังคับคดีผู้ประกันที่ผิดสัญญาประกันต่อศาล ในกรณีที่พ้นกำหนดระยะเวลาบังคับคดีแล้วนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งก็สามารถดำเนินการบังคับคดีต่อไปได้โดยไม่ต้องขอขยายระยะเวลาบังคับคดีออกไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 หากอยู่ในอายุความอาญา นั้น สำนักงานศาลยุติธรรมขอเรียนว่า คำพิพากษาดังกล่าวเกี่ยวข้องกับแนวทางปฏิบัติในการบังคับคดีผู้ประกันของศาล ซึ่งการบังคับให้ผู้ประกันชดใช้ค่าปรับเสมือนหนึ่งเป็นหนี้ทางแพ่งนั้นวัตถุประสงค์ที่แท้จริงมิได้มุ่งที่จะเอาเงินหรือทรัพย์สินเป็นหลัก แต่เป็นเพียงมาตรการบังคับให้ผู้ประกันต้องติดตามนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งต่อศาล ดังนั้น การบังคับคดีแก่ผู้ประกันจึงสามารถดำเนินการ ได้จนพ้นอายุความคดีอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 แต่มีบางคดีที่อายุความอาญาสิ้นสุดลงก่อนครบกำหนดระยะเวลาบังคับคดี 10 ปี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 นับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งปรับผู้ประกันกรณีดังกล่าวถือว่าเป็นประเด็นที่มีความสำคัญต่อการบังคับคดีและความรับผิดชอบของผู้อำนวยการศาลในฐานะเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาดังกล่าวตามคำพิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 วรรคสอง เมื่อเป็นเช่นนี้ ผู้อำนวยการหรือเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานชอบที่จะยื่นคำร้องขอบังคับคดีต่อไปจนกว่าจะครบกำหนดระยะเวลาดังกล่าวเพื่อให้ศาลพิจารณาแล้วมีคำสั่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119

ประเด็นปัญหาดังกล่าว สำนักงานศาลยุติธรรมพิจารณาแล้วเห็นว่า เพื่อให้การดำเนินการของผู้ปฏิบัติงานบังคับคดีผู้ประกันเป็นไปในทิศทางเดียวกัน จึงให้ตรวจสอบสำนวนบังคับคดีที่สิ้นระยะเวลาบังคับคดีแล้ว แต่ยังคงอยู่ในอายุความอาญาให้ดำเนินการบังคับคดีต่อไป โดยยึดแนวคำพิพากษาของศาลฎีกาดังกล่าวเป็นแนวทางการปฏิบัติ ส่วนคดีที่อายุความอาญาสิ้นสุดลงก่อนครบกำหนดระยะเวลาบังคับคดี 10 ปี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 เพื่อป้องกันความเสียหายและความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ ขอให้ผู้อำนวยการศาลในฐานะเจ้าหน้าที่ยื่นคำขอบังคับคดีออกไปจนกว่าจะครบกำหนดระยะเวลาดังกล่าว

จากแนวทางของสำนักงานศาลยุติธรรมข้างต้น ในเรื่องระยะเวลาในการบังคับคดีดูเหมือนว่าจะสามารถแก้ปัญหาได้ในระดับหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตาม การดำเนินการกรณีที่อายุความอาญาสิ้นสุดลงก่อน 10 ปี สำนักงานศาลยุติธรรมแจ้งให้แต่ละศาลดำเนินการไปจนกว่าจะครบระยะเวลา 10 ปี เพื่อป้องกันความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ แสดงให้เห็นว่ายังขาดความชัดเจนในกรณีที่อายุความอาญาสั้นกว่าระยะเวลาบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 และในอนาคตข้างหน้ายังไม่แน่นอนว่าจะมีคำพิพากษาศาลฎีกา

วินิจฉัยแตกต่างจากแนวปฏิบัตินี้หรือไม่ จึงควรที่จะมีการแก้บทบัญญัติของกฎหมายให้ชัดเจนต่อไป

2.3 การใช้ตำแหน่งบุคคลเป็นหลักประกัน

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารศาล คือ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดมหาสารคาม ให้ความเห็นว่า การที่บุคคลใช้ตำแหน่งประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย เมื่อมีกรณีพิสดังกล่าว ประกันแล้วเกิดปัญหาในการติดตามบังคับคดีมากที่สุด ข้าราชการบางประเภทมีบ้านพัก อยู่ในหน่วยงานเฉพาะเวลาติดตามสืบทรัพย์แล้วไม่ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงาน หรือ ผู้ประกันบางรายไม่มีทรัพย์สินอื่นให้ยึดคงมีแต่เงินเดือน ค่าจ้างฯ ซึ่งยากแก่การบังคับคดี

ส่วนกลุ่มผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับกับบังคับคดี ได้แก่ ผู้พิพากษา ผู้อำนวยการฯ และนิติกรงานด้านการบังคับคดี มีความเห็นไปในแนวทางเดียวกันว่า หลักประกันที่เกิดปัญหา ในการบังคับคดีมากที่สุด คือ การใช้บุคคลหรือตำแหน่งมาประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยผู้ประกันและตัวจำเลยไม่ได้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน บางกรณีเป็นเพียงผู้นำหมู่บ้าน/ชุมชน ผู้บริหารหรือสมาชิกสภาท้องถิ่นที่ต้องการใช้ความช่วยเหลือแก่คนในหมู่บ้านหรือชุมชนเดียวกัน โดยไม่มีทรัพย์สินนอกจากตำแหน่งที่ตนดำรงตำแหน่งอยู่ในบางกรณีการใช้ตำแหน่งประกันในชั้นอุทธรณ์ฎีกากว่าที่ศาลสูงจะส่งคำพิพากษาให้ศาลชั้นต้นอ่านให้คู่ความ ฟัง ผู้ประกันพ้นจากตำแหน่งแล้ว เมื่อพิสดังกล่าวประกันจึงเป็นการยากในการบังคับคดียึดทรัพย์สิน

จากการสัมภาษณ์นายอนันต์ ธรรมราช รองอธิบดีผู้พิพากษาศาล 4 กล่าวว่า ในการตรวจราชการศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาศาล 4 พบปัญหาการบังคับคดี ผู้ประกันที่ยังค้างชำระค่าปรับจำนวนมาก โดยหลักประกันที่ยากแก่การบังคับคดีมากที่สุดคือบุคคลใช้ตำแหน่งประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย เมื่อพิสดังกล่าวแล้วไม่มีทรัพย์สินให้ยึดหรืออายัด

ส่วนกลุ่มผู้ประกันที่เคยถูกศาลมีคำสั่งปรับ ให้ความเห็นว่า ผู้ประกันที่มายื่นขอประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย มีหลากหลายอาชีพ แต่สำหรับผู้ประกันอาชีพแล้วจะไม่ค่อยเกิดปัญหาเพราะจะทำให้เช่าหลักประกันในการขอลปล่อยชั่วคราว กรณีที่ศาลบังคับคดีไม่ได้ส่วนมากจะเป็นกรณีผู้ประกันซึ่งเป็นบุคคลใช้ตำแหน่งประกันเพราะผู้ประกันดังกล่าวมีเพียงหนังสือรับรองเงินเดือนจากหน่วยงานก็ใช้เป็นหลักประกันได้แล้ว เมื่อพิสดังกล่าวกลับไม่มีทรัพย์สินอื่นให้ยึดขายทอดตลาด

2.4 แนวทางการแก้ไข

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้บริหารศาลและผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการบังคับคดี ผู้ประกันในศาล และผู้ประกัน มีความเห็นสอดคล้องกันว่า แนวทางแก้ไขกรณีบุคคลใช้ตำแหน่งประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น การพิจารณาอนุญาตให้บุคคลใช้ตำแหน่งในการประกันควรนำหลักทรัพย์อื่นมาแสดง หรือวางเงินสดบางส่วนหรือควรตรวจสอบทรัพย์สินก่อนและหากเป็นกรณีมีเงินเดือนควรใช้เงินเดือนสุทธิที่เหลือในแต่ละเดือน เพราะข้าราชการบางรายมีเงินเดือนมากแต่เหลือสุทธิน้อย ก่อให้เกิดปัญหาในการบังคับคดี และต้องยินยอมให้หักเงินเดือนได้ทันทีหากผิดสัญญาประกัน นอกจากนี้ควรแก้ไขกฎหมายกรณีบังคับคดีกับผู้ประกันที่ผิดสัญญาประกันต่อศาล ให้สามารถยึดหรืออายัดเงินเดือนของข้าราชการ ลูกจ้าง หรือพนักงานของรัฐเพื่อชำระหนี้ดังกล่าวได้ด้วย

2.5 ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

สำหรับการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ปฏิบัติงานบังคับคดีผู้ประกัน พบว่า ในการสืบทรัพย์ไม่ว่าจะเป็นที่ดิน รถยนต์ รถจักรยานยนต์ หรือเงินฝากในธนาคาร ต้องขอความร่วมมือตรวจสอบทรัพย์สินดังกล่าวจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง บางหน่วยงานหากผู้อำนวยการสำนักอำนาจการประจำศาลหรือผู้อำนวยการประจำสำนักงานศาลมีหนังสือขอความร่วมมือในการตรวจสอบทรัพย์สินดังกล่าว จะอ้างเหตุผลการเปิดเผยข้อมูลของลูกค้านามว่าด้วยข้อมูลข่าวสาร ทำให้ต้องเสนอหนังสือให้ผู้พิพากษาลงนามก่อนจึงได้รับความร่วมมือ ทำให้ต้องเพิ่มขึ้นตอนในการทำงานทั้งที่ไม่จำเป็น และทำให้การสืบทรัพย์เป็นไปด้วยความล่าช้า

ส่วนการสืบทรัพย์ซึ่งเป็นที่ดินนั้น เจ้าหน้าที่ของสำนักงานที่ดินไม่ค่อยให้ความร่วมมือในการตรวจสอบหลักทรัพย์ หรือออกนำชี้ที่ตั้งทรัพย์ ทำให้ไม่สามารถทราบที่ตั้งทรัพย์ได้ชัดเจนในการจัดทำแผนที่และถ่ายภาพที่ตั้งทรัพย์ส่งให้แก่เจ้าพนักงานบังคับคดีในการประกาศขายทอดตลาด ทำให้การบังคับคดีผู้ประกันล่าช้า

นางสุเนียน วชิรปการ เจ้าพนักงานศาลยุติธรรมชำนาญการ รักษาการแทน ผู้อำนวยการสำนักงานประจำศาลจังหวัดสว่างแดนดิน ให้ความเห็นว่า การขอตรวจสอบระวางของที่ดินหลักประกันจากสำนักงานที่ดิน เกิดอุปสรรคเนื่องจากเจ้าหน้าที่ของสำนักงานที่ดินติดภารกิจอื่น ไม่มีเวลาดำเนินการระวางที่ดินให้จึงไม่ทราบว่าที่ดินที่จะต้องติดตามยึดทรัพย์ที่ตั้งอยู่บริเวณใด เจ้าหน้าที่ของสำนักงานที่ดินมอบระวางให้นิติกรซึ่งเป็นผู้แทนของผู้อำนาจการตรวจสอบระวางเอง กรณีของศาลสว่างแดนดินมีคดีที่ต้องติดตามยึดทรัพย์ผู้ประกัน 1,000 รายเศษ หากให้นิติกรซึ่งไม่มีความรู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการดูระวางที่ดินทำการ

ตรวจสอบเองก็เป็นการยากที่จะเข้าใจได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ดินซึ่งมีเลขโฉนดแปลงใหญ่ ต่อมาได้มีการแบ่งที่ดินออกเป็นแปลงเล็กหลายแปลงแต่ในระวางที่ดินแม้จะปรากฏเลขที่ดิน ในระวาง แต่สภาพพื้นที่ซึ่งจะต้องติดตามยึดขายทอดตลาดไม่ปรากฏหลักเขตที่ดิน จึงไม่ทราบ ว่าที่ดินแต่ละแปลงตั้งอยู่บริเวณใด จึงก่อให้เกิดผลกระทบต่อการจัดทำแผนที่ตั้งที่ดินเพื่อมอบ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีประกอบการขายทอดตลาด เพราะในปัจจุบันเจ้าพนักงานบังคับคดี ไม่ได้ออกมาตรวจสอบสภาพที่ดินที่จะทำการขาย แต่เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจะต้อง จัดทำให้ จึงเรียกการยึดทรัพย์ของเจ้าพนักงานบังคับคดีด้วยวิธีดังกล่าวว่า “ยึดบนโต๊ะ” จึงเป็น หน้าที่ของผู้อำนวยการฯ ที่จะต้องมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ออกไปทำแผนที่ และถ่ายภาพที่ตั้ง ของที่ดินหลักประกันเพื่อส่งให้เจ้าพนักงานบังคับคดี การไม่ได้รับความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ ผู้เกี่ยวข้องดังกล่าวก่อให้เกิดอุปสรรคในการบังคับคดี

ผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดีจังหวัดมหาสารคาม กล่าวว่า ในการยึดทรัพย์ ของเจ้าพนักงานบังคับคดีจะยึด ณ ที่ทำการ หรือที่เรียกกันว่า “ยึดบนโต๊ะ” ตามคำสั่งของกรม บังคับคดีที่ 452/2548 เรื่อง การปฏิบัติงานเกี่ยวกับการยึดทรัพย์ ลงวันที่ 8 กันยายน 2548 ซึ่งกำหนดว่า การยึดอสังหาริมทรัพย์ เช่น ที่ดิน ที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้าง หรือห้องชุด ให้ดำเนินการยึด ณ ที่ทำการ โดยไม่ต้องออกไปดำเนินการยึด ณ ที่ทรัพย์สินตั้งอยู่ เว้นแต่ ผู้อำนวยการกองผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดีจังหวัดหรือสาขามีคำสั่งอนุญาตเนื่องจาก สภาพทรัพย์สินมีรายละเอียดมากมีโครงสร้างซับซ้อน เช่น โรงแรม โรงงาน ฯลฯ เป็นต้น หรือ มีราคาประเมินตั้งแต่ 20 ล้านบาท ให้ผู้นายัดนำส่งเอกสารประกอบการยึดอสังหาริมทรัพย์ กล่าวคือ เอกสารแสดงกรรมสิทธิ์ เช่น โฉนดที่ดิน หนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. 3/ น.ส. 3 ก.) หนังสือแสดงกรรมสิทธิ์ห้องชุด หรือเอกสารสำคัญที่ดินอื่น ๆ หรือในกรณีไม่มี ต้นฉบับเอกสารสิทธิอยู่ในความครอบครองให้คัดสำเนาที่เป็นปัจจุบันซึ่งเจ้าพนักงานที่ดิน รับรองไม่เกิน 1 เดือน พร้อมเอกสารที่เกี่ยวข้อง (หากมี) เช่น หนังสือสัญญาจ้างงาน สัญญาเช่า เป็นต้น ณ ที่ทำการ และให้ส่งแผนที่การไปที่ตั้งทรัพย์สินที่ยึด พร้อมสำเนา ภาพถ่ายปัจจุบัน ของทรัพย์สินที่ยึด และแผนผังของทรัพย์สินที่ยึดพร้อมแถลงรายละเอียดของทรัพย์สินที่ยึด เช่น บ้านเลขที่ หมู่ที่ หมู่บ้าน ซอย ถนน ตำบล/แขวง อำเภอ/เขตสถานที่สำคัญซึ่งอยู่ใกล้เคียง เมื่อเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาส่งเอกสารประกอบการยึดทรัพย์สิน ณ ที่ทำการครบถ้วนแล้ว ให้เจ้า พนักงานบังคับคดีบันทึกรายละเอียดแห่งทรัพย์สิน และข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับคดีนั้น ๆ ลงใน ระบบสารสนเทศให้ครบถ้วน โดยให้จัดทำรายงานการยึดอสังหาริมทรัพย์ ณ ที่ทำการประกาศ ยึดทรัพย์ หมายแจ้งการยึดพร้อมราคาประเมินและสำเนาหมายบังคับคดีให้แก่ลูกหนี้ตาม

คำพิพากษาผู้มีส่วนได้เสียทราบและแจ้งเจ้าพนักงานที่ดิน โดยให้ขอราคาประเมินไปในคราวเดียวกัน หรือแจ้งผู้จัดการนิติบุคคลอาคารชุด พร้อมสอบถามภาระหนี้สินของห้องชุดที่ยึดไว้ว่ามีภาระหนี้สินค้างชำระหรือไม่จำนวนเท่าใด ภาระหนี้สินต่อเดือนเดือนละเท่าใด โดยให้แจ้งภายใน 15 วัน นับแต่วันรับหนังสือ หากไม่ได้รับแจ้งภายในกำหนดให้ผู้นายึดเป็นผู้ตรวจสอบภาระหนี้สินดังกล่าว และนำส่งพร้อมรับรองก่อนการขายทอดตลาด ดังนี้ จึงเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาที่จะต้องดำเนินการจัดส่งเอกสารดังกล่าวแก่เจ้าพนักงานบังคับคดี

ส่วนกลุ่มผู้บริหารศาลให้ความเห็นว่า การประสานงานกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องนั้น ในระดับหัวหน้าส่วนราชการได้มีการพูดคุยในเรื่องดังกล่าว แต่ในบางกรณีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติในหน่วยงานให้การสนับสนุนมีไม่เพียงพอ อาจล่าช้าบ้าง

2.6 แนวทางการแก้ไข

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้บริหารศาลและผูปฏิบัติงานเกี่ยวกับการบังคับคดีผู้ประกันในศาล มีความเห็นสอดคล้องกันว่า แนวทางปฏิบัติในการบังคับคดีและสืบหาทรัพย์สินของผู้ประกันกรณีการหาข้อมูลจากธนาคารหรือสถาบันการเงิน หากเป็นกรณีการขอประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย ให้ศาลจัดทำหนังสือให้ความยินยอมของผู้ประกันที่มีข้อความทำนองว่า "หากผู้ประกันผิดสัญญาประกัน ผู้ประกันยินยอมให้ศาลสืบทรัพย์สินและตรวจสอบทรัพย์สินทุกอย่างของผู้ประกันได้ รวมถึงการขอข้อมูลจากธนาคารหรือสถาบันการเงินด้วย" แนบไว้ในสัญญาประกันหรือคำร้องขอปล่อยชั่วคราว โดยให้ผู้ประกันลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน เพื่อนำมาใช้เป็นหลักฐานในการตรวจสอบข้อมูลของผู้ประกันในกรณีที่ผู้ประกันผิดสัญญาประกัน

ส่วนกรณีการขอประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในสำนวนคดีเดิมนั้น ถ้าสัญญาประกันหรือคำร้องขอปล่อยชั่วคราวไม่มีข้อความหรือตราประทับในการให้ความยินยอมของผู้ประกันเพื่อตรวจสอบดังกล่าว ให้ผู้อำนวยการหรือผู้แทนมีหนังสือไปยังธนาคารหรือสถาบันการเงินเพื่อขอความร่วมมือในการตรวจสอบหลักทรัพย์หรือบัญชีเงินฝากของผู้ประกันในธนาคารหรือสถาบันการเงินนั้น ๆ โดยแจ้งให้ทราบถึงคำสั่งปรับผู้ประกันของศาลและการออกหมายบังคับคดีผู้ประกัน หากธนาคารหรือสถาบันการเงินดังกล่าวปฏิเสธหรือไม่ให้ความร่วมมือ ให้ผู้อำนวยการหรือผู้แทนยื่นคำขอฝ่ายเดียว โดยทำเป็นคำร้องต่อศาลตามมาตรา 277 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เพื่อขอให้ศาลออกหมายเรียกกรรมการผู้จัดการหรือผู้จัดการธนาคารหรือสถาบันการเงินดังกล่าว ในฐานะบุคคลอื่นที่เชื่อว่าอยู่ในฐานะที่จะให้ถ้อยคำอันเป็นประโยชน์มาไต่สวนเกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้ประกัน และออกหมายเรียก

ผู้ประกันที่ผิดสัญญาหรือบุคคลในครอบครัวมาไต่สวนเกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้ประกันด้วย ตามหนังสือสำนักงานศาลยุติธรรม ที่ ศย 016/50706 ลงวันที่ 25 พฤศจิกายน 2554

อย่างไรก็ตาม กรณีที่ธนาคารหรือสถาบันการเงินอ้างว่าต้องมีหนังสือที่ต้อง ลงนามโดยผู้พิพากษาถึงจะยอมเปิดเผยข้อมูลนั้น เพื่อความรวดเร็วในการสืบทรัพย์ดังกล่าว ในแต่ละศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษา ภาค 4 ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลได้มอบหมาย ให้ผู้พิพากษาดูแลเรื่องการบังคับคดีผู้ประกันอยู่แล้ว ผู้อำนวยการฯ ย่อมขอเสนอหนังสือ ดังกล่าวต่อผู้พิพากษาที่ได้รับมอบหมาย ทั้งนี้ เพื่อความสะดวก รวดเร็ว และง่ายต่อ การประสานงานกับธนาคารหรือสถาบันการเงินเพื่อขอข้อมูลบุคคลของผู้ประกันในโอกาสต่อไป

ส่วนกรณี เจ้าหน้าที่ของสำนักงานที่ดินจังหวัด ไม่ค่อยให้ความร่วมมือใน การออกชี้ที่ตั้งทรัพย์เพื่อรังวัดสอบเขตนั้น สำนักงานศาลยุติธรรมควรจัดทำบันทึกข้อตกลง กับกรมที่ดินเพื่อจัดเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกในการบังคับคดีผู้ประกันต่อไป

สำหรับนายเสกสรร ทรัพย์นิเวศน์ ผู้อำนวยการสำนักอำนาจการ ประจำศาล จังหวัดกาฬสินธุ์ ให้สัมภาษณ์ในประเด็นนี้ว่า ในเรื่องการประสานงานกับสำนักงานที่ดินหาก ไม่มีระเบียบกำหนดอำนาจหน้าที่ไว้แล้ว เมื่อมีการประสานงานไปเจ้าหน้าที่ของสำนักงาน ที่ดินก็มีภารกิจมากแล้ว ไม่อาจที่จะอำนวยความสะดวกให้กับผู้อำนวยการฯ ในฐานะเจ้าหน้าที่ ตามคำพิพากษาได้โดยรวดเร็ว ดังนี้ ควรมีกฎหมายกำหนดให้ระเบียบหรือประกาศของคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมในเรื่องบังคับคดีผู้ประกัน ผูกพันหน่วยงานอื่นดังเช่นระเบียบ หรือประกาศของกระทรวงการคลัง เมื่อเป็นระเบียบฯ แล้วเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น เจ้าพนักงาน ที่ดินจะได้ดำเนินการเกี่ยวกับการชี้ระวางแนวเขตเพื่อให้ผู้อำนวยการฯ นำไปประกอบใน การบังคับคดีต่อไป ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อทางราชการ

2.7 การขายทอดตลาดที่ดินหลักประกันได้เงินไม่พอชำระหนี้ตามสัญญาประกัน

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้อำนวยการฯ ซึ่งถือเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา พบว่า การขายทอดตลาดที่ดินซึ่งนำมาเป็นหลักประกันขายแล้วไม่พอชำระหนี้ตามสัญญาประกัน เนื่องจากมีการประเมินที่ดินในราคาสูง แต่ขายได้ราคาต่ำ โดยนางสุเนียง วชิรปการ เจ้าพนักงานศาลยุติธรรมชำนาญการ รักษาราชการแทนผู้อำนวยการสำนักงานประจำศาล จังหวัดสว่างแดนดิน ให้ความเห็นเกี่ยวกับปัญหาเรื่องหลักประกันว่า หลักประกันซึ่งเป็นที่ดิน ในพื้นที่ศาลจังหวัดสว่างแดนดิน เป็นที่ดินจาก โครงการแปลงสินทรัพย์เป็นทุน มีกระบวนการ แนะนำชาวบ้านให้แบ่งที่ดินออกเป็นแปลงย่อยหลายแปลงจากนั้นนำไปประกันตัวผู้ต้องหา หรือจำเลยในศาลอื่นๆทั่วประเทศ ชาวบ้านรู้เท่าไม่ถึงการณ์ก็ดำเนินการไปตามคำแนะนำ

ดังกล่าว โดยมีการประเมินราคาที่ดินสูงกว่าความเป็นจริง เมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีถือเป็นการผิดสัญญาประกัน ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระดับชาติ เพราะแต่ละศาลส่งเรื่องให้ศาลจังหวัดสว่างแดนดินบังคับคดีแทน ซึ่งปัจจุบัน (18 กุมภาพันธ์ 2558) มีคดีที่ต้องตั้งจำนวนบังคับคดีทั้งหมด 1,062 เรื่อง เฉพาะผิดสัญญาประกันของศาลจังหวัดสว่างแดนดิน 102 เรื่อง นอกจากนี้เป็นการบังคับคดีแทนศาลอื่น ในการบังคับคดีแทนศาลอื่นเกือบ 1,000 เรื่องนี้ แม้ว่าแต่ละศาลจะส่งแผนที่ที่ตั้งที่ดินมาให้ แต่แผนที่ไม่ละเอียด ไม่ทราบว่าที่ดินอยู่ในระวางใด ต้องไปติดต่อเจ้าหน้าที่ของสำนักงานที่ดินจังหวัดสกลนคร สาขาสว่างแดนดิน แต่เจ้าหน้าที่ไม่มีเวลาดูให้ แนะนำให้เจ้าหน้าที่ของศาลตรวจดูเอง ก็ให้เกิดปัญหาความล่าช้า นอกจากนี้แล้ว ผลจากการประเมินราคาที่ดินสูงเกินความจริง เมื่อขายทอดตลาดไม่พอชำระหนี้ ต้องสืบทรัพย์อื่นของผู้ประกันเพิ่ม ปัญหาเรื่องที่ดินซึ่งเป็นหลักประกันในเขตอำเภอสว่างแดนดินนี้ สำนักงานศาลยุติธรรมมีหนังสือแจ้งเวียนยังศาลต่าง ๆ ว่าถือเป็นหลักประกันไม่นำเชือถือ

ส่วนกลุ่มผู้บริหารศาลให้ความเห็นสนับสนุนเรื่องดังกล่าวว่า การขายทอดตลาดที่ดินแล้วได้เงินไม่พอชำระหนี้ถือเป็นปัญหาอีกประการหนึ่ง สำหรับศาลจังหวัดมหาสารคามได้ประชุมคณะผู้พิพากษาและวางแนวทางการพิจารณาหลักประกันที่เป็นที่ดินว่า ให้คิดจากราคาประเมินของเจ้าพนักงานที่ดินในอัตราร้อยละ 80 ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการบังคับคดี โดยต้องตรวจสอบให้ดูว่าที่ดินซึ่งนำมาขอประกันตัวนั้นเป็นที่ดินที่อยู่ในกลุ่มไม่นำเชือถือหรือไม่ เพราะในบางท้องที่มีกรนำที่ดินซึ่งไม่มีทางออกสู่ทางสาธารณะหรือที่เรียกว่าที่ดินตาบอดมาเป็นหลักประกัน หากมีการผิดสัญญาประกันและมีการยึดทรัพย์ออกขายทอดตลาด จะขายทรัพย์ดังกล่าวได้ยากหากขายได้ก็จะได้ราคาต่ำ

2.8 แนวทางแก้ไข

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้บริหารศาลและผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการบังคับคดีผู้ประกันในศาล มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ในการพิจารณาหลักประกันซึ่งเป็นที่ดินควรให้เจ้าหน้าที่ตรวจสอบรายการที่ดินว่าอยู่ในกลุ่มที่มีรายชื่อเป็นที่ดินด้อยคุณภาพที่นำมาหลอกเพื่อขอประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยหรือไม่ อีกทั้งควรพิจารณาราคาหลักประกันในอัตราร้อยละ 80 จากราคาประเมินของเจ้าพนักงานที่ดิน หากกรณีผู้ประกันผิดสัญญาจะสามารถบังคับกับหลักประกันดังกล่าวได้เพียงพอ นอกจากนี้ควรห้ามมิให้นำที่ดิน น.ส.3 ซึ่งไม่มีหลักเขตแน่นอนมาเป็นหลักประกัน และทรัพย์ที่จะนำมาเป็นหลักประกันควรอยู่ในเขตอำนาจของศาลที่อนุญาตเท่านั้นเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาการบังคับคดีแทน

ทั้งนี้ ในแต่ละศาลจะมีการพิจารณาหลักประกันแตกต่างกันไป ควรมีกรณีแก้ไข ข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือ หลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2548 กำหนดหลักเกณฑ์ การพิจารณาหลักประกันซึ่งเป็นที่ดินในอัตราร้อยละ 80 ของราคาประเมิน เพื่อให้แต่ละศาลถือ ปฏิบัติไปในแนวเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม สำหรับผู้อำนวยการสำนักงานประจำศาลแขวงอุดรธานี ยังให้ ความเห็นเพิ่มเติมว่า การแก้ปัญหาในเรื่องหลักประกันนี้ ควรอนุญาตเฉพาะหลักทรัพย์ที่มีความ แน่นนอน เช่น เงินสด พันธบัตรรัฐบาล สลากออมสิน บัตรหรือสลากออมทรัพย์ของธนาคาร ตัวแลกเงินที่ธนาคารเป็นผู้สั่งจ่ายหรือธนาคารได้รับรองแล้ว เช็คที่ธนาคารเป็นผู้สั่งจ่าย (เช็คเชียร์เช็ค) เงินฝากธนาคาร หนังสือค้ำประกัน โดยอยู่ในความรับรองของธนาคาร และควร มีการสนับสนุนให้ใช้หลักประกันภัยอิสรภาพของบริษัทประกันภัยต่าง ๆ ให้มากขึ้นเนื่อง จากสามารถไต่เบี่ยได้โดยง่าย และควรมีการใช้ฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์ประกอบในการสืบหา หลักทรัพย์ที่แน่นอน

2.9 ด้านบุคลากร วัสดุอุปกรณ์และงบประมาณ

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ปฏิบัติงานบังคับคดีผู้ประกันให้ความเห็นว่า ผู้อำนวยการ สำนักงานอำนวยการประจำศาล(ศาลจังหวัด)หรือผู้อำนวยการสำนักงานประจำศาล (ศาลแขวงหรือ ศาลจังหวัดซึ่งตั้งอยู่อำเภอ) ในฐานะเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาต้องดำเนินการบังคับคดีผู้ประกัน แต่ละเรื่องให้แล้วเสร็จภายในกำหนดระยะเวลา 10 ปี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ แพ่ง มาตรา 271 ผู้อำนวยการฯ ซึ่งถือเป็นตำแหน่งประจำศาลแต่เดิมนี้ หากมีเพียงภารกิจนี้ด้าน เดียวไม่ แต่ยังคงมีภารกิจด้านการบริหารอื่นในฐานะหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรม ซึ่งจะต้องดำเนินการตามนโยบายของผู้พิพากษาหัวหน้าศาลในด้านการสนับสนุนงาน อำนวยการยุติธรรมแก่ประชาชนผู้มีบรรดคดี จึงจำเป็นต้องมีเจ้าหน้าที่ช่วยงานในด้านบังคับคดี ผู้ประกัน อยู่ในส่วนบริการประชาชนและประชาสัมพันธ์ โดยสำนักงานศาลยุติธรรมได้ กำหนดตำแหน่งนิติกร (ลูกจ้าง) มาช่วยผู้อำนวยการในเรื่องการบังคับคดีผู้ประกันดังกล่าว

นางสาวจิราวรรณ นาคเสน ผู้อำนวยการสำนักอำนวยการ ประจำศาลจังหวัด อุดรธานี กล่าวว่า งานด้านบังคับคดีผู้ประกันเป็นงานที่ต้องใช้ความละเอียด รอบคอบ จึงควร พัฒนาบุคลากรในด้านนี้ จากตำแหน่งนิติกรลูกจ้างชั่วคราว กำหนดเป็นตำแหน่งนิติกร ซึ่งเป็น ข้าราชการเพื่อเป็นการสร้างขวัญกำลังใจในการทำงานและจะได้บุคลากรที่มีประสบการณ์ ต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของจำสิบตำรวจเดชา บุญสุระ นิติกรชำนาญการพิเศษ

ศาลจังหวัดสกลนคร และผู้อำนวยการศาลอื่นๆ ที่ว่า ตำแหน่งนิติกรซึ่งเป็นลูกจ้างชั่วคราว ทำให้ผู้ปฏิบัติงานขาดแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง ควรกำหนดตำแหน่งดังกล่าวให้เป็นข้าราชการ

นอกจากนี้ผู้อำนวยการสำนักอำนาจการประจำศาลแขวงขอนแก่น ให้ความเห็น ว่า บุคลากรที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการบังคับคดีผู้ประกันตำแหน่งนิติกร เพียง 1 คน ต้องออกสืบทรัพย์ของลูกหนี้ที่ผิดสัญญาประกัน ในส่วนของศาลแขวงมีผู้ประกันที่ผิดสัญญาประกันอยู่ ประมาณ 260 ราย ซึ่งอยู่ระหว่างบังคับคดีผู้ประกัน นิติกรต้องออกสืบทรัพย์ทุกสัปดาห์แต่ต้องรอให้พนักงานขับรถของศาลว่างจากภารกิจหลักก่อน หากให้นิติกรต้องขับรถเองก็เกรงว่าจะเกิดอันตราย อีกทั้งหารถยนต์ของทางราชการเกิดอุบัติเหตุจะเกิดปัญหาตามมาอีกว่า นิติกรไม่ใช่พนักงานขับรถเมื่อเกิดละเมิดเกรงว่าจะรับผิดชอบจึงต้องรอคนขับรถว่างเสียก่อน ซึ่งเกิดปัญหาทำให้การบังคับคดีล่าช้า

สำหรับในด้านความเสี่ยง และขวัญกำลังใจในการทำงานของเจ้าหน้าที่ ผู้ปฏิบัติงาน นั้นเนื่องจากเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานนี้มีความเสี่ยงสูงมาก เพราะปริมาณงานมีมากทำให้ดูแลได้ไม่ทั่วถึง มีกำหนดระยะเวลาทำงาน อีกทั้งในการไปนำชี้ทรัพย์บางครั้งต้องเข้าป่า ทางขรุขระทุรกันดาร เสี่ยงต่อการถูกจี้ ถูกทำร้าย หรือเกิดอุบัติเหตุทางรถยนต์ได้ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติเป็นผู้หญิงยังมีความเสี่ยงสูงเพิ่มขึ้นอีก ในการเข้าไปปฏิบัติหน้าที่ที่มีความเสี่ยงจะต้องรับผิดชอบละเมิดทั้งทางแพ่งและทางอาญา กระทบต่อขวัญและกำลังใจ

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดมหาสารคาม มีความเห็นว่า การที่กฎหมายกำหนดให้ผู้อำนาจการเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา ทำให้กระบวนการบังคับคดีผู้ประกันรวดเร็วขึ้นกว่าเดิม แต่สำนักงานศาลยุติธรรม กำหนดเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานตำแหน่ง นิติกร ลูกจ้างชั่วคราว เพียงตำแหน่งเดียว ยังไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงานในเรื่องดังกล่าว

นายฉัตรชัย ไทรโชติ ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ประจำสำนักประธานศาลฎีกา อดีตอธิบดีผู้พิพากษาภาค 1 กล่าวว่า โดยภาพรวมการบังคับคดีผู้ประกันยังมีปัญหาและอุปสรรคหลายอย่าง ในเรื่องเครื่องมือในการออกติดตามยึดทรัพย์นั้น สำนักงานศาลยุติธรรมได้จัดสรรรถยนต์กระบะให้แต่ละศาลเพื่อใช้ในการบังคับคดีผู้ประกัน แต่เนื่องจากงบประมาณมีจำกัด จึงทยอยส่งมอบให้แต่ศาลตามความจำเป็น ในส่วนของสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาภาค 4 ส่งมอบไปแล้ว 5 คัน

สำหรับในเรื่องงบประมาณนั้น นางสาวมาตี ธรรมสัจจกุล ผู้อำนวยการสำนักกฎหมายและวิชาการศาลยุติธรรม กล่าวว่า ในปัจจุบันกระทรวงคลัง ได้อนุมัติให้สำนักงานศาลยุติธรรมนำเงินค่าปรับผู้ประกันที่ผิดสัญญาในอัตราร้อยละ 50 เพื่อเสริมงบประมาณของสำนักงานศาลยุติธรรม เงินดังกล่าวนำมาใช้จ่ายเกี่ยวกับภารกิจในการบังคับคดีผู้ประกัน ซึ่งจะแก้ไขปัญหาในเรื่องงบประมาณไม่เพียงพอได้ในระดับหนึ่ง

2.10 แนวทางการแก้ไข

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ปฏิบัติงานบังคับคดีผู้ประกัน ให้ความเห็นเห็นว่า ปัจจุบันผู้อำนวยการฯมอบหมายให้กลุ่มงานประชาสัมพันธ์ซึ่งมีเจ้าหน้าที่เพียง 1-2 คนเป็นผู้รับผิดชอบกลุ่มงานนี้ มีงานประจำอยู่แล้วจึงไม่สามารถดูแลงานด้านบังคับคดีผู้ประกัน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำนักงานศาลยุติธรรมควรตั้งบุคลากรเฉพาะด้านขึ้นมา โดยแยกออกมาเป็นกลุ่มงานอีกกลุ่มงานหนึ่งต่างหาก คือ กลุ่มงานบังคับคดีผู้ประกัน โดยมีบุคลากรอย่างน้อย 3 คน คือนิติกร 1 คน เจ้าหน้าที่ธุรการ 1 คน และคนขับรถอีก 1 คน พร้อมทั้งมีอุปกรณ์อำนวยความสะดวก เช่น รถยนต์กล้องถ่ายรูป เป็นต้น นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบงานบังคับคดีผู้ประกัน ต้องมีความรู้ทางด้านกฎหมาย และผ่านการอบรมหลักสูตรเกี่ยวกับงานบังคับคดีหรือมีประสบการณ์มาก่อน โดยอย่างน้อยต้องมีลักษณะเช่นเดียวกับเจ้าพนักงานบังคับคดี และที่สำคัญต้องทำงานบังคับคดีผู้ประกันเพียงด้านเดียว

นอกจากนี้ควรให้มีการเพิ่มค่าตอบแทน หรือสวัสดิการด้านอื่น ๆ แก่เจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติงานตลอดจนส่งเสริมความก้าวหน้าในสายงาน เช่น การพิจารณาความดีความชอบ มีความก้าวหน้าและมั่นคงมีเงินรางวัลในการติดตามบังคับคดีผู้ประกัน สำหรับเจ้าหน้าที่หรือผู้ปฏิบัติงานที่ยังเป็นลูกจ้างควรมีการบรรจุให้เป็นข้าราชการ ควรหาอาวูฐและอนุญาตให้เจ้าพนักงานพกพาไปปฏิบัติหน้าที่นอกสถานที่ได้และควรจัดหาพาหนะที่เหมาะสมเพื่อนำชี้ทรัพย์สินอันเป็นหลักประกันหรือในการสืบทรัพย์สิน

3. ประสิทธิภาพกระบวนการบังคับคดีผู้ประกัน

การศึกษาประสิทธิภาพของกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันของศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาศาล 4 นี้ ต้องการทราบถึงความสำเร็จของการบังคับคดีผู้ประกัน ผิดสัญญาประกันต่อศาล และศาลสามารถบังคับคดีเอาหลักประกันที่ผู้ประกันนำมาเป็นหลักประกันในการทำสัญญาประกัน ได้ครบถ้วนในเวลาอันรวดเร็วโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างประหยัด ทั้งนี้ ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

กับการบังคับคดีผู้ประกันแล้วสามารถสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาถึงกฎหมายที่ใช้ในการบังคับคดี และกระบวนการจัดการบังคับคดีผู้ประกัน ดังนี้

3.1 ด้านกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับเกี่ยวกับการบังคับคดีผู้ประกัน

กระบวนการบังคับคดีผู้ประกันเริ่มขึ้นหลังจากผู้ประกันเพิกเฉยไม่ชำระเงินตามสัญญาประกันที่ทำไว้ต่อศาลในชั้นขอประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย การบังคับคดีผู้ประกันเป็นอำนาจหน้าที่ของหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมและพนักงานอัยการซึ่งในกรณีของหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมนั้นมีอำนาจหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 วรรคสอง โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2547 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2547 ซึ่งการที่กฎหมายกำหนดให้ถือว่าหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมตามเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาในส่วนที่เกี่ยวกับนี้ตามสัญญาประกันนั้น เพื่อให้การบังคับคดีตามสัญญาประกันเป็นไปด้วยความเร็ว โดยในชั้นที่ต้องการออกหมายบังคับคดีหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมสามารถขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีและบังคับคดีเอาแก่หลักประกันที่ผู้ประกันได้วางไว้เป็นประกันต่อศาล โดยส่งไปยังกรมบังคับคดีได้ทันที ทั้งยังสามารถใช้มาตรการต่าง ๆ ที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาเท่าที่เห็นว่าจำเป็นเพื่อช่วยเหลือพนักงานอัยการในการบังคับคดีผู้ประกันเป็น ไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นกว่าเดิม

เมื่อศาลศาลออกหมายบังคับคดีแล้วให้ผู้อำนวยการหรือผู้รับมอบอำนาจมีหนังสือแจ้งการนำยึดหรืออายัด ไปยังกรมบังคับคดีหรือสำนักงานบังคับคดีจังหวัดพร้อมเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หมายบังคับคดี หลักฐานการแสดงสิทธิในทรัพย์สินเป็นหลักประกันที่ผู้ประกันเสนอต่อศาลในการยื่นขอปล่อยชั่วคราว และเอกสารต่าง ๆ เพื่อขอให้กรมบังคับคดีหรือสำนักงานบังคับคดีจังหวัดตั้งเรื่องเพื่อดำเนินการบังคับคดี และแถลงต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีของให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้ประกันต่อไป หรือแถลงขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีขอให้ยึดทรัพย์สินของผู้ประกันออกขายทอดตลาด ซึ่งกรมบังคับคดีได้แจ้งยกเว้นค่าใช้จ่ายในการบังคับคดี ในการบังคับคดีผู้ประกันพนักงานอัยการเป็นหน่วยงานหลักในฐานะผู้แทนของรัฐในการบังคับคดีผู้ประกันที่ผิดสัญญาประกันจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และแม้ว่าจะมีแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 วรรคสอง โดยกำหนดให้ถือว่าหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาในส่วนที่เกี่ยวกับนี้ตามสัญญาประกันก็ตาม พนักงานอัยการก็ยังคงมีอำนาจและหน้าที่ใน

การบังคับคดีผู้ประกันที่ผิดสัญญาประกันจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พนักงานอัยการต้องดำเนินการในการบังคับให้เป็นไปตามสัญญาประกันซึ่งหมายถึงการขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีและจัดการอื่นใดในทางอรรถคดีเพื่อเป็นผลให้ได้เงินตามค่าปรับตามคำสั่งศาล พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2553 มาตรา 14 บัญญัติว่า “พนักงานอัยการมีอำนาจและหน้าที่ ดังต่อไปนี้ (8) ในกรณีที่มีการผิดสัญญาประกันจำเลย หรือประกันรับสิ่งของไปดูแลรักษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีอำนาจและหน้าที่ดำเนินการบังคับให้เป็นไปตามสัญญานั้น ในกรณีนี้ให้เรียกค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับคดีจากพนักงานอัยการ” อันเป็นการกำหนดให้พนักงานอัยการยังคงมีอำนาจและหน้าที่ในการบังคับคดีผู้ประกันที่ผิดสัญญาประกันจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พนักงานอัยการจึงยังคงมีหน้าที่ดำเนินการบังคับคดีผู้ประกันต่อไป

จากการสัมภาษณ์นายรัชดา จุฬารีย์ อัยการจังหวัดคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัดมหาสารคาม และร้อยตำรวจเอกหญิงสวนิต สดงคุณท์ อัยการจังหวัดประจำสำนักงานอัยการสูงสุด ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานอัยการจังหวัดคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัดมหาสารคาม ได้ความโดยสรุปว่า “การบังคับคดีผู้ประกันในส่วนของพนักงานอัยการนั้น หากศาลมีความประสงค์ให้สำนักงานอัยการจังหวัดคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัดมหาสารคาม ให้ความร่วมมือดำเนินการเกี่ยวกับการบังคับคดีผู้ประกัน พนักงานอัยการจะแจ้งให้ผู้อำนวยความสะดวกในฐานะเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ดำเนินการดังนี้ (1) ตรวจสอบว่าผู้ประกันได้วางเงินชำระหนี้ไว้ที่ศาลหรือเจ้าพนักงานบังคับคดีหรือไม่ เพียงใด (2) กรณีผู้ประกันจำเลยยังมีได้ชำระหนี้ขอทราบศาลจังหวัดมหาสารคาม ได้นำส่งหมายบังคับคดีแล้วหรือไม่ หากยังมีได้ดำเนินการขอให้พิจารณาดำเนินการและแจ้งให้ทราบเพื่อจะได้ให้ความร่วมมือสืบหาทรัพย์สินอื่นของผู้ประกันมาชำระหนี้จนครบจำนวนหนี้ที่ต้องชำระ (3) ส่งสำเนาบัตรประจำตัวประชาชน สำเนาทะเบียนบ้านฉบับปัจจุบัน และหมายเลขโทรศัพท์ (หากมี) ของผู้ประกัน (4) ตรวจสอบว่าผู้ประกันเคยถูกศาลล้มละลายกลางมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดหรือคำสั่งให้เป็นบุคคลล้มละลายหรือไม่ พร้อมคัดถ่ายสำเนาถ่ายเอกสารที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย ทั้งนี้ขอให้ตรวจสอบทุก ๆ เดือน หากพบว่าศาลล้มละลายกลางมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ผู้ประกันเด็ดขาดให้ดำเนินการยื่นคำขอรับชำระหนี้ภายในกำหนด นอกจากนี้แล้ว พนักงานอัยการจะมีหนังสือไปยังผู้ประกันซึ่งเป็นลูกหนี้เพื่อแจ้งให้ชำระหนี้ตามหมายบังคับ

คดีแก่ศาล หากผู้ประกันไม่ชำระหนี้ดังกล่าว พนักงานอัยการจะมีหนังสือตรวจสอบทรัพย์สินของลูกหนี้ไปยังหน่วยงานต่าง ๆ เช่น ธนาคาร สำนักงานที่ดิน สำนักงานขนส่ง เป็นต้น หากพบทรัพย์สินจะแจ้งให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาทราบพร้อมสอบถามว่าจะสงฆ์จะนำยึดหรือไม่ หากจะสงฆ์จะนำยึดจะแจ้งให้ผู้อำนวยการฯ นำยึดต่อไป ทั้งนี้ ต้องให้ผู้อำนวยการฯ ในฐานะเจ้าหน้าที่ยื่นยันการยึด สำหรับการบังคับคดีผู้ประกันของศาลจังหวัดมหาสารคาม พนักงานอัยการยังไม่มีการยึดทรัพย์สินของผู้ประกัน”

สรุปได้ว่า ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 วรรคสอง ซึ่งบัญญัติให้หัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรม เป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา ก็เพื่อประโยชน์ในการบังคับคดี มิได้ตัดอำนาจของพนักงานอัยการแต่อย่างใด การที่จะบังคับคดีให้บรรลุเป้าหมายมิใช่เพียงเพิ่มตัวเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาแต่ยังมีองค์ประกอบอื่นอีกหลายประการ การแก้กฎหมายดังกล่าวมิได้แก้ปัญหาค่าล่าช้าในการบังคับคดีได้โดยตรง แต่เป็นการเพิ่มช่องทางการช่วยกันทำงานระหว่างผู้อำนวยการฯ ในฐานะเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาและพนักงานอัยการ เพื่อให้การดำเนินการบังคับคดีมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3.2 สัดส่วนของจำนวนหนี้ที่บังคับสำเร็จกับหนี้ที่ค้างการบังคับคดี

ส่วนกลุ่มผู้บริหารศาลให้ความเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการทำงานว่า เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานทุ่มเทการทำงานบังคับคดีผู้ประกันเต็มที่หากมองที่ประสิทธิภาพในการทำงานอยู่ที่ร้อยละ 70 แต่หากมองภาพรวมถึงยอดหนี้ที่ยังบังคับคดีไม่ได้ ถือว่ากระบวนการบังคับคดียังมีประสิทธิภาพ ไม่เพียงพอ

สำหรับกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน ให้ความเห็นว่า กระบวนการบังคับคดีที่ผ่านมามีปัญหาข้อขัดข้องหลายประการ แต่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานก็พยายามติดตามสืบทรัพย์ของผู้ประกันที่ผิดสัญญาเพื่อติดตามยึดทรัพย์มาชำระหนี้ การทุ่มเททำงานด้านบังคับคดีผู้ประกันได้พยายามอย่างเต็มที่แต่ลูกหนี้บางรายไม่มีทรัพย์สินให้ยึด ครั้นเชิญมาเจรจาผ่อนชำระหนี้ก็ไม่ยอมมาทำยที่สุดต้องเสนอเรื่องขอจำหน่ายหนี้สูญต่อกรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง แต่ในบางเรื่องกรมบัญชีกลางก็ส่งเรื่องกลับมาเพื่อให้ดำเนินการสืบทรัพย์ลูกหนี้เพิ่มเติม หากมองถึงยอดหนี้ที่ค้างชำระยังถือว่ากระบวนการบังคับคดียังมีประสิทธิภาพ ไม่เพียงพอ

ผู้อำนวยการสำนักงานประจำศาลแขวงขอนแก่น กล่าวเพิ่มเติมว่า ศาลแขวงขอนแก่นขอจำหน่ายหนี้สูญไปยังกรมบัญชีกลาง 2 เรื่อง ได้รับแจ้งให้ทำการสืบทรัพย์เพิ่มเติม 1 เรื่อง อีก 1 เรื่องยังไม่ได้รับแจ้ง ในการจำหน่ายหนี้สูญนี้กรมบัญชีกลางมองว่าต้องไม่มีทรัพย์สินให้ยึดอาศัยจึงจะพิจารณา ทั้งนี้ ให้ตรวจสอบแม้กระทั่งยังมีเงินประกันมิเตอร์ไฟฟ้า

หรือมิเตอร์ประปาอยู่หรือไม่ ในส่วนศาลแขวงขอนแก่นมีการสืบทรัพย์เดือนละ 2 ครั้ง เนื่องจากติดขัดปัญหาขาดบุคลากร เช่น คนขับรถ หากสืบทรัพย์แล้วถูกหนีมีทรัพย์ให้ยึดหรืออายัดจะแถลงต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีสัปดาห์ละครั้ง การทำงานเต็มประสิทธิภาพแต่ภายใต้ข้อจำกัดปัญหาและอุปสรรคข้างต้น แต่หากมองภาพรวมถึงยอดหนี้ในการบังคับคดียังถือว่าขาดประสิทธิภาพในการบังคับคดีผู้ประกัน ต้องย้อนกลับไปแก้ไขที่ต้นเหตุในการพิจารณาหลักประกันโดยให้ประกันเฉพาะหลักประกันที่น่าเชื่อถือ จะส่งผลต่อการบังคับคดีที่มีประสิทธิภาพต่อไป แต่อย่างไรก็ตาม สำหรับคดีศาลแขวงเป็นคดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี จึงเห็นควรในเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ หรือ EM มาเป็นมาตรการเสริมในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย

นอกจากนี้แล้ว สำหรับผู้บริหารที่เคยตรวจราชการและติดตามผลการปฏิบัติงานของศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษภาค 4 นายอนันต์ ธรรมราช รองอธิบดีผู้พิพากษภาค 4 กล่าวว่า จากการตรวจราชการศาลในสังกัด ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคการบังคับคดีหลายประการ ปัญหาที่สำคัญคือเรื่องหลักประกัน เนื่องจากกรณีบุคคลใช้ตำแหน่งประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยแล้วไม่สามารถบังคับคดีได้ ส่วนหลักทรัพย์ซึ่งเป็นที่ดินบางศาลผู้ประกันนำที่ดินด้อยคุณภาพ เป็นต้นว่า ที่ดิน ไม่มีทางออกสู่ทางสาธารณะหรือที่เรียกว่าที่ดินตาบอดมาขอประกันตัว เวลาบังคับคดีแล้วได้เงินไม่พอชำระหนี้ อีกประการหนึ่งคือนำหน้าใจเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเนื่องจากเจ้าหน้าที่มีน้อยแต่ภารกิจในการบังคับคดีผู้ประกันมีมาก อีกทั้งยังขาดวัสดุอุปกรณ์สนับสนุนการทำงาน โดยเฉพาะรถยนต์ในการออกสืบทรัพย์และถ่ายภาพที่ดิน ซึ่งจะทำการยึดขายทอดตลาด สำนักงานศาลยุติธรรมอยู่ระหว่างสนับสนุนงบประมาณในเรื่องดังกล่าว ส่วนภาพรวมในการบังคับคดีผู้ประกันหากมองที่ยอดหนี้ค้างชำระแล้วยังถือว่ามีประสิทธิภาพแต่ยังไม่เพียงพอ อย่างไรก็ตามในการทำงานของเจ้าหน้าที่ได้ทำเต็มกำลังแล้ว แต่ผู้ประกันไม่มีทรัพย์ให้ยึด จึงต้องพิจารณาหามาตรการแก้ไขย้อนไปที่การพิจารณาหลักประกันให้มีคุณภาพ แต่ต้องคำนึงถึงหลักสิทธิเสรีภาพในการได้รับการปล่อยชั่วคราว ควรนำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ หรือ EM มาใช้เป็นมาตรการเสริมกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีเงินประกันหรือหลักประกัน โดยผู้ต้องหาหรือจำเลยยินยอมใช้เครื่องมือดังกล่าว มาใช้กับการขอปล่อยชั่วคราว ทั้งนี้ จะแก้ปัญหาดนล้นคุก หากผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีสามารถติดตามจับกุมมาดำเนินคดีได้โดยอาศัยเครื่องมือติดตามตัวอิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าว

นายประยูร ลีสศ ผู้อำนวยการบริหารทรัพย์สิน กล่าวว่า เดิมงานด้านการบังคับคดี ผู้ประกันภาพรวมทั้งประเทศจะรายงานมาที่สำนักบริหารทรัพย์สิน แต่ขณะนี้อยู่ระหว่างจัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบเรื่องนี้ คือ กองกิจการคดี แต่ตอนนี้ยังเก็บ “กองเงา” หมายความว่า ยังไม่เป็นผลของการแบ่งส่วนราชการอย่างถูกต้อง สังกัดสำนักกฎหมายและวิชาการศาลยุติธรรม ในการบังคับคดีผู้ประกันสำนักงานศาลยุติธรรมทราบถึงปัญหาและอุปสรรคอยู่ระหว่างแก้ปัญหาในภาพรวม ทั้งปัญหาด้านบุคลากรทำงานด้านบังคับคดี วัสดุอุปกรณ์ สนับสนุน เช่น รถยนต์ กล้องถ่ายรูป เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า กระบวนการดำเนินการบังคับคดีในส่วนของพนักงานอัยการจะเป็นการให้ความร่วมมือผู้อำนวยการฯของศาล ในฐานะเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา ซึ่งผู้อำนวยการฯ ก็ดำเนินการเช่นเดียวกับพนักงานอัยการ กล่าวคือ ในการสืบหาทรัพย์สินของผู้ประกันที่ผิดสัญญาต้องมีหนังสือตรวจสอบไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องว่าผู้ประกันมีทรัพย์สินที่จะขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดหรืออายัดมาชำระหนี้ผิดสัญญาประกันหรือไม่ เจ้าภาพหลักในการบังคับคดีผู้ประกันดังกล่าวยังเป็นอำนาจหน้าที่ของผู้อำนวยการศาล แต่ในปัจจุบันบุคลากรที่ผู้อำนวยการฯมอบหมายให้ดูแลรับผิดชอบในเรื่องบังคับคดีผู้ประกันมีเพียงตำแหน่งนิติกร ซึ่งเป็นลูกจ้างชั่วคราวของศาลที่เพิ่งทำสัญญาจ้างให้เข้ามาทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้ผิดสัญญาประกัน แต่เจ้าหน้าที่ดังกล่าวยังขาดประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในการบังคับคดี

จากกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันเบื้องต้น และการศึกษาข้อมูลสถิติจำนวนคดีที่ผู้ประกันผิดสัญญาประกัน ณ เดือนมกราคม 2557 ของศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาภาค 4 จำนวนหนี้ที่ผิดสัญญา 240,364,349 บาท จำนวนหนี้ที่บังคับได้ 21,390,146.52 บาท คงเหลือจำนวนหนี้ที่ยังบังคับไม่ได้ 218,974,202.48 บาท จำนวนหนี้ที่บังคับได้คิดเป็นร้อยละ 8.9 จำนวนหนี้ที่ค้างชำระส่วนมากเกิดจากบุคคลใช้ตำแหน่งในการประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยแล้วไม่มีทรัพย์สินให้ยึดเพื่อขายทอดตลาดชำระหนี้ และหลักประกันซึ่งเป็นที่ดินในถิ่นทุรกันดารไม่มีผู้สนใจซื้อหรือขายแล้วได้ราคาต่ำ และมีบางส่วนอยู่ระหว่างการเจรจาหนี้ซึ่งผู้ประกันขอผ่อนชำระหนี้รายเดือนตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควรอนุญาต รวมทั้งปัญหาในการออกสืบทรัพย์สิน บุคลากรและรถยนต์ที่ต้องใช้ในการออกพื้นที่เพื่อถ่ายรูปที่ดิน ในการบังคับขายทอดตลาด ในบางศาลได้มีการขอจำหน่ายหนี้สูญไปยังกรมบัญชีกลางแต่ยังรอคำตอบและบางเรื่องกรมบัญชีกลางไม่อนุญาตให้จำหน่ายหนี้สูญ จึงต้องออกสืบทรัพย์สินของผู้ประกันที่ผิดสัญญาต่อไปจนกระทั่งใกล้จะครบกำหนดระยะเวลาบังคับคดี หากยังไม่สามารถติดตามยึดทรัพย์สินของผู้ประกันซึ่งเป็นลูกหนี้ได้ จึงจะดำเนินการขออนุมัติจำหน่ายหนี้สูญอีก ดังนั้น

กระบวนการบังคับคดีผู้ประกันของศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษภาค 4
ยังมีประสิทธิภาพไม่เพียงพอ

สรุปได้ว่า จากผลการวิจัยในระยะที่ 1 ทำให้ทราบถึงสภาพกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันของสำนักงานศาลยุติธรรม เริ่มตั้งแต่บุคคลที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีตามสัญญาประกัน ซึ่งได้แก่ พนักงานอัยการ และผู้อำนวยการประจำศาลในฐานะเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา ซึ่งจะเป็นผู้ยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอหมายบังคับคดีให้ดำเนินการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้ประกันที่ผิดสัญญา และทราบถึงขั้นตอนการดำเนินการบังคับคดีผู้ประกัน ไม่ว่าจะเป็นการประกันด้วยสังหาริมทรัพย์ อสังหาริมทรัพย์ เงินสด บัญชีเงินฝาก สลากออมสิน สลาก ธ.ก.ส พันธบัตรรัฐบาล กรมธรรม์ประกันอสังหาริมทรัพย์ และการประกันด้วยบุคคล หลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญ แนวทางปฏิบัติกรบังคับคดีผู้ประกันของกรมบังคับคดี และการจัดตั้งศูนย์บังคับคดีผู้ประกันเพื่อดำเนินการกรณีผู้ประกันผิดสัญญา การเจรจาผ่อนชำระหนี้ รวมถึงการประสานการติดตามผู้ต้องหาหรือจำเลยตามหมายจับของศาลเพื่อให้การบังคับคดีเป็นไปอย่างมีระบบ

สำหรับปัญหาและอุปสรรคในการบังคับคดีผู้ประกันนั้น มีหลายประการด้วยกัน กล่าวคือ 1) ปัญหาระยะเวลาในการบังคับคดียังไม่ชัดเจน เพราะเดิมศาลฎีกาเคยวินิจฉัยให้ถือเอาระยะเวลาการบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 มาใช้บังคับกับการบังคับคดีผู้ประกัน โดยถือเอาระยะเวลา 10 ปี แต่ต่อมาศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ระยะเวลาการบังคับคดีผู้ประกันถือตามอายุความทางอาญา แต่ก็ยังเกิดข้อขัดข้องกรณีอายุความอาญาน้อยกว่า 10 ปี สำนักงานศาลยุติธรรมได้แจ้งแนวทางให้ดำเนินการภายใน 10 ปี ซึ่งยังถือว่าขาดความชัดเจน หากมีการแก้กฎหมายกำหนดระยะเวลาให้ชัดเจน จะไม่ก่อให้เกิดปัญหาทางปฏิบัติดังกล่าว 2) การใช้ตำแหน่งบุคคลเป็นหลักประกันก่อให้เกิดปัญหาในการบังคับคดีมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีผู้ประกันเป็นข้าราชการ ไม่สามารถยึดเงินเดือนหรือเงินประจำตำแหน่งในการบังคับคดีกรณีผิดสัญญาได้ ควรแก้กฎหมายให้สามารถยึดเงินดังกล่าวชำระหนี้สัญญาประกันตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร 3) ในการสืบทรัพย์ไม่ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สำนักงานศาลยุติธรรมควรทำบันทึกข้อตกลงแนวทางปฏิบัติในการอำนวยความสะดวกแก่เจ้าพนักงานศาลกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นกรมที่ดิน กรมบังคับคดี กรมการขนส่งทางบก เป็นต้น 4) การขายทอดตลาดที่ดินหลักประกัน ได้เงินไม่พอชำระหนี้ตามสัญญาประกัน เนื่องจากการพิจารณาหลักทรัพย์ซึ่งเป็นที่ดินถือตามราคาประเมินของเจ้าพนักงาน แต่เวลาขายทอดตลาดที่ดินดังกล่าวแล้วได้น้อยกว่าราคาประเมิน

จึงควรกำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาหลักประกันจำพวกที่ดินในอัตราร้อยละ 80 ของราคาประเมิน เพื่อให้สามารถบังคับคดีหลักประกันได้เพียงพอกับหนี้ค้ำชำระ 5) ปัญหาด้านบุคลากร วัสดุอุปกรณ์และงบประมาณ เนื่องจากบุคลากรซึ่งรับผิดชอบด้านบังคับคดีผู้ประกันมีเพียงนิติกร 1 คน แต่ปริมาณคดีที่ผิดสัญญาประกันมีมาก อีกทั้งผู้รับผิดชอบเป็นลูกจ้างชั่วคราวของศาลยังขาดประสบการณ์ และอุปกรณ์ในการออกสืบทรัพย์ เช่น รถยนต์ ยังไม่ครบทุกศาล ดังนั้น สำนักงานศาลยุติธรรมควรจัดตั้งกลุ่มงานบังคับคดีผู้ประกันให้รับผิดชอบเรื่องดังกล่าวโดยตรง ส่วนในเรื่องประสิทธิภาพในการบังคับคดีผู้ประกันของศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาศาล 4 นั้น ยังถือว่ามีประสิทธิภาพไม่เพียงพอ เพราะมีหนี้ค้ำชำระเป็นจำนวนมากแต่บังคับคดีได้น้อย

ผลการวิจัยระยะที่ 2 การสร้างและยืนยันรูปแบบกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันที่มีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาเอกสารไม่ว่าจะเป็นกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับประธานศาลฎีกา หนังสือสั่งการของสำนักงานศาลยุติธรรม หนังสือสั่งการของกระทรวงการคลัง และคู่มือการบังคับคดีผู้ประกัน รวมทั้งการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Dept Interview) ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลในฐานะผู้บริหารศาล ผู้พิพากษาซึ่งเป็นผู้พิจารณาสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวและสั่งปรับผู้ประกันกรณีผิดสัญญาประกัน ผู้อำนวยการศาลๆ ในฐานะเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา นิติกรผู้ปฏิบัติงานด้านการบังคับคดีผู้ประกัน ทราบถึงกระบวนการบังคับคดีผู้ประกัน สภาพปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งแนวทางการแก้ไข ผู้วิจัยได้ร่างรูปแบบกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันที่มีประสิทธิภาพ ดังนี้

1. การยกร่างรูปแบบกระบวนการบังคับคดีที่มีประสิทธิภาพ

1.1 เชีงนโยบาย แก้ไขกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ที่ส่งผลต่อการบังคับคดีผู้ประกันที่มีประสิทธิภาพ ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงข้อมูลเปรียบเทียบระหว่างกฎหมายและข้อบังคับเดิม กับที่ขอแก้ไขใหม่

กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ (เดิม)	แนวทางการแก้ไข
<p>1. ระยะเวลาการบังคับคดี</p> <p>ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 " ถ้าคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายแพ่งคดี (ลูกหนี้ตามคำพิพากษา)มิได้ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทั้งหมดหรือบางส่วน คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะ (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) ขอบที่จะร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษา หรือคำสั่งนั้นได้ภายในสิบปีนับแต่วันมีคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยอาศัยและตามคำบังคับที่ออกตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น "</p> <p>จุดบกพร่อง</p> <p>เดิมระยะเวลาบังคับคดีผู้ประกันนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 มาใช้บังคับ กล่าวคือ ต้องบังคับคดีให้เสร็จภายใน 10 ปี ก่อให้เกิดผลกระทบต่อ การบังคับคดีผู้ประกันไม่สามารถดำเนินการภายในกำหนดเวลาดังกล่าวได้ ซึ่งหากจะขยายระยะเวลาบังคับคดีออกไปผู้อำนวยการศาลฯ ต้องยื่นคำร้องขออนุญาตต่อศาล ก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติเพราะแต่ละศาลมีปริมาณคดีจำนวนมาก</p>	<p>ให้เพิ่มความในวรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ถ้าคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายแพ่งคดี (ลูกหนี้ตามคำพิพากษา) มิได้ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทั้งหมดหรือบางส่วน คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะ (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) ขอบที่จะร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษา หรือคำสั่งนั้นได้ภายในสิบปีนับแต่วันมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยอาศัยและตามคำบังคับที่ออกตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น</p> <p>การบังคับคดีแก่ผู้ประกันซึ่งผิดสัญญาประกันให้ดำเนินการได้จนพ้นอายุความคดีอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 แต่กรณีที่ยอายุความอาญาสิ้นสุดลงก่อนครบกำหนดระยะเวลาบังคับคดีตามวรรคหนึ่ง ให้บังคับคดีได้ภายในสิบปี</p> <p>สามารถแก้ไขประเด็น</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ระยะเวลาการบังคับคดีผู้ประกันไม่อยู่ในกำหนด 10 ปี แต่ดำเนินการได้จนพ้นอายุความคดีอาญาในความผิดข้อหาที่ขอประกัน 2. หากความผิดที่ขอประกันอายุความทางอาญาน้อยกว่า 10 ปี ให้ดำเนินการบังคับคดีได้ภายในกำหนด 10 ปี

กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ (เดิม)	แนวทางการแก้ไข
	<p>ข้อสังเกต</p> <p>คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3798/2533 “เมื่อศาลสั่งปรับผู้ประกัน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีได้บัญญัติเวลาในการบังคับผู้ประกันและไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษ ต้องนำระยะเวลาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับ ซึ่งจะขอบังคับคดีได้ภายใน 10 ปี</p> <p>คำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวได้วางแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการบังคับคดีผู้ประกัน ดำเนินการภายในกำหนด 10 ปี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 หากไม่สามารถดำเนินการได้ภายในกำหนดดังกล่าว ผู้อำนวยการฯ ในฐานะเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาต้องยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอขยายระยะเวลาบังคับคดีออกไปอีกตามนี้</p> <p>คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6266/2555 ต่อมา คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1263-1264/2558 วินิจฉัยว่า การบังคับคดีผู้ประกัน ไม่ต้องขอขยายเวลาออกไป หากอยู่ในอายุความอาญา แต่ก็ยังคงเกิดปัญหาในทางปฏิบัติอีก ในกรณีอายุความทางอาญาสิ้นสุดลงก่อนครบ 10 ปี และกรณีเป็นการไม่แน่นอนว่าต่อไปในอนาคตจะมีคำพิพากษาศาลฎีกา วินิจฉัยแตกต่างจากเดิมหรือไม่ เห็นควรตราเป็นกฎหมายกำหนดให้ชัดเจน</p>

กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ (เดิม)	แนวทางการแก้ไข
<p>2. การยึดหรืออายัดสิทธิเรียกร้องที่เป็นเงินเดือนของข้าราชการ</p> <p>ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 “ในกรณีพิศัญญาประกันต่อศาล ศาลมีอำนาจสั่งบังคับตามสัญญาประกันหรือตามที่ศาลเห็นสมควร โดยมีต้องฟ้อง เมื่อศาลสั่งประการใดแล้ว ฝ่ายผู้ถูกบังคับตามสัญญาประกันหรือพนักงานอัยการมีอำนาจอุทธรณ์ได้ คำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด</p> <p>เพื่อประโยชน์ในการบังคับคดี ให้ศาลชั้นต้นที่พิจารณาชี้ขาดตัดสินคดีนั้น มีอำนาจออกหมายบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินของบุคคลซึ่งต้องรับผิดตามสัญญาประกันได้เสมือนว่าเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาและให้ถือว่าหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาในส่วนที่เกี่ยวกับหนี้ตามสัญญาประกันดังกล่าว”</p>	<p>ให้เพิ่มความในวรรคสามและวรรคสี่ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 ดังนี้</p> <p>มาตรา 119 "ในกรณีพิศัญญาประกันต่อศาล ศาลมีอำนาจสั่งบังคับตามสัญญาประกันหรือตามที่ศาลเห็นสมควร โดยมีต้องฟ้อง เมื่อศาลสั่งประการใดแล้ว ฝ่ายผู้ถูกบังคับตามสัญญาประกันหรือพนักงานอัยการมีอำนาจอุทธรณ์ได้ คำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด</p> <p>เพื่อประโยชน์ในการบังคับคดี ให้ศาลชั้นต้นที่พิจารณาชี้ขาดตัดสินคดีนั้น มีอำนาจออกหมายบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินของบุคคลซึ่งต้องรับผิดตามสัญญาประกันได้เสมือนว่าเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาและให้ถือว่าหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาในส่วนที่เกี่ยวกับหนี้ตามสัญญาประกันดังกล่าว</p> <p>ในการบังคับคดีแก่บุคคลซึ่งต้องรับผิดตามสัญญาประกัน สิทธิเรียกร้องเป็นเงินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามาตรา 286 (1) (2) และ(3) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ให้อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีเป็นจำนวนตามที่ศาลเห็นสมควร</p>

กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ (เดิม)	แนวทางการแก้ไข
<p>จุดบกพร่อง</p> <p>ตามกฎหมายเดิมเงินหรือสิทธิเรียกร้องเป็นเงินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาจำพวกเงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ บำเหน็จ เบี้ยหวัด หรือรายได้อื่นในลักษณะเดียวกันของข้าราชการ เจ้าหน้าที่ หรือลูกจ้างในหน่วยงานราชการ ฯ ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบในการบังคับคดี ผู้ประกันซึ่งผิดสัญญาต่อศาล ไม่สามารถบังคับคดีแก่สิทธิเรียกร้องเป็นเงินดังกล่าวได้</p>	<p>ทั้งนี้โดยคำนึงถึงฐานะในทางครอบครัวของลูกหนี้ตามคำพิพากษา จำนวนบุพการีและผู้สืบสันดานซึ่งอยู่ในความอุปการะของลูกหนี้ตามคำพิพากษาดังกล่าว</p> <p>ในการบังคับคดีผู้ประกัน ศาลอาจตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดี เจ้าพนักงานศาล เจ้าพนักงานอื่นหรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควรเป็นผู้ดำเนินการ โดยค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับคดีให้ได้รับการยกเว้น”</p> <p>สามารถแก้ไขประเด็น</p> <p>บังคับคดีแก่สิทธิเรียกร้องที่เป็นเงินของลูกหนี้ ตามคำพิพากษาจำพวก เงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ บำเหน็จ เบี้ยหวัด หรือรายได้อื่นในลักษณะเดียวกันของข้าราชการ เจ้าหน้าที่ หรือลูกจ้างในหน่วยงานราชการ ฯ ได้ตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร</p> <p>ข้อสังเกต</p> <p>หากข้าราชการ เจ้าหน้าที่ หรือลูกจ้างในหน่วยงานราชการฯ ใช้ตำแหน่งประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย ต่อมาไม่สามารถส่งตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยต่อศาลในกำหนดได้ อันถือว่าผิดสัญญาประกัน การที่บุคคลใช้ตำแหน่งประกันก่อให้เกิดปัญหาในการบังคับคดีมากที่สุด สำหรับการที่บุคคลใช้ตำแหน่งประกัน เพาะผู้ประกันบางรายไม่มีทรัพย์สินอื่นนอกจากเงินเดือนค่าจ้าง บำนาญ บำเหน็จ เบี้ยหวัด หรือรายได้อื่นในลักษณะเดียวกัน หากไม่มีการแก้ไข</p>

กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ (เดิม)	แนวทางการแก้ไข
	<p>กฎหมายดังกล่าว จะไม่สามารถบังคับคดีกับสิทธิเรียกร้องจำพวกเงินเดือน ๆ ได้ซึ่งต่างจากพระราชบัญญัติศาลเยาวชน และครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 154 บัญญัติว่า “ในการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเพื่อชำระค่าอุปการะเลี้ยงดูหรือค่าเลี้ยงชีพนั้น สิทธิเรียกร้องเป็นเงินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามาตรา 286 (1) (2) และ (3) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ให้อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีเป็นจำนวนตามที่ศาลเห็นสมควร ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงฐานะในทางครอบครัวของลูกหนี้ตามคำพิพากษา จำนวนบุตร และผู้สืบสันดานซึ่งอยู่ในความอุปการะของลูกหนี้ตามคำพิพากษาคด้วย”</p> <p>กฎหมายดังกล่าวสามารถบังคับคดีเอากับเงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ บำเหน็จ เบี้ยหวัด หรือรายได้อื่นในลักษณะเดียวกันของลูกหนี้ได้ ดังนั้น เห็นสมควรตรากฎหมายให้สามารถบังคับคดีสิทธิเรียกร้องดังกล่าวได้ ดังเช่น กฎหมายว่าด้วยเยาวชนและครอบครัว และกฎหมายว่าด้วยล้มละลาย</p>
<p>3. การขายทอดตลาดหลักประกัน ข้อบังคับประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2548</p>	<p>ให้แก้ไขความในข้อ 10.1 ของข้อบังคับประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2548 ดังนี้</p>

กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ (เดิม)	แนวทางการแก้ไข
<p>ข้อ 10 การปล่อยชั่วคราว โดยมีหลักทรัพย์เป็นประกัน อาจให้หลักทรัพย์ดังต่อไปนี้</p> <p>ข้อ 10.1 "ที่ดินมีโฉนด ที่ดินมีหนังสือรับรองการทำประโยชน์ หรือหนังสือกรรมสิทธิ์ห้องชุด และหนังสือรับรองราคาประเมินของเจ้าพนักงานที่ดินมาแสดง หากจะนำสิ่งปลูกสร้างบนที่ดินมาแสดง หากจะนำสิ่งปลูกสร้างบนที่ดินมาเป็นประกันด้วย ก็จะต้องแสดงสำเนาทะเบียนบ้าน และหนังสือประเมินราคาส่งปลูกสร้างที่น่าเชื่อถือประกอบด้วย</p> <p>ข้อบกพร่อง</p> <p>หากถือราคาทุนทรัพย์ของที่ดินตามราคาประเมินของเจ้าพนักงานที่ดิน ก่อให้เกิดปัญหาในการยึดที่ดินออกขายทอดตลาดแล้ว ได้ราคาน้อยกว่าที่เจ้าพนักงานที่ดินประเมินไว้ ทำให้ต้องออกติดตามสืบทรัพย์ของผู้ประกันเพิ่มเติมซึ่งต้องกระบวนการบังคับคดีอีกครั้งและใช้เวลานาน บางรายไม่มีทรัพย์สินอื่น เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องต้องพยายามออกสืบหาทรัพย์จนกว่าจะใกล้พ้นระยะเวลาบังคับคดีจึงจะสามารถขออนุมัติจำหน่ายหนี้สูญต่อกรมบัญชีกลางได้</p>	<p>ข้อ 10.1 "ที่ดินมีโฉนด ที่ดินมีหนังสือรับรองการทำประโยชน์ หรือหนังสือกรรมสิทธิ์ห้องชุด และหนังสือรับรองราคาประเมินของเจ้าพนักงานที่ดินมาแสดง หากจะนำสิ่งปลูกสร้างบนที่ดินมาเป็นประกันด้วย ก็จะต้องแสดงสำเนาทะเบียนบ้าน และหนังสือประเมินราคาส่งปลูกสร้างที่น่าเชื่อถือประกอบด้วย ทั้งนี้ ให้พิจารณาราคาหลักทรัพย์ดังกล่าวจำนวนร้อยละ 80 จากราคาประเมินของเจ้าพนักงานที่ดินแก้ไขในประเด็น</p> <p>สามารถขายทอดตลาดที่ดิน ได้เงินคงเหลือพอชำระหนี้ตามสัญญาประกันข้อสังเกต</p> <p>ในการประเมินราคาที่ดินในแต่ละท้องที่มีความแตกต่างกัน หากยึดราคาหลักประกันตามเต็มตามราคาประเมินจะก่อให้เกิดปัญหาในการยึดที่ดินออกขายทอดตลาดและได้เงินไม่พอชำระหนี้ค่าปรับตามสัญญาประกัน เนื่องจากที่ดินที่ผู้ประกันนำมาประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นบางแปลงเป็นที่ดินตาบอดขายไม่ได้ราคา บางแปลงอยู่ในถิ่นทุรกันดารแต่ราคาประเมินสูงเมื่อนำออกขายแล้วไม่มีผู้สนใจซื้อและบางแปลงขายได้ในราคาต่ำ จึงเห็นสมควรแก้ไขข้อบังคับฯ ดังกล่าวโดยพิจารณาหลักทรัพย์เพียงร้อยละ 80 ของราคาประเมิน</p>

กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ (เดิม)	แนวทางการแก้ไข
<p>4. การตีราคาประกันกรณีบุคคลใช้ตำแหน่ง ขอประกัน</p> <p>ข้อบังคับประธานศาลฎีกา ว่าด้วย หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับ การเรียกประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2548</p> <p>ข้อ 11.1 บุคคลผู้ขอประกันจะต้องเป็นผู้มี ตำแหน่งหน้าที่การงานหรือมีรายได้แน่นอน เช่น เป็นข้าราชการ ข้าราชการบำนาญ สมาชิก รัฐสภา ผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น พนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานของรัฐประเภท อื่นๆ ลูกจ้างของทางราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ผู้บริหารพรรคการเมือง หรือ ทนายความ และเป็นผู้มีความสัมพันธ์กับผู้ต้องหาหรือ จำเลย เช่น เป็นบุพการี ผู้สืบสันดาน สามี ภรรยา ญาติพี่น้อง ผู้บังคับบัญชา นายจ้าง บุคคลที่เกี่ยวข้องกัน โดยทาง สมรส หรือบุคคล ที่ศาลเห็นว่ามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดเหมือน เป็นญาติพี่น้องหรือมีความสัมพันธ์ในทางอื่น ที่ศาลเห็นสมควรให้ประกันได้ โดยมี หลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้ (2) ให้ทำสัญญา ประกันได้ในวงเงินไม่เกิน 10 เท่าของอัตรา เงินเดือนหรือรายได้เฉลี่ยต่อเดือน</p>	<p>ให้แก้ไขความในข้อ 11.1 ดังนี้</p> <p>ข้อ 11.1 บุคคลผู้ขอประกันจะต้องเป็นผู้มี ตำแหน่งหน้าที่การงานหรือมีรายได้แน่นอน เช่น เป็นข้าราชการ ข้าราชการบำนาญ สมาชิกรัฐสภา ผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกสภา ท้องถิ่น พนักงานองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานของ รัฐประเภทอื่น ๆ ลูกจ้างของทางราชการหรือ รัฐวิสาหกิจ ผู้บริหารพรรคการเมือง หรือ ทนายความ และเป็นผู้มีความสัมพันธ์กับ ผู้ต้องหาหรือจำเลย เช่น เป็นบุพการี ผู้สืบสันดาน สามี ภรรยา ญาติพี่น้อง ผู้บังคับบัญชา นายจ้าง บุคคลที่เกี่ยวข้องกัน โดยทางสมรส หรือบุคคลที่ศาลเห็นว่า มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดเหมือนเป็นญาติพี่น้อง หรือมีความสัมพันธ์ในทางอื่นที่ศาล เห็นสมควรให้ประกันได้ โดยมีหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้ (2) ให้ทำสัญญาประกันได้ ในวงเงินไม่เกิน 10 เท่าของอัตราเงินเดือน หรือรายได้เฉลี่ยสุทธิต่อเดือน แก้ไขในประเด็น</p> <p>สามารถบังคับคดีกับเงินหรือสิทธิเรียกร้อง ที่เป็นเงินของผู้ประกันที่ผิดสัญญาประกัน ซึ่งมีรายได้สุทธิในแต่ละเดือนเหลือพอชำระ หนี้ได้</p>

กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ (เดิม)	แนวทางการแก้ไข
<p>ข้อบกพร่อง</p> <p>การพิจารณาเฉพาะวงเงินรายได้เฉลี่ยต่อเดือนโดยผู้ขอประกันมีหนังสือรับรองเงินเดือนจากหน่วยงานมาแสดงต่อศาล หากผู้ประกันผิดสัญญาประกันและมีการบังคับคดีแก่สิทธิเรียกร้องที่เป็นเงิน เช่น เงินเดือน ค่าจ้าง ฯ โดยผู้อำนวยการฯในฐานะเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามีหนังสือแจ้งให้หน่วยงานต้นสังกัดหักเงินนำส่งศาล ได้รับแจ้งจากต้นสังกัดว่าผู้ประกัน ไม่มีเงินเหลือพอหักนำส่ง เพราะผู้ประกันบางรายมีรายได้มาก แต่ก็มีรายจ่ายมากเช่นกัน เมื่อไม่สามารถยึดหรืออายัดเงินรายได้ของผู้ประกันด้วยเหตุดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาในการบังคับคดี</p>	<p>ข้อสังเกต</p> <p>ปกติหนังสือรับรองจากต้นสังกัดส่วนใหญ่จะระบุแต่รายได้ของผู้ขอประกันไม่ระบุภาระการหักเงินรายได้ไว้ด้วย จึงควรให้ผู้ขอประกันแสดงใบรับรองเงินเดือนล่าสุดที่แสดงถึงรายรับหลังหักภาระต่างๆ แล้ว ทั้งนี้ เพราะแม้ผู้ขอประกันบางคนจะมีระดับหรือรายได้สูง แต่ก็มีภาระหนี้สินจำนวนมากจนมีรายได้สุทธิน้อย อย่างไรก็ตามแนวทางพิจารณาหลักประกันจากเงินได้สุทธิได้มีข้อเสนอแนะตามคู่มือการปล่อยชั่วคราว (สำนักประธานศาลฎีกา. 2549 : 10) แต่ยังมีศาลบางศาลยึดถือเพียงรายได้จากหนังสือรับรองเงินเดือน ไม่ได้เรียกให้ผู้ประกันส่งสลิปเงินเดือนที่แสดงถึงภาระค่าใช้จ่ายต่าง ๆ และคงเหลือเป็นเงินสุทธิ ถือเป็นการปฏิบัติที่แตกต่างกัน จึงเห็นควร</p>
<p>5. การนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการปล่อยตัวชั่วคราว (ไม่มี)</p>	<p>แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หมวด 3 ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว บัญญัติให้นำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) มาใช้กับการปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราว</p> <p>ข้อสังเกต</p> <p>จำกัดการเดินทางเป็นบางช่วงเวลาก็ได้ ข้อดีของการปล่อยชั่วคราวด้วยวิธีนี้ ก็คือผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งมีหน้าที่ต้องออกไปทำงาน ยังคงสามารถไปทำกิจธุระ ทำงาน</p>

กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ (เดิม)	แนวทางการแก้ไข
	<p>หรือเรียนหนังสือได้ตามปกติ หากสำนักงาน ศาสนาวัฒนธรรมนำมาตรการดังกล่าวมาใช้ กับผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยไม่ต้องมี หลักประกันยอมเป็นการแก้ปัญหที่ต้นเหตุ หากผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีก็สามารถ ตรวจสอบที่อยู่ได้จากศูนย์ควบคุมสัญญาณ ซึ่งจะสามารถติดตามจับกุมกลับมาดำเนิน กระบวนพิจารณาได้ไม่ยาก อีกทั้งเป็น การลดคดีผิดสัญญาประกันอีกทางหนึ่งด้วย การนำ EMมาใช้ควบคุมผู้ต้องโทษ อันเป็น ขั้นตอนภายหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษา ลงโทษจำเลยโดยอาศัยหลักเกณฑ์ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/2 วรรคหนึ่ง (3) และกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจำคุกโดยวิธี อื่นที่สามารถจำกัดการเดินทางและอาณาเขต พ.ศ.2556 แต่ยังไม่มียกกฎหมายบัญญัติให้นำ EM มาใช้ควบคุมผู้กระทำความผิดในชั้น ปล່อยชั่วคราวซึ่งเป็นขั้นตอนก่อนศาลมีคำ พิพากษา จึงเห็นควรแก้กฎหมายดังกล่าว</p>

1.2 เจริญปฏิบัติ

นอกจากปัญหาเชิงนโยบายที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และ หนังสือสั่งการที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีแล้ว ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติถือเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายให้ไปสู่ผลสำเร็จได้ ผู้ปฏิบัติงานด้านการบังคับคดีผู้ประกันจึงควรมี การกำหนดภาระงานและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้เชี่ยวชาญในงานด้านการบังคับคดี ผู้ประกัน โดยสรุปผล ดังนี้

1.2.1 การกำหนดภารกิจและมอบหมายงานอย่างชัดเจน

ศาลจังหวัดและศาลแขวงในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษา ภาค 4 มีการแบ่งส่วนราชการภายในและกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบทุกศาล โดยผู้พิพากษาหัวหน้าศาลถือเป็นผู้บริหารสูงสุดในแต่ละศาล คุณได้รับผิดชอบทั้งงานตุลาการและงานธุรการศาล ซึ่งศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาภาค 4 จะแบ่งส่วนราชการภายในออกเป็น 6 ส่วน ได้แก่ 1) ส่วนช่วยอำนวยการ 2) ส่วนการคลัง 3) ส่วนบริการประชาชนและประชาสัมพันธ์ 4) ส่วนคดี แบ่งออกเป็น งานรับฟ้อง งานหมายและรับส่งคำคู่ความ งานเก็บสำนวนคดีดำ งานเก็บสำนวนคดีแดงงานอุทธรณ์/ฎีกา 5) ส่วนช่วยพิจารณาคดี และ 6) ส่วนใกล้เคียงและประνομข้อพิพาท

กล่าวโดยเฉพาะในส่วนองงานบังคับคดีผู้ประกันนั้น อยู่ในความรับผิดชอบของส่วนบริการประชาชนและประชาสัมพันธ์ ในแต่ละศาลจะมีนิติกร ซึ่งเป็นตำแหน่งลูกจ้างชั่วคราว ซึ่งสำนักงานศาลยุติธรรมจ้างเพื่อทำหน้าที่เกี่ยวกับการบังคับคดีผู้ประกัน ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้ปฏิบัติงานใหม่ยังขาดประสบการณ์ในการบังคับคดี การที่ผู้อำนวยการฯ ในฐานะเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา มอบอำนาจให้นิติกรดังกล่าวดำเนินการในเรื่องการบังคับคดีนายประกัน ไม่ว่าจะเป็นการขอหมายตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดี การออกสืบทรัพย์ จัดทำแผนที่ตั้งทรัพย์ ฯลฯ ย่อมถือเป็นภาระที่มากเกินไปสำหรับบุคลากรเพียงคนเดียว ทำให้งานบังคับคดีล่าช้า ขาดประสิทธิภาพ

ดังนั้น เมื่อปริมาณคดีมีจำนวนมากขึ้น และการขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยรวมทั้งการผิดสัญญาประกันมีมากขึ้น งานด้านประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย และงานด้านบังคับคดีผู้ประกัน จึงควรแบ่งงานแยกต่างหากจากงานด้านส่วนประชาสัมพันธ์และบริการประชาชน โดยให้มีบุคลากรรับผิดชอบในเรื่องดังกล่าวในระดับหัวหน้างาน ดังเช่นส่วนคดีที่มีการแบ่งงานออกเฉพาะ และมีนิติกรช่วยเหลือหัวหน้างานบังคับคดีผู้ประกัน ทั้งนี้ ส่วนงานดังกล่าวคุณได้รับผิดชอบศูนย์บังคับคดีผู้ประกันของศาลด้วย ดังนี้ 1) ส่วนช่วยอำนวยการ 2) ส่วนการคลัง 3) ส่วนบริการประชาชนและประชาสัมพันธ์ 4) ส่วนคดี ประกอบด้วย งานรับฟ้อง งานหมายและรับส่งคำคู่ความ งานเก็บสำนวนคดีดำ งานเก็บสำนวนคดีแดง งานอุทธรณ์/ฎีกา 5) ส่วนช่วยพิจารณาคดี 6) ส่วนใกล้เคียงและประνομข้อพิพาท และ 7) ส่วนบังคับคดีผู้ประกัน

โดยกลุ่มงานลำดับที่ 7 นี้ เป็นกลุ่มงานที่ตั้งขึ้นใหม่ให้รับผิดชอบงานบังคับคดี ผู้ประกัน โดยเฉพาะ ซึ่งแบ่งงานออกมาจากส่วนบริการประชาชนและประชาสัมพันธ์ โดยกำหนดภารกิจและมอบหมายงาน ดังนี้ (1) รับคำร้องขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย (2) ตรวจสอบหลักประกัน และเสนอคำร้องต่อผู้พิพากษาเพื่อพิจารณา (3) แจ้งการยึด/อายัด หรือถอนการยึด/อายัด ไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (4) รับมอบอำนาจให้ดำเนินการในฐานะ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา (5) รายงานผู้พิพากษาเพื่อแจ้งผู้ประกันให้ชำระค่าปรับเมื่อผิดสัญญา (6) ติดตามและสืบทรัพย์ผู้ประกันที่ผิดสัญญา (7) ติดตามตรวจสอบการเป็นบุคคลล้มละลาย ของผู้ประกัน (8) รวบรวมเอกสารและภาพถ่ายเพื่อแถลงเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ยึดทรัพย์ ผู้ประกัน (9) ติดตามการขายทอดตลาดทรัพย์ที่นำยึด (10) ขอยกเวลาบังคับคดีผู้ประกัน (11) เชิญผู้ประกันที่ผิดสัญญามาเจรจาหนี้ (12) เสนอขอจำหน่ายหนี้สูญไปยังกรมบัญชีกลาง (13) รับเรื่องบังคับคดีแทนศาลอื่น (14) ศูนย์ควบคุมและติดตามผู้ต้องหาหรือจำเลยกรณีขอใช้ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการขอปล่อยชั่วคราว

ทั้งนี้ บุคลากรในส่วนบังคับคดีผู้ประกันนี้ควรกำหนดให้มีหัวหน้าส่วนบังคับคดี ผู้ประกัน ทำหน้าที่รับผิดชอบ ควบคุมการปฏิบัติงาน ดูแลและตรวจสอบงานด้านบังคับคดี ผู้ประกัน ให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด วางแผน ศึกษาศึกษาวิเคราะห์ ทำความเห็น ในการพัฒนาและปรับปรุงระบบงานให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับของทางราชการ โดยให้มีนิติกรรับผิดชอบปฏิบัติงานด้านบังคับคดีผู้ประกันตามภารกิจดังกล่าวข้างต้น ตามจำนวนที่เหมาะสมกับภารกิจในแต่ละศาล

1.2.2. การเจรจาหนี้

กรณีผู้ประกัน ไม่มีทรัพย์สินอื่นให้ยึดหรืออายัดเพื่อขายทอดตลาด เจ้าหนี้ที่ ซึ่งเป็นผู้รับมอบอำนาจจากผู้อำนาจการฯ ในฐานะเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องสืบหาทรัพย์ ของผู้ประกันเพิ่มเติมและต้องเสียงบประมาณในการบังคับคดีจำนวนมาก การเจรจาหนี้ถือเป็น อีกภารกิจหนึ่งที่สำคัญที่ขอให้ผู้ประกันผ่อนชำระหนี้ตามสัญญาประกันที่ผิดสัญญาต่อศาล

ศาลจังหวัดและศาลแขวงในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาศาล 4 ได้จัดให้มีการเจรจาหนี้ โดยเชิญผู้ประกันมาเจรจากับเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือนิติกรผู้ได้รับ มอบหมายจากเจ้าหนี้เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของผู้ประกัน ผลดี – ผลเสียของ การบังคับคดีผู้ประกันกับการเจรจาหนี้ และสร้างจิตสำนึกข้อตกลงในการผ่อนชำระค่าปรับ และให้ความรู้ผู้ประกันถึงเหตุผลที่ศาลจะใช้ดุลพินิจลดหรืองดค่าปรับให้ เมื่อหาข้อยุติได้แล้ว

เจ้าหน้าที่จะทำงานที่การเจรจาหนี้เสนอผู้พิพากษาประจำศูนย์บังคับคดีผู้ประกันที่ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลมอบหมายเพื่อพิจารณา

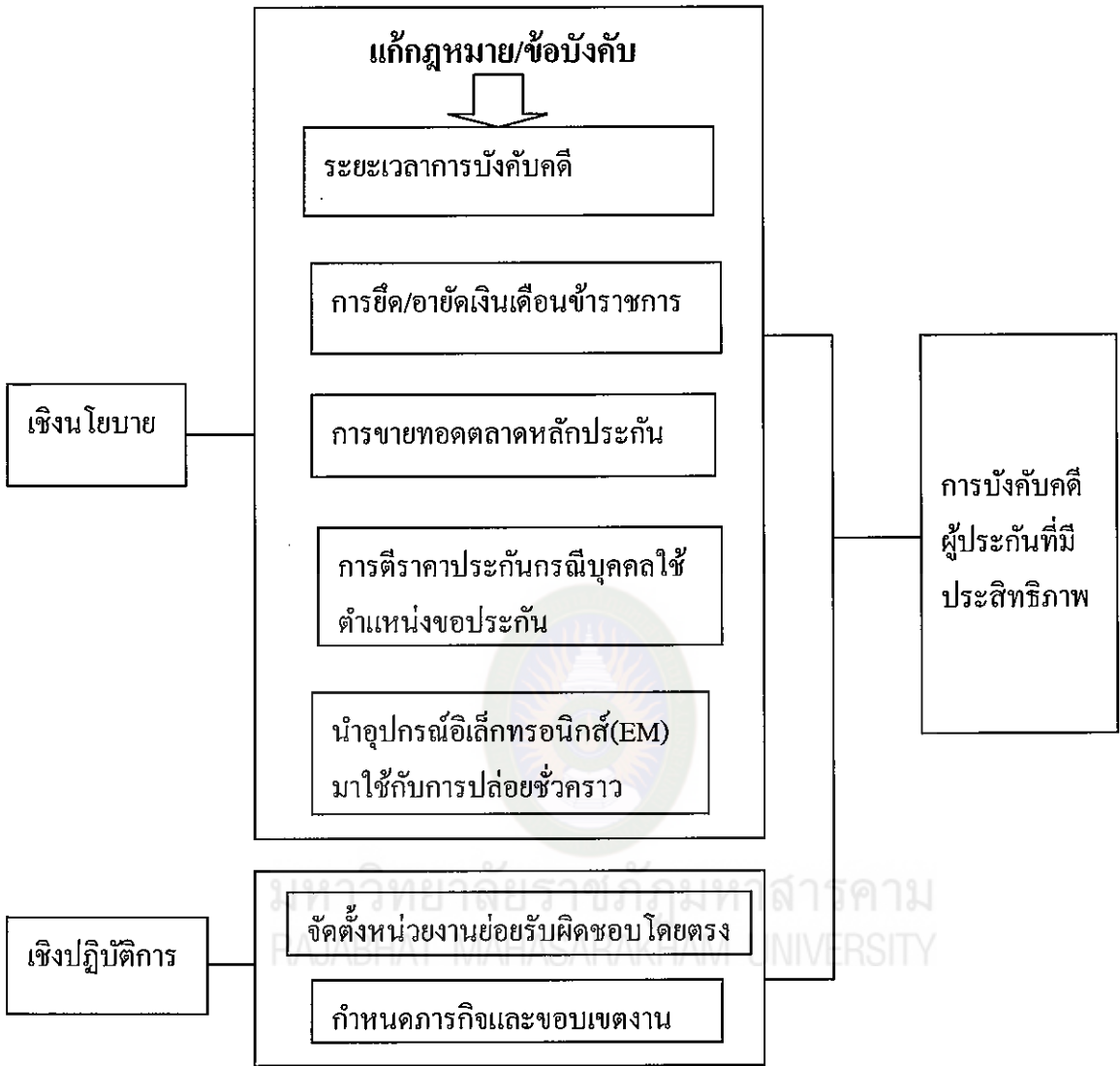
เจ้าสิบตำรวจเดชา บุญสุระ นิติกรชำนาญการพิเศษ ศาลจังหวัดสกลนคร ในฐานะผู้ได้รับมอบหมายจากผู้อำนวยการฯ ให้รับผิดชอบงานด้านบังคับคดีผู้ประกัน ให้สัมภาษณ์ว่า” ศาลจังหวัดสกลนคร ได้จัดทำโครงการเจรจาหนี้เพื่อลดภาระการบังคับคตินายประกัน โดยมีหนังสือถึงผู้ประกันที่ผิดสัญญาประกันให้เข้ามาเจรจาหนี้ มีผู้ประกันที่ผิดสัญญาเข้าเจรจาหนี้ 6 ราย เจ้าหนี้ได้แจ้งข้อดีข้อเสียถึงการเจรจาหนี้ให้ผู้ประกันทราบ ทั้งนี้ศาลจะใช้ดุลพินิจในการพิจารณาลดค่าปรับให้ แต่ผู้ประกันต้องติดตามตัวจำเลยมาให้ได้ โดยศาลได้ลดค่าปรับให้ เช่น จากหนี้ตามสัญญาประกัน 200,000 บาท ลดลงเหลือ 10,000 บาท ทั้งนี้ต้องจ่ายหมดคราวเดียว เนื่องจากผิดสัญญาประกันไม่นาน การเจรจาทั้ง 6 ราย ยอดหนี้ 1,724,000 บาท ลดให้ 711,000 บาท คงเหลือ 1,013,000 บาท จำหน่ายหนี้ดังกล่าวออกจากสารบบ”

สำหรับกลุ่มผู้บริหารศาล ได้สัมภาษณ์ นายณัฐภักดิ์ เผือกผ่อง ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเป็นศาลที่ได้รับรางวัลศาลยุติธรรมดีเด่นในระดับภาค มองว่าเมื่อผู้ประกันผิดสัญญาประกันศาลจังหวัดมหาสารคาม ได้มีการเร่งรัดให้ผู้ประกันชำระหนี้ตามคำสั่งศาล แต่การบังคับคดีโดยยึดทรัพย์ออกขายทอดตลาดต้องใช้ระยะเวลาที่ยาวนานอีกทั้งผู้ประกันไม่อยากสูญเสียหลักประกันของตน จึงได้จัดทำโครงการเจรจาหนี้โดยเรียกผู้ประกันมาเจรจาหนี้และให้โอกาสผู้ประกันซึ่งผิดสัญญาประกันดังกล่าวผ่อนชำระหนี้ได้แต่ทั้งนี้ต้องกำหนดกรอบระยะเวลาในการผ่อนชำระไม่ให้นานจนเกินไป สิ่งที่สำคัญคือการให้ความเข้าใจและประสานงานกับผู้ประกันให้ติดตามจำเลยมาดำเนินคดี ทั้งนี้ศาลไม่ได้มุ่งเน้นที่เงินตามสัญญาประกัน เนื่องจากการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายหลายฉบับ โดยเฉพาะกฎหมายเกี่ยวกับด้านสิทธิมนุษยชน ซึ่งต้องการสร้างความเสมอภาคแก่ประชาชนผู้มีความผิดคดีความ ซึ่งมีข้อจำกัดในการเรียกหลักประกัน ศาลจึงไม่อาจเรียกหลักประกันที่มีคุณภาพอย่างเดียวได้ การพิจารณาหลักประกันจึงต้องพิจารณาโดยละเอียดรอบคอบแต่ต้น โดยใช้วิธีทำความเข้าใจกับผู้ประกัน หากเป็นผู้ประกันอาชีพต้องคอยควบคุมไม่ให้เรียกค่าตอบแทนจากการประกันตัวในอัตราที่สูงเกินไปเพื่อไม่ให้ประชาชนเดือดร้อน นอกจากนี้แล้วการใช้ดุลพินิจในการอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้พิพากษาควรใช้แนวบรรทัดฐานของศาลอุทธรณ์หรือฎีกาในการให้ประกันคดีที่มีอัตราโทษสูง ทั้งยังต้องจัดทำสถิติประเภทคดีที่มีการผิดสัญญาประกันมากที่สุด เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาต่อไป

นายฉัฐภทฤษฎ์ เผือกผ่อง ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบังคับคดีผู้ประกันว่า ปัญหาหลักประกันที่บังคับคดีได้ยากและมีหนี้ค้างชำระมากที่สุดคือการใช้บุคคลหรือตำแหน่งเป็นหลักประกัน บางตำแหน่งมีบ้านพักอยู่ในกรม กอง ยกแก่การตรวจสอบหลักทรัพย์ อีกทั้งบางรายไม่มีทรัพย์สินที่จะให้บังคับคดีได้ การที่บุคคลใช้ตำแหน่งเป็นหลักประกันจึงควรเข้มงวดนอกจากจะต้องเป็นญาติแล้ว ต้องมีหลักทรัพย์อื่นระบุชัดเจน หรือขอให้ใช้หลักประกันอื่นแทน หากต้องการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ไม่มีหลักประกัน รัฐควรมีกองทุนสำหรับปล่อยตัวชั่วคราว และระบบติดตามตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย

โดยสรุปแล้ว หากศาลแต่ละศาลมีการกำหนดภารกิจและมอบหมายงานอย่างชัดเจน และมีกลุ่มงานที่รับผิดชอบการบังคับคดีผู้ประกัน โดยเฉพาะ โดยจัดสรรบุคลากรให้เพียงพอ โดยนำมาตราการเจรจาหนี้เพื่อให้ผู้ประกันนำเงินมาผ่อนชำระระหว่างบังคับคดี จะทำให้มีเงินส่งคลังเป็นรายได้แผ่นดินในแต่ละเดือน อีกทั้งยังสามารถกันเงินบางส่วนจากค่าปรับตามที่กระทรวงการคลังอนุมัติ นำมาพัฒนางานด้านบังคับคดีผู้ประกัน ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จากตารางที่ 3 ซึ่งแสดงข้อมูลเปรียบเทียบระหว่างกฎหมายและข้อบังคับเดิม กับที่เสนอขอให้มีการแก้ไขใหม่ เป็นข้อเสนอเชิงนโยบายในการแก้กฎหมายและข้อบังคับประธานศาลฎีกา ที่ยังไม่เอื้อต่อการการบังคับคดีผู้ประกัน ประกอบกับศึกษาข้อมูลระดับปฏิบัติการในการกำหนดภารกิจและมอบหมายงานให้ผู้รับผิดชอบด้านบังคับคดีผู้ประกัน โดยเฉพาะแล้ว นำมายกร่างรูปแบบกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันที่มีประสิทธิภาพก่อน นำเสนอที่ประชุมกลุ่ม เพื่อพิจารณายืนยันรูปแบบ ดังนี้

แผนภาพที่ 8 รำรูปแบบกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันที่มีประสิทธิภาพ

2. การยืนยันรูปแบบกระบวนการบังคับคดีที่มีประสิทธิภาพ

ภายหลังจากทำการศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค แนวทางแก้ไขเพื่อให้กระบวนการบังคับคดีมีประสิทธิภาพ และได้มีการจัดร่างรูปแบบกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันที่มีประสิทธิภาพแล้ว ต่อมาได้เสนอร่างรูปแบบให้ผู้มีความรู้เชี่ยวชาญด้านการบังคับคดีผู้ประกันพิจารณายืนยันรูปแบบ 2 ครั้ง ดังนี้

2.1 การยืนยันรูปแบบกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันที่มีประสิทธิภาพ ครั้งที่ 1

สำหรับการยืนยันรูปแบบกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันที่มีประสิทธิภาพ ครั้งที่ 1 นี้ผู้วิจัยได้จัดให้มีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อหารูปแบบการบังคับคดีจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพ โดยเชิญผู้มีความรู้ด้านกฎหมายและบุคคลผู้มีประสบการณ์ในการบังคับคดีผู้ประกันประชุมสนทนากลุ่ม ซึ่งได้ข้อสรุปในประเด็นหลัก 5 ประเด็น ดังนี้

2.1.1 ระยะเวลาการบังคับคดี กล่าวคือ เดิมระยะเวลาบังคับคดีผู้ประกันนำ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 มาใช้บังคับ ซึ่งต้องบังคับคดีให้เสร็จภายใน 10 ปี ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการบังคับคดีผู้ประกันไม่สามารถดำเนินการภายในกำหนดเวลาดังกล่าวได้ ซึ่งหากจะขยายระยะเวลาบังคับคดีออกไปให้ผู้อำนวยการศาลฯต้องยื่นคำร้องขออนุญาตต่อศาล ก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติเพราะแต่ละศาลมีปริมาณคดีจำนวนมาก โดยมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3798/2533 วางแนวปฏิบัติไว้ว่า “เมื่อศาลสั่งปรับผู้ประกันประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีได้บัญญัติเวลาในการบังคับผู้ประกันและไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษ ต้องนำระยะเวลาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับ ซึ่งจะขอบังคับคดีได้ภายใน 10 ปี” ตามคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวการบังคับคดีผู้ประกันดำเนินการภายในกำหนด 10 ปี หากไม่สามารถดำเนินการได้ภายในกำหนดดังกล่าวผู้อำนวยการฯในฐานะเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาต้องยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอขยายระยะเวลาบังคับคดีออกไปอีกตามนัยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6266/2555 แต่ต่อมามีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1263-1264/2558 วินิจฉัยเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติการบังคับคดีผู้ประกันที่ผิดสัญญาประกันต่อศาล ในกรณีที่พ้นกำหนดระยะเวลาบังคับคดีแล้วนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งก็สามารถดำเนินการบังคับคดีต่อไปได้โดยไม่ต้องขอขยายระยะเวลาบังคับคดีออกไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 หากอยู่ภายในอายุความอาญา ทั้งนี้ สำนักงานศาลยุติธรรมได้มีหนังสือแจ้งแนวทางปฏิบัติตามนัยคำพิพากษาดังกล่าวที่เกี่ยวข้องกับแนวทางปฏิบัติในการบังคับคดีผู้ประกันของศาล ซึ่งการบังคับให้ผู้ประกันชดใช้ค่าปรับเสมือนหนึ่งเป็นหนี้ทางแพ่งนั้นวัตถุประสงค์ที่แท้จริงมิได้มุ่งที่จะเอาเงินหรือทรัพย์สินเป็นหลัก แต่เป็นเพียง

มาตรการบังคับให้ผู้ประกันต้องติดตามนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งต่อศาล ดังนั้น การบังคับคดีแก่ผู้ประกันจึงสามารถดำเนินการได้จนพ้นอายุความคดีอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 แต่อย่างไรก็ตามยังคงเกิดปัญหาในทางปฏิบัติอีกในกรณีอายุความทางอาญาสิ้นสุดลงก่อนครบ 10 ปี หากใช้อายุความทางอาญามาใช้กับกรณีดังกล่าวย่อมก่อให้เกิดความเสียหายกับทางราชการ จึงต้องพิจารณากลับไปใช้แนวทางปฏิบัติตามเดิมคือสามารถบังคับคดีไปได้จนถึง 10 ปี กรณีเป็นการไม่แน่นอนว่าต่อไปในอนาคตจะมีคำพิพากษาศาลฎีกาวินิจฉัยแยกต่างจากเดิมหรือไม่ เห็นควรตราเป็นกฎหมายกำหนดให้ชัดเจน

2.1.2 การยึดทรัพย์ออกขายทอดตลาดแล้วได้เงินไม่พอชำระหนี้ตามสัญญาประกัน ตามข้อบังคับประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2548 ข้อ 10 การปล่อยชั่วคราวโดยมีหลักทรัพย์เป็นประกัน อาจใช้หลักทรัพย์ดังต่อไปนี้ ข้อ 10.1 "ที่ดินมีโฉนดที่ดินมีหนังสือรับรองการทำประโยชน์ หรือหนังสือกรรมสิทธิ์ห้องชุด และหนังสือรับรองราคาประเมินของเจ้าพนักงานที่ดินมาแสดง หากจะนำสิ่งปลูกสร้างบนที่ดินมาเป็นประกันด้วยก็จะต้องแสดงสำเนาทะเบียนบ้าน และหนังสือประเมินราคาส่งปลูกสร้างที่น่าเชื่อถือประกอบด้วย ตามข้อบังคับฯดังกล่าว หากถือราคาทุนทรัพย์ของที่ดินตามราคาประเมินของเจ้าพนักงานที่ดิน ก่อให้เกิดปัญหาในการยึดที่ดินออกขายทอดตลาดแล้วได้ราคาน้อยกว่าที่เจ้าพนักงานที่ดินประเมินไว้ ทำให้ต้องออกติดตามสืบทรัพย์ของผู้ประกันเพิ่มเติมซึ่งต้องกระบวนการบังคับคดีอีกครั้งและใช้เวลานาน บางรายไม่มีทรัพย์สินอื่น เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องต้องพยายามออกสืบหาทรัพย์จนกว่าจะใกล้พ้นระยะเวลาบังคับคดีจึงจะสามารถขออนุมัติจำหน่ายหนี้สูญต่อกรมบัญชีกลางได้

ในการประเมินราคาที่ดินในแต่ละห้องที่มีความแตกต่างกัน เนื่องจากที่ดินที่ผู้ประกันนำมาประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นบางแปลงเป็นที่ดินตาบอดไม่มีทางออกสู่ทางสาธารณะขายไม่ได้ราคา บางแปลงอยู่ในถิ่นกันดารแต่ราคาประเมินสูงเมื่อนำออกขายแล้วไม่มีผู้สนใจซื้อและบางแปลงขายได้ในราคาต่ำ จึงเห็นสมควรแก้ไขข้อบังคับฯดังกล่าว โดยพิจารณาหลักทรัพย์เพียงร้อยละ 80 ของราคาประเมิน

2.1.3 การใช้ตำแหน่งของบุคคลประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย ถือเป็นข้อขัดข้องของกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันของศาลทุกศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษา ภาค 4 ในการพิจารณาคดีบุคคลใช้ตำแหน่งประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย บางศาลพิจารณาเฉพาะวงเงินรายได้เฉลี่ยต่อเดือน โดยผู้ขอประกันมีหนังสือรับรองเงินเดือนจากหน่วยงานมาแสดงต่อศาล

หากผู้ประกันผลิตภัณฑ์ประกันและมีการบังคับคดีแก่สิทธิเรียกร้องที่เป็นเงิน เช่น เงินเดือน ค่าจ้างฯ โดยผู้อำนวยการฯ ในฐานะเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามีหนังสือแจ้งให้หน่วยงานต้นสังกัด หักเงินนำส่งศาล ได้รับแจ้งจากต้นสังกัดว่าผู้ประกัน ไม่มีเงินเหลือพอหักนำส่ง เมื่อไม่สามารถ ยึดหรืออายัดเงินรายได้ของผู้ประกันด้วยเหตุดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาในการบังคับคดี จึงควร ให้ผู้ร้องขอประกันแสดงใบรับรองเงินเดือนล่าสุดที่แสดงถึงรายรับหลังหักภาระต่าง ๆ แล้ว ทั้งนี้ เพราะแม้ผู้ร้องขอประกันบางคนจะมีระดับหรือรายได้สูง แต่ก็มีภาระหนี้สินจำนวนมาก จนมีรายได้สุทธิน้อย อย่างไรก็ตามแนวทางการพิจารณาหลักประกันจากเงินได้สุทธิได้มี ข้อเสนอแนะตามคู่มือการปล่อยชั่วคราว (สำนักประธานศาลฎีกา. 2549 : 10) แต่ยังมีศาลบาง ศาลยึดถือเพียงรายได้จากหนังสือรับรองเงินเดือน ไม่ได้เรียกให้ผู้ประกันส่งสลิปเงินเดือน ที่แสดงถึงภาระค่าใช้จ่ายต่างๆ และคงเหลือเป็นเงินสุทธิ ถือเป็นการปฏิบัติที่แตกต่างกัน จึงเห็นควรแก้ไขข้อบังคับฯ โดยระบุเป็นรายได้สุทธิต่อเดือน เพื่อให้แต่ละศาลถือปฏิบัติ ในแนวเดียวกัน และสามารถบังคับเอากับเงินรายได้ของผู้ประกันตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร นอกจากนี้แล้ว กรณีผู้ประกันที่เป็นข้าราชการ ลูกจ้างหรือพนักงานของรัฐ ผลิตภัณฑ์ประกัน แล้วไม่สามารถติดตามยึดทรัพย์สินเพื่อบังคับชำระหนี้ตามสัญญาประกันได้ ครั้นจะยึด เงินเดือนหรือค่าตอบแทน คงยึดได้เพียงเฉพาะค่าตอบแทนของผู้ประกันที่ดำรงตำแหน่ง ทางการเมือง เช่น ผู้บริหารท้องถิ่นหรือสมาชิกสภาท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และสารวัตรกำนัน เนื่องจากเงินที่ได้รับแต่ละเดือนนั้น ไม่ถือว่าเป็นเงินเดือนหรือเงินประจำ ตำแหน่งตามกฎหมายว่าด้วยเงินเดือนหรือเงินประจำตำแหน่ง ตามนัยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2092/2545 ซึ่งวินิจฉัยว่า ตามมาตรา 286(2) ระบุไว้ชัดเจนว่า สิทธิเรียกร้องเป็นเงินของลูกหนี้ ตามคำพิพากษาซึ่งไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีในกรณีนี้ ได้แก่ เงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ บำเหน็จ และเบี้ยหวัดของข้าราชการหรือลูกจ้างของรัฐบาล และเงินสงเคราะห์หรือ บำนาญที่รัฐบาลได้จ่ายให้แก่คู่สมรสหรือญาติที่ยังมีชีวิตของบุคคลเหล่านั้น” เจตนาบรรณณ์ ของบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวมุ่งหมายที่จะให้ความคุ้มครองข้าราชการแห่งรัฐที่เลี้ยงชีพ ด้วยเงินเดือนอันเป็นรายได้ประจำเพียงอย่างเดียวที่แน่นอนตายตัว แต่เงินที่โจทก์ขออายัด ในคดี นี้เป็นเงินค่าป่วยการรายเดือน และเงินค่าป่วยการประจำตำแหน่งที่จำเลยที่ 1 ได้รับจากเทศบาล นครเชียงใหม่ ซึ่งให้เหมาจ่ายเป็นรายเดือน โดยคำนวณจากรายได้จริงตามงบประมาณทั่วไป ที่เทศบาลจัดเก็บเองจากภาษีโรงเรือนและที่ดินภาษีบำรุงท้องที่ ภาษีป้าย อากรฆ่าสัตว์ ค่าธรรมเนียม ค่าใบอนุญาต ค่าปรับและรายได้จากทรัพย์สินของเทศบาลของปีงบประมาณ ที่ผ่านมา จึงมีลักษณะไม่คงที่อาจเปลี่ยนแปลงขึ้นลงได้ตามรายได้ของเทศบาลซึ่งต่างจาก

เงินเดือนและค่าจ้างของข้าราชการประจำที่มีลักษณะคงที่แน่นอนไม่ผันแปร โดยง่าย ดังปรากฏตามพระราชกฤษฎีการะเบียบพนักงานเทศบาล พ.ศ. 2519 มาตรา 16 แก้ไขโดยพระราชกฤษฎีการะเบียบพนักงานเทศบาล (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2539 มาตรา 31 ประกอบด้วยบัญชีและหมายเหตุท้ายพระราชกฤษฎีกา จึงเห็นได้โดยแจ่มชัดและเป็นที่ยอมรับได้ว่า เงินดังกล่าวมิใช่เงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ บำเหน็จ และเบี้ยหวัดตามที่ปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 286(2) เหตุนี้แม้ตำแหน่งเทศมนตรีที่จำเลยที่ 1 ดำรงอยู่จะถือว่าเป็นข้าราชการการเมือง แต่เมื่อเงินค่าป่วยการรายเดือนและเงินค่าป่วยการประจำตำแหน่งมิได้อยู่ในความหมายหรือคำว่า "เงินเดือน" ของข้าราชการหรือลูกจ้างของรัฐบาลดังกล่าวแล้ว โจทก์ย่อมขอบังคับคดีได้

แต่หากผู้ประกันเป็นข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น ลูกจ้างหรือคนงานในหน่วยงานราชการ ที่ได้รับเงินเดือน ค่าจ้างหรือรายได้อื่นในลักษณะเดียวกันเป็นประจำแล้ว เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่สามารถยึดหรืออายัดเพื่อนำเงินมาชำระหนี้ได้ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 286 (2) โดยมาตรา 286 บัญญัติว่า ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งกฎหมายอื่น เงินหรือสิทธิเรียกร้องเป็นเงินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาต่อไปนี้ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี (1) เบี้ยเลี้ยงชีพซึ่งกฎหมายกำหนดไว้และเงินรายได้เป็นคราว ๆ อันบุคคลภายนอกได้ยกให้เพื่อเลี้ยงชีพ เป็นจำนวนรวมกันไม่เกินเดือนละหนึ่งหมื่นบาทหรือตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร (2) เงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ บำเหน็จ เบี้ยหวัดหรือรายได้อื่นในลักษณะเดียวกันของข้าราชการ เจ้าหน้าที่ หรือลูกจ้างในหน่วยงานราชการ และเงินสงเคราะห์ บำนาญ หรือบำเหน็จที่หน่วยงานราชการได้จ่ายให้แก่คู่สมรสหรือญาติที่ยังมีชีวิตของบุคคลเหล่านั้น (3) เงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ ค่าชดใช้เงินสงเคราะห์ หรือรายได้อื่นในลักษณะเดียวกันของพนักงาน ลูกจ้าง หรือคนงาน นอกจากที่กล่าวไว้ใน (2) ที่นายจ้างจ่ายให้แก่บุคคลเหล่านั้น หรือคู่สมรส หรือญาติที่ยังมีชีวิตของบุคคลเหล่านั้น เป็นจำนวนรวมกันไม่เกินเดือนละหนึ่งหมื่นบาท หรือตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร (4) เงินฉापนกิจสงเคราะห์ที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้รับอันเนื่องมาแต่ความตายของบุคคลอื่นเป็นจำนวนตามที่จำเป็นในการดำเนินการฉापนกิจศพตามฐานะของผู้ตายที่ศาลเห็นสมควร

จะเห็นได้ว่า บทบัญญัติตามมาตรา 286 ดังกล่าวมุ่งคุ้มครองข้าราชการที่ตกเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาในเรื่องของเงินเดือน ค่าจ้างหรือรายได้อื่นในลักษณะเดียวกันของข้าราชการหรือลูกจ้างในหน่วยงานราชการ ให้ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี โดยมีคำพิพากษาศาลฎีกาวินิจฉัยเกี่ยวกับค่าจ้างของลูกจ้างประจำของเทศบาลตำบลไว้ ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4179/2528 เทศบาลเป็นทบวงการเมืองตามพระราชบัญญัติ เทศบาล พ.ศ.2496 มาตรา 7 วรรคสอง จำเลยเป็นลูกจ้างประจำของเทศบาลตำบลจึงเป็นลูกจ้างของรัฐบาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 286(2) ค่าจ้างของลูกจ้างของรัฐบาลไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี โจทก์จึงไม่มีสิทธิขอให้ศาลอายัดสิทธิเรียกร้องในเงินค่าจ้างของจำเลยสำหรับเงินยืมชีพและเงินช่วยเหลือบุตรเป็นเงินที่กำหนดให้เบิกจ่ายแก่ลูกจ้างเป็นประจำทุกเดือนเพื่อการครองชีพในลักษณะเดียวกับค่าจ้าง ถือได้ว่าเป็นค่าจ้างจึงไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีเช่นกัน

สำหรับเงินประจำตำแหน่งของข้าราชการนั้น แต่เดิมสามารถยึดอายัดได้ ตามนัยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2795 / 2546 ซึ่งวินิจฉัยว่า คำว่าเงินประจำตำแหน่งนั้น ตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการการจ่ายเงินประจำตำแหน่งของข้าราชการและผู้ดำรงตำแหน่งผู้บริหารซึ่งไม่เป็นข้าราชการ พ.ศ.2539 มาตรา 3 หมายความว่า เงินประจำตำแหน่งตามกฎหมายว่าด้วยเงินเดือนและเงินประจำตำแหน่งซึ่งกฎหมายที่ว่านี้ก็คือพระราชบัญญัติเงินเดือนและเงินประจำตำแหน่ง พ.ศ.2538 โดยมาตรา 12 วรรคสาม ของพระราชบัญญัติฉบับนี้บัญญัติไว้ชัดเจนว่า เงินประจำตำแหน่งไม่ถือเป็นเงินเดือน ดังนั้น เมื่อเงินประจำตำแหน่งไม่มีสภาพเป็นเงินเดือน จึงไม่อยู่ในความหมายของเงินเดือนของข้าราชการตามนัยแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 286 (2) อันจะไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี โจทก์ย่อมบังคับเอาจากเงินประจำตำแหน่งได้

ผลจากคำพิพากษาของศาลฎีกาดังกล่าวในการบังคับคดีข้าราชการซึ่งตกเป็นลูกหนี้ ตามคำพิพากษา คงยึดอายัดได้เฉพาะเงินประจำตำแหน่งเท่านั้น ส่วนเงินเดือน ไม่สามารถยึดหรืออายัดได้ แต่อย่างไรก็ตาม ต่อมาคำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 10444/2556 วินิจฉัยว่า เงินประจำตำแหน่งของข้าราชการไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี โดยมีรายละเอียด ดังนี้

คดีสืบเนื่องจากศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยชำระเงินจำนวน 420,000 บาท ให้แก่โจทก์ พร้อมดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปีของต้นเงินดังกล่าวนับถัดจากวันฟ้อง (ฟ้องวันที่ 5 พฤศจิกายน 2552) เป็นต้นไปจนกว่าจะชำระเสร็จแก่โจทก์ และให้จำเลยใช้ค่าฤชาธรรมเนียมแทนโจทก์ โดยกำหนดค่าทนายความ 3,000 บาท เฉพาะค่าขึ้นศาลให้ใช้แทนค่าทนายทนายที่โจทก์ขณะคดี คำขออื่น ให้ยก และเจ้าพนักงานบังคับคดีมีคำสั่งอายัดเงินประจำตำแหน่งของจำเลย ต่อมาเจ้าพนักงานบังคับคดีมีหนังสือรายงานศาลชั้นต้นให้เพิกถอนการอายัดเงินประจำตำแหน่งของจำเลยดังกล่าวเนื่องจากเห็นว่าจำเลยประกอบอาชีพรับราชการ เงินประจำตำแหน่งพยาบาล

วิชาชีพของจำเลยไม่อยู่ในข่ายความรับผิดแห่งการบังคับคดี ศาลชั้นต้นพิจารณาแล้วมีคำสั่งให้เพิกถอนการอายัดและให้โจทก์คืนเงินที่ได้รับไปแล้ว

โจทก์ยื่นคำร้องขอให้เพิกถอนคำสั่งของศาลชั้นต้นที่มีคำสั่งให้เพิกถอนการอายัดเงินประจำตำแหน่งของจำเลยและให้โจทก์คืนเงินที่ได้รับไปแล้ว ศาลชั้นต้นมีคำสั่งยกคำร้อง

โจทก์อุทธรณ์เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายโดยตรงต่อศาลฎีกาโดยได้รับอนุญาตจากศาลชั้นต้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 223 ทวิ

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 286 บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งกฎหมายอื่น เงินหรือสิทธิเรียกร้องเป็นเงินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาต่อไปนี้ ไม่อยู่ในความรับผิดแห่งการบังคับคดี...(2) เงินเดือน ค่าจ้าง...หรือรายได้อื่นในลักษณะเดียวกันของข้าราชการ เจ้าหน้าที่ หรือลูกจ้างในหน่วยราชการ...” แม้พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 มาตรา 50 วรรคห้า จะบัญญัติให้เงินประจำตำแหน่งไม่ถือเป็นเงินเดือน ก็เพียงเพื่อวัตถุประสงค์ไม่ให้นำเงินประจำตำแหน่งมาเป็นเกณฑ์ในการคำนวณบำเหน็จบำนาญตามกฎหมายว่าด้วยบำเหน็จบำนาญข้าราชการเอกชน เงินเดือนเท่านั้น แต่เงินประจำตำแหน่งเป็นเงินที่หน่วยงานราชการได้จ่ายให้แก่บุคคลนั้น ขณะที่ดำรงตำแหน่งตามประเภท สายงานและระดับนั้น ๆ ตามบัญชีอัตราเงินประจำตำแหน่ง ข้าราชการพลเรือนสามัญที่กำหนดในกฎ ก.พ. จึงถือว่าเงินประจำตำแหน่งเป็นรายได้อื่นในลักษณะเดียวกันกับเงินเดือนของข้าราชการที่ไม่อยู่ในความรับผิดแห่งการบังคับคดีตามนัยแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 286 (2) ดังกล่าว เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่า จำเลยประกอบอาชีพรับราชการในตำแหน่งและสายงานพยาบาลวิชาชีพ สังกัดโรงพยาบาลพังงา โจทก์ย่อมไม่อาจบังคับคดีเอาจากเงินประจำตำแหน่งของจำเลยได้ ที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งเพิกถอนคำสั่งอายัดเงินประจำตำแหน่งของจำเลย และให้โจทก์คืนเงินส่วนที่ได้รับไปแล้วนั้น ศาลฎีกาเห็นพ้องด้วย อุทธรณ์ของโจทก์ฟังไม่ขึ้น

พิพากษายืน ค่าฤชาธรรมเนียมในชั้นนี้ให้เป็นพับ

จากคำวินิจฉัยของศาลฎีกาดังกล่าวข้างต้น ถือเป็นบรรทัดฐานต่อไปว่า เงินประจำตำแหน่งของข้าราชการไม่อยู่ในความรับผิดแห่งการบังคับคดี หากกรณีข้าราชการใช้ตำแหน่งประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยแล้วผิดสัญญาประกัน ผู้อำนวยการฯ ในฐานะเจ้าหน้าที่ ตามคำพิพากษาจึงไม่สามารถขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีอายัดเงินประจำตำแหน่งดังกล่าว เพื่อนำเงินมาชำระหนี้ตามสัญญาประกันได้อีก

กรณีตามมาตรา 286 (3) เงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ ค่าชดเชย เงินสงเคราะห์หรือเงินรายได้อื่นในลักษณะเดียวกันของพนักงาน ลูกจ้าง คนงานนอกจากที่กล่าวไว้ในมาตรา 286(2) ที่นายจ้างจ่ายให้แก่บุคคลเหล่านั้นหรือคู่สมรสหรือญาติที่ยังมีชีวิตอยู่ของบุคคลเหล่านั้นที่มีจำนวนรวมกันไม่เกินเดือนละ 10,000 บาท หรือตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร

ตามอนุमतรานี้บัญญัติทำนองเดียวกับอนุมาตรา (2) เพียงแต่ไม่ใช่หน่วยราชการหรือรัฐบาลแต่เป็นหน่วยงานเอกชนหรือรัฐวิสาหกิจ สมาคม บริษัทห้างร้าน ซึ่งนายจ้างจ่ายให้แก่บุคคลเหล่านั้นหรือคู่สมรสหรือญาติที่ยังมีชีวิตอยู่ของบุคคลเหล่านั้นและบัญญัติจำนวนเงินไว้เช่นเดียวกับอนุมาตรา (1) เช่นเงินเดือนของบริษัทเดินอากาศไทย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1029/2498) เงินกองทุนสงเคราะห์ทดแทนซึ่งจ่ายเป็นลูกจ้างการรถไฟแห่งประเทศไทย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2888/2516) เงินจำนวนนี้ก็เช่นเดียวกับอนุมาตรา (1) ที่ศาลให้ยึดหรืออายัดมาได้ตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1628/2520 จำเลยผู้แพ้คดีเป็นลูกจ้างของการไฟฟ้านครหลวง ศาลสั่งอายัดเงินเดือน โดยพิเคราะห์ฐานะทางครอบครัวแล้วกำหนดเงินที่อายัดตามสมควร

อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติของกฎหมายที่ห้ามมิให้ยึดหรืออายัดเงินเดือน และค่าจ้างของข้าราชการมาบังคับชำระหนี้ คงห้ามเฉพาะตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 286 เท่านั้น แต่กรณีมีบทบัญญัติของกฎหมายอื่นที่บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะจะไม่นำมาตรา 286 ไปใช้บังคับ เช่น พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 121 บัญญัติว่าถ้าลูกหนี้เป็นข้าราชการ เมื่อศาลได้มีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์แล้ว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีสิทธิรับเงินเดือน บำเหน็จ บำนาญ เบี้ยหวัด หรือเงินในทำนองเดียวกันนี้ของลูกหนี้จากเจ้าหน้าที่เพื่อรวบรวมแบ่งให้แก่เจ้าหนี้ได้ แต่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะต้องจ่ายค่าเลี้ยงชีพลูกหนี้และครอบครัวตามสมควรแก่ฐานะานุรูป

บทบัญญัติในวรรคก่อน ให้ใช้บังคับในกรณีที่ลูกหนี้มีสิทธิได้รับเงินจากบุคคลหรือองค์การอื่นที่มีใช้รัฐบาลด้วย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2862/2524 เงินบำนาญของลูกหนี้ซึ่งกระทรวงการคลังส่งมาให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์แม้จะเป็นเงินบำนาญที่ลูกหนี้มีสิทธิได้รับก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ แต่ก็เงินบำนาญที่ได้ส่งมาให้ภายหลังที่ศาลชั้นต้นสั่งพิทักษ์ทรัพย์ลูกหนี้แล้ว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จึงมีหน้าที่ต้องรับเงินบำนาญดังกล่าวซึ่งเป็นเงินที่ลูกหนี้ได้มาระหว่างล้มละลายรวบรวมเข้ากองทรัพย์สินของลูกหนี้เพื่อแบ่งแก่เจ้าหนี้ และพิจารณาจ่ายค่าเลี้ยงชีพของลูกหนี้และครอบครัวตามสมควรแก่ฐานะานุรูปต่อไปตามมาตรา 121

แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ.2483 กรณีมิใช่เป็นเรื่องเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ไปกล่าวล่วงจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ก่อนศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์จำนวนเงินค่าเลี้ยงชีพเป็นเรื่องที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะต้องพิจารณาสั่งจ่ายโดยพิเคราะห์ถึงความเป็นอยู่ของลูกหนี้และครอบครัวในขณะที่พิจารณาสั่งจ่าย

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 154 บัญญัติว่า ในการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเพื่อชำระค่าอุปการะเลี้ยงดูหรือค่าเลี้ยงชีพนั้น สิทธิเรียกร้องเป็นเงินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามาตรา 286 (1) (2) และ (3) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ให้อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีเป็นจำนวนตามที่ศาลเห็นสมควร ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงฐานะในทางครอบครัวของลูกหนี้ตามคำพิพากษา จำนวนบุพการี และผู้สืบสันดานซึ่งอยู่ในความอุปการะของลูกหนี้ตามคำพิพากษาคด้วย

ในการบังคับคดีตามวรรคหนึ่ง ศาลอาจตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดี เจ้าพนักงานศาล เจ้าพนักงานอื่นหรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควรเป็นผู้ดำเนินการ โดยค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับคดีให้ได้รับการยกเว้น

ดังนี้ เมื่อบทบัญญัติของกฎหมายทั้ง 2 ฉบับ ดังกล่าว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์หรือเจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถยึดอายัดเงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ บำเหน็จ และเบี้ยหวัด หรือรายได้อื่นในลักษณะเดียวกันของข้าราชการ เจ้าหน้าที่หรือลูกจ้างในหน่วยราชการได้ กรณีการบังคับคดีผู้ประกันที่เป็นข้าราชการซึ่งผิดสัญญาต่อศาล หากมีการแก้กฎหมายในมาตรา 286 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เฉพาะกรณีบังคับคดีกับผู้ประกันที่เป็นข้าราชการหรือลูกจ้างของส่วนราชการบรรดาเงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ บำเหน็จ และเบี้ยหวัด หรือรายได้อื่นในลักษณะเดียวกันของข้าราชการ ให้อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีแล้ว จะสามารถอายัดเงินเดือนของข้าราชการตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควรกำหนด เพื่อชำระหนี้ตามสัญญาประกัน จะทำให้กระบวนการบังคับคดีผู้ประกันกรณีใช้ตำแหน่งประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งเป็นการป้องปรามผู้ประกันที่เข้ามาทำสัญญาประกันแล้วต่อมาได้โอนทรัพย์สินของตนให้บุคคลอื่นเพื่อป้องกันการถูกยึดหรืออายัดทรัพย์ในกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีและต้องมีการบังคับคดีกับผู้ประกัน เมื่อไม่มีทรัพย์สินอื่นใดให้ยึด ยังสามารถยึดหรืออายัดเงินเดือนได้ ทั้งนี้เพื่อให้ทางราชการได้รับประโยชน์สูงสุด

2.1.4 ข้อขัดข้องในเรื่องบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านบังคับคดีผู้ประกัน

การที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 วรรคสอง บัญญัติให้หัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรม(ผู้อำนวยการฯ)เป็นเจ้านี้ตามคำพิพากษาในส่วนที่เกี่ยวกับหนี้ตามสัญญาประกัน ซึ่งการเป็นเจ้านี้ตามคำพิพากษานี้ต้องยื่นคำขอต่อศาลเพื่อตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีในการบังคับคดีผู้ประกัน หากหลักประกันเป็นที่ดินก็ดำเนินการออกตรวจสอบสภาพที่ดินเพื่อจัดทำแผนที่ ถ้ายูริ่งที่ดิน เป็นต้น เพราะการยึดของเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นการยึดบน โด๊ะ หมายความว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่ได้ออกไปดูสถานที่หรือจัดทำแผนที่ที่ดินซึ่งจะต้องประกาศขายทอดตลาดเหมือนเดิมแต่เป็นหน้าที่ของเจ้านี้ผู้นำยึดจะต้องดำเนินการ และในดำเนินการบังคับคดีกับผู้ประกันต้องดำเนินการให้เสร็จสิ้นก่อนครบกำหนดระยะเวลาบังคับคดี 10 ปี หรือตามกำหนดอายุความทางอาญา ตามหนังสือสั่งการของสำนักงานศาลยุติธรรมที่แจ้งแนวคำวินิจฉัยเกี่ยวกับระยะเวลาบังคับคดีผู้ประกัน หรือจนกว่าศาลจะมีคำสั่งให้ความรับผิดชอบตามสัญญาประกันหมดไปหรือจนกว่าศาลจะมีคำสั่งให้ยุติการบังคับคดีเนื่องจากการบังคับคดีผู้ประกัน ได้ดำเนินการเสร็จสิ้นแล้วหรือจนกว่าจะครบหลักเกณฑ์ที่สามารถขออนุมัติจำหน่ายหนี้สูญต่อกระทรวงการคลังได้ หากไม่ดำเนินการหรือดำเนินการบกพร่อง หรือมีการประมาทเลินเล่อในการปฏิบัติหน้าที่ เช่น เมื่อทราบว่าผู้ประกันถูกศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดแล้ว ไม่ยื่นคำขอรับชำระหนี้ภายในกำหนดเวลา ปล่อยปละละเลยไม่ดำเนินการบังคับคดีหรือสืบหาทรัพย์สินของผู้ประกันจนล่วงพ้นระยะเวลาในการบังคับคดี เป็นต้น แต่ในปัจจุบันบุคลากรที่ผู้อำนวยการฯมอบหมายให้ดูแลรับผิดชอบในเรื่องบังคับคดีผู้ประกันมีเพียงตำแหน่งนิติกร ซึ่งเป็นลูกจ้างชั่วคราวของศาลที่เพิ่งทำสัญญาจ้างให้เข้ามาทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้ผิดสัญญาประกัน ซึ่งยังขาดประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในการบังคับคดี ทำให้การบังคับคดีผู้ประกันที่ผ่านมาไม่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ดังนี้ เพื่อแก้ไขข้อขัดข้องดังกล่าว สมควรมีการจัดตั้งกลุ่มงานบังคับคดีผู้ประกัน ในแต่ละศาลเพื่อทำหน้าที่ในการบังคับคดีผู้ประกัน โดยเฉพาะ โดยให้มีการเจรจาหนี้เพื่อให้ผู้ประกันที่ไม่มีทรัพย์สินให้ยึดมีโอกาสผ่อนชำระหนี้ตามสัญญาประกัน นำเงินที่ได้ส่งคลังเป็นรายได้แผ่นดินต่อไป

2.1.5 การนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring ; EM) มาใช้กับการปล่อยชั่วคราว

EM มีลักษณะคล้ายนาฬิกาหรือสายรัดข้อมือข้อเท้า ตัวอุปกรณ์รับสัญญาณและศูนย์ควบคุมกลาง ที่ใช้ติดตามตัว เมื่อสวมใส่อุปกรณ์ที่ข้อมือ ข้อเท้า หรืออวัยวะส่วนอื่นก็จะสามารถตรวจสอบการเดินทางของผู้สวมใส่ได้ ทั้งนี้การจำกัดการเดินทางและอาณาเขต

อาจจำกัดภายใต้เงื่อนไขที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับแต่ละกรณีไป โดยอาจให้อยู่แต่เฉพาะบริเวณบ้านพักอาศัยหรือในสถานที่ที่จัดไว้เป็นการเฉพาะ หรือกำหนดอาณาเขตที่ห้ามเดินทางก็ได้ หรืออาจจะใช้วิธีจำกัดการเดินทางเป็นบางช่วงเวลาก็ได้ มาเป็นอุปกรณ์เสริมประกอบดุลพินิจของศาลในการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีบางประเภท โดยผู้ต้องหาหรือจำเลยยินยอมใส่อุปกรณ์ดังกล่าว เพื่อให้โอกาสผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งเป็นคนยากจนไม่มีเงินหรือหลักประกันในการขอปล่อยชั่วคราว ไม่ต้องถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำ อันเป็นการแก้ปัญหาคนล้นคุกอีกทางหนึ่ง และลดงบประมาณจากภาครัฐที่ต้องดูแลผู้ต้องขังระหว่างการดำเนินคดีในศาลด้วย

ภาพที่ 1 แสดงอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถใช้ตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางและอาณาเขตของผู้ถูกจำกัดที่สวมใส่ไว้ที่ข้อเท้า (Electronic Monitoring Anklets)

2.2 การยืนยันรูปแบบกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันที่มีประสิทธิภาพ ครั้งที่ 2

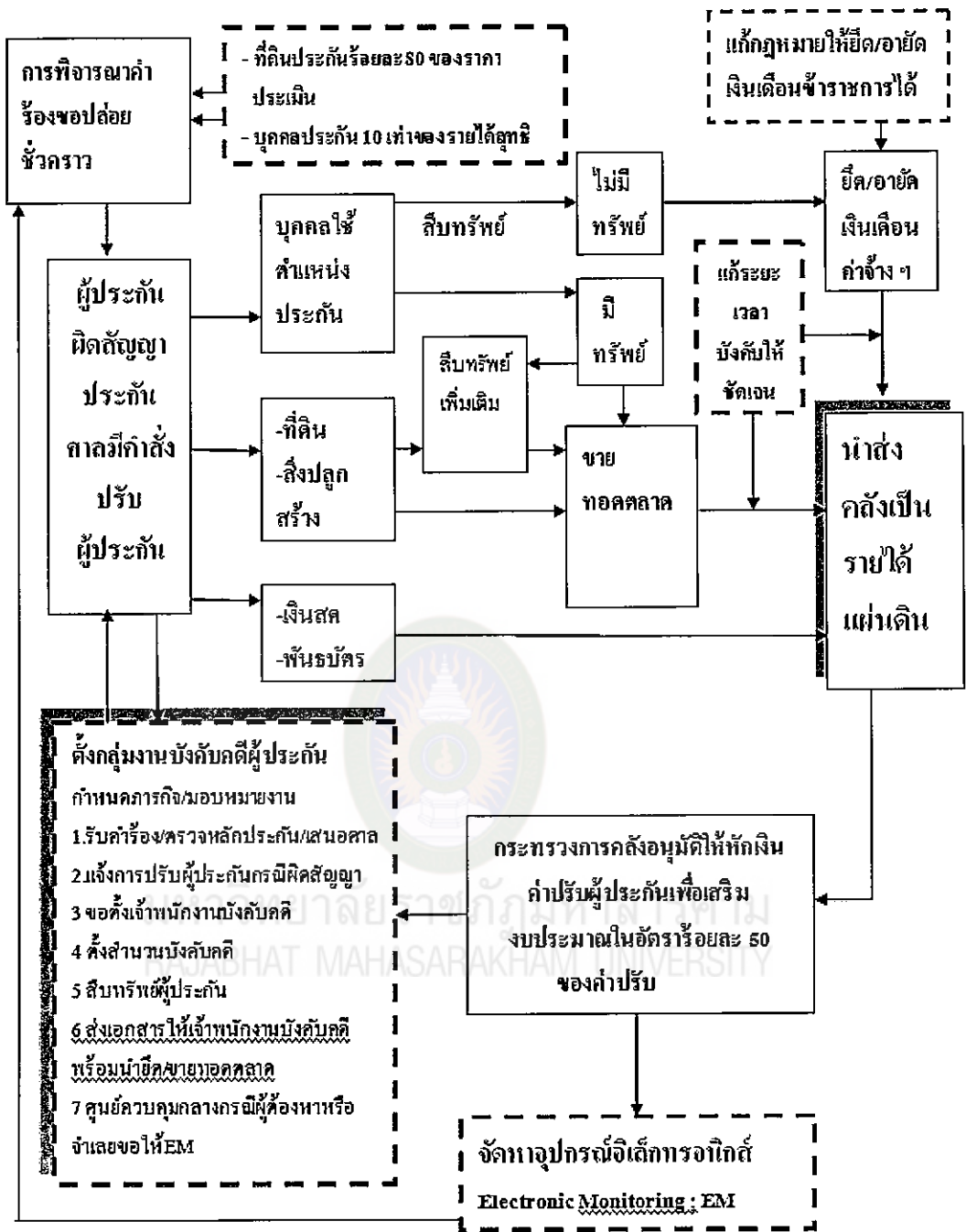
หลังจากได้ข้อสรุปจากการประชุมพิจารณายืนยันรูปแบบกระบวนการบังคับคดีที่มีประสิทธิภาพในครั้งที่ 1 แล้ว ต่อมาผู้วิจัยสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้เห็นถึงประสิทธิภาพกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันของศาลยุติธรรมว่ามีกระบวนการและวิธีดำเนินการอย่างไร จึงจะก่อให้เกิดประสิทธิประสิทธิภาพ เนื่องจากที่ผ่านมาการบังคับคดีของศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาภาค 4 ยังมีประสิทธิภาพไม่เพียงพอ จากนั้นผู้วิจัยได้เสนอรูปแบบกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันที่มีประสิทธิภาพให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 9 คน พิจารณายืนยันเป็นครั้งที่ 2 ซึ่งได้ข้อสรุปจากการยืนยันในแนวทางเดียวกันกับการยืนยันครั้งที่ 1 แต่มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการนำเสนอให้นำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยว่า ในการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรือ EM กรมคุมประพฤติได้มีการนำ EM มาใช้

ควบคุมผู้ต้องโทษ อันเป็นขั้นตอนภายหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษาลงโทษจำเลยโดยอาศัยหลักเกณฑ์ตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/2 วรรคหนึ่ง (3) และกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจำคุก โดยวิธีอื่นที่สามารถจำกัดการเดินทางและอาณาเขต พ.ศ.2556 แต่ยังไม่มีกฎหมายบัญญัติให้นำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรือ EM มาใช้ควบคุมผู้กระทำความผิดในชั้นปล่อยชั่วคราวซึ่งเป็นขั้นตอนก่อนศาลมีคำพิพากษา หากมีการแก้กฎหมายดังกล่าวให้สามารถนำ EM มาใช้กับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย จะเป็นการเพิ่มทางเลือกในการปล่อยชั่วคราวให้กับผู้ต้องหาหรือจำเลย อีกทางหนึ่ง

จากรูปแบบกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันที่มีประสิทธิภาพที่ผ่านการยืนยันแล้ว นำมาเขียนเป็นผังมโนทัศน์ ดังนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาพที่ 2 แสดงรูปแบบกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันที่มีประสิทธิภาพของศาล

ในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาศาล 4

ผังรูปแบบกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันที่มีประสิทธิภาพข้างต้น สรุปได้ ดังนี้

1. กระบวนการพิจารณาหลักประกัน มีการแก้ไขข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันในการปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2548 ในประเด็นต่อไปนี้

1.1 หลักประกันซึ่งเป็นที่ดิน ให้ถือเกณฑ์ราคาซื้อขายละ 80 ของราคาประเมิน

1.2 กรณีบุคคลใช้ตำแหน่งให้พิจารณาจากรายได้สุทธิหลังจากหักค่าใช้จ่าย

2. แก้กฎหมายและข้อบังคับประธานศาลฎีกาฯ ให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจนำ

อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring ; EM) มาใช้กับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ประสงค์จะใช้อุปกรณ์ดังกล่าวสำหรับบุคคลและคดีบางประเภทตามเงื่อนไขที่กำหนดในข้อบังคับประธานศาลฎีกา ทั้งนี้ โดยใช้งบประมาณในส่วนที่กระทรวงการคลังอนุมัติให้หักเงินค่าปรับผู้ประกันเพื่อเสริมงบประมาณในอัตราร้อยละ 50 มาใช้ในการจัดหาอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าว

3. ตั้งกลุ่มงานหรือส่วนบังคับคดีผู้ประกันขึ้นในแต่ละศาลเพื่อรับผิดชอบใน

การบังคับคดีผู้ประกัน โดยเฉพาะ โดยมีการกำหนดภารกิจและมอบหมายงาน ดังนี้ 1) รับคำร้องขอปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย ตรวจสอบหลักประกัน เสนอต่อศาลเพื่อพิจารณาเมื่อศาลอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราวแล้วแจ้งผู้เกี่ยวข้องของปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยตามคำสั่งหรือหมายของศาล 2) กรณีผู้ประกันผิดสัญญาไม่ส่งตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยต่อศาลถือว่าผิดสัญญาประกันให้รายงานต่อศาลเพื่อพิจารณา เมื่อศาลมีคำสั่งปรับผู้ประกันแล้วให้แจ้งให้ผู้ประกันชำระค่าปรับต่อศาล 3) หากผู้ประกันไม่ชำระค่าปรับภายในเวลาที่กำหนดเสนอขอให้ศาลตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อยึด/อายัดทรัพย์สินของผู้ประกันมาชำระหนี้ตามสัญญาประกัน 4) ตั้งสำนักงานการบังคับคดีผู้ประกันที่ผิดสัญญาแต่ละราย 5) ทำการสืบหาทรัพย์สินของผู้ประกันเพื่อแจ้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทำการยึดหรืออายัดเพื่อขายทอดตลาด 6) รวบรวมเอกสารเกี่ยวกับการบังคับคดี เช่น โฉนดที่ดินหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ที่ดินและภาพถ่ายที่ดิน ส่งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีพร้อมนำยึดเพื่อขายทอดตลาด 7) ทำหน้าที่เป็นศูนย์ควบคุมอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์กรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับอนุญาตจากศาลให้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว มิให้ฝ่าฝืนข้อกำหนดกรณีศาลมีคำสั่งห้ามออกพื้นที่ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจผู้ปฏิบัติงานให้เกิดแรงจูงใจในการทำงาน โดยนำงบประมาณที่ได้รับจัดสรรจากกระทรวงการคลังเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดหาวัสดุ อุปกรณ์และเครื่องมือในการออกสืบทรัพย์สิน

รวมทั้งค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการสืบทัพย์ทั้งที่เป็นเจ้าพนักงานของศาลและเจ้าหน้าที่ของส่วนราชการอื่น เช่น เจ้าหน้าที่ของสำนักงานที่ดินจังหวัดหรือสาขา ในการนำชี้ที่ดินซึ่งจะต้องทำการยึด เป็นต้น

3. กระบวนการภายหลังผู้ต้องหาหรือจำเลยผิดสัญญาประกัน มีการแก้ไขกฎหมายหรือข้อบังคับเพื่อให้การบังคับคดีผู้ประกันมีประสิทธิภาพ ดังนี้

3.1 แก้ไขกฎหมายเพื่อกำหนดระยะเวลาในการบังคับคดีให้ชัดเจนว่าจะถือตามอายุความอาญา หรือกรณีอายุความอาญาน้อยกว่า 10 ปี ให้สามารถดำเนินการบังคับคดีผู้ประกันได้ภายในกำหนด 10 ปี

3.2 แก้ไขกฎหมายให้สามารถยึดหรืออายัดเงินเดือนหรือค่าจ้างฯของข้าราชการ ลูกจ้างหน่วยงานของรัฐฯซึ่งใช้ตำแหน่งประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยแล้วผิดสัญญาประกัน เพื่อนำเงินดังกล่าวมาชำระหนี้ตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควรกำหนด

ดังนั้นหากได้มีการดำเนินการตามกระบวนการดังกล่าวข้างต้น เชื่อว่าจะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาข้อขัดข้องที่มีอยู่ในปัจจุบัน และสามารถบังคับคดีผู้ประกันที่ผิดสัญญานำเงินส่งเป็นรายได้แผ่นดินได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

บทนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอเนื้อหาแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อสรุปจากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย 2) การอภิปรายผลการวิจัยในประเด็นข้อค้นพบทางวิชาการ และ 3) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปสำหรับผู้สนใจศึกษาในอนาคต

การวิจัยเรื่องรูปแบบกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันที่มีประสิทธิภาพของสำนักงานศาลยุติธรรม : ศึกษากรณีศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษา ภาค 4 ผู้วิจัยนำมาสรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย
2. อภิปรายผลการวิจัย
3. ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยในครั้งนี้ได้จากการศึกษาเอกสาร โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเอกสาร (Content Analysis) และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) จากนั้นได้นำแนวคิดการสร้างกลยุทธ์จากฐานการวิจัยเชิงสำรวจทางการบริหารจัดการ (สัญญา เคนาภูมิ, 2559) เพื่อเป็นแนวทางในการร่างรูปแบบกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันที่มีประสิทธิภาพ และจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) แล้วนำรูปแบบเสนอต่อที่ประชุม จึงทำการสรุปรูปแบบที่ผ่านการยืนยันจากผู้ที่มีประสบการณ์และมีความรู้เชี่ยวชาญดังกล่าว ผลจากการศึกษาสรุปได้ ดังนี้

1. ปัญหาและอุปสรรคในการบังคับคดีผู้ประกัน

ศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษา ภาค 4 แต่ละศาลถือปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบ ข้อบังคับและหนังสือสั่งการเช่นเดียวกัน อีกทั้งลักษณะของบุคลากรที่ปฏิบัติงาน และวัฒนธรรมขององค์กรมีลักษณะคล้ายคลึงกัน โดยผู้อำนวยการฯซึ่งถือเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาต่างมีประสบการณ์ในการทำงานมาหลายตำแหน่ง ส่วนนิติกรผู้ปฏิบัติงานด้านบังคับ

คดีผู้ประกันแต่ละศาลเป็นลูกจ้างชั่วคราวของสำนักงานศาลยุติธรรม ปัญหาและอุปสรรคที่ค้นพบในแต่ละศาลมีลักษณะคล้ายกัน กล่าวคือ

1.1 ปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการบังคับคดีผู้ประกัน พบว่า มีกฎหมาย และข้อบังคับบางฉบับไม่เอื้อต่อการบังคับคดีผู้ประกันและเกิดข้อขัดข้องในทางปฏิบัติ ดังนี้

1.1.1 ระยะเวลาการบังคับคดี กล่าวคือ เดิมระยะเวลาบังคับคดีผู้ประกันนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 มาใช้บังคับ ซึ่งต้องบังคับคดีให้เสร็จภายใน 10 ปี ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการบังคับคดีผู้ประกันไม่สามารถดำเนินการภายในกำหนดเวลาดังกล่าวได้ ซึ่งหากจะขยายระยะเวลาบังคับคดีออกไปผู้อำนวยการศาลฯต้องยื่นคำร้องขออนุญาตต่อศาล ก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติเพราะแต่ละศาลมีปริมาณคดีจำนวนมาก โดยมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3798/2533 วางแนวปฏิบัติไว้ว่า " เมื่อศาลสั่งปรับผู้ประกันประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามิได้บัญญัติเวลาในการบังคับผู้ประกันและไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษ ต้องนำระยะเวลาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับ ซึ่งจะขอบังคับคดีได้ภายใน 10 ปี " ตามคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวการบังคับคดีผู้ประกันดำเนินการภายในกำหนด 10 ปี หากไม่สามารถดำเนินการได้ภายในกำหนดดังกล่าวผู้อำนวยการฯในฐานะเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาต้องยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอขยายระยะเวลาบังคับคดีออกไปอีกตามนัยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6266/2555 แต่ต่อมามีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1263-1264/2558 วินิจฉัยเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติการบังคับคดีผู้ประกันที่ผิดสัญญาประกันต่อศาลในกรณีที่พ้นกำหนดระยะเวลาบังคับคดีแล้วนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งก็สามารถดำเนินการบังคับคดีต่อไปได้โดยไม่ต้องขอขยายระยะเวลาบังคับคดีออกไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 หากอยู่ในอายุความอาญา ทั้งนี้ สำนักงานศาลยุติธรรมได้มีหนังสือแจ้งแนวทางปฏิบัติตามนัยคำพิพากษาดังกล่าวที่เกี่ยวข้องกับแนวทางปฏิบัติในการบังคับคดีผู้ประกันของศาล ซึ่งการบังคับให้ผู้ประกันชดใช้ค่าปรับเสมือนหนึ่งเป็นหนี้ทางแพ่งนั้น วัตถุประสงค์ที่แท้จริงมิได้มุ่งที่จะเอาเงินหรือทรัพย์สินเป็นหลัก แต่เป็นเพียงมาตรการบังคับให้ผู้ประกันต้องติดตามนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งต่อศาล ดังนั้น การบังคับคดีแก่ผู้ประกันจึงสามารถดำเนินการได้จนพ้นอายุความคดีอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 แต่อย่างไรก็ตามยังคงเกิดปัญหาในทางปฏิบัติอีกในกรณีอายุความทางอาญาสิ้นสุดลงก่อนครบ 10 ปี หากใช้อายุความทางอาญามาใช้กับกรณีดังกล่าวย่อมก่อให้เกิดความเสียหายกับทางราชการ จึงต้องพิจารณากลับไปใช้แนวทางปฏิบัติตามเดิมคือสามารถบังคับคดีไปได้จนถึง 10 ปี กรณีเป็นการไม่แน่นอนว่าต่อไปในอนาคตจะมีคำพิพากษาศาลฎีกาวินิจฉัยแตกต่างจากเดิมหรือไม่

เห็นควรตราเป็นกฎหมายกำหนดให้ชัดเจน โดยแก้ไขบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 271 เพิ่มเติมในวรรคสองว่า "การบังคับคดีผู้ประกันซึ่งผิดสัญญาประกันต่อศาลให้ดำเนินการได้จนพ้นอายุความคืออาญาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 แต่กรณีอายุความอาญาสิ้นสุดลงก่อนครบกำหนดระยะเวลาบังคับคดีตามวรรคหนึ่งให้บังคับคดีได้ภายในสิบปี"

1.1.2 การใช้ตำแหน่งข้าราชการประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย การขอลปล่อยชั่วคราวโดยบุคคลใช้ตำแหน่งประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย เมื่อผิดสัญญาประกันแล้วหากผู้ประกันไม่มีทรัพย์สินอื่นให้ยึด หากจะยึดอายุเงินเดือนก็ต้องห้ามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 286 เนื่องจากสิทธิเรียกร้องเป็นเงินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา จำพวก เงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ บำเหน็จ เบี้ยหวัด หรือรายได้อื่นในลักษณะเดียวกันของข้าราชการ เจ้าหน้าที่ หรือลูกจ้างในหน่วยงานราชการ ฯ ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบในการบังคับคดีผู้ประกันซึ่งผิดสัญญาต่อศาล หากไม่มีทรัพย์สินอื่นแล้ว ก็ไม่สามารถบังคับคดีกับผู้ประกันที่ผิดสัญญาต่อศาลได้ สำหรับกฎหมายที่บัญญัติให้อายัดสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ คือ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 154 บัญญัติว่า "ในการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเพื่อชำระค่าอุปการะเลี้ยงดูหรือค่าเลี้ยงชีพนั้น สิทธิเรียกร้องเป็นเงินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามาตรา 286 (1) (2) และ (3) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ให้อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีเป็นจำนวนตามที่ศาลเห็นสมควร ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงฐานะในทางครอบครัวของลูกหนี้ตามคำพิพากษา จำนวนบุพการี และผู้สืบสันดานซึ่งอยู่ในความอุปการะของลูกหนี้ตามคำพิพากษาคด้วย" ดังนั้นหากมีการแก้ไขกฎหมายกรณีผิดสัญญาประกันสามารถบังคับคดีเอากับเงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ บำเหน็จ เบี้ยหวัด หรือรายได้อื่นในลักษณะเดียวกันของลูกหนี้ได้ ดังเช่นกฎหมายว่าด้วยเยาวชนและครอบครัวแล้วจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่การบังคับคดีผู้ประกัน

1.1.3 การขายทอดตลาดหลักประกัน ตามข้อบังคับประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2548 ข้อ 10 การปล่อยชั่วคราวโดยมีหลักทรัพย์เป็นประกัน อาจใช้หลักทรัพย์ดังต่อไปนี้ ข้อ 10.1 "ที่ดินมีโฉนด ที่ดินมีหนังสือรับรองการทำประโยชน์ หรือหนังสือกรรมสิทธิ์ห้องชุด และหนังสือรับรองราคาประเมินของเจ้าพนักงานที่ดินมาแสดง

หากจะนำสิ่งปลูกสร้างบนที่ดินมาเป็นประกันด้วยก็จะต้องแสดงสำเนาทะเบียนบ้าน และ หนังสือประเมินราคาสิ่งปลูกสร้างที่น่าเชื่อถือประกอบด้วย” ดังนี้ หากถือราคาทุนทรัพย์ ของที่ดินตามราคาประเมินของเจ้าพนักงานที่ดิน ก่อให้เกิดปัญหาในการยึดที่ดินออกขาย ทอดตลาดแล้วได้ราคาน้อยกว่าที่เจ้าพนักงานที่ดินประเมินไว้ เนื่องจาก ในการประเมินราคา ที่ดินในแต่ละท้องที่มีความแตกต่างกัน ที่ดินที่ผู้ประกันนำมาประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น บางแปลงเป็นที่ดินขายทอดตลาดไม่ได้ราคา บางแปลงอยู่ในถิ่นรกร้างแต่ราคาประเมินสูงเมื่อนำออกขายแล้วไม่มีผู้สนใจซื้อและบางแปลงขายได้ในราคาต่ำ จึงเห็นสมควรแก้ไขข้อบังคับฯ ดังกล่าว โดยพิจารณาหลักทรัพย์เพียงร้อยละ 80 ของราคาประเมิน ซึ่งหากผู้ประกันผิดสัญญา และนำยึดที่ดินขายทอดตลาดแล้วมิได้มีเงินเหลือพอชำระหนี้

1.1.4 การตีราคาประกันกรณีบุคคลใช้ตำแหน่งขอประกัน ตามข้อบังคับประธาน ศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันในการปล่อยชั่วคราว ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2548 ข้อ 11.1 “บุคคลผู้ขอประกันจะต้องเป็นผู้มีตำแหน่ง หน้าที่การงานหรือมีรายได้แน่นอน เช่น เป็นข้าราชการ ข้าราชการบำนาญ สมาชิกรัฐสภา ผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น พนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พนักงาน รัฐวิสาหกิจ พนักงานของรัฐประเภทอื่น ๆ ลูกจ้างของทางราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ผู้บริหาร พรรคการเมือง หรือทนายความ และเป็นผู้มีความสัมพันธ์กับผู้ต้องหาหรือจำเลย เช่น เป็นบุพการี ผู้สืบสันดาน สามี ภริยา ญาติพี่น้อง ผู้บังคับบัญชา นายจ้าง บุคคลที่เกี่ยวข้องกัน โดยทางสมรส หรือบุคคลที่ศาลเห็นว่ามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดเสมือนเป็นญาติพี่น้องหรือมีความสัมพันธ์ในทางอื่นที่ศาลเห็นสมควรให้ประกันได้ โดยมีหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

(2) ให้ทำสัญญาประกันได้ในวงเงินไม่เกิน 10 เท่าของอัตราเงินเดือนหรือรายได้เฉลี่ยต่อเดือน” การพิจารณาเฉพาะวงเงินรายได้เฉลี่ยต่อเดือน โดยผู้ขอประกันมีหนังสือรับรองเงินเดือนจาก หน่วยงานมาแสดงต่อศาล หากผู้ประกันผิดสัญญาประกันและมีการบังคับคดีแก่สิทธิเรียกร้อง ที่เป็นเงิน เช่น เงินเดือน ค่าจ้าง ฯ โดยผู้อำนวยความสะดวกฯ ในฐานะเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามีหนังสือ แจ้งให้หน่วยงานต้นสังกัดหักเงินนำส่งศาล ได้รับแจ้งจากต้นสังกัดว่าผู้ประกัน ไม่มีเงินเหลือ พอหักนำส่ง เพราะผู้ประกันบางรายมีรายได้มากแต่ก็มีรายจ่ายมากเช่นกัน เมื่อไม่สามารถยึด หรืออายัดเงินรายได้ของผู้ประกันด้วยเหตุดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาในการบังคับคดี จึงควรให้ ผู้ร้องขอประกันแสดงใบรับรองเงินเดือนล่าสุดที่แสดงถึงรายรับหลังหักภาระต่าง ๆ แล้ว ทั้งนี้ เพราะแม้ผู้ร้องขอประกันบางคนจะมีระดับหรือรายได้สูง แต่ก็มีภาระหนี้สินจำนวนมากจนมี รายได้สุทธิน้อย อย่างไรก็ตามแนวทางการพิจารณาหลักประกันจากเงินได้สุทธิได้มีข้อเสนอแนะ

ตามคู่มือการปล่อยชั่วคราว (สำนักประธานศาลฎีกา. 2549 : 10) แต่ยังมีศาลบางศาลยึดถือเพียงรายได้จากหนังสือรับรองเงินเดือน ไม่ได้เรียกให้ผู้ประกันส่งสลิปเงินเดือนที่แสดงถึงภาระค่าใช้จ่ายต่าง ๆ และคงเหลือเป็นเงินสด ถือเป็น การปฏิบัติที่แตกต่างกัน จึงเห็นควรแก้ไขข้อบังคับฯ โดยระบุเป็นรายได้สุทธิต่อเดือน เพื่อให้แต่ละศาลถือปฏิบัติในแนวเดียวกัน และสามารถบังคับเอากับเงินรายได้ของผู้ประกันตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร

1.2 ปัญหาหลักประกัน สำหรับปัญหาเกี่ยวกับหลักประกันที่ผู้ประกันนำมาประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย พบว่า หลักประกันที่เกิดปัญหาในการบังคับคดีมากที่สุด คือ การใช้บุคคลหรือตำแหน่งมาประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยผู้ประกันและตัวจำเลยไม่ได้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน บางกรณีเป็นเพียงผู้นำหมู่บ้าน/ชุมชน ผู้บริหารหรือสมาชิกสภาท้องถิ่นที่ต้องการใช้ความช่วยเหลือแก่คนในหมู่บ้านหรือชุมชนเดียวกัน โดยไม่มีทรัพย์สินนอกจากตำแหน่งที่ตนดำรงตำแหน่งอยู่ในบางกรณีการใช้ตำแหน่งประกันในชั้นอุทธรณ์ฎีกากว่าที่ศาลสูงจะส่งคำพิพากษาให้ศาลชั้นต้นอ่านให้รู้ความฟัง ผู้ประกันพ้นจากตำแหน่งแล้วเมื่อผิดสัญญาประกันจึงเป็นการยากในการบังคับคดีทรัพย์สิน อีกทั้งไม่สามารถยึดหรืออายัดเงินเดือน เงินประจำตำแหน่งหรือรายได้อื่นในลักษณะเดียวกันของข้าราชการได้ หากผู้ประกันเหล่านี้ไม่มีทรัพย์สินอื่นนอกจากรายได้ประจำแล้ว เป็นการยากที่จะบังคับคดีได้

นอกจากนี้แล้ว กรณีผู้ประกันใช้สลากออมทรัพย์ในการประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย การพิจารณาหลักประกันจะถืออัตราเงินตามที่กำหนดในสลากออมทรัพย์ แต่เมื่อมีกรณีผิดสัญญาประกันและมีการบังคับคดี เจ้าพนักงานบังคับคดีจะหักเงินค่าธรรมเนียมในการบังคับคดีดังกล่าวก่อนนำส่งศาล ทำให้ได้เงินไม่ครบตามสัญญาประกัน เป็นภาระเจ้าหน้าที่ต้องออกบังคับคดีเอาเงินส่วนที่ยังขาดอยู่ ดังนี้ หากมีการแก้ไขข้อบังคับประธานศาลฎีกา กำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาหลักประกันประเภทสลากออมทรัพย์โดยคิดมูลค่าหลักประกันร้อยละ 90 ของมูลค่าสลากออมทรัพย์ หากมีการบังคับคดีเอาสลากดังกล่าวจะสามารถมีเงินเพียงพอต่อการชำระหนี้เนื่องจากได้นำเงินส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 10 จ่ายเป็นค่าธรรมเนียมเจ้าพนักงานบังคับคดีแล้ว หากมีเงินเหลือจ่ายภายหลังชำระค่าธรรมเนียมแล้วก็คืนแก่ผู้ประกันไป

1.3 ปัญหาการสืบทรัพย์ พบว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการสืบทรัพย์บางหน่วยงานไม่ให้ความร่วมมือ กล่าวคือ ในการสืบทรัพย์ไม่ว่าจะเป็นที่ดิน รถยนต์ รถจักรยานยนต์ หรือเงินฝากในธนาคาร ต้องขอความร่วมมือตรวจสอบทรัพย์สินดังกล่าวจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง บางหน่วยงานหากผู้อำนวยการสำนักอำนวยการประจำศาลหรือผู้อำนวยการประจำสำนักงานศาลมีหนังสือขอความร่วมมือในการตรวจสอบทรัพย์สินดังกล่าว จะอ้างเหตุผลการเปิดเผย

ข้อมูลของลูกค้าตามกฎหมายว่าด้วยข้อมูลข่าวสาร ทำให้ต้องเสนอหนังสือให้ผู้พิพากษาลงนามก่อนจึงได้รับความร่วมมือ ทำให้ต้องเพิ่มขึ้นตอนในการทำงานทั้งที่ไม่จำเป็น และทำให้การสืบหาทรัพย์สินเป็นไปได้ด้วยความล่าช้า นอกจากนี้ การขอตรวจสอบระวางของที่ดินหลักประกันจากสำนักงานที่ดิน เกิดอุปสรรคเนื่องจากเจ้าหน้าที่ของสำนักงานที่ดินติดภารกิจอื่น ไม่มีเวลาดำเนินการที่ที่ดินให้จึงไม่ทราบว่าจะที่ดินที่จะต้องติดตามยึดทรัพย์สินที่ตั้งอยู่บริเวณใด เจ้าหน้าที่ของสำนักงานที่ดินมอบระวางให้นิติกรซึ่งเป็นผู้แทนของผู้อำนวยการฯ ตรวจสอบระวางเอง กรณีของศาลสว่างแดนดินมีคดีที่ต้องติดตามยึดทรัพย์สินผู้ประกัน 1,000 รายเศษ หากให้นิติกรซึ่งไม่มีความรู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการดูระวางที่ดินทำการตรวจสอบเองก็เป็นการยากที่จะเข้าใจได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ดินซึ่งมีเลขโฉนดแปลงใหญ่ ต่อมาได้มีการแบ่งที่ดินออกเป็นแปลงเล็กหลายแปลงแต่ในระวางที่ดินแม้จะปรากฏเลขที่ดินในระวาง แต่สภาพพื้นที่ซึ่งจะต้องติดตามยึดขายทอดตลาดไม่ปรากฏหลักเขตที่ดิน จึงไม่ทราบว่าจะที่ดินแต่ละแปลงตั้งอยู่บริเวณใด จึงก่อให้เกิดผลกระทบต่อการจัดทำแผนที่ตั้งที่ดินเพื่อมอบให้เจ้าพนักงานบังคับคดีประกอบการขายทอดตลาด

1.4 ปัญหาด้านบุคลากร พบว่า ขาดบุคลากรซึ่งทำหน้าที่ในการบังคับคดีผู้ประกัน กล่าวคือผู้อำนวยการสำนักอำนวยการศาล(ศาลจังหวัด)หรือผู้อำนวยการสำนักงานประจำศาล(ศาลแขวงหรือศาลจังหวัดซึ่งตั้งอยู่อำเภอ) ในฐานะเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาต้องดำเนินการบังคับคดีผู้ประกันแต่ละเรื่องให้แล้วเสร็จภายในกำหนดระยะเวลา 10 ปี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ผู้อำนวยการฯ ซึ่งถือเป็นตำแหน่งจำศาลแต่เดิมนี้นหาใช้มีเพียงภารกิจนี้ด้านเดียวไม่ แต่ยังคงมีภารกิจด้านการบริหารอื่นในฐานะหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมซึ่งจะต้องดำเนินการตามนโยบายของผู้พิพากษาหัวหน้าศาล ในด้านการสนับสนุนงานอำนวยการยุติธรรมแก่ประชาชนผู้มีบรรดคดี จึงจำเป็นต้องมีเจ้าหน้าที่ช่วยงานในด้านบังคับคดีผู้ประกัน อยู่ในส่วนบริการประชาชนและประชาสัมพันธ์ โดยสำนักงานศาลยุติธรรมได้กำหนดตำแหน่งนิติกร (ลูกจ้าง) มาช่วยผู้อำนวยการในเรื่องการบังคับคดีผู้ประกันดังกล่าว

1.5 ปัญหาเครื่องมือหรืออุปกรณ์ พบว่า เครื่องมือและอุปกรณ์ในการออกสืบทรัพย์สินและติดตามยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษายังมีไม่เพียงพอ กล่าวคือ ศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาภาค 4 มีทั้งหมด 28 ศาล แต่ได้รับงบประมาณในการจัดหารถยนต์บรรทุก ขับเคลื่อน 2 ล้อ แบบดับเบิ้ลแบริบ เพียง 5 ศาล คือ ศาลจังหวัดขอนแก่น ศาลจังหวัดร้อยเอ็ด ศาลจังหวัดอุดรธานี ศาลจังหวัดสว่างแดนดิน และศาลแขวงขอนแก่น ส่วนศาลอื่นที่

เหลือต้องอาศัยรถยนต์ผู้ส่วนกลางในการออกสลิปทรัพย์สิน ซึ่งรถยนต์ส่วนกลางต่างก็ใช้ในภารกิจต่างๆของศาล ไม่ค่อยมีวันว่าง หากต้องนำออกไปติดตามทรัพย์สินและออกถ่ายรูปที่ตั้งที่ดิน ในอำเภอที่ห่างไกลเป็นการไม่สะดวก ขณะนี้อยู่ระหว่างรอการจัดสรรงบประมาณ หากแต่ละศาลมีรถยนต์สำหรับใช้ในในงานบังคับคดีผู้ประกันจะทำให้การดำเนินการออกติดตามตรวจสอบและยึดทรัพย์สินเพื่อขายทอดตลาดและนำเงินมาชำระหนี้ตามสัญญาประกันมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. ประสิทธิภาพกระบวนการบังคับคดีผู้ประกัน

จากการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องเกี่ยวกับกระบวนการบังคับคดีผู้ประกัน พบปัญหาและอุปสรรคในการบังคับคดีผู้ประกันหลายประการ โดยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันให้มีประสิทธิภาพ ได้แก่

2.1 กฎหมายระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง ไม่เอื้อต่อการกระบวนการบังคับคดีผู้ประกัน กล่าวคือ การบังคับคดีผู้ประกันต้องดำเนินการตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนด ตั้งแต่ บุคคลซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ระยะเวลาการบังคับคดี บุคคลที่มีอำนาจติดตามยึดทรัพย์สิน ทรัพย์สินใดบ้างที่สามารถยึดอายัดขายทอดตลาดได้ ดังนี้ เมื่อผลการศึกษาดังกล่าวพบว่ายังมีความไม่ชัดเจนของกฎหมายให้อำนาจเจ้าหน้าที่ในการยึดหรืออายัดเงินหรือสิทธิเรียกร้องบางประเภทได้ จึงส่งผลกระทบต่อกระบวนการบังคับคดีที่มีประสิทธิภาพ

2.2 ความพร้อมของทรัพยากร

2.2.1 ความเพียงพอของบุคลากร ถือเป็นประเด็นปัญหาสำคัญของศาลทุกศาล ในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาภาค 4 เนื่องจากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในด้านการบังคับคดีผู้ประกันสำนักงานศาลยุติธรรมส่งเพียงนิติกร ซึ่งเป็นลูกจ้างชั่วคราวสัญญาปีต่อปี ศาลละ 1 คน ต้องทำหน้าที่ในทุกด้านนับตั้งแต่เสนอขอหมายบังคับคดีต่อศาล ออกสลิปทรัพย์สิน จัดทำแผนที่ที่ตั้งที่ดิน ถ่ายภาพที่ดินส่งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นต้น กรณียังถือว่าขาดบุคลากรในการบังคับคดีผู้ประกัน

2.2.2 ความเพียงพอของอุปกรณ์ พบว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันให้มีประสิทธิภาพเช่นกัน คือ ศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาภาค 4 มีทั้งหมด 28 ศาล แต่ได้รับงบประมาณในการจัดหารถยนต์บรรทุกเพื่อใช้ในงานบังคับคดีเพียง 5 ศาล คือ ศาลจังหวัดขอนแก่น ศาลจังหวัดร้อยเอ็ด ศาลจังหวัดอุดรธานี ศาลจังหวัดสว่างแดนดิน และศาลแขวงขอนแก่น ส่วนศาลอื่นที่เหลือต้องอาศัยรถยนต์ผู้ส่วนกลางในการออกสลิปทรัพย์สิน ซึ่งรถยนต์ส่วนกลางต่างก็ใช้ในภารกิจต่าง ๆ ของศาล การออกสลิปทรัพย์สินต้องออกไป

นอกพื้นที่ตัวเมือง ถนนเข้าสู่ที่คินอันเป็นหลักประกันมีความยากลำบาก การใช้รถตู้ส่วนกลาง จึงไม่เหมาะสม แต่เมื่อไม่ได้รับการจัดสรรจำเป็นต้องใช้รถตู้ส่วนกลางไปก่อน ซึ่งไม่สะดวก และต้องรอวันที่รถตู้ว่าง เพราะรถยนต์ตู้ส่วนกลางต้องใช้ในกิจการของศาลแทบทุกวัน

2.2.3 ความเพียงพอของงบประมาณ เป็นปัจจัยสำคัญยิ่งต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการออกปฏิบัติการสืบทรัพย์ ด้วยรูปที่คั้งทรัพย์ จำเป็นต้องขอความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของสำนักงานที่ดินในการออกไปชี้แนวเขตที่ดินว่าอยู่ตรงไหน เพราะเจ้าหน้าที่ของศาลไม่มีความเชี่ยวชาญในการดูระวางแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ จึงไม่อาจทราบที่ดิน ซึ่งจะทำการยึดออกขายทอดตลาดมีที่ตั้งตรงกับแปลงใด ผู้อำนวยการฯ ในฐานะเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจึงต้องออกเงินค่าใช้จ่ายส่วนตัวในการให้บริการแก่เจ้าหน้าที่ของสำนักงานที่ดิน เป็นต้นว่า ค่าเบี้ยเลี้ยง และค่าอาหารกลางวัน เนื่องจากค่าใช้จ่ายบางรายการไม่สามารถตั้งเบิกจากหน่วยงานได้ ซึ่งส่งผลกระทบต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่

สำหรับเรื่องงบประมาณนี้ ในปัจจุบันกระทรวงการคลังได้อนุมัติให้สำนักงานศาลยุติธรรมนำเงินที่ได้จากค่าปรับผู้ประกันในอัตราร้อยละ 50 เพื่อเสริมงบประมาณของสำนักงานศาลยุติธรรมในการบังคับคดีกับผู้ประกันที่ผิดสัญญา ดังนั้น หากจัดสรรงบประมาณดังกล่าว จัดหารยนต์ และสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการออกสืบทรัพย์ของเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องแล้ว น่าเชื่อว่าจะทำให้การบังคับคดีผู้ประกันรวดเร็วยิ่งขึ้น

2.2.4 ความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่ ผู้วิจัยพบว่า เป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างมาก ในการสนับสนุนกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย ในปัจจุบันผู้ที่ได้รับมอบหมายจากผู้อำนวยการฯคือ นิติกร ซึ่งเป็นตำแหน่งลูกจ้างชั่วคราวอายุงาน 1-2 ปี เพราะมีการจ้างปีต่อปี ถือได้ว่าเจ้าหน้าที่ซึ่งขาดประสบการณ์ในการทำงาน ต้องเริ่มเรียนรู้งานในหน้าที่ใหม่ ในขณะที่เดียวกันลูกจ้างบางคนไม่ต่อสัญญาจ้าง ต้องจ้างคนใหม่เข้ามาต้องเริ่มศึกษางานใหม่ทำให้งานบังคับคดีผู้ประกันขาดความต่อเนื่อง ดังนี้ ควรพัฒนาองค์ความรู้ด้านการบังคับคดีแก่เจ้าหน้าที่ดังกล่าวให้มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์ รวมทั้งส่งเสริมความก้าวหน้าให้เจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นลูกจ้างชั่วคราวได้มีโอกาสบรรจุและแต่งตั้งเป็นข้าราชการ เพื่อสร้างขวัญกำลังใจและแรงจูงใจในการทำงานควบคู่กันไปด้วย หากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติมีความมั่นคงด้านอาชีพแล้วย่อมจะต้องพัฒนาความรู้ของตน ทুমุ่การทำงานในหน้าที่ส่งผลต่อการบังคับคดีผู้ประกันที่มีประสิทธิภาพต่อไป

2.3 การกำหนดภารกิจและมอบหมายงาน เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการทำงานให้มีประสิทธิภาพ เนื่องจากงานในทุกด้านต้องมี “เจ้าภาพ” รับผิดชอบนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยจากการศึกษาการกำหนดภารกิจและมอบหมายงานพบว่า

2.3.1 หน่วยงานผู้รับผิดชอบ ดูแล ประสานงาน ในส่วนกลางของสำนักงานศาลยุติธรรม เดิมมอบหมายให้สำนักบริหารทรัพย์สินเป็นผู้รับผิดชอบ แต่ในปัจจุบันสำนักงานศาลยุติธรรม ได้จัดตั้งกองกิจการคดี ซึ่งยังถือว่าเป็น “กองเงา” เนื่องจากยังไม่เป็นผลจากการแบ่งส่วนราชการของศาลยุติธรรมอย่างชัดเจน โดยสังกัดสำนักกฎหมายและวิชาการศาลยุติธรรม ดังนี้ ในอนาคตหากสำนักงานศาลยุติธรรมจัดตั้งกองดังกล่าวขึ้นรับผิดชอบดูแลด้านกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับและประสานงานกับศาลทั่วประเทศถึงปัญหาข้อขัดข้องเพื่อนำมาพัฒนาปรับปรุงแก้ไขให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน น่าเชื่อว่าจะสร้างความเชื่อมั่นให้กับศาลต่าง ๆ ในการปรึกษาหารือข้อปฏิบัติได้

2.3.2 สำหรับศาลจังหวัดและศาลแขวงในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาภาค 4 บางแห่งผู้พิพากษาหัวหน้าศาลในฐานะผู้บริหารศาลได้มอบหมายให้ผู้พิพากษา 1 คน รับผิดชอบดูแลให้คำแนะนำ แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในศูนย์บังคับคดีผู้ประกัน รวมทั้งพิจารณาขยายระยะเวลาบังคับคดีผู้ประกัน ซึ่งทำให้การบริหาร สั่งการ เกี่ยวกับงานด้านบังคับคดีผู้ประกันเป็นไปด้วยความรวดเร็ว ดังนี้ หากผู้บริหารศาลทุกศาลมีการมอบหมายให้ผู้พิพากษาช่วยทำหน้าที่ดังกล่าว ย่อมเป็นการกระจายอำนาจในการวินิจฉัยสั่งการ และก่อประโยชน์ต่องานบังคับคดีผู้ประกัน

2.3.2 ในงานด้านธุรการของศาล ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลถือเป็นผู้บังคับบัญชาของข้าราชการในสังกัดศาลนั้น ๆ ศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาภาค 4 ทุกศาล มีการกำหนดภารกิจและมอบหมายงานแก่เจ้าหน้าที่ทุกคน แต่งานด้านการบังคับคดีผู้ประกันนี้ ยังอยู่ในส่วนประชาสัมพันธ์และบริการประชาชน ทำให้การกำหนดภารกิจยังไม่มี ความชัดเจน ดังนี้ ควรจัดตั้งกลุ่มงานบังคับคดีผู้ประกันขึ้นมาทำหน้าที่ในเรื่องการขอลดปล่อยชั่วคราว จนกระทั่งติดตามบังคับคดีกับผู้ประกัน โดยเฉพาะ โดยแบ่งคนและแบ่งงานออกจากงานด้านประชาสัมพันธ์ พร้อมทั้งมอบหมายภารกิจให้เจ้าหน้าที่แต่ละคนในกลุ่มงานบังคับคดีให้ชัดเจน จะทำให้การนำนโยบายด้านการบังคับคดีผู้ประกัน ไปปฏิบัติรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

จากกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันเบื้องต้น และการศึกษาข้อมูลสถิติจำนวนคดีที่ผู้ประกันผิดสัญญาประกัน ณ เดือนมกราคม 2557 ของศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาภาค 4 จำนวนหนี้ที่ผิดสัญญา 240,364,349 บาท จำนวนหนี้ที่บังคับได้ 21,390,146.52 บาท

คงเหลือจำนวนหนี้ที่ยังบังคับไม่ได้ 218,974,202.48 บาท จำนวนหนี้ที่ค้างชำระส่วนมากเกิดจากบุคคลใช้ตำแหน่งในการประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยแล้วไม่มีทรัพย์สินให้ยึดเพื่อขายทอดตลาดชำระหนี้ และหลักประกันซึ่งเป็นที่ดินในถิ่นทุรกันดาร ไม่มีผู้สนใจซื้อหรือขายแล้วได้ราคาต่ำ และมีบางส่วนอยู่ระหว่างการเจรจาหนี้ซึ่งผู้ประกันขอผ่อนชำระหนี้รายเดือนตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควรอนุญาต รวมทั้งปัญหาในการออกสลิปทรัพย์สิน บุคลากรและรถยนต์ที่ต้องใช้ในการออกพื้นที่เพื่อถ้ำรูปที่ดินในการบังคับขายทอดตลาด ดังนั้น กระบวนการบังคับคดีผู้ประกันของศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาภาค 4 ยังมีประสิทธิภาพไม่เพียงพอ

3. รูปแบบกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันที่มีประสิทธิภาพ

การวิเคราะห์เอกสาร (Content Analysis) การสัมภาษณ์ (Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) พบว่า รูปแบบกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันที่มีประสิทธิภาพของศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษา ภาค 4 ต้องมีหน่วยงานที่รับผิดชอบ โดยตรงพร้อมทั้งมีบุคลากร งบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ และได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดี ทั้งนี้ ในส่วนของงบประมาณนั้น กระทรวงการคลัง ได้อนุมัติให้สำนักงานศาลยุติธรรมหักเงินค่าปรับผู้ประกันเพื่อเสริมงบประมาณในอัตราร้อยละ 50 ของค่าปรับ ทำให้สำนักงานศาลยุติธรรมมีงบประมาณในการใช้จ่ายเกี่ยวกับการบังคับคดีผู้ประกันเพิ่มมากขึ้น หน่วยงานที่รับผิดชอบในการบังคับคดีผู้ประกันควรมีบุคลากรและจัดหาเครื่องมือ เช่น รถยนต์ อันถือว่ามีความจำเป็นในการออกสืบหาทรัพย์สินของผู้ประกัน เพื่อติดตามยึดหรืออายัดขายทอดตลาดนำเงินส่งเป็นรายได้แผ่นดินต่อไป มีการแก้ไขปัญหาคือข้อขัดข้องในทางปฏิบัติตั้งแต่ชั้นพิจารณาหลักประกัน โดยแก้ไขกฎหมายหรือข้อบังคับเกี่ยวกับการพิจารณาหลักประกันกรณีใช้ที่ดินเป็นหลักประกันให้พิจารณาวงเงินประกันร้อยละ 80 ของราคาประเมิน ส่วนกรณีบุคคลประกันให้พิจารณาจากรายได้สุทธิภายหลังหักค่าใช้จ่าย ชันบังคับกับหลักประกันให้มีการแก้ไขกฎหมายหรือข้อบังคับเพื่อให้สามารถยึดอายัดเงินเดือนหรือค่าจ้างของข้าราชการ ลูกจ้างฯ หน่วยงานของรัฐเพื่อชำระหนี้ตามสัญญาประกันตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร รวมทั้งมีการแก้ไขเกี่ยวกับระยะเวลาการบังคับคดีให้ชัดเจนต่อการปฏิบัติ นอกจากนี้แล้ว จากการวิจัยยังพบว่าควรมีการแก้กฎหมายให้สามารถนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring ; EM) ซึ่งมีลักษณะคล้ายนาฬิกาหรือสายรัดข้อมือข้อมือเท้า อุปกรณ์รับสัญญาณ และศูนย์ควบคุมกลาง ที่ใช้ติดตามตัว เมื่อสวมใส่อุปกรณ์ที่ข้อมือ ข้อมือเท้า หรืออวัยวะส่วนอื่นก็จะสามารถตรวจสอบการเดินทางของผู้สวมใส่ได้ ทั้งนี้การจำกัดการเดินทางและอาณาเขต อาจจำกัดภายใต้เงื่อนไขที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับแต่ละกรณีไป โดยอาจให้อยู่แต่

เฉพาะบริเวณบ้านพักอาศัยหรือในสถานที่ที่จัดไว้เป็นการเฉพาะ หรือกำหนดอาณาเขตที่ห้ามเดินทางก็ได้ หรืออาจจะใช้วิธีจำกัดการเดินทางเป็นบางช่วงเวลาก็ได้ มาเป็นอุปกรณ์เสริมประกอบคุณพินิจของศาลในการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีบางประเภท โดยผู้ต้องหาหรือจำเลยยินยอมใส่อุปกรณ์ดังกล่าว เพื่อให้โอกาสผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งเป็นคนยากจนไม่มีเงินหรือหลักประกันในการขอปล่อยชั่วคราว ไม่ต้องถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำ อันเป็นการแก้ปัญหาคนล้นคุกอีกทางหนึ่ง และลดงบประมาณจากภาครัฐที่ต้องดูแลผู้ต้องขังระหว่างการดำเนินคดีในศาลด้วย ทั้งนี้ ในควรใช้เงินที่กระทรวงการคลังอนุมัติให้สำนักงานศาลยุติธรรมกันเงินร้อยละ 50 จากค่าปรับผู้ประกันที่ผิดสัญญาประกันต่อศาลเพื่อเสริมงบประมาณของสำนักงานศาลยุติธรรม ในการจัดหาอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ดังกล่าว

อภิปรายผลการวิจัย

ข้อสรุปซึ่งได้จากการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันที่มีประสิทธิภาพของสำนักงานศาลยุติธรรม ศึกษากรณีศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาภาค 4 พบประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายความ ดังต่อไปนี้

1. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีผู้ประกัน พบว่า ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 286 บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งกฎหมายอื่น เงินหรือสิทธิเรียกร้องเป็นเงินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาต่อไปนี้ ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี (2) เงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ บำเหน็จ เบี้ยหวัด หรือรายได้อื่นในลักษณะเดียวกันของข้าราชการ เจ้าหน้าที่ หรือลูกจ้างในหน่วยราชการ และเงินสงเคราะห์ บำนาญ หรือบำเหน็จที่หน่วยราชการ ได้จ่ายให้แก่คู่สมรสหรือญาติที่ยังมีชีวิตของบุคคลเหล่านั้น” ดังนี้ กรณีผู้ประกันที่เป็นข้าราชการ ลูกจ้างหรือพนักงานของรัฐ ผิดสัญญาประกันแล้วไม่สามารถติดตามยึดทรัพย์สินเพื่อบังคับชำระหนี้ตามสัญญาประกันได้ ครั้นจะยึดเงินเดือน ค่าจ้าง ฯ ก็ต้องห้ามตามกฎหมายดังกล่าว

แต่หากผู้ประกันที่ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เช่น ผู้บริหารท้องถิ่นหรือสมาชิกสภาท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านและसारวัตรกำนัน ไม่ได้รับความคุ้มครองตามบทบัญญัติมาตรา 286 (2) เนื่องจากเงินที่ได้รับแต่ละเดือนนั้น ไม่ถือว่าเป็นเงินเดือนหรือเงินประจำตำแหน่งตามกฎหมายว่าด้วยเงินเดือนหรือเงินประจำตำแหน่ง ตามนัยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2092/2545 ซึ่งวินิจฉัยว่า ตามมาตรา 286 (2) ระบุไว้ชัดเจนว่า สิทธิเรียกร้องเป็นเงิน

ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีในกรณีนี้ ได้แก่ “เงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ บำเหน็จ และเบี้ยหวัดของข้าราชการหรือลูกจ้างของรัฐบาล และเงินสงเคราะห์ หรือบำนาญที่รัฐบาลได้จ่ายให้แก่คู่สมรสหรือญาติที่ยังมีชีวิตของบุคคลเหล่านั้น” เจตนารมณ์ของบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวมุ่งหมายที่จะให้ความคุ้มครองข้าราชการแห่งรัฐที่เลี้ยงชีพด้วยเงินเดือนอันเป็นรายได้ประจำเพียงอย่างเดียวที่แน่นอนตายตัว แต่เงินที่โจทก์ขออายัดในคดีนี้เป็นเงินค่าป่วยการรายเดือน และเงินค่าป่วยการประจำตำแหน่งที่จำเลยที่ 1 ได้รับจากเทศบาลนครเชียงใหม่ ซึ่งให้เหมาจ่ายเป็นรายเดือน โดยคำนวณจากรายได้จริงตามงบประมาณทั่วไปที่เทศบาลจัดเก็บเองจากภาษีโรงเรือนและที่ดินภาษีบำรุงท้องที่ ภาษีป้าย อากรฆ่า สัตว์ ค่าธรรมเนียม ค่าใบอนุญาต ค่าปรับและรายได้จากทรัพย์สินของเทศบาลของปีงบประมาณที่ผ่านมา จึงมีลักษณะไม่คงที่อาจเปลี่ยนแปลงขึ้นลงได้ตามรายได้ของเทศบาลซึ่งต่างจากเงินเดือนและค่าจ้างของข้าราชการประจำที่มีลักษณะคงที่แน่นอนไม่ผันแปร โดยง่ายดังปรากฏตามพระราชกฤษฎีการะเบียบพนักงานเทศบาล พ.ศ. 2519 มาตรา 16 แก้ไขโดยพระราชกฤษฎีการะเบียบพนักงานเทศบาล (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2539 มาตรา 3 ประกอบด้วยบัญชีและหมายเหตุท้ายพระราชกฤษฎีกา จึงเห็นได้โดยแจ่มชัดและเป็นที่ยอมรับได้ว่า เงินดังกล่าวมิใช่เงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ บำเหน็จ และเบี้ยหวัดตามที่ปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 286 (2) เหตุนี้แม้ตำแหน่งเทศมนตรีที่จำเลยที่ 1 ดำรงอยู่จะถือว่าเป็นข้าราชการการเมือง แต่เมื่อเงินค่าป่วยการรายเดือนและเงินค่าป่วยการประจำตำแหน่งมิได้อยู่ในความหมายหรือคำว่า “เงินเดือน” ของข้าราชการหรือลูกจ้างของรัฐบาลดังกล่าวแล้ว โจทก์ย่อมขอบังคับคดีได้

จากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว แสดงให้เห็นความแตกต่างได้อย่างชัดเจนระหว่างข้าราชการการเมือง ผู้บริหารหรือสมาชิกสภาท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านฯ ซึ่งมีใช้ข้าราชการเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาสมากร้องขอต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ยึดอายัดค่าตอบแทนรายเดือนเพื่อชำระหนี้ได้ แต่หากผู้ประกันเป็นข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น ลูกจ้างหรือคนงานในหน่วยงานราชการ ที่ได้รับเงินเดือน ค่าจ้างหรือรายได้อื่นในลักษณะเดียวกันเป็นประจำแล้ว เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาไม่สามารถยึดหรืออายัดเพื่อนำเงินมาชำระหนี้ได้ อย่างไรก็ตามหากเป็นกรณีตามมาตรา 286 (3) “เงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ ค่าชดใช้ เงินสงเคราะห์ หรือรายได้อื่นในลักษณะเดียวกันของพนักงาน ลูกจ้าง หรือคนงาน นอกจากที่กล่าวไว้ใน มาตรา 286 (2) ที่นายจ้างจ่ายให้แก่บุคคลเหล่านั้น หรือคู่สมรส หรือญาติที่ยังมีชีวิตของบุคคลเหล่านั้น เป็นจำนวนรวมกันไม่เกินเดือนละหนึ่งหมื่นบาท หรือตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร” บทบัญญัติ

ตามอนุมาตราบัญญัติทำนองเดียวกับอนุมาตรา (2) เพียงแต่ไม่ใช่หน่วยราชการหรือรัฐบาล แต่เป็นหน่วยงานเอกชนหรือรัฐวิสาหกิจ สมาคม บริษัทห้างร้าน ซึ่งนายจ้างจ่ายให้แก่บุคคลเหล่านั้น เช่น เงินเดือนของบริษัทเดินอากาศไทย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1029/2498) เงินจำนวนนี้ศาลให้ยึดหรืออายัดมาได้ตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร (ประจักษ์ พุทธสมบัติ. 2550 : 290)

จะเห็นได้ว่า บทบัญญัติตามมาตรา 286 ดังกล่าวมุ่งคุ้มครองข้าราชการที่ตกเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาในเรื่องของเงินเดือน ค่าจ้างหรือรายได้อื่นในลักษณะเดียวกันของข้าราชการหรือลูกจ้างในหน่วยงานราชการ ให้ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี โดยมีคำพิพากษาศาลฎีกาวินิจฉัยเกี่ยวกับค่าจ้างของลูกจ้างประจำของเทศบาลตำบลไว้ ดังนี้ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4179/2528 เทศบาลเป็นทบวงการเมืองตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 มาตรา 7 วรรคสอง จำเลยเป็นลูกจ้างประจำของเทศบาลตำบลจึงเป็นลูกจ้างของรัฐบาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 286 (2) ค่าจ้างของลูกจ้างของรัฐบาลไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี โจทก์จึงไม่มีสิทธิขอให้ศาลอายัดสิทธิเรียกร้องในเงินค่าจ้างของจำเลยสำหรับเงินยืมชีพและเงินช่วยเหลือบุตรเป็นเงินที่กำหนดให้เบิกจ่ายแก่ลูกจ้างเป็นประจำทุกเดือนเพื่อการครองชีพในลักษณะเดียวกับค่าจ้าง ถือได้ว่าเป็นค่าจ้างจึงไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีเช่นกัน

สำหรับเงินประจำตำแหน่งของข้าราชการนั้น แต่เดิมสามารถยึดอายัดได้ ตามนัยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2795 / 2546 ซึ่งวินิจฉัยว่า คำว่าเงินประจำตำแหน่งนั้น ตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการการจ่ายเงินประจำตำแหน่งของข้าราชการและผู้ดำรงตำแหน่งผู้บริหารซึ่งไม่เป็นข้าราชการ พ.ศ. 2539 มาตรา 3 หมายความว่า เงินประจำตำแหน่งตามกฎหมายว่าด้วยเงินเดือนและเงินประจำตำแหน่งซึ่งกฎหมายที่ว่านี้ก็คือพระราชบัญญัติเงินเดือนและเงินประจำตำแหน่ง พ.ศ. 2538 โดยมาตรา 12 วรรคสาม ของพระราชบัญญัติฉบับนี้บัญญัติไว้ชัดเจนว่า เงินประจำตำแหน่งไม่ถือเป็นเงินเดือน ดังนั้น เมื่อเงินประจำตำแหน่งไม่มีสภาพเป็นเงินเดือน จึงไม่อยู่ในความหมายของเงินเดือนของข้าราชการตามนัยแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 286 (2) อันจะไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี โจทก์ย่อมบังคับเอาจากเงินประจำตำแหน่งได้

ผลจากคำพิพากษาของศาลฎีกาดังกล่าวในการบังคับคดีข้าราชการซึ่งตกเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา คงยึดอายัดได้เฉพาะเงินประจำตำแหน่งเท่านั้น ส่วนเงินเดือนไม่สามารถยึดหรืออายัดได้ แต่อย่างไรก็ตาม ต่อมามีคำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 10444/2556 วินิจฉัยว่า

แม้พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 มาตรา 50 วรรคห้า จะบัญญัติให้เงินประจำตำแหน่งไม่ถือเป็นเงินเดือน ก็เพียงเพื่อวัตถุประสงค์ไม่ให้นำเงินประจำตำแหน่งมาเป็นเกณฑ์ในการคำนวณบำเหน็จบำนาญตามกฎหมายว่าด้วยบำเหน็จบำนาญข้าราชการเอกชน เงินเดือนเท่านั้น แต่เงินประจำตำแหน่งเป็นเงินที่หน่วยงานราชการได้จ่ายให้แก่บุคคลนั้น ขณะที่ดำรงตำแหน่งตามประเภท สายงานและระดับนั้น ๆ ตามบัญชีอัตราเงินประจำตำแหน่งข้าราชการพลเรือนสามัญที่กำหนดในกฎ ก.พ. จึงถือว่าเงินประจำตำแหน่งเป็นรายได้อื่นในลักษณะเดียวกันกับเงินเดือนของข้าราชการที่ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีตามนัยแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 286 (2) ดังกล่าว เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าจำเลยประกอบอาชีพรับราชการในตำแหน่งและสายงานพยาบาลวิชาชีพ สังกัดโรงพยาบาล พังงา โจทก์ย่อมไม่อาจบังคับคดีเอาจากเงินประจำตำแหน่งของจำเลยได้

จากคำวินิจฉัยของศาลฎีกาคัดค้านดังกล่าวข้างต้น ถือเป็นบรรทัดฐานต่อไปว่า เงินประจำตำแหน่งของข้าราชการไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี หากกรณีข้าราชการใช้ตำแหน่งประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยแล้วผิดสัญญาประกัน ผู้อำนวยการฯ ในฐานะเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจึงไม่สามารถขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีอายัดเงินประจำตำแหน่งดังกล่าวเพื่อนำเงินมาชำระหนี้ตามสัญญาประกันได้อีก

อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติของกฎหมายที่ห้ามมิให้ยึดหรืออายัดเงินเดือน และค่าจ้างของข้าราชการมาบังคับชำระหนี้ คงห้ามเฉพาะตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 286 เท่านั้น แต่กรณีมีบทบัญญัติของกฎหมายอื่นที่บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ จะไม่นำมาตรา 286 ไปใช้บังคับ เช่น พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 121 บัญญัติว่า “ถ้าลูกหนี้เป็นข้าราชการ เมื่อศาลได้มีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์แล้ว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีสิทธิรับเงินเดือน บำเหน็จ บำนาญ เบี้ยหวัด หรือเงินในทำนองเดียวกันนี้ของลูกหนี้จากเจ้าหน้าที่เพื่อรวบรวมแบ่งให้แก่เจ้าหนี้ได้ แต่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะต้องจ่ายค่าเลี้ยงชีพลูกหนี้และครอบครัวตามสมควรแก่ฐานะานุรูป” พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 154 บัญญัติว่า “ในการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเพื่อชำระค่าอุปการะเลี้ยงดูหรือค่าเลี้ยงชีพนั้น สิทธิเรียกร้องเป็นเงินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามาตรา 286 (1) (2) และ (3) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ให้อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีเป็นจำนวนตามที่ศาลเห็นสมควร ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงฐานะในทางครอบครัวของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

จำนวนบุคลากร และผู้สืบสันดานซึ่งอยู่ในความอุปการะของลูกหนี้ตามคำพิพากษาด้วย
ในการบังคับคดีตามวรรคหนึ่ง ศาลอาจตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดี เจ้าพนักงานศาล
เจ้าพนักงานอื่นหรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควรเป็นผู้ดำเนินการ โดยค่าชာธรรมเนียมใน
การบังคับคดีให้ได้รับการยกเว้น "

ดังนี้ เมื่อพบบัญชีของกฎหมายทั้ง 2 ฉบับ ดังกล่าว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์หรือ
เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถยึดอายัดเงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ บำเหน็จ และเบี้ยหวัด หรือ
รายได้อื่นในลักษณะเดียวกันของข้าราชการ เจ้าหน้าที่หรือลูกจ้างในหน่วยราชการได้ กรณี
การบังคับคดีผู้ประกันที่เป็นข้าราชการซึ่งผิดสัญญาต่อศาล หากมีการแก้กฎหมายในมาตรา 286
แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เฉพาะกรณีบังคับคดีกับผู้ประกันที่เป็นข้าราชการ
หรือลูกจ้างของส่วนราชการบรรดาเงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ บำเหน็จ และเบี้ยหวัด หรือรายได้
อื่นในลักษณะเดียวกันของข้าราชการ ให้อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีแล้ว จะสามารถ
อายัดเงินเดือนของข้าราชการตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควรกำหนด เพื่อชำระหนี้ตามสัญญา
ประกันดังเช่นกรณีของหน่วยงานเอกชนหรือรัฐวิสาหกิจ จะทำให้กระบวนการบังคับคดี
ผู้ประกันกรณีใช้ตำแหน่งประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ อีกทั้ง
เป็นการป้องปรามผู้ประกันที่เข้ามาทำสัญญาประกันแล้วต่อมาได้โอนทรัพย์สินของตนให้
บุคคลอื่นเพื่อป้องกันการถูกยึดหรืออายัดทรัพย์สินในกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีและต้องมี
การบังคับคดีกับผู้ประกัน เมื่อไม่มีทรัพย์สินอื่นใดให้ยึด ยังสามารถยึดหรืออายัดเงินเดือน
ได้ตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อให้ทางราชการได้รับประโยชน์สูงสุด

2. ความพร้อมของทรัพยากร จากผลการศึกษาพบว่า ความเพียงพอของบุคคลกร
ถือเป็นประเด็นปัญหาสำคัญของศาลทุกศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาภาค 4
เนื่องจากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในด้านการบังคับคดีผู้ประกันสำนักงานศาลยุติธรรมส่งเพียง
นิติกร ซึ่งเป็นลูกจ้างชั่วคราวสัญญาปีต่อปี ศาลละ 1 คน ต้องทำหน้าที่ในทุกด้านนับตั้งแต่เสนอ
ขอหมายบังคับคดีต่อศาล ออกสืบทรัพย์ จัดทำแผนที่ตั้งที่ดิน ถ่ายภาพที่ดินส่งให้เจ้าพนักงาน
บังคับคดีเป็นต้น กรณียังถือว่าขาดบุคลากรในการบังคับคดีผู้ประกัน อีกทั้งนิติกรดังกล่าว
เป็นเพียงลูกจ้างชั่วคราวซึ่งขาดประสบการณ์ควรมีการส่งเสริมและกำหนดตำแหน่งให้
ผู้ปฏิบัติงานดังกล่าวบรรจุเป็นข้าราชการ เพื่อสร้างบุคลากรให้มีคุณภาพและส่งเสริม
ความก้าวหน้าในอาชีพ นอกจากนี้ในด้านความเพียงพอของอุปกรณ์และงบประมาณ พบว่า
ศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาภาค 4 มีทั้งหมด 28 ศาล แต่ได้รับงบประมาณใน
การจัดหารถยนต์บรรทุกเพื่อใช้ในงานบังคับคดีเพียง 5 ศาล คือ ศาลจังหวัดขอนแก่น

ศาลจังหวัดร้อยเอ็ด ศาลจังหวัดอุดรธานี ศาลจังหวัดสว่างแดนดิน และศาลแขวงขอนแก่น ส่วนศาลอื่นที่เหลือต้องอาศัยรถยนต์ผู้ส่วนกลางในการออกสืบทรัพย์และปฏิบัติการกิจเกี่ยวกับการบังคับคดีทำให้เกิดข้อขัดข้องในการปฏิบัติงานและทำให้การออกติดตามยึดทรัพย์ของลูกหนี้ล่าช้าไปด้วย

โดยสรุป ผู้วิจัยมีความเห็นว่าความพร้อมของทรัพยากรทั้งในด้านบุคลากรและความเพียงพอของอุปกรณ์มีความสำคัญและส่งผลต่อการบังคับคดีผู้ประกันที่มีประสิทธิภาพผลการวิจัยนี้สอดคล้องและยืนยันได้จากแนวคิดของ วรเดช จันทรร (2527 : 535-547) ในตัวแบบด้านการจัดการ (Management Model) ที่เน้นขีดสมรรถนะภายในของหน่วยงาน (Internal Capacity) ที่รับผิดชอบนโยบายว่ามีจุดแข็งและจุดอ่อนในด้านต่าง ๆ หรือไม่อย่างไร ซึ่งบุคลากรเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อขีดสมรรถนะภายในของหน่วยงาน และจะส่งต่อความสำเร็จหรือไม่สำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติได้ซึ่งหน่วยงานจะมีขีดสมรรถนะภายในสูงขึ้นอยู่กับความพร้อมของงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกด้วยเช่นกัน และจะส่งผลการนำนโยบายไปปฏิบัติได้อย่างประสบความสำเร็จ และแนวคิดของ วรเดช จันทรร (2543 : 50 - 53) อีกเช่นกันว่า ปัจจัยด้านคุณสมบัติของบุคลากรเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติ และแนวคิดของ Van Meter and Van Horn (1975) และอุทัย เลาหวิเชียร (2540) เกี่ยวกับความพร้อมของงบประมาณในการสนับสนุนด้านทรัพยากรบุคคลในการนำนโยบายไปปฏิบัติ เพราะการขาดแคลนทรัพยากรบุคคลจะส่งผลให้การนำนโยบายไปปฏิบัติล้มเหลว

นอกจากนี้ยืนยันได้จากแนวคิดของ สมบัติ ชำรงชัญวงศ์ (2540) เกี่ยวกับความพร้อมของอุปกรณ์ในการปฏิบัติงานและงบประมาณ เพราะว่านโยบายมีความชัดเจนเพียงใดแต่ถ้าไม่มีความพร้อมในด้านทรัพยากรด้านงบประมาณและอุปกรณ์และความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่ในการนำนโยบายไปปฏิบัติจะส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพประสิทธิผลในการนำนโยบายไปปฏิบัติได้ และยังยืนยันได้จากแนวคิดของ Van Meter and Van Horn (1975) ที่เห็นว่านอกจากมีความพร้อมของบุคลากรแล้วนั้น บุคลากรต้องมีความรู้ความเข้าใจในนโยบายที่จะนำไปปฏิบัติด้วย รวมทั้งสอดคล้องกับแนวคิดของ วรเดช จันทรร (2527 : 535-547) ในตัวแบบกระบวนการของระบบราชการ (Bureaucratic Process model) ซึ่งตัวแบบนี้ให้ความสำคัญต่อการใช้อำนาจดุลยพินิจ (Discretion) ของเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการ (Street-Level Bureaucrat) ว่าจะมีผลกระทบโดยตรงต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ กล่าวคือ หากเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการเกิดการต่อต้านไม่ยอมรับเอานโยบายมาแปลงสู่ภาคปฏิบัติในฐานะเป็นงาน

ประจำของตนเจ้าหน้าที่ดังกล่าวอาจเพิกเฉยในการปฏิบัติตามหรืออาจจะใช้อำนาจของตน ตัดสินใจในลักษณะที่ไม่เอื้อต่อตัวนโยบาย และแนวคิดของ สมบัติ ชำรงชวงศ์ (2540) ที่กล่าวว่า ทักษะหรือจุดยืนของผู้ปฏิบัติมีความสำคัญต่อความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นอย่างยิ่ง ถ้าผู้นำนโยบายไปปฏิบัติปฏิเสธก่อนนโยบาย ทำให้การนำนโยบายไปปฏิบัติ ล้มเหลวได้ นอกจากนี้ยังมีผลการศึกษาศึกษาของ Hermanova and Richardson (2000) ที่ว่า องค์ประกอบของความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติไปปฏิบัติองค์ประกอบหนึ่ง คือ ความพอเพียงของงบประมาณ

นอกจากนี้ในการส่งเสริมและพัฒนาให้บุคลากรผู้ปฏิบัติงานได้มีโอกาสก้าวหน้า โดยบรรจุเป็นข้าราชการนั้น มาตรการในการสร้างขวัญและกำลังใจดังกล่าวสอดคล้องกับ แนวคิดของขวัญจิรา ทองน้ำ (2547 : 15) ที่กล่าวว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานมีความสำคัญ และมีความจำเป็นสำหรับองค์การทุกแห่ง ถ้าผู้บริหารสามารถชักจูงบุคคลในองค์กรได้ตามที่ เขาต้องการ ก็จะทำให้บุคคลมีแรงจูงใจ ส่งผลให้บุคคลเต็มใจที่จะใช้ความพยายามอย่างเต็มที่ ในการให้ความร่วมมือปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์การ ดังนี้ ในการแก้ไขปัญหาด้านบุคลากรดังกล่าวการสร้างแรงจูงใจจึงถือเป็นส่วนสำคัญประการหนึ่ง ในการกระตุ้นให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบทำงานให้บรรลุเป้าหมายในการบังคับคดีผู้ประกัน ได้ ทั้งยังสอดคล้องกับผลการศึกษานันต์ ปักขี (2552) ได้ศึกษาเรื่องสภาพปัญหาด้าน กฎหมายและกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาภาค 5 สำนักงานศาลยุติธรรม ไม่มีหน่วยงานที่รับผิดชอบในการให้การสนับสนุนหรือดำเนินการ บังคับคดีโดยตรง แต่ให้เจ้าหน้าที่ซึ่งมีงานประจำในศาลต่าง ๆ เป็นผู้รับผิดชอบ อีกทั้งยัง ไม่มีระเบียบรองรับการทำงาน เช่น การสืบหาทรัพย์สิน ค่าใช้จ่าย ความปลอดภัย ฯลฯ ทำให้ การดำเนินงานไม่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านเงินงบประมาณ พบว่า ศาลยุติธรรม ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณเพื่อจ้างอัตรากำลังบุคลากรเพิ่ม และไม่มี อุปกรณ์ที่จำเป็นในการทำงาน

3. การกำหนดภารกิจและการมอบหมายงาน โดยจัดตั้งกลุ่มงานบังคับคดีผู้ประกัน

การที่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2547 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ในกรณีผิดสัญญา ประกันต่อศาล ศาลมีอำนาจสั่งบังคับตามสัญญาประกันหรือตามที่ศาลเห็นสมควร โดยมีต้อง ฟ้อง เมื่อศาลสั่งประการใดแล้ว ฝ่ายผู้ถูกบังคับตามสัญญาประกันหรือพนักงานอัยการมีอำนาจ อุทธรณ์ได้ คำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด” และในวรรคสอง บัญญัติว่า

“เพื่อประโยชน์ในการบังคับคดี ให้ศาลชั้นต้นที่พิจารณาชี้ขาดคดีคดีนั้น มีอำนาจออกหมาย
 บังคับคดีเอาทรัพย์สินของบุคคลซึ่งต้องรับผิดชอบตามสัญญาประกัน ได้เสมือนว่าเป็นลูกหนี้
 ตามคำพิพากษาและให้ถือว่าหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา
 ในส่วนที่เกี่ยวกับหนี้ตามสัญญาประกันดังกล่าว” การที่กฎหมายกำหนดให้หัวหน้าสำนักงาน
 ประจำศาลยุติธรรม (ผู้อำนวยการศาลฯ) เป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษานั้นมิได้หมายความว่า
 สามารถยึดทรัพย์หรือนำทรัพย์ที่วางเป็นหลักประกันในการประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยออก
 ขายทอดตลาดนำเงินมาชำระค่าปรับ ได้โดยตรง ผู้อำนวยการฯยังต้องให้เจ้าพนักงานบังคับคดี
 กรมบังคับคดี กระทรวงยุติธรรม เป็นผู้จัดการตามกฎหมาย นอกจากนี้ในการติดตามสืบหา
 ทรัพย์ต่าง ๆ ยังต้องประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ ของรัฐ เพื่อให้ได้ข้อมูล
 ผู้อำนวยการฯ มิได้มีอำนาจโดยตรงในการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ของกฎหมาย อีกทั้ง
 ผู้อำนวยการฯ มีภารกิจหลักที่จะต้องปฏิบัติงานสนับสนุนศาลในการพิจารณาพิพากษาคดี
 ต้องมอบหมายหน้าที่การดำเนินการบังคับคดีให้แก่นิติกรดำเนินการแทน ก่อให้เกิดปัญหา
 ข้อขัดข้องหลายประการ ทั้งที่งานบังคับคดีดังกล่าวเดิมตามพระราชบัญญัติพระราชบัญญัติ
 พนักงานอัยการ พ.ศ. 2498 (ใช้บังคับเมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2498 ถึงวันที่ 7 ธันวาคม 2553)
 มาตรา 11 บัญญัติว่า “พนักงานอัยการมีอำนาจและหน้าที่ ดังนี้...(8) ในกรณีที่มีการพิสดำ
 ประกันจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีอำนาจและหน้าที่ดำเนินคดีใน
 การบังคับให้เป็นไปตามสัญญานั้น และในการนี้มิให้เรียกค่าฤชาธรรมเนียมจากพนักงาน
 อัยการ” ซึ่งกำหนดอำนาจหน้าที่พนักงานอัยการไว้โดยเฉพาะแล้ว และต่อมามีการยกเลิก
 กฎหมายดังกล่าวโดยพระราชบัญญัติองค์การอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 (ใช้บังคับ
 ตั้งแต่วันที่ 8 ธันวาคม 2553) แต่อำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการเกี่ยวกับการบังคับตามสัญญา
 ประกันคงเหมือนเดิมมาตรา 14 ที่บัญญัติว่า “พนักงานอัยการมีอำนาจและหน้าที่ ดังต่อไปนี้...
 (8) ในกรณีที่มีการพิสดำสัญญาประกันจำเลยหรือประกันรับสิ่งของไปดูแลรักษาตามประมวล
 กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีอำนาจและหน้าที่ดำเนินคดีในการบังคับให้เป็นไป
 ตามสัญญานั้น ในการนี้มิให้เรียกค่าฤชาธรรมเนียมจากพนักงานอัยการ” และในปัจจุบัน
 สำนักงานสูงสุดได้ตั้งหน่วยงานในแต่ละจังหวัด คือ สำนักงานอัยการจังหวัดคุ้มครองสิทธิ
 และช่วยเหลือทางกฎหมายและบังคับคดี ซึ่งมีภารกิจหลักในการบังคับคดีผู้ประกันด้วย ดังนี้
 เมื่อกฎหมายบัญญัติให้ผู้อำนวยการฯ เป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา สำนักงานศาลยุติธรรมจึงต้อง
 กำหนดภารกิจและแนวทางการบังคับคดีผู้ประกันดังกล่าวให้ชัดเจน เพื่อให้การบังคับคดี
 ผู้ประกันเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และในขณะเดียวกันเป็นการกระตุ้นเตือนผู้ประกันให้

พยายามติดตามผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หลบหนีมาส่งศาลเพื่อจะได้เสนอต่อศาลเพื่อพิจารณาคดี
ค่าปรับต่อไป

สำหรับหน่วยงานผู้รับผิดชอบ ดูแล ประสานงาน ในส่วนกลางของสำนักงานศาล
ยุติธรรม เดิมสำนักงานศาลยุติธรรมมอบหมายภารกิจให้สำนักบริหารทรัพย์สินเป็น
ผู้รับผิดชอบ แต่ในปัจจุบันสำนักงานศาลยุติธรรม ได้จัดตั้งกองกิจการคดี ซึ่งยังถือว่าเป็น
“กองเงา” เนื่องจากยังไม่เป็นผลจากการแบ่งส่วนราชการของศาลยุติธรรมอย่างชัดเจน
โดยสังกัดสำนักกฎหมายและวิชาการศาลยุติธรรม ดังนี้ ในอนาคตหากสำนักงานศาลยุติธรรม
จัดตั้งกองดังกล่าวขึ้นรับผิดชอบดูแลด้านกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับและประสานงานกับศาล
ทั่วประเทศถึงปัญหาข้อขัดข้องเพื่อนำมาพัฒนาปรับปรุงแก้ไขให้เป็น ไปในแนวทางเดียวกัน
น่าจะเชื่อว่าสร้างเชื่อมั่นให้กับศาลต่าง ๆ ในการปรึกษาหารือข้อปฏิบัติได้ สำหรับศาล
จังหวัดและศาลแขวงในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาภาค 4 บางแห่งผู้พิพากษาหัวหน้าศาล
ในฐานะผู้บริหารศาลได้มอบหมายให้ผู้พิพากษา 1 คน รับผิดชอบดูแลให้คำแนะนำ แก่
เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในศูนย์บังคับคดีผู้ประกัน รวมทั้งพิจารณาขยายระยะเวลาบังคับคดี
ผู้ประกัน ซึ่งทำให้การบริหาร สั่งการ เกี่ยวกับงานด้านบังคับคดีผู้ประกันเป็นไปด้วยความ
รวดเร็ว แต่ในบางศาลยัง ไม่มีการมอบหมายหน้าที่ดังกล่าว โดยผู้พิพากษาหัวหน้าศาลยังคง
ควบคุมดูแลงานด้านการบังคับคดีผู้ประกัน โดยมีผู้อำนวยการศาลฯเป็นเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายมี
ภาระและหน้าที่โดยตรงในการบังคับคดีกับผู้ประกันที่ผิดสัญญา ส่วนงานด้านธุรการของศาล
ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลถือเป็นผู้บังคับบัญชาของข้าราชการในสังกัดศาลนั้น ๆ มีการกำหนด
ภารกิจและมอบหมายงานแก่เจ้าหน้าที่ทุกคน แต่งานด้านการบังคับคดีผู้ประกันนี้ยังอยู่ใน
ส่วนประชาสัมพันธ์และบริการประชาชน ทำให้การกำหนดภารกิจยัง ไม่มีความชัดเจน
หากมีการจัดตั้งกลุ่มงานบังคับคดีผู้ประกันขึ้นมาทำหน้าที่ในเรื่องการขอลดข้อชั่วคราว
จนกระทั่งติดตามบังคับคดีกับผู้ประกัน โดยเฉพาะ โดยแบ่งคนและแบ่งงานออกจากงานด้าน
ประชาสัมพันธ์ พร้อมทั้งมอบหมายภารกิจให้เจ้าหน้าที่แต่ละคนในกลุ่มงานบังคับคดีให้ชัดเจน
จะทำให้การนำนโยบายด้านการบังคับคดีผู้ประกันไปปฏิบัติรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

ข้อค้นพบผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับและยืนยันได้จากแนวคิดของ วรเดช จันทรศร
(2543) ซึ่งให้เหตุผลว่าภารกิจและการมอบหมายงานชัดเจนจะส่งผลให้มีการกำหนดความ
รับผิดชอบของแต่ละฝ่ายให้สัมพันธ์กันจะเป็นแนวทางให้การประสานงานการทำงานของทุก
ฝ่ายที่เกี่ยวข้องเป็นไปโดยง่ายนอกจากนั้นแล้วการกำหนดมาตรฐานการทำงานยังจะช่วยให้ง่าย
ต่อระบบการประเมินผลการนำนโยบายไปปฏิบัติ และยังคงสอดคล้องกับแนวคิดของ Pressman

and Wildavsky (1973) สรุปได้ว่า การที่จะบรรลุเป้าหมายในการนำนโยบายไปปฏิบัติสิ่งหนึ่งที่เป็นกุญแจสำคัญ คือ การมอบหมายภารกิจที่มีความชัดเจนแก่หน่วยงานเพื่อมิให้ในทางปฏิบัติผู้ปฏิบัติเกิดความสับสนว่าเป็นภารกิจหน้าที่ของหน่วยงานใด และแนวคิดของ Van Metet and Van horn (1975 : 464) ซึ่งให้เหตุผลว่าการมีภารกิจชัดเจน สำหรับองค์กรเดี่ยวจะช่วยให้หัวหน้างานสามารถแสวงหาบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถตรงกับมาตรฐานของงาน มีการมอบหมายงาน การกำหนดแผนการพัฒนาความก้าวหน้าของงานบุคคลให้ตรงกับความต้องการของงาน นอกจากนี้ การกำหนดภารกิจชัดเจนจะช่วยให้หัวหน้างานสามารถมอบอำนาจควบคุมกำกับ ให้การสนับสนุนหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติอย่างเหมาะสม ความชัดเจนของการกำหนดภารกิจและการมอบหมายงานระหว่างหน่วยงานจะเป็นเครื่องมือในการควบคุม ติดตาม ประเมินผล และกระตุ้นส่งเสริมการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกัน ป้องกันการเบี่ยงเบนเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบาย

นอกจากนี้การจัดตั้งกลุ่มงานบังคับคดีผู้ประกัน โดยกำหนดภารกิจและมอบหมายงานให้ชัดเจนยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Siam HR Team. (2544) ซึ่งมองว่ากระบวนการจัดองค์กร ประกอบด้วย (1) พิจารณาแยกประเภทงาน จัดกลุ่มงานและออกแบบงานสำหรับผู้ทำงานแต่ละคน (2) พิจารณาแยกประเภทงาน (Identification of work) เพื่อให้ทราบว่า งานอะไรบ้างที่ต้องทำ วิธีการก็คือดูจากวัตถุประสงค์และแผนงานหรือโครงการงานต่าง ๆ (3) จัดกลุ่มงานหรือจำแนกประเภทงาน (Grouping of work) งานที่เหมือนกันให้จัดรวมเข้าเป็นกลุ่มเดียวกัน เพื่อให้มีภาระจำแนกประเภทไว้และเป็นตามหลักของการแบ่งงานกันทำ ตามเกณฑ์ของหน้าที่งาน เช่น กลุ่มของการผลิตตลาด การเงินและบัญชีและอื่น ๆ (4) การออกแบบงาน (Designing of individual job) งานของกลุ่มต่าง ๆ ย่อมมีปริมาณมากเกินกว่าที่คน ๆ เดียวจะทำได้ ดังนั้นการแบ่งงานจึงเกิดขึ้นอีกครั้งซึ่งตามความถนัดในหน้าที่ กล่าวคือ ผู้บริหารจะทำงานบริหารที่ยากกว่าและจะแบ่งแยกย่อยลงไปเรื่อยตามแนวตั้งและจะแบ่งแยกตามหน้าที่ตามแนวนอนด้วย (5) ระบุขอบเขตของงานและมอบหมายงาน พร้อมทั้งกำหนดความรับผิดชอบและให้อำนาจหน้าที่ (6) การระบุให้เห็นถึงขอบเขตของงาน ที่แบ่งให้สำหรับแต่ละคนตามที่ได้ออกแบบมาแล้วในขั้นแรก เพื่อให้ทราบว่า งานแต่ละชิ้นที่ได้แบ่งและออกแบบไว้นั้นจะเกี่ยวข้องกับเรื่องอะไร ชนิดไหน มีขอบเขตและปริมาณมากน้อยแค่ไหน สิ่งสำคัญในที่นี้ก็คือ การระบุชื่อเป็นตำแหน่งพร้อมกับให้รายละเอียดเกี่ยวกับงานชิ้นนั้น ๆ เอาไว้ (7) ผู้บริหารดำเนินการมอบหมายงานแต่ละชิ้นที่ง่ายกว่าให้แก่ผู้ทำงานในระดับรองลงไป ตามวิธีการมอบหมายงาน (8) การมอบหมายงาน ย่อมประกอบด้วยกำหนดเป็นความรับผิดชอบที่ชัดเจนเกี่ยวกับงาน

ที่มอบหมายให้ทำ พร้อมกันนั้นก็มอบหมายอำนาจหน้าที่ให้ เพื่อที่จะใช้สำหรับการทำงานตามความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จสิ้นไป และ (9) การจัดวางความสัมพันธ์ จะทำให้ทราบได้ว่า ใครต้องรายงานต่อใครและขณะเดียวกันช่วยให้งานของส่วนต่าง ๆ ดำเนินไปโดยปราศจากข้อขัดแย้ง การทำงานร่วมกันเกิดความเป็ระเบียบเรียบร้อยขึ้น

3.1 กองทุนยุติธรรมในการให้ความช่วยเหลือผู้ต้องหาหรือจำเลยในการปล่อยชั่วคราวการปล่อยชั่วคราวถือเป็นสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ เพราะตราบไคที่ศาลยังมีได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิดย่อมต้องถือว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ หลักทรัพย์ที่ควรใช้เป็นหลักประกันในการประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในปัจจุบันกฎหมายกำหนดไว้เพียงกว้าง ๆ โดยให้เป็นดุลพินิจของผู้พิพากษาผู้มีอำนาจในการสั่งเรื่องการประกันตัว แต่เนื่องจากสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นสิ่งที่กฎหมายให้ความคุ้มครองหลักทรัพย์ที่นำมาใช้เป็นหลักประกันจึงไม่ได้ถูกพิจารณาอย่างเคร่งครัดในด้านของความสะดวกในการยึดทรัพย์กรณีผิดสัญญา โดยมุ่งให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นหลัก ปัญหาเรื่องหลักประกัน โดยบุคคลใช้ตำแหน่งประกันถือเป็นปัญหาของทุกศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษภาค 4 ซึ่งไม่สามารถติดตามยึดทรัพย์มาบังคับชำระหนี้ตามสัญญาประกันได้ ดังนั้นเพื่อให้คำสั่งของศาล ไม่ขัดหรือแย้งต่อหลักสิทธิและเสรีภาพ แต่บางกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นคนยากจนไม่มีหลักทรัพย์ หรือเงินซื้อกรรมธรรม์ประกันอสรภาพ หรือแม้แต่เงินที่ต้องจ่ายให้แก่ผู้ประกันอาชีพที่ร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ก่อให้เกิดความเสมอภาค และเป็นธรรม ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำของประชาชน ดังนี้กรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ไม่มีหลักทรัพย์จะไม่ได้รับความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพหรือไม่ นั้น ในปัจจุบันกระทรวงยุติธรรม ได้จัดตั้ง “กองทุนยุติธรรม” เพื่อเป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ง่ายยิ่งขึ้น โดยการขอรับการสนับสนุนเงินหรือค่าใช้จ่ายกองทุนยุติธรรมเพื่อใช้เป็นหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2553 ข้อ 6 (1) ซึ่งกำหนดว่า “ผู้ขอรับการสนับสนุน” หมายความว่า บุคคลที่ได้รับความเดือดร้อนหรือไม่ได้รับความเป็นธรรมหรือการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ รวมถึงผู้ที่กระทำการใด ๆ เพื่อปกป้อง คุ้มครอง หรือรักษาทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม ได้ออกระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2553 “การพิจารณา” นอกจากการพิจารณาตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในข้อ 9 ของระเบียบคณะกรรมการบริหารกองทุนยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการสนับสนุน

เงินกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2553 แล้ว ในการพิจารณาคำขอรับการสนับสนุนหรือค่าใช้จ่าย กองทุนยุติธรรมเพื่อให้เป็นหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวนั้น ยังคำนึงถึง “ข้อเท็จจริง” หรือ “ข้อมูล” ของผู้ขอรับการสนับสนุน ดังนี้ (1) เป็นผู้มีความประพฤติดีได้รับการรับรองจากชุมชนและไม่มีประวัติการกระทำความผิด (2) ไม่มีพฤติการณ์หลบหนี มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง เข้ามอบตัวและมารายงานตัวตามกำหนดนัดของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการหรือศาล (3) ไม่มีการคัดค้านการประกันตัวของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ (4) ประเภทคดี อัตรာโทษและพฤติการณ์ในการกระทำความผิด (5) ผลคำพิพากษาศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ ทั้งนี้การอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวเป็นดุลพินิจของศาล ไม่อาจก้าวล่วงได้ อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่ามีผู้ขอรับการสนับสนุนเงินหรือค่าใช้จ่ายในการวางประกัน การปล่อยชั่วคราวเพิ่มมากขึ้น ทำให้เงินกองทุนยุติธรรมจำนวนมากถูกนำไปวางต่อ “ศาล” เพื่อเป็นหลักประกันในการปล่อยชั่วคราว และต้องรองจนกว่าศาลจะพิจารณาดีแล้วเสร็จหรือ ความผูกพันตามสัญญาประกันสิ้นสุดลงจึงจะรับเงินคืน ทำให้ไม่สามารถนำเงินจำนวนดังกล่าว มาใช้ดำเนินการในการให้ความช่วยเหลือในเรื่องอื่น ๆ ได้ แต่เนื่องจากกองทุนยุติธรรมตาม ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2553 มีงบประมาณที่จำกัด ประกอบ กับไม่มีความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน ทำให้กองทุนไม่สามารถช่วยเหลือประชาชนในการ ดำเนินคดี และให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้อย่างทั่วถึง เสมอภาค และเป็นธรรม ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำของประชาชน ดังนั้น ควรมีกฎหมายว่าด้วยกองทุนยุติธรรม โดยเฉพาะ โดยกำหนดให้กองทุนมีฐานะเป็นนิติบุคคล เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนสำหรับช่วยเหลือ ประชาชนในการดำเนินคดี การขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย การอุทธรณ์คดีสิทธิ มนุษยชนและการใช้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน ให้กองทุนมีเงินและทรัพย์สินที่ได้รับ โอนมาจากกองทุนยุติธรรมในสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงยุติธรรม ตามระเบียบ กระทรวงยุติธรรมว่าด้วยกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2553 เงินอุดหนุนที่ได้จากรัฐบาลและเงิน ที่ได้รับจากงบประมาณรายจ่ายประจำปี เงินที่ศาลสั่งบังคับกรณีผิดสัญญาประกันต่อศาล ค่าธรรมเนียมศาล และค่าปรับในคดีอาญา เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้ ดอกผล และเงิน หรือทรัพย์สินอื่นใดที่กองทุนได้รับ โดยเงินและทรัพย์สินของกองทุนไม่ต้องนำส่งคลัง เป็นรายได้แผ่นดิน เงินกองทุนนั้นให้ใช้จ่ายเพื่อการช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินคดี การขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย การช่วยเหลือผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือผู้ได้รับ ผลกระทบจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน การให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน

การดำเนินการของกองทุนหรือการบริหารกองทุนและกิจการอื่นที่เกี่ยวกับหรือเกี่ยวเนื่องกับการจัดกิจการของกองทุน

การขอรับความช่วยเหลือจากกองทุนนั้น ควรกำหนดให้บุคคลอาจขอความช่วยเหลือจากกองทุนยุติธรรมในการดำเนินคดี การขอลดปล่อยชั่วคราว การถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือ การได้รับผลกระทบจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน ตลอดจนการสนับสนุนโครงการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน โดยการช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินคดี ประกอบด้วย ค่าจ้างทนายความ ค่าฤชาธรรมเนียม และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินคดี สำหรับการพิจารณาให้ความช่วยเหลือการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย ให้คำนึงว่าหากผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยชั่วคราวแล้ว จะหลบหนี จะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือจะไปก่อเหตุร้ายอันตรายประการใดหรือไม่ กรณีการปล่อยชั่วคราวนี้ กองทุนสามารถออกหนังสือรับรองการชำระเงินมาวางศาลแทนการวางเงินประกันต่อศาลได้ โดยในหนังสือรับรองการชำระเงินกองทุนต้องระบุว่า หากผู้ต้องหาหรือจำเลยผิดสัญญาประกันและถูกปรับเป็นเงินเท่าใด กองทุนจะเป็นผู้ชำระแทน โดยก่อนออกหนังสือรับรองดังกล่าว ผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งประสงค์จะได้รับการปล่อยชั่วคราวจะต้องทำหนังสือสัญญากับกองทุนว่า หากกองทุนต้องชำระเงินค่าปรับ ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะต้องชดใช้เงินให้แก่กองทุนจนครบถ้วน และจะต้องนำสามภริยา บุพการี ผู้สืบสันดาน ญาติใกล้ชิด ผู้บังคับบัญชา หรือนายจ้าง มาเป็นผู้ค้ำประกันด้วย ทั้งนี้ หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการให้ความช่วยเหลือผู้ยื่นคำขอดังกล่าว ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกองทุนกำหนด

ดังนั้น หากผู้ต้องหาหรือจำเลยเข้าหลักเกณฑ์ที่จะได้รับความช่วยเหลือจากกองทุนยุติธรรมในการปล่อยชั่วคราวต่อศาลจะไม่ก่อให้เกิดปัญหาในการบังคับคดีผู้กระกัน เพราะกองทุนยุติธรรมถือเป็นหน่วยงานของรัฐมีความน่าเชื่อถือในหลักประกัน จึงสามารถชำระค่าปรับต่อศาลได้ แต่อย่างไรก็ตามหากกองทุนยุติธรรมชำระค่าปรับต่อศาลแล้วยังคงต้องไต่เบี่ยงเอากับผู้ต้องหาหรือจำเลยอีกเช่นเดิม ภาครัฐยังคงมีภาระที่จะต้องติดตามยึดทรัพย์กับบุคคลดังกล่าวอีกต่อไป เพียงแต่เป็นการเปลี่ยนตัวเจ้าหนี้เท่านั้น

3.2 การนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ หรือ Electronic Monitoring (EM) มาใช้กับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย

การอนุญาตให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยชั่วคราวถือเป็นสิทธิของบุคคลดังกล่าวที่จะได้รับความคุ้มครองเนื่องจากยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำผิด แต่เมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีจึงต้องมีการบังคับคดีกับผู้ประกันเพื่อนำเงินค่าปรับส่งเป็นรายได้

แผ่นดิน แต่อย่างไรก็ตาม เป้าหมายหลักคือเป็นการกระตุ้นให้ผู้ประกันติดตามตัวผู้ต้องหาหรือ จำเลยมาส่งศาลเพื่อพิสูจน์ความผิดตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่อไป มิได้มุ่งเน้นที่ตัว เงินค่าปรับ การใช้อุปกรณ์ EM หรือที่เรียกว่ากำไลข้อมือ ข้อเท้าอิเล็กทรอนิกส์ มาใช้กับการ ปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราว ในคดีบางประเภทจะสามารถลดปัญหาความเหลื่อมล้ำ ด้านสิทธิเสรีภาพ เนื่องจากจำเลยบางคนยากจน ไม่มีหลักทรัพย์หรือเงินซื้อหลักประกันเพื่อ ขอบปล่อยชั่วคราว แทนที่จะถูกคุมขังในเรือนจำ หากบุคคลดังกล่าวยินยอมให้อุปกรณ์ อิเล็กทรอนิกส์และศาลอนุญาต ผู้ต้องหาหรือจำเลยสามารถกลับไปอยู่บ้านหรือสถานที่ตาม ที่ศาลเห็นสมควรกำหนด อันจะเป็นการแก้ไขปัญหาค้นคนล้นคุกได้อีกทางหนึ่ง

ข้อค้นพบจากการวิจัย โดยการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เป็นมาตรการเสริมใน การปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีบางประเภทนี้ ยืนยันได้จากแนวทางของกรม คุมประพฤติ โดยในปัจจุบันกรมคุมประพฤติได้นำอุปกรณ์รับส่งสัญญาณอิเล็กทรอนิกส์ ติดตามตัวมาใช้กับผู้ที่อยู่ในระหว่างคุมประพฤติโดยไม่ต้องถูกขังในเรือนจำ อุปกรณ์นี้เรียกว่า EM หรือ “Electronic Monitoring” โดยมีศูนย์ควบคุมการติดตามด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ รวมทั้งรับทราบปัญหาในการทำงานของกรมคุมประพฤติ ทั้งนี้ กรมคุมประพฤติได้ริเริ่ม ดำเนินโครงการนำร่องในการนำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์(EM)มาใช้กับผู้กระทำความผิดตั้งแต่ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายเป็นกลุ่มเด็กและ เยาวชนที่ถูกคุมความประพฤติในพื้นที่เขตทวมและปริมณฑล ต่อมาได้ขยายกลุ่มเป้าหมายไป ยังผู้กระทำความผิดทุกกลุ่มในระบบงานคุมประพฤติ

สำหรับปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 กรมคุมประพฤติจะนำเครื่องมือ EM มาใช้กับ ผู้กระทำความผิดในระบบงานคุมประพฤติทั้งเด็กและเยาวชน ผู้ใหญ่ ผู้ที่ได้รับการพักการลงโทษ หรือลดวันต้องโทษจำคุกและผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพ โดยมีพื้นที่เป้าหมาย 27 แห่ง คือ พื้นที่คุมประพฤติ กทม. 1-5 และอีก 22 จังหวัดคือ นนทบุรี สมุทรปราการ ปทุมธานี สมุทรสาคร พระนครศรีอยุธยา ลพบุรี ชลบุรี ฉะเชิงเทรา นครราชสีมา อุบลราชธานี ขอนแก่น อุดรธานี สกลนคร เชียงใหม่ เชียงราย นครสวรรค์ พิชญ โลก นครปฐม เพชรบุรี สุราษฎร์ธานี ภูเก็ต และสงขลา

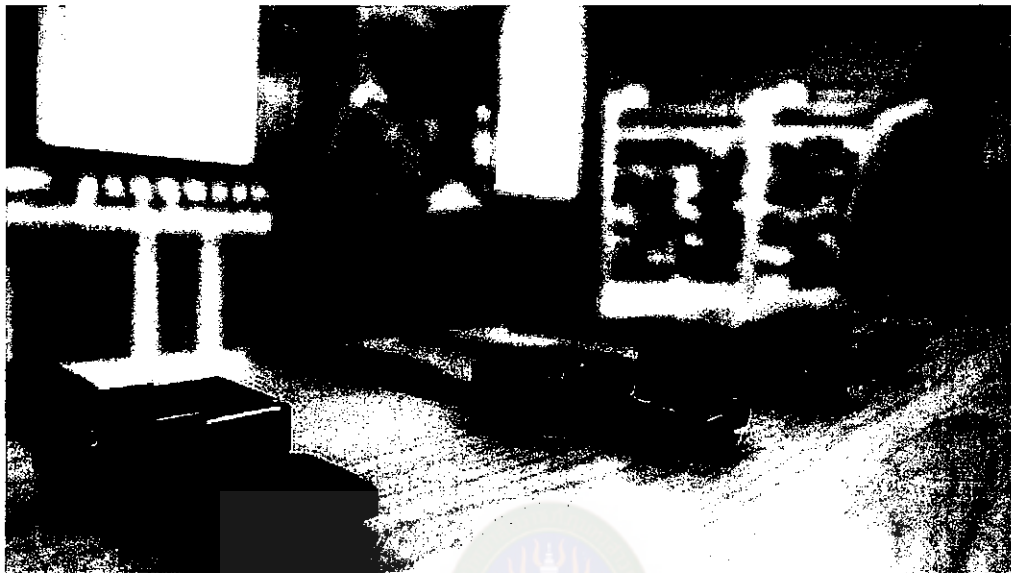
ผลการดำเนิน โครงการนำร่องนำเครื่องมือ EM มาใช้ ที่ผ่านมามีจำนวนผู้กระทำความผิด ที่ต้องติดเครื่องมือ EM ทั้งหมด 257 ราย ในจำนวนนี้เป็นผู้ถูกคุมความประพฤติที่เป็นผู้ใหญ่ จำนวน 193 ราย ผู้ถูกคุมความประพฤติที่ได้รับพักการลงโทษจำนวน 42 ราย และผู้เข้ารับ

การตรวจพิสูจน์/ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจำนวน 22 ราย ซึ่งกลุ่มผู้ถูกคุมความประพฤติที่ศาลสั่งเงื่อนไขใช้ EM พบว่ามีฐานความผิดหลากหลาย อาทิ เมาแล้วขับ หรือขับรถโดยประมาท ร้อยละ 84 ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินจำนวนร้อยละ 5 ทำร้ายร่างกายร้อยละ 5 และอื่น ๆ เช่น ยาเสพติด บุกรุกสนามบิณสูวรรณภูมิ อนาคตฯลฯ จำนวนร้อยละ 6 ทั้งนี้ จากผลการคุมความประพฤติด้วย EM พบว่าทุกรายผ่านการคุมความประพฤติเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

การใช้เครื่องมือ EM มีประโยชน์กับการควบคุมความประพฤติ เมื่อศาลสั่งมีกำหนดให้ใช้จากเดิมที่ใช้เจ้าหน้าที่ติดตามซึ่งมีกำลังคนน้อยจึงทำให้ผู้ถูกคุมประพฤติไม่กลัว แต่เมื่อมีการนำเครื่องมือ EM มาใช้จะทำให้ผู้ถูกคุมประพฤติมีความระมัดระวัง เพราะว่าหากไม่ทำตามคำสั่งศาลอาจจะได้รับโทษหรือได้รับความเสียหายเพิ่ม ขณะเดียวกันเจ้าหน้าที่ก็จะได้ทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้นในการใช้เครื่องมือ EM มาใช้ติดตามคุมประพฤติ ซึ่งจะมีศูนย์ควบคุมติดตามด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์อยู่ที่กรมคุมประพฤติชั้น 4 และชั้น 1 ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ ถนนแจ้งวัฒนะ และยังมีศูนย์ดังกล่าวกระจายอยู่ในพื้นที่ต่างจังหวัดอีกด้วย

สำหรับเครื่องมือดังกล่าวส่วนใหญ่จะใช้ในกรณีดื่มสุรามาแล้วขับ กลุ่มคนขับแท็กซี่และไค้เถื่อน นอกจากนี้ ยังจะพิจารณาเพื่อนำไปใช้ขยายเพิ่มกับกลุ่มผู้กระทำผิดที่ส่งผลกระทบต่อสังคมและส่วนรวม อย่างไรก็ตาม การที่จะนำมาใช้กับกลุ่มเด็กแว้นซ์จะมีการพิจารณาถึงเรื่องสิทธิมนุษยชนและเรื่องการก่อปัญหาสังคมและครอบครัวรวมทั้งตัวเด็กเองจะต้องนำมาคำนึงในการตัดสินใจว่าจะอะไรจะเป็นสิ่งที่มีประโยชน์มากกว่า ส่วนที่เกรงกันว่าอาจจะเป็นปัญหาเรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชนนั้นมีหลักเกณฑ์การปฏิบัติกำหนดไว้ แต่ขณะเดียวกันก็มีกฎหมายบัญญัติข้อยกเว้นให้สามารถนำมาใช้ได้ ในบางกรณีการกระทำ ความผิด ทั้งนี้ การนำเครื่องมือ EM ไปใช้กับผู้กระทำความผิดเกิดจากการที่กรมคุมประพฤติทำข้อเสนอไปท้ายคำฟ้องคดี แต่ก็ต้องขึ้นกับดุลยพินิจของศาลว่าจะเห็นด้วยหรือไม่ ในการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรือ EM กรมคุมประพฤติได้มีการนำ EM มาใช้ควบคุมผู้ต้องโทษอันเป็นขั้นตอนภายหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษาลงโทษจำเลยโดยอาศัยหลักเกณฑ์ตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/2 วรรคหนึ่ง (3) และกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจำคุกโดยวิธีอื่นที่สามารถจำกัดการเดินทางและอาณาเขต พ.ศ. 2556 แต่ยังไม่มีความหมายบัญญัติให้นำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรือ EM มาใช้ควบคุมผู้กระทำความผิดในชั้นปล่อยชั่วคราวซึ่งเป็นขั้นตอนก่อนศาลมีคำพิพากษา หากมีการแก้กฎหมายดังกล่าวให้สามารถนำ EM มาใช้กับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย จะเป็น

การเพิ่มทางเลือกในการปล่อยชั่วคราวให้กับผู้ต้องหาหรือจำเลย อีกทั้งลดปัญหาผู้ประกันอาชีวะ
ได้อีกทางหนึ่ง

ภาพที่ 3 แสดงอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ Electronic Monitoring : EM ของกรมคุมประพฤติ

ภาพที่ 4 แสดงการสาธิตการสวมอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ Electronic Monitoring : EM
ของกรมคุมประพฤติ

การนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ มาใช้กับการปล่อยชั่วคราวจะช่วยลดปัญหาความเหลื่อมล้ำสำหรับคนจนที่ไม่มีเงินในการขอเช่าหลักประกันจากผู้ประกันอาชีพ หรือไม่มีหลักทรัพย์ในการขอปล่อยชั่วคราวซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ สาธิต อิ่มสุขศรี (2546) ซึ่งพบว่า ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคทำให้ผู้ต้องหาไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวได้แก่ ผู้ต้องหาไม่ยื่นคำร้องขอประกันตัวหรือให้ปล่อยชั่วคราวต่อศาล ซึ่งสาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากผู้ต้องหาไม่มีหลักทรัพย์หรือมีหลักทรัพย์ไม่เพียงพอ และผู้ต้องหายื่นคำร้องขอประกันตัวหรือให้ปล่อยตัวชั่วคราวแล้วแต่ศาลไม่อนุญาต ซึ่งผู้ต้องหากลุ่มนี้มีเป็นจำนวนน้อยเพียงร้อยละ 12.4 สำหรับวิธีช่วยเหลือตนเองของผู้ต้องหาเพื่อให้ได้รับการปล่อยชั่วคราวนั้น พบว่าผู้ต้องหาส่วนใหญ่ไม่คิดที่จะช่วยเหลือตนเองเพื่อให้ได้รับการปล่อยชั่วคราว ส่วนผู้ต้องหาส่วนน้อยจะใช้วิธีเช่าหลักทรัพย์จากนายประกันซึ่งเป็นอัตรามากกว่า 10,000 บาท โดยเงินส่วนนี้ได้จากการกู้ยืมมา

ดังนั้น เมื่อพิจารณาแนวทางการใช้ EM ดังกล่าว มาใช้กับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ยินยอมใช้เครื่องมือดังกล่าวแล้ว จะสามารถแก้ไขปัญหาในการที่จำเลยหลบหนีและเป็นการแก้ไขที่ต้นเหตุ อันจะทำให้คดีที่เข้าสู่กระบวนการบังคับคดีลดน้อยลง จึงควรรนำเครื่องมือดังกล่าวมาใช้กับคดีบางประเภท ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามข้อบังคับประธานศาลฎีกาที่จะกำหนดต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 สำนักงานศาลยุติธรรมควรจัดตั้งหน่วยงานส่วนกลาง เพื่อมาดูแลประสานงานศาลทั่วประเทศเกี่ยวกับงานด้านบังคับคดีผู้ประกัน ซึ่งในปัจจุบันมีเพียงสำนักบริหารจัดการทรัพย์สิน เป็นผู้ประสานงาน ซึ่งถือเป็นงานฝาก ทั้งนี้เนื่องจากงานบังคับคดีผู้ประกันมีความสำคัญอย่างยิ่ง นอกจากจะเป็นมาตรการเร่งรัดให้ผู้ประกันที่ผิดสัญญาประกันติดตามผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งศาลเพื่อดำเนินกระบวนการต่อไปแล้ว ในส่วนเงินที่ได้จากค่าปรับผู้ประกันนั้นกระทรวงการคลังยังอนุมัติให้สำนักงานศาลยุติธรรมกัเงินร้อยละ 50 ของค่าปรับนำมาใช้จ่ายเสริมงบประมาณของศาลยุติธรรม หากเร่งรัดบังคับค่าปรับได้มากขึ้นจะมีงบประมาณเสริมเพื่อจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่ยังขาดแคลน ทั้งนี้ จะทำให้กระบวนการบังคับคดีผู้ประกันมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.2 สำนักงานศาลยุติธรรมควรเสนอให้มีการแก้กฎหมาย หรือข้อบังคับประธานศาลฎีกา ที่ไม่อำนวยความสะดวกการบังคับคดีผู้ประกัน นับตั้งแต่การพิจารณาหลักประกัน โดยกำหนดให้พิจารณาหลักประกันซึ่งเป็นที่ดินในอัตราร้อยละ 80 จากราคาประเมินของเจ้าพนักงานที่ดิน สำหรับผู้ประกันที่ใช้ตำแหน่งของบุคคลในการขอลดหย่อนชั่วคราวให้พิจารณาหลักทรัพย์จากเงินได้สุทธิหลักจากหักค่าใช้จ่าย มีโฉนดเพียงหนังสือรับรองเงินเดือน นอกจากนี้ ควรแก้กฎหมาย กรณีที่มีการบังคับคดีผู้ประกันที่ผิดสัญญาประกัน สามารถยึดหรืออายัดสิทธิเรียกร้องที่เป็นเงินเดือน ค่าจ้าง ฯ ของข้าราชการ ลูกจ้างหรือพนักงานของรัฐ ได้ด้วย

1.3 ควรมีการจัดตั้งกลุ่มงานบังคับคดีผู้ประกันขึ้นในศาลจังหวัดหรือศาลแขวงทุกศาลเพื่อรับผิดชอบกระบวนการบังคับคดีผู้ประกัน ตั้งแต่ขั้นรับคำร้องขอลดหย่อนชั่วคราวจนกระทั่งบังคับคดีผู้ประกันแล้วเสร็จ ทั้งนี้ หากในหน่วยงานมีการแบ่งงานให้รับผิดชอบงานด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะแล้ว ย่อมจะทำให้ผู้ปฏิบัติงานในเรื่องนั้นมีความเชี่ยวชาญ ส่งผลให้งานบังคับคดีผู้ประกันเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

1.4 สำนักงานศาลยุติธรรมควรจัดทำบันทึกข้อตกลงกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในการบังคับคดีผู้ประกัน เช่น กรมที่ดิน เพื่ออำนวยความสะดวกแก่เจ้าพนักงานศาลในการออกตรวจสอบระวางที่ดิน เพื่อทำแผนที่และถ่ายภาพประกอบการขายทอดตลาด

1.5 ควรออกระเบียบเพื่อคุ้มครองผู้ปฏิบัติงานในการบังคับคดีผู้ประกันที่ต้องเสี่ยงภัย ออกสืบหาทรัพย์สินของผู้ประกันเนื่องจากในบางกรณีต้องพบกับผู้มีอิทธิพลในบางท้องที่ ทั้งนี้ ควรให้ผลประโยชน์ตอบแทนนอกเหนือจากเงินเดือน เช่น ค่าตอบแทนพิเศษผู้ปฏิบัติงานที่ต้องเสี่ยงภัยเป็นรายคดี โดยอาศัยเงินงบประมาณในส่วนที่กระทรวงการคลังอนุมัติให้สำนักงานศาลยุติธรรมกันเงินค่าปรับร้อยละ 50 เพื่อเสริมงบประมาณ

1.6 สำนักงานศาลยุติธรรมควรสนับสนุนให้มีการนำวิธีการสวมก่าไลอิเล็กทรอนิกส์ Electronic Monitoring : EM ไว้ที่ข้อมือ หรือข้อเท้าตลอดเวลา มาใช้กับการปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีบางประเภท เนื่องจาก การปล่อยชั่วคราว โดยมีหลักประกันนั้นถือเป็นมาตรการป้องกันไม่ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนี ในคดีบางประเภทที่ไม่ร้ายแรงมากนัก หากผู้ต้องหาหรือจำเลย ไม่มีเงินหรือทรัพย์สินหรือบุคคลมาประกันต้องถูกคุมขังที่เรือนจำเป็นปัญหาของรัฐทั้งในเรื่องของงบประมาณที่ต้องดูแล อีกทั้ง ก่อนที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติรับรองสิทธิของบุคคลเหล่านั้นว่ายังถือเป็นผู้บริสุทธิ์ จึงควรหามาตรการอื่นแทนกันถูกส่งตัวไปคุมขัง อุปกรณ์นี้เรียกว่า EM หรือ “Electronic Monitoring” หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ก่าไลอิเล็กทรอนิกส์ เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ใน

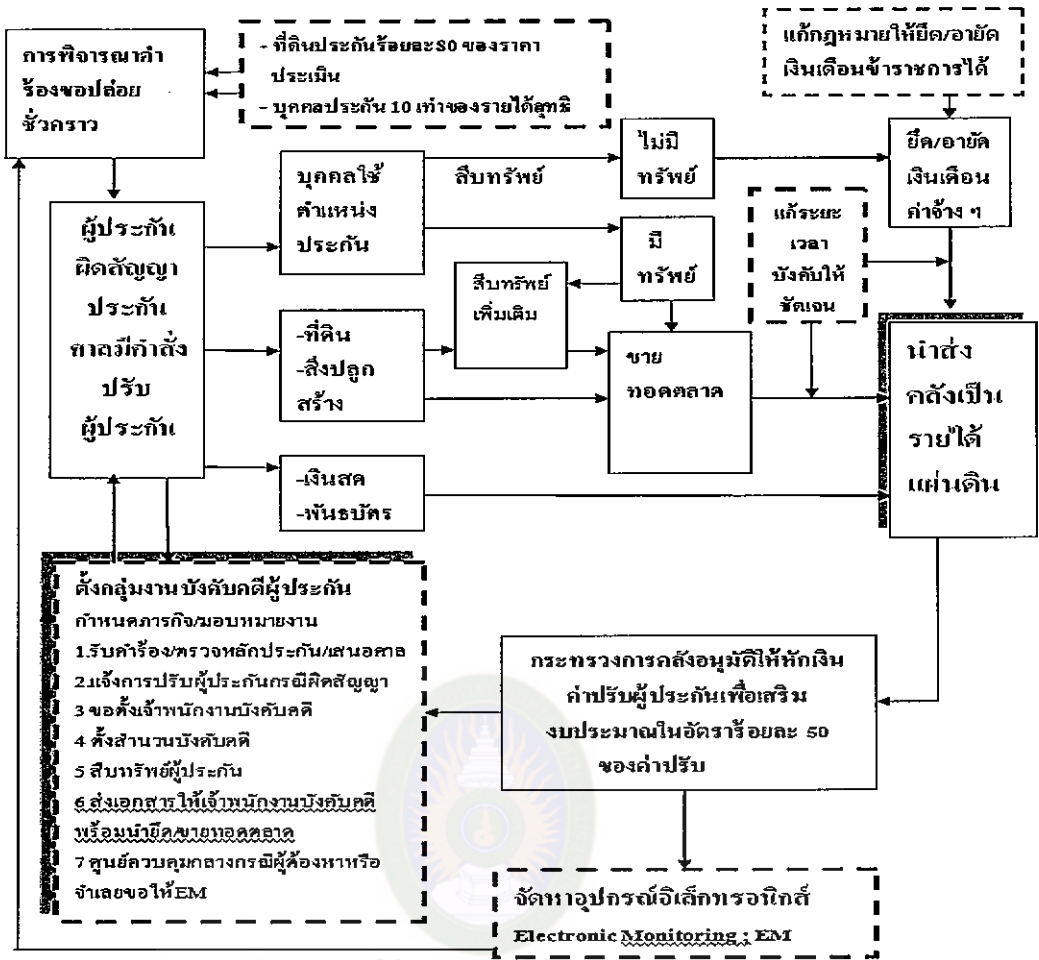
การควบคุมผู้ต้องหาหรือจำเลยแทนการคุมขังในเรือนจำ ประกอบด้วยตัวอุปกรณ์ส่งสัญญาณ มีลักษณะคล้ายนาฬิกาหรือสายรัดข้อมือข้อเท้า ตัวอุปกรณ์รับสัญญาณ และศูนย์ควบคุมกลางที่ใช้ติดตามตัว เมื่อสวมใส่อุปกรณ์ที่ข้อมือ ข้อเท้า หรืออวัยวะส่วนอื่นก็จะสามารถตรวจสอบการเดินทางของผู้สวมใส่ได้ ทั้งนี้การจำกัดการเดินทางและอาณาเขต อาจจำกัดภายใต้เงื่อนไขที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับแต่ละกรณีไป โดยอาจให้อยู่แต่เฉพาะบริเวณบ้านพักอาศัยหรือในสถานที่ที่จัดไว้เป็นการเฉพาะ หรือกำหนดอาณาเขตที่ห้ามเดินทางก็ได้ หรืออาจจะใช้วิธีจำกัดการเดินทางเป็นบางช่วงเวลาก็ได้ ข้อดีของการปล่อยชั่วคราวด้วยวิธีนี้ ก็คือ ผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งมีหน้าที่ต้องออกไปทำงาน ยังคงสามารถไปทำกิจธุระ ทำงาน หรือเรียนหนังสือได้ตามปกติ แต่เมื่อใดก็ตามที่ผู้สวมใส่กำไลอิเล็กทรอนิกส์ ก้าวเท้าออกไปนอกเหนือจากบริเวณที่ตกลงกันได้ โดยไม่ได้ขออนุญาตจากศาลล่วงหน้า ถือว่าเป็นการทำผิดเงื่อนไข ย่อมสามารถนำตัวผู้ต้องหาฝ่าฝืนรายนั้น เข้าไปควบคุมอยู่ในเรือนจำทันที

ดังนั้นหากสำนักงานศาลยุติธรรมนำมาตราการดังกล่าวมาใช้กับผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยไม่ต้องมีหลักประกันย่อมเป็นการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ หากผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีก็สามารถตรวจสอบที่อยู่ได้จากศูนย์ควบคุมสัญญาณซึ่งจะสามารถติดตามจับกุมกลับมาดำเนินกระบวนการพิจารณาได้ไม่ยาก อีกทั้งเป็นการลดคดีผิดสัญญาประกันอีกทางหนึ่งด้วย

2. ข้อเสนอแนะครั้งต่อไป

1. ผู้วิจัยขอเสนอให้มีการศึกษาและวิจัยเปรียบเทียบกับการบังคับคดีผู้ประกันในต่างประเทศ ว่าประเทศต่าง ๆ เหล่านั้นได้มีนโยบายในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย และการบังคับคดีผู้ประกันอย่างไร เพื่อนำมาปรับปรุง พัฒนา ให้กระบวนการติดตามตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาดำเนินคดีตามกฎหมาย และบังคับค่าปรับกับผู้ประกันที่ผิดสัญญาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. รูปแบบที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอกระบวนการตั้งแต่การพิจารณาหลักประกัน ขั้นตอนการบังคับคดี และผลที่ได้จากการดำเนินกระบวนการบังคับคดี ซึ่งมีรูปแบบกระบวนการตามผังมโนทัศน์ ดังนี้

ภาพที่ 5 แสดงรูปแบบกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันที่มีประสิทธิภาพ

การศึกษาดังกล่าวได้ทำการเก็บข้อมูลจากศาลยุติธรรมในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษา ภาค 4 แต่ทั้งนี้ ในด้านกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับและหนังสือสั่งการที่เกี่ยวข้อง ศาลแต่ละศาลล้วนต้องถือปฏิบัติเช่นเดียวกันทั่วประเทศ ดังนั้น การศึกษาครั้งต่อไปจึงควรศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบดังกล่าวกับศาลอื่น ๆ ที่มีข้อขัดข้องและแนวทางแก้ไขเช่นเดียวกันหรือไม่ เพื่อเป็นการพัฒนาการบังคับคดีผู้ประกันของศาลทั่วประเทศให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บรรณานุกรม

- กระทรวงยุติธรรม. (2547). ยุติธรรมธร. กรุงเทพฯ : ทวีวัฒนาการพิมพ์.
- กวี วงศ์พิศ. (2539). ภาวะผู้นำ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : ธนาการแห่งประเทศไทย.
- กำธร กำประเสริฐ และสุเมธ จานประดับ. (2547). ประวัติศาสตร์กฎหมายไทยและระบบกฎหมายหลัก (THAILEGAL HISTORY AND MAJOR LEGAL SYSTEM). พิมพ์ครั้งที่ 3.
- กิติ ตยัคคานนท์. (2543). เทคนิคการสร้างภาวะผู้นำ. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เปลวอักษร.
- เกษสุดา ต้นขุน. (2545). ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลสมิติเวช สุขุมวิท กรุงเทพมหานคร. สารนิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ขวัญจิรา ทองนำ. (2547). ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครู วิทยาลัยนาฏศิลปกรมศิลปากร. ปริญญาานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จรัญ โฆษณานันท์. (2536). ปรัชญากฎหมายไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
- จารุณี ฐานรดาภรณ์. (2545). “พิพิธภัณฑศาลไทย”, นิตยสารสำนักงานศาลยุติธรรม ตุลาคม 1. (49) ; มกราคม – เมษายน 2545.
- เจียมจิตร ศรีฟ้า. (2545). ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานบริหารโรงเรียนของผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่เข้าสู่ตำแหน่งใหม่ สังกัดกรุงเทพมหานคร. ปริญญาานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ฉัตรไชย จันทร์พรายศรี. (2546). “การใช้ดุลพินิจในการปล่อยชั่วคราวของศาลชั้นต้น : ศึกษาเฉพาะกรณีศาลชั้นต้นภาค 4,” รายงานการวิจัยการอบรมหลักสูตรผู้บริหาร กระบวนการยุติธรรมระดับสูง(บ.ย.ส.) รุ่นที่ 6. วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม.
- ชาย โพรสิธิตา. (2552). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง.

- คุษฎี ลีละเมียร. (2548). “กว่าจะมาเป็น ‘ศาลยุติธรรม’ ในวันนี้,” ใน หนังสือที่ระลึกวันศาลยุติธรรม. 21 เมษายน 2548. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.
- ทิพมาศ แก้วซิม. (2542). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของอาจารย์โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ปรินฤญาติพันธ์ การศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทิพสุดา ลีลาศิริคุณ. (2545). ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการและเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ สังกัดกองประชาสัมพันธ์. สารนิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทิพาวดี เมฆสวรรค์. (2538). การส่งเสริมประสิทธิภาพในส่วนราชการ. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.
- ธราวรรณ พลหาญ. (2543). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการมหาวิทยาลัยมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- นิกร ทัสโสโร. (2549). พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ : พระบิดาแห่งกฎหมายไทย. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : แปลน พรินต์ติ้ง.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2527). กลวิธี แนวทางและวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน. นครปฐม : ศูนย์นโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล.
- บุญทัน ดอกไรสง. (2535). จิตวิทยาผู้นำและมนุษยสัมพันธ์. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- บุศรา เตียรบรรจง. (2546). แรงจูงใจที่มีผลต่อขวัญในการปฏิบัติงานของพยาบาลโรงพยาบาลสิงห์บุรี. สารนิพนธ์ บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ประจักษ์ พุทธิสมบัติ. (2550). คำบรรยายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. กรุงเทพฯ : มีสมบัติ.
- ปรีดี เกษมทรัพย์. (2539). นิติปรัชญาโครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปฏิกรณ์ คงพิพิธ. (2550). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. กรุงเทพฯ : ยงพลเทรคดิง.

- พยอม วงศ์สารศรี. (2542). องค์การและการจัดการ. กรุงเทพฯ : สุภากรพิมพ์.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 7.
กรุงเทพฯ : สำนักงานทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2543). การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.
- พิชัย นิลทองคำ. (2551). ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง วิธีพิจารณาความอาญา
พระธรรมนูญศาลยุติธรรม. กรุงเทพฯ : อทตยา มิถันเนียม.
- พีรศักดิ์ วรสุนทรโรสถ. (2542). ยุทธศาสตร์เชิงรุกในการพัฒนาบุคลากรทางวิทยาศาสตร์และ
เทคโนโลยีของไทยในเวทีโลก. กรุงเทพฯ : สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่ง
ประเทศไทย (วท.) กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม.
- พุทธทรัพย์ มณีศรีและคณะ. (2545). [ออนไลน์]. ผู้นำยุคใหม่. [สืบค้นเมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม
2557] จาก Available : <http://www.ocsc.go.th/homepage/Page6/nwave.htm>.
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์. (2527). นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์
การพัฒนาในปัจจุบัน : การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ :
ศักดิ์โสภากาพิมพ์.
- มนต์ชัย ชนินทรลีลา. (2537). ขอบเขตการใช้ดุลยพินิจของศาลในการปล่อยชั่วคราว.
วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มัลลิกา ต้นสอน. (2544). การจัดการยุคใหม่. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์นการพิมพ์.
- มูลนิธิร่วมพัฒนาพิจิตร. (2549). เพชรแท้แห่งไม้เรียง. โครงการ : กิจกรรมอบรมพัฒนา
ผู้นำ ณ สำนักพุทธมณฑลผาซ่อนแก้ว จังหวัดเพชรบูรณ์.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2526). หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : ห.ส.น.
ไทยอนุเคราะห์ไทย.
- ระพี แก้วเจริญ และจิตยา สุวรรณชฎ. (2510). การแบ่งเวลาปฏิบัติราชการของข้าราชการ
พลเรือนในระดับบริหารอาวุโส. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี.
- ร.แลงกาด์. (2526). ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย เล่ม 1-4. มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์
และมนุษยศาสตร์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- รังสรรค์ ประเสริฐศรี. (2544). ภาวะผู้นำ = Leadership. กรุงเทพฯ : Diamond in Business
World.

- รังสิต โฉไทยสงค์. (2552). กระบวนการยุติธรรมชุมชน : กระบวนทัศน์และกระบวนการเสริมสร้างสังคมแห่งความเป็นธรรม. วิทยานิพนธ์ บริหารศาสตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เถลิงพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2556. กรุงเทพฯ : ศรีวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์.
- วรเดช จันทรศร. “การนำนโยบายไปปฏิบัติ : ตัวแบบและคุณค่า,” วารสารพัฒนาบริหารศาสตร์. 24(4) : 353-554 : ตุลาคม 2527.
- _____. (2540). การนำนโยบายไปปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : กราฟิค ฟอรัม.
- _____. (2543). การนำนโยบายไปปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : สหายบล็อกและการพิมพ์.
- _____. (2550). การบริหารโครงการพัฒนาของรัฐ. กรุงเทพฯ : อินเนอร์เพรส.
- _____. (2556). ทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : หวานกราฟิค.
- วิชา มหาคุณ. “ประวัติกระทรวงยุติธรรม,” ใน หนังสือที่ระลึกกนิทรรศการทางศาลสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์สองร้อยปี กระทรวงยุติธรรม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม.
- วิชา ด้านข้าราชการ. (2546). การบริหาร. กรุงเทพฯ : เอิร์ดเวย์ เอ็ดดูเคชั่น.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2545). การบริหารเมืองหลวงและการบริหารท้องถิ่น : สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โพธิ์เพชร.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2550). [ออนไลน์]. แนวคิดและความหมายของการบริหารและการบริหารจัดการ. [สืบค้นเมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2557] จาก Available: <http://www.wiruch.com/articles%20for%20article/article>.
- วินัย พงศ์ศรีเพียร. (2547). กฎหมายตราสามดวง : แฉ่นส่องสังคมไทย. กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เวียง ขวัญอันอินทร์. (2549). จุดแข็งและจุดอ่อนของการให้ผู้มีอาชีพให้เข้าหลักทรัพย์ในการเสนอขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยต่อศาล. การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศาลยุติธรรมและสำนักงานศาลยุติธรรม. (2550). รายงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2550. กรุงเทพฯ : ศาลยุติธรรมและสำนักงานศาลยุติธรรม.

- ศิริพร จันทศรี. (2550). การศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนเอกชน
สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนที่มีระดับการรับรู้
ความสามารถของตนแตกต่างกัน. ปรินญาณิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สัญญา เคนาภูมิ. (2557). “รูปแบบการเขียนกรอบแนวคิดการวิจัย,” วารสารมหาวิทยาลัย
ราชภัฏมหาสารคาม (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์). 9(3) ; กันยายน - ธันวาคม, 2557.
_____. “การสร้างกลยุทธ์จากฐานการวิจัยเชิงสำรวจทางการบริหารจัดการ,” วารสารมนุษย
ศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 35(1) ; มกราคม – กุมภาพันธ์ 2559.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2544). ทฤษฎีองค์การประสิทธิภาพ. รวมบทความสังคมวิทยา
และมานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ : ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาคณะรัฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมบัติ ชำรงธัญวงศ์. (2540). นโยบายสาธารณะ : แนวความคิด การวิเคราะห์
และกระบวนการ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เสมาธรรม.
- สมพร เพ็ญจันทร์. (2539). นโยบายสาธารณะ : ทฤษฎีและการปฏิบัติ. กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- สมศักดิ์ คงเที่ยงและอัญชลี โพธิ์ทอง. (2542). การบริหารบุคลากรและการพัฒนาทรัพยากร
มนุษย์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สมศักดิ์ เอี่ยมพลับใหญ่. (2545). การประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยพร้อมตัวอย่างค้ำรองและ
ค้ำรองอุทธรณ์ค้ำสั่งไม่อนุญาต. กรุงเทพฯ : พิมพ์อักษร.
- สยามทิม (Siam HR Team). (2544). [ออนไลน์]. หลักการจัดองค์กรและการบริหาร.
[สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2551] จากAvailable URL :
http://www.siamhr.com/org_mgt/pom.htm.
- สร้อยตระกูล อรรถมานะ. (2541). สาธารณบริหารศาสตร์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานศาลยุติธรรม. (2549). คู่มือการปล่อยชั่วคราว. กรุงเทพฯ : รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977).
- สาริต อิมสุขศรี. (2546). ความสูญเสียทางเศรษฐกิจ และสังคมจากการที่ผู้ต้องหาไม่ได้รับ
การปล่อยชั่วคราวในชั้นฝากขัง : กรณีศึกษาศาลจังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระ
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และกรรณิการ์ สุขเกษม. (2547). **วิธีวิทยาการเชิงคุณภาพ : การวิจัย ปัญหาปัจจุบันและการวิจัยอนาคตกาล**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : เฟื่องฟ้า พรินต์ติ้ง.
- สุภาวดี จันทวานิช. (2543). **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุเมธ ทราญแก้ว. (2536). **ปัจจัยที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ : ศึกษากรณีโครงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ จังหวัดอุดรธานี**. กรุงเทพฯ : คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุโท เจริญสุข. (2531). **ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะส่วนตัวและแรงจูงใจเนื่องจากความ คาดหวังในงานกับความพึงพอใจในงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตการศึกษา 3. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**.
- เสนาะ ดิยาวี. (2544). **หลักการบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- แสวง บุญเฉลิมวิภาส. (2549). **ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย (The Thai Legal History)**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- อดิน รพีพัฒน์. (2527). **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคม และวัฒนธรรมไทยในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากรุงเทพมหานคร นครปฐม : ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล**.
- อชิปต์ย์ คลี่สุนทร. (2550). [ออนไลน์]. **ยุทธศาสตร์การบริหารในยุคโลกาภิวัตน์**. [สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2551] จาก Available : [http://202.143.173.146 work/ka.doc](http://202.143.173.146/work/ka.doc).
- อนันต์ ปักนีย์. (2552). **สภาพปัญหาด้านกฎหมายและกระบวนการบังคับคดีผู้ประกัน ในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษามาตรา 5. การค้นคว้าแบบอิสระ รัฐประศาสนศาสตร์ มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่**.
- อรวรรณ ไทยวานิช. (2539). **การปล่อยชั่วคราว**. วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อุดม ทุมโฆสิต. (2544). "การจัดการ," ใน เอกสารประกอบการศึกษาวิชา รศ.610, รศ.610. คณะรัฐประศาสนศาสตร์ กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อุทัย หิรัญโต. **หลักการบริหารบุคคล**. กรุงเทพฯ : โอเดียนส โตร์ โตร์, 2525.

- Bass, Bernard M & Avolio. Bruce J. (1994). **Improving Organization Effectuation Through Transformational Leadership**. Thousand Oaks : Sage .
- Covey, Stephen R. (1996). **Principal-Centered Leadership**. New York : Simon and Schuster.
- David Easton. (1960). **The Political System**. New York : Alfred A. Knoff.
- Dinsmore, Paul C. and Graham, Robert J. (2003). **Creating the project office**. New York : Alfred A. Knoff.
- Drucker. Peter F. (1979). **The Effective Executive**. New York : Harper and Row.
- Epstien, Lisa Dickstien. (2000). **Sharing Knowledge in organization : How people use media to Communication**. A dissertation submitted in partial satisfaction of the requirements for the degree of doctor of Philosophy in Business Administration in the GRADUATE DIVISION of the University of California, Berkeley.
- Ernest R.Alexander. "From Idea to Action : Note for a Contingency Theory of Policy Implementation Process," **Administration and Society**. 16 (4) : unpagged ; February.
- Etzioni, Amitai. (1961). **A Comparative Analysis of Complex Organization**. New York : The Free Press.
- Gulick, Luther. (1937). **Notes on The Theory of Organization**. In Gulick L. and Urwick,L. (eds.). **Paper on the Science of Administration**. New York : Institute of Public Administration.
- Harold D. Lasswell and Abraham Kaplan. (1970). **Power and Society**. New Haven : Yale University Press.
- Harold Koontz and Wehrich, Heinz. (1993). **Management : a global perspective**. 10th ed. New York : McGraw-Hil.
- Herman, Hubert J. M. (1970). "A Questionnaire Measure of Achievement Motivation," **Journal of Applied Psychology**. 54(8) : 354-355 ; 1970.
- Hermanova, H. M. and Richardson, S.K. "Conclusions and recommendations for policies on rural aging in the first decades of the 21 st century," **Journal of Rural Health**. 17 (4) : 378 - 382 ; 2001.

- Ira Sharkansky. (1970). **The Political Scientist and Policy Analysis : An Introduction, in Policy Analysis in Political Science.** ed. Ira Sharkansky Chicago : Markham Publishing Company.
- Jack C. Plano, Milton Greenbury, Ray Olton and Robert E. Riggs. (1973). **Political Sciences Dictionary.** Minsdale, Illinois : The Dryden Press.
- Jeffrey K. Pinto and Peter W.G. Morris. (2004). **The Wiley guide to managing projects.** (Hardcover - Sep 27, 2004) Thomas Telford: London.
- John M. Pfiffner and Robert V. Presthus. (1965). **Public Administration.** 4th ed. New York : The Ronanl Press Company.
- Koontz, H., & Weihrich, H. (1988). **Management (9th ed.).** New York: McGraw-Hill.
- Mackler, Mark. (2001). **Influence on the performance of organizational knowledge transfer.** A dissertation submitted to the Faculty of The College of Business in Partial Fulfillment of the requirement for the Degree of Doctor of Philosophy. Florida Atlantic University.
- Maslow,A.H. (1970). **Motivation and personality (2nd ed.).** New York : Harper & Row.
- Max Weber. (1947). **The Theory of Social and Economic Organization.** Free Press translated and edited by A. M. Henderson and T. Parsons.
- McClelland, D.C. (1961). **The Achieving Society.** Princeton, New Jersey : Van Nostrend.
- McFarland, George Bradley. (1989). **Thai-English Dictionary.** Stand ford, Calif. : Stand ford University Press.
- Mitchell and Larson, Jr. (1987). **Path – Goal Theory of Leadership.** Journal of Contemporary Business, autumn.
- Morris, Peter W.G. (1994). **The Management of Projects.** Thomas Telford: London.
- Morton Kroll. (1969). **Policy and Administration, in Policies and Organization,** ed Fremont J. Lyden, George A. Shipman , and Morton Kroll. New York : Meredith Corporation.
- Figors & Mayers. (1981). **Personnel Administration.** 9th Tokyo : McGraw-Hill ln.,

- Pressman, J.L. and Wildavsky, A. (1973). **Implementation**. 3rd ed. Berkeley: University of California Press.
- Pual A. Sabatier and Daniel A. Mazmanian. (1980). **The Implementation of Public Policies: A frame work of Analysis, Policy studies Journal Contents**. Special Issue.
- Raymond J. Burdy. (1972). **Fundamental of Leadership Readings**. Massachusetts Addison : Wesley Publishing Co.
- Ribiere, Vincent Michel. (2001). **Assign knowledge management initiative successes as a Function of organizational culture**. A dissertation submitted to The Faculty of The School of Engineering and Applied Science of The George Washington University In partial satisfaction of the requirements for the Degree of Science.
- Robbins, S.P. (2001). **Organizational behavior (9th ed.)**. Upper Saddle River, NJ. : Prentice-Hall.
- Roderick Bell David V. Ed wards and R. (1967). **Harrison Wagner**. The Concept of Power in politic Power : A Reader in theory and Research. Edited. New York.
- Roderick Bell David V. Ed wards and R. Harrison Wagner. (1969). **The Concept of Power in politic Power : A Reader in theory and Research Edited**. New York.
- Schwartz, D. (1993). **Self-and spouse ratings of anger and hostility as predictors of coronary heart disease**. Health Psychology.
- Sergiovanni, T. J. & Burlingame M. (1992). **Educational governance and administration**. (3rd ed.). Needham Heights,MA : Allyn and Bacon.
- Simon, Herbert A. Donld Smithberg and Victor A. Thomson. (1961). **Public Administration**. New York: Alfred A. Knopf.
- Stogdill Ralph M. (1974). **Handbook of Leadership : A Survey of Theory and Research**. New York: The Free Press.
- Stoner, J.A.F., & Freeman, R.E. (1992). **Management (5thed.)**. Englewood Cliffs, NJ : Prentice Hall.
- Struckenbruck, Linn C. (ed.). (1988). **The Implementation of Project Management**. The Professional's Handbook, Addison-Wesley, Reading, Massachusetts.

- Susan Barrett and Colin Fudge. (1981). **Policy and Action : Essays on The Implementation of Public Policy**. New York : Methuen & Co.,Ltd.
- T.N. Whitehead. (1963). **Leadership in Free Society**. Cambridge : Harvard University Press.
- Thomas R. Dye. (1981) **Understanding Public Policy**. 4th ed. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice – Hall.
- Tosi, Henry L., and Carroll Joseph. (1976). **Management Contingencies Structure and process**. Chicago : St Clair Press.
- Van Meter, D.S. and Horn Van, C.E. “The policy Implementation process : A conceptual framework,” **Ministration & Society**. 6(1) : 445 - 488 ; 1975.
- Van Meter, D.S. and Horn Van, C.E. “The Implementation of Intergovernmental Policy,” In Jones, C.O. and Thomas, R.D. (eds.). **Public Policy Making in a Federal System**. California : Sage Publications, Inc.
- Van Horn, C.E. (1979). Policy implementation in the federal systems, national goals and local implementers. Lexington, MA : Health and Company.
- Yukl, G. (1988). **Leadership in organizations**. (4th ed.) Englewood Cliffs, NJ : Prentice Hall.

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง รูปแบบกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันที่มีประสิทธิภาพของสำนักงานศาลยุติธรรม :

ศึกษารณีสถาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษา ภาค 4

สัมภาษณ์วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....ตำแหน่ง.....

1. ท่านคิดว่ากระบวนการบังคับคดีผู้ประกันของศาลมีปัญหาหรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ท่านคิดว่ากระบวนการบังคับคดีผู้ประกันของศาลมีอุปสรรคหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

3. หากกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันของศาลมีปัญหาและอุปสรรคท่านคิดว่าควรแก้ไขอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

4. ท่านคิดว่ากระบวนการบังคับคดีผู้ประกันของศาล (ศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษา
ภาค 4) มีคุณภาพและประสิทธิภาพหรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....
.....

5. วิธีการบังคับคดีผู้ประกันที่มีประสิทธิภาพควรเป็นอย่างไร

.....
.....
.....
.....

6. ท่านมีนโยบายในการพัฒนากระบวนการบังคับคดีผู้ประกันของศาลอย่างไร
(เฉพาะผู้บริหารศาล)

.....
.....
.....

7. อื่นๆ / ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....
.....

ภาคผนวก ข

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

- นายฉัตรชัย ไทรโชติ อดีตอธิบดีผู้พิพากษาศาล 1 เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ นายวันชัย นาสมจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่กรุงเทพมหานคร วันที่ 25 มิถุนายน 2558
- นายอนันต์ ธรรมราช รองอธิบดีผู้พิพากษาศาล 4 เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ นายวันชัย นาสมจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่สำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาศาล 4 วันที่ 12 มีนาคม 2558
- นางสาวมาตี ธรรมสังกุล ผู้อำนวยการสำนักกฎหมายและวิชาการศาลยุติธรรม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ นายวันชัย นาสมจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่กรุงเทพฯ วันที่ 3 มีนาคม 2558
- นายประยูร สีสด ผู้อำนวยการสำนักบริหารทรัพย์สิน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ นายวันชัย นาสมจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่กรุงเทพฯ วันที่ 3 มีนาคม 2558
- นายฉัฐภักดิ์ เผือกส่อง ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดมหาสารคาม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ นายวันชัย นาสมจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ศาลจังหวัดมหาสารคาม วันที่ 11 มีนาคม 2558
- นายสถาบัน บุญเต็ม ผู้พิพากษา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ นายวันชัย นาสมจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ศาลจังหวัดมหาสารคาม วันที่ 11 มีนาคม 2558
- นายประยงค์ ศรีมันตะ ผู้พิพากษา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ นายวันชัย นาสมจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ศาลจังหวัดมหาสารคาม วันที่ 11 มีนาคม 2558
- นายธีระยุทธ ผาสุข ผู้พิพากษา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ นายวันชัย นาสมจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ศาลจังหวัดมหาสารคาม วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2558
- นายอดุลย์ ภูนาเอก ผู้พิพากษา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ นายวันชัย นาสมจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ศาลจังหวัดมหาสารคาม วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2558
- นางสาวมาลัย ธรรมโชติง ผู้พิพากษา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ นายวันชัย นาสมจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ศาลจังหวัดมหาสารคาม วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2558
- นายฉลองรัฐ บุญเริ่ม ผู้พิพากษา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ นายวันชัย นาสมจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ศาลจังหวัดมหาสารคาม วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2558
- นายสมบัติ วรรณท้วนิช ผู้พิพากษา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ นายวันชัย นาสมจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ศาลจังหวัดมหาสารคาม วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2558
- นางสาวดวงรัชนี ตรงเมธีรัตน์ ผู้พิพากษา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ นายวันชัย นาสมจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ศาลจังหวัดมหาสารคาม วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2558

นายรัชดา จุฬารีย์ อัยการจังหวัดคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดี
จังหวัดมหาสารคาม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ นายวันชัย นาสมจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่
สำนักงานอัยการจังหวัดมหาสารคาม วันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2558

ร้อยตำรวจเอกหญิงสวณิต สดงคุณท์ อัยการจังหวัดประจำสำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิฯ
เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ นายวันชัย นาสมจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่สำนักงานอัยการจังหวัด
มหาสารคาม วันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2558

นายพรชัย วัชรชัยโทโลส ผู้อำนวยการศาลจังหวัดขอนแก่น เป็นผู้ให้สัมภาษณ์
นายวันชัย นาสมจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ศาลจังหวัดขอนแก่น วันที่ 17 มีนาคม 2558

นายสุทัศน์ สังข์ศรีทวงษ์ ผู้อำนวยการศาลจังหวัดหนองบัวลำภู เป็นผู้ให้สัมภาษณ์
นายวันชัย นาสมจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์ที่ศาลจังหวัดหนองบัวลำภู 17 กุมภาพันธ์ 2558

นายเสกสรรค์ ทรัพย์นิเวศน์ ผู้อำนวยการศาลจังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์
นายวันชัย นาสมจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ศาลจังหวัดกาฬสินธุ์ วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2558

นางสาวจิระวรรณ นาคเสน ผู้อำนวยการศาลจังหวัดอุดรธานี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์
นายวันชัย นาสมจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ศาลจังหวัดอุดรธานี วันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2558

นางอลิสา กรพันธุ์ ผู้อำนวยการศาลจังหวัดหนองคาย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์
นายวันชัย นาสมจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ศาลจังหวัดหนองคาย วันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2558

นางอนัญญา ชองทอง ผู้อำนวยการศาลจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นผู้ให้สัมภาษณ์
นายวันชัย นาสมจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ศาลจังหวัดร้อยเอ็ด วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2558

นางปราณีต ขาวอ่อน ผู้อำนวยการศาลจังหวัดมหาสารคาม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์
นายวันชัย นาสมจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ศาลจังหวัดมหาสารคาม วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2558

นางสุเมียน วชิรปการ รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการศาลจังหวัดสว่างแดนดิน เป็นผู้ให้
สัมภาษณ์ นายวันชัย นาสมจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ศาลจังหวัดสว่างแดนดิน
วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2558

นายสุชาติ วรรณสวัสดิ์ ผู้อำนวยการศาลแขวงขอนแก่น เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ นายวันชัย นาสมจิตร
เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ศาลแขวงขอนแก่น วันที่ 6 มีนาคม 2558

นายสมชาย เฉลมนารักษ์ ผู้อำนวยการศาลแขวงอุดรธานี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์
นายวันชัย นาสมจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ศาลแขวงอุดรธานี วันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2558

นายวงษ์ชัย สมอินเอก ผู้อำนวยการศาลจังหวัดมุกดาหาร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์
นายวันชัย นาสมจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ วันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2558

- นางเครือวัลย์ สมอินเอก ผู้อำนวยการฯศาลจังหวัดนครพนม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์
 นายวันชัย นาสมจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ วันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2558
- นางผิวพรรณ ลืมสิน โสภณ ผู้อำนวยการฯศาลจังหวัดเลย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์
 นายวันชัย นาสมจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2558
- นายชัยวัฒน์ สิริคลสุข ผู้อำนวยการฯศาลจังหวัดบึงกาฬ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ นายวันชัย นาสมจิตร
 เป็นผู้สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2558
- นางเนติมน วุฒิสารสกุล ผู้อำนวยการฯศาลจังหวัดพล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ นายวันชัย นาสมจิตร
 เป็นผู้สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2558
- นางสาววาสนา ปีกกาโร ผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดีจังหวัดมหาสารคาม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์
 นายวันชัย นาสมจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ศาลจังหวัดมหาสารคาม วันที่ 2 มีนาคม 2558
- จำลิบตำรวจเดชา บุญสุระ แทนผู้อำนวยการฯศาลจังหวัดสกลนคร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์
 นายวันชัย นาสมจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ศาลจังหวัดสกลนคร วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2558
- นายฉลอง ธาระวัย นิติกรชำนาญการพิเศษ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ นายวันชัย นาสมจิตร
 เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ศาลจังหวัดมหาสารคาม วันที่ 6 มีนาคม 2558
- นายยุทธพงษ์ ทับทิมไสย์ นิติกรชำนาญการพิเศษ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ นายวันชัย นาสมจิตร
 เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ศาลจังหวัดขอนแก่น วันที่ 10 มีนาคม 2558
- นายปริญญา อุ่นพระบุญ นิติกร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ นายวันชัย นาสมจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์
 ที่ศาลจังหวัดขอนแก่น วันที่ 10 มีนาคม 2558
- นางสาวอรทัย ยางนอก นิติกร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ นายวันชัย นาสมจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์
 ที่ศาลจังหวัดมหาสารคาม วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2558
- นางธันยา ชูพันธ์ นิติกร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ นายวันชัย นาสมจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์
 ที่ศาลจังหวัดมหาสารคาม วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2558
- นางอรุณี ไหม่คามิ ผู้ประกันอาชีพ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ นายวันชัย นาสมจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์
 ที่ศาลจังหวัดมหาสารคาม วันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2558
- นายมณีย์ เสือใหญ่ ผู้ประกันอาชีพ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ นายวันชัย นาสมจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์
 ที่ศาลจังหวัดมหาสารคาม วันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2558
- นางเพชรดา คีตาสัง ผู้ประกันอาชีพ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ นายวันชัย นาสมจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์
 ที่ศาลจังหวัดมหาสารคาม วันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2558

รายชื่อผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเพื่อพิจารณารูปแบบกระบวนการบังคับคดีผู้ประกัน
ที่มีประสิทธิภาพของศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษภาค 4

วันที่ 27 มีนาคม 2558

ณ ห้องประชุมศาลจังหวัดมหาสารคาม

จำนวนผู้เข้าร่วมสนทนา 25 คน

1. นายฉัฐภักฤษ เฝือก่อง ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดมหาสารคาม
2. นายสถาบัน บุญเต็ม ผู้พิพากษารองหัวหน้าศาลจังหวัดมหาสารคาม
3. นายนที พิบูลย์วรกุล ผู้พิพากษารองหัวหน้าศาลจังหวัดมหาสารคาม
4. นายธีรธร จุฑาทิพย์ชาติกุล ผู้พิพากษารองหัวหน้าศาลจังหวัดมหาสารคาม
5. นายจักรพงษ์ นรแมนสรวง ผู้พิพากษารองหัวหน้าศาลจังหวัดมหาสารคาม
6. นายธีรพงศ์ วงศ์สวัสดิ์ ผู้พิพากษารองหัวหน้าศาลจังหวัดมหาสารคาม
7. นายประยงค์ ศรีมันตะ ผู้พิพากษารองหัวหน้าศาลจังหวัดมหาสารคาม
8. นายอดุลย์ คุณาเอก ผู้พิพากษาศาลจังหวัดมหาสารคาม
9. นายศุภกร โกจารย์ศรี ผู้พิพากษาศาลจังหวัดมหาสารคาม
10. นายปัญญาชัย เพ็ญประชุม ผู้พิพากษาศาลจังหวัดมหาสารคาม
11. นางสาวมาลัย ธรรมโชติง ผู้พิพากษาศาลจังหวัดมหาสารคาม
12. นายเบญจพล สาธิตสมิตพงษ์ ผู้พิพากษาศาลจังหวัดมหาสารคาม
13. นายธีรยุทธ ผาสุย ผู้พิพากษาศาลจังหวัดมหาสารคาม
14. นายสมบัติ วรรณท้วนิช ผู้พิพากษาศาลจังหวัดมหาสารคาม
15. นายฉลองรัฐ บุญเริ่ม ผู้พิพากษาศาลจังหวัดมหาสารคาม
16. นางสาวดวงรัชนี ตรงเมธีรัตน์ ผู้พิพากษาศาลจังหวัดมหาสารคาม
17. นายยุทธนา แสนจันทร์ ผู้พิพากษาศาลจังหวัดมหาสารคาม
18. นายวันชัย นาสมจิตร ผู้พิพากษาศาลจังหวัดมหาสารคาม
19. นางปราณีต ขาวอ่อน ผู้อำนวยการสำนักอำนวยการประจำศาลจังหวัดมหาสารคาม
20. นายจิระศักดิ์ หมั่นจิต เจ้าพนักงานศาลยุติธรรมชำนาญการพิเศษ (หัวหน้าส่วนช่วย
อำนวยการ)
21. นายฉลอง ธาระวัย นิติกรชำนาญการพิเศษ (หัวหน้าส่วนบริการประชาชนและ
ประชาสัมพันธ์)

22. นายพิทยา ชินโครต	นิติกรชำนาญการพิเศษ (หัวหน้าส่วน ใกล้เคียงและประนอม
ข้อพิพาท)
23. นางสาวจิตรัตน์ แก่นกุล	เจ้าพนักงานศาลยุติธรรมชำนาญการพิเศษ (หัวหน้าส่วนคดี)
24. นางสาวฝน แก้วขันตี	นักวิชาการเงินและบัญชีชำนาญการพิเศษ(หัวหน้าส่วนคลัง)
25. นางอนงค์ภัทร ภาณุสกุล	เจ้าพนักงานศาลยุติธรรมชำนาญการพิเศษ (หัวหน้าส่วนช่วย
พิจารณาคดี)

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญยื่นรูปแบบกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันที่มีประสิทธิภาพ ครั้งที่ 2

1. นายฉัตรชัย ไทรโชติ อธิบดีอธิบดีผู้พิพากษาภาค 1
2. นายนิรันดร์ อนรรฆมณีกุล รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญารบุรี
3. นายจิรวุฒิ จันทร์แรม ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะชั้นต้นในศาลจังหวัดยศไชย
4. นายวีระพงษ์ กล่อมมิตร ผู้พิพากษาศาลจังหวัดร้อยเอ็ด
5. นายคมสันต์ ยวงเดชกล้า ผู้พิพากษาศาลจังหวัดอุบลราชธานี
6. นายเส่ง แก้วเหล่า ผู้พิพากษาศาลแขวงขอนแก่น
7. นายสง่า วงศ์กาไสย ผู้พิพากษาศาลแขวงอุดรธานี
8. ร้อยตำรวจเอกพิชิต อวนพล อัยการจังหวัดคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและ
การบังคับคดีจังหวัดมุกดาหาร
9. นายพิพัฒน์ ไวแสน รองอัยการจังหวัดคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและ
การบังคับคดีจังหวัดกาฬสินธุ์

ภาคผนวก ค

ภาพประกอบการวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

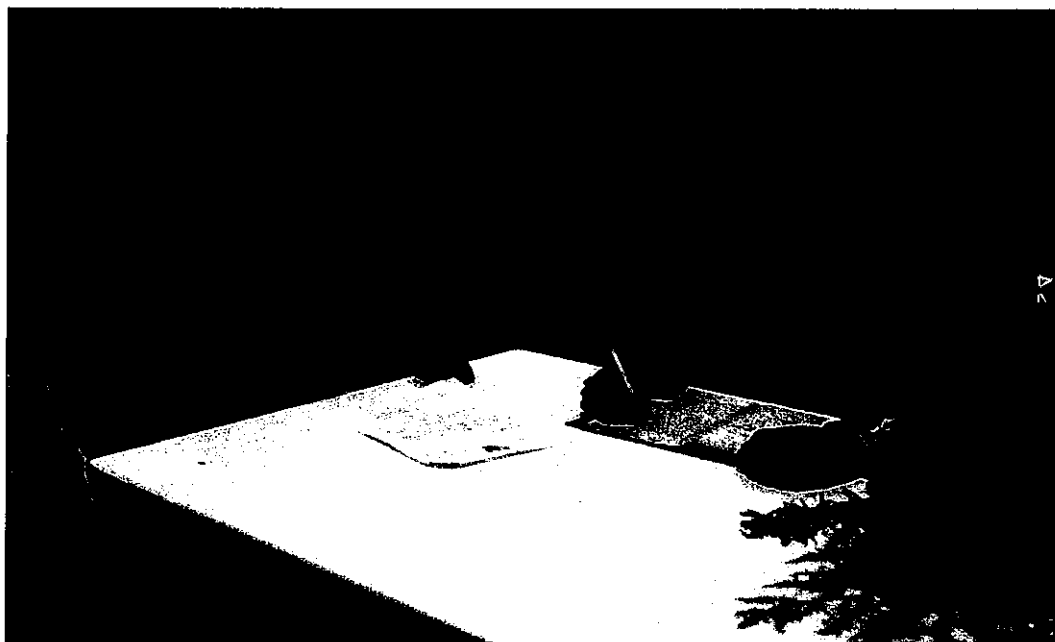
ภาพประกอบการวิจัย

ภาพภาคผนวกที่ 1 การสัมภาษณ์นายจัตราชัย ไทรโชติ อดีตอธิบดีผู้พิพากษาภาค 1
วันที่ 25 มิถุนายน 2558

ภาพภาคผนวกที่ 2 การสัมภาษณ์นายอนันต์ ธรรมราช รองอธิบดีผู้พิพากษาภาค 4
วันที่ 12 มีนาคม 2558

A <

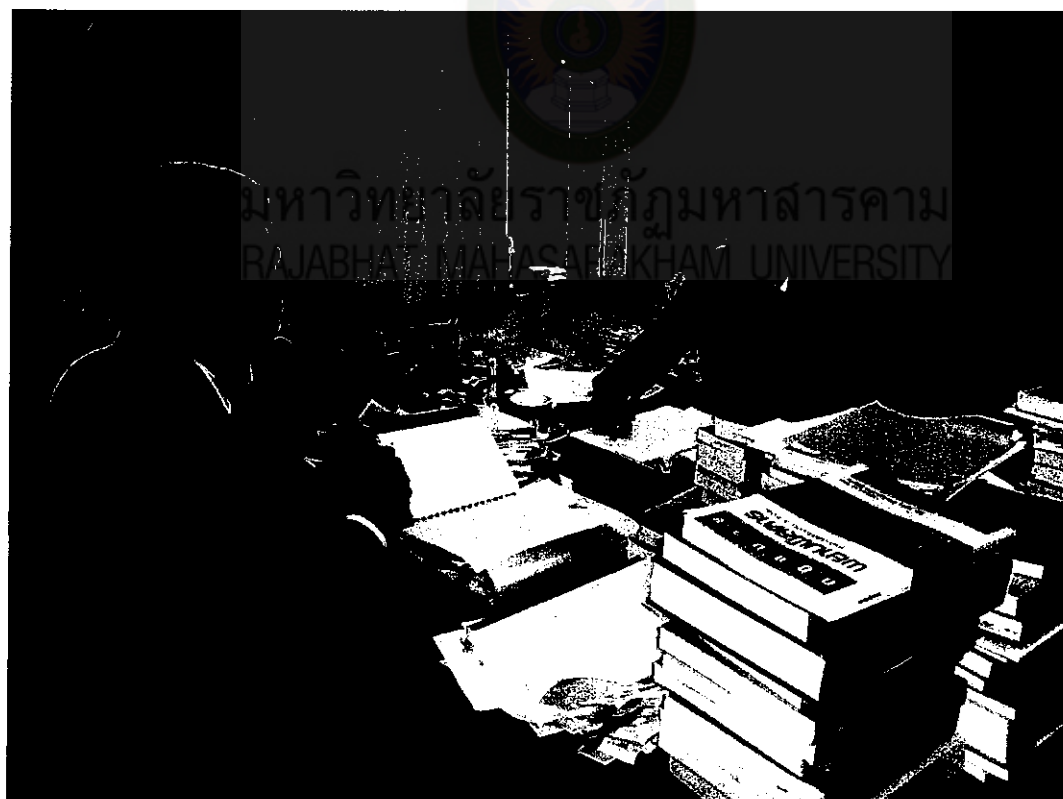
ภาพภาคผนวกที่ 3 การสัมภาษณ์นางสาวมาตี ชรรณสังจกุล ผู้อำนวยการสำนักกฎหมายและ
วิชาการศาลยุติธรรม กรุงเทพฯ วันที่ 3 มีนาคม 2558

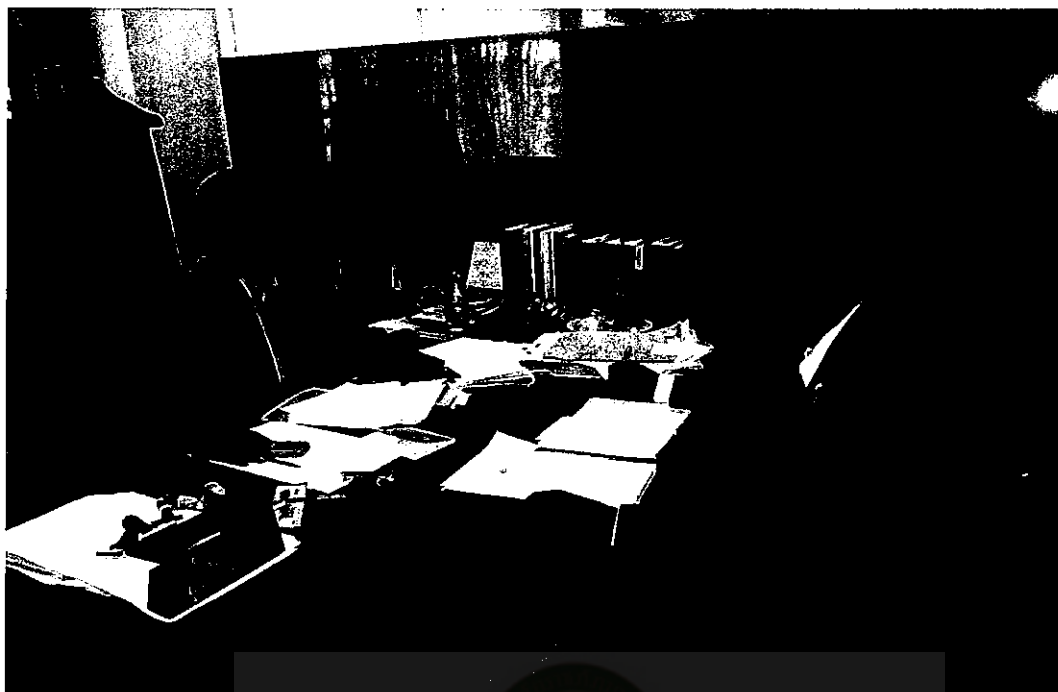
ภาพภาคผนวกที่ 4 การสัมภาษณ์นายประยูร สีสด ผู้อำนวยการสำนักบริหารทรัพย์สิน
กรุงเทพฯ วันที่ 3 มีนาคม 2558

ภาพภาคผนวกที่ 5 การสัมภาษณ์นายณัฐภคณ เพ็ชร์พงษ์ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัด
มหาสารคาม วันที่ 11 มีนาคม 2558

ภาพภาคผนวกที่ 6 การสัมภาษณ์นายสถาบัน บุญเต็ม ผู้พิพากษา
วันที่ 11 มีนาคม 2558

ภาพภาคผนวกที่ 7 การสัมภาษณ์นายประยงค์ ศรีมันตะ ผู้พิพากษา
วันที่ 11 มีนาคม 2558

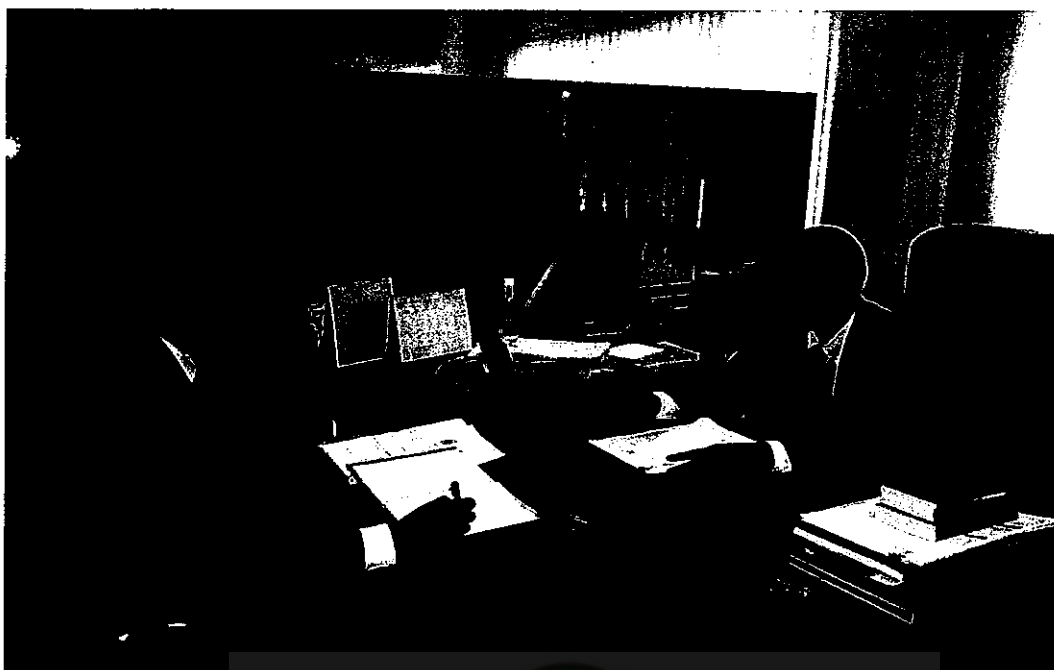
ภาพภาคผนวกที่ 8 การสัมภาษณ์นายธีระยุทธ ผาสุข ผู้พิพากษา วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2558

ภาพภาคผนวกที่ 9 การสัมภาษณ์นายอดุลย์ คุณาเอก ผู้พิพากษา วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2558

ภาพภาคผนวกที่ 10 การสัมภาษณ์นางสาวมาลัย ธรรม โชตัง ผู้พิพากษา
วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2558

ภาพภาคผนวกที่ 11 การสัมภาษณ์นายฉลองรัฐ บุญเริ่ม ผู้พิพากษา วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2558

ภาพภาคผนวกที่ 12 การสัมภาษณ์นายสมบัติ วรรณทัตวิณิช ผู้พิพากษา
วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2558

ภาพภาคผนวกที่ 13 การสัมภาษณ์นางสาวดวงรัศมี ตรงเมธีรัตน์ ผู้พิพากษา
วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2558

ภาพภาคผนวกที่ 14 การสัมภาษณ์นายยุทธนา แสนจันทร์ ผู้พิพากษา
วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2558

ภาพภาคผนวกที่ 15 การสัมภาษณ์นายรัชดา จุฬารีย์ อัยการจังหวัดคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัดมหาสารคาม วันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2558

ภาพภาคผนวกที่ 16 การสัมภาษณ์ร้อยตำรวจเอกหญิงสวณิต สดงคุณห์ อัยการจังหวัดประจำสำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิจังหวัดมหาสารคาม วันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2558

ภาพภาคผนวกที่ 17 การสัมภาษณ์นายพรชัย วัชรชัยทโลสด ผู้อำนวยการสำนักอำนวยการ
ประจำศาลจังหวัดขอนแก่น วันที่ 17 มีนาคม 2558

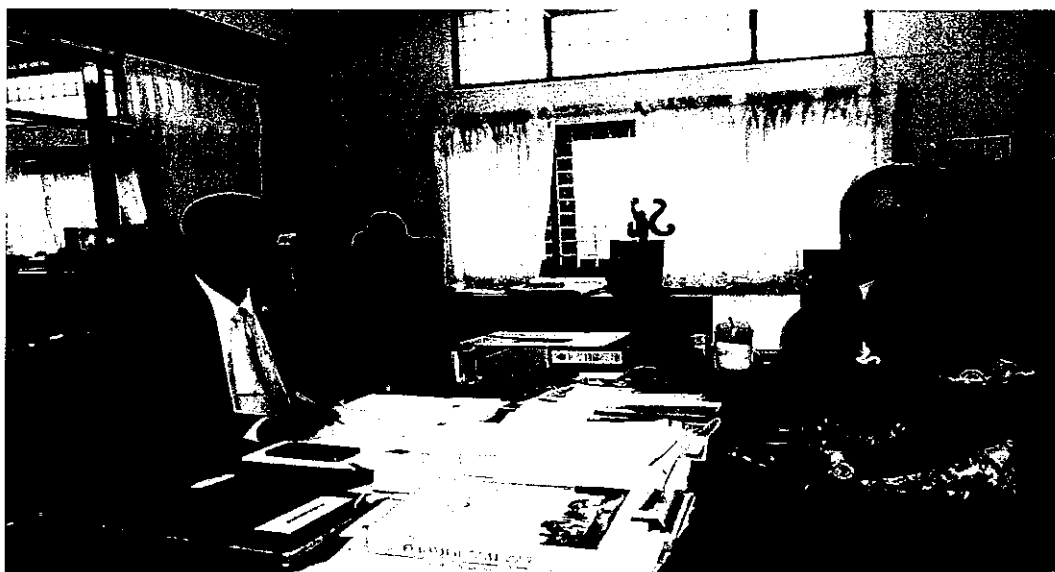
ภาพภาคผนวกที่ 18 การสัมภาษณ์นายสุทัศน์ สังข์ศรีทวงษ์ ผู้อำนวยการสำนักอำนวยการ
ประจำศาลจังหวัดหนองบัวลำภู วันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2558

ภาพภาคผนวกที่ 19 การสัมภาษณ์นายเสกสรรค์ ทรัพย์นิเวศน์ ผู้อำนวยการสำนักอำนาจการ
ประจำศาลจังหวัดกาฬสินธุ์ วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2558

ภาพภาคผนวกที่ 20 การสัมภาษณ์นางสาวจิระวรรณ นาคเสน ผู้อำนวยการสำนักอำนาจการ
ประจำศาลจังหวัดอุดรธานี วันที่ 17 กุมภาพันธ์ 255

ภาพภาคผนวกที่ 21 การสัมภาษณ์นางอลิสา กรพันธุ์ ผู้อำนวยการสำนักอำนวยการ
ประจำศาลจังหวัดหนองคาย วันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2558

ภาพภาคผนวกที่ 22 การสัมภาษณ์นางอัญญา ซองทอง ผู้อำนวยการสำนักอำนวยการ
ประจำศาลจังหวัดร้อยเอ็ด วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2558

ภาพภาคผนวกที่ 23 การสัมภาษณ์นางปราณี ชาวอ่อน ผู้อำนวยการสำนักอำนวยการ
ประจำศาลจังหวัดหนองบัวลำภู วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2558

ภาพภาคผนวกที่ 24 การสัมภาษณ์นางสุเนียน วิชรปรการ รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการ
สำนักงานประจำศาลจังหวัดสว่างแดนดิน วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2558

ภาพภาคผนวกที่ 25 การสัมภาษณ์นายสุชาติ วรรณสวัสดิ์ ผู้อำนวยการสำนักงานประจำ
ศาลแขวงขอนแก่น วันที่ 6 มีนาคม 2558

ภาพภาคผนวกที่ 25 การสัมภาษณ์นายสมชาย เฉลิมนุรักษ์ ผู้อำนวยการสำนักงานประจำ
ศาลแขวงอุดรธานี วันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2558

ภาพภาคผนวกที่ 27 การสัมภาษณ์นางสาววาสนา ปักกาโร ผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดี
จังหวัดมหาสารคาม วันที่ 2 มีนาคม 2558

ภาพภาคผนวกที่ 28 การสัมภาษณ์เจ้าสิบตำรวจเดชา บุญสุระ นิติกรชำนาญการพิเศษ
ศาลจังหวัดสกลนคร วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2558

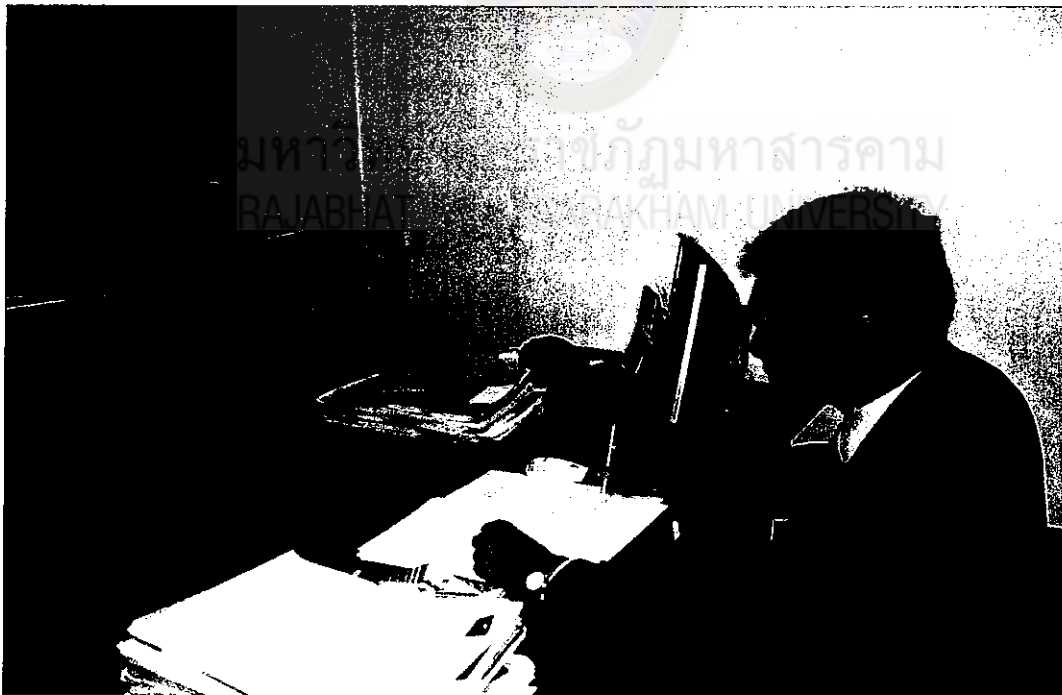
ภาพภาคผนวกที่ 29 การสัมภาษณ์จำลอง ชาระวัย นิติกรชำนาญการพิเศษ
ศาลจังหวัดมหาสารคาม วันที่ 6 มีนาคม 2558

ภาพภาคผนวกที่ 30 การสัมภาษณ์นายยุทธพงษ์ ทับทิมไสย์ นิติกรชำนาญการพิเศษ
ศาลจังหวัดขอนแก่น วันที่ 10 มีนาคม 2558

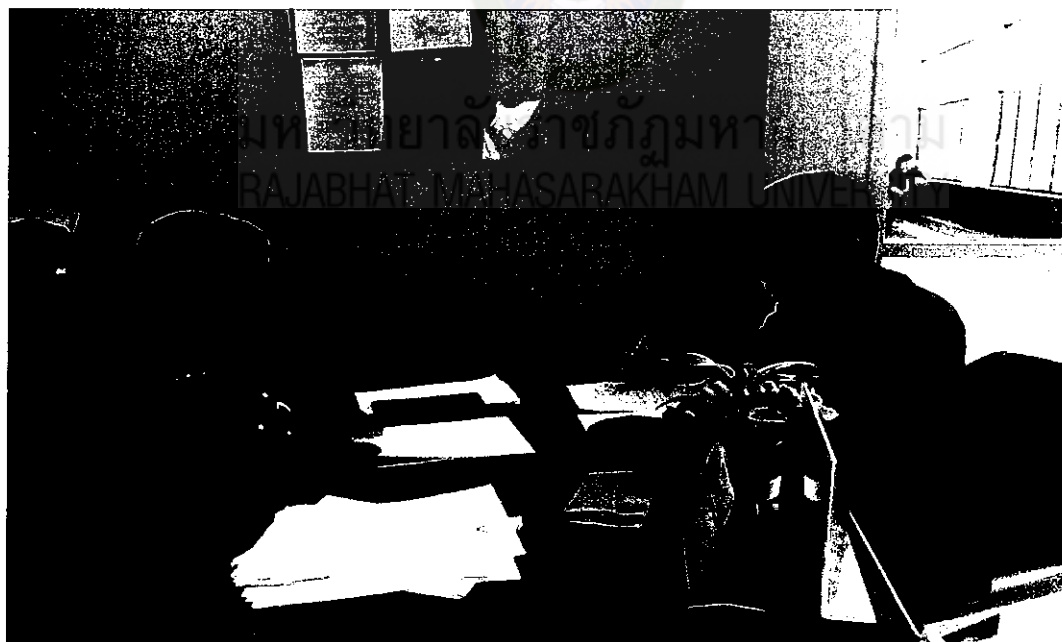
ภาพภาคผนวกที่ 31 การสัมภาษณ์นายปริญญา อุ้นพระนุ นิตกร
ศาลจังหวัดขอนแก่น วันที่ 10 มีนาคม 2558

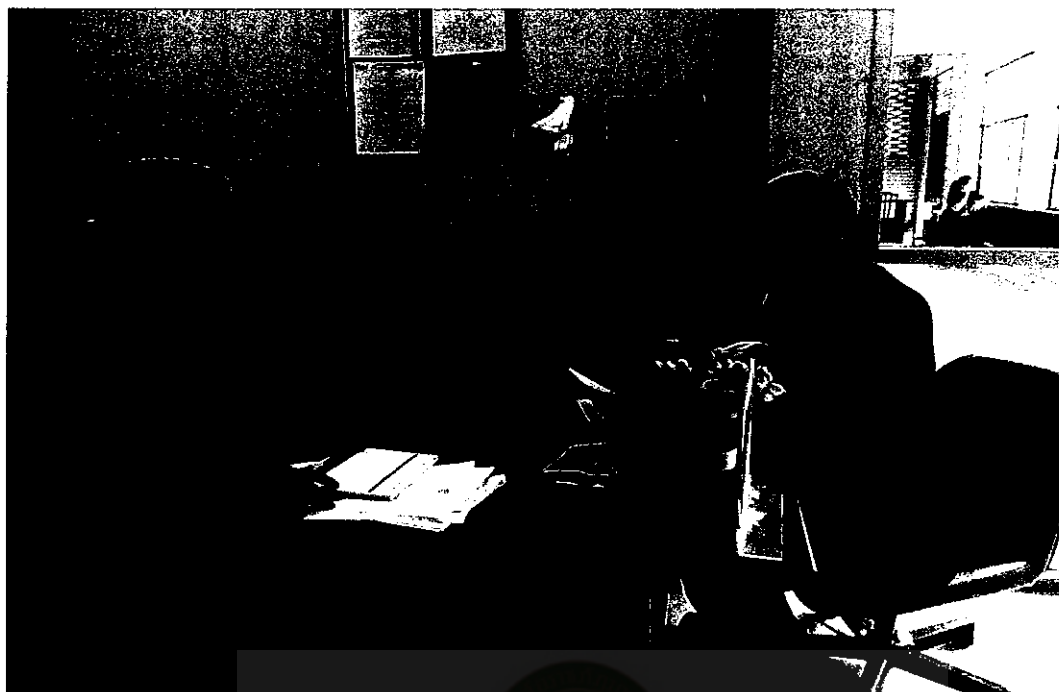
ภาพภาคผนวกที่ 32 การสัมภาษณ์นางสาวอรัทัย ขางนอก นิตกร
ศาลจังหวัดมหาสารคาม วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2558

ภาพภาคผนวกที่ 28 การสัมภาษณ์นางธัญยา ชูพันธ์ เจ้าหน้าที่ศาลยุติธรรมชำนาญงาน
ศาลจังหวัดมหาสารคาม วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2558

ภาพภาคผนวกที่ 34 การสัมภาษณ์นางอรุณี ใหม่คามิ ผู้ประกัน วันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2558

ภาพภาคผนวกที่ 35 การสัมภาษณ์นายมณีย์ เลือใหญ่ ผู้ประกัน วันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2558

ภาพภาคผนวกที่ 36 การสัมภาษณ์นางเพชรดา คีสาลัง ผู้ประกัน วันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2558

ภาพภาคผนวกที่ 37 การประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ วันที่ 27 มีนาคม 2558

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ นายวันชัย นาสมจิตร

วันเกิด วันที่ 13 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2514

สถานที่เกิด 16 หมู่ 2 ตำบลเมืองชัยพัฒนา อำเภอเมืองชัย จังหวัดกาฬสินธุ์

ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านพักผู้พิพากษาศาลจังหวัดขอนแก่น ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
ขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40000

สถานที่ทำงานปัจจุบัน ศาลจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40000

ตำแหน่ง ผู้พิพากษาศาลจังหวัดขอนแก่น

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2538 นิติศาสตรบัณฑิต (น.บ.) สาขาวิชานิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2544 ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) สาขาวิชารัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง

พ.ศ. 2546 เนติบัณฑิตไทย (น.บ.ท.)
สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา

พ.ศ. 2559 รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต (รป.ด.)
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY